

รายงานการวิจัยฉบับที่ 50

ลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์
ของบิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร
๒ ๑ ๒ ๒ ๒ ๒ ๒ ๑

ผศ.งามตา วนินทานนท์

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ห้องสมุด สถาบันวิจัยพฤกษศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
สุขุมวิท ๒๕ ตรงเขต ๑ ๑๐๑๑๐

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์และพฤกษศาสตร์ของ
บิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร

ผศ. งามตา วนินทานนท์

รายงานการวิจัยฉบับที่ ๕๐

สถาบันวิจัยพฤกษศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

คำนำ

รายงานการวิจัยฉบับที่ 50 ของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ เรื่อง "ลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของบิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร" เป็นผลงานของผู้ช่วยศาสตราจารย์ งามตา วรินทร์านนท์ ซึ่งได้ทำในช่วงเวลาที่ลาไปปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการ ผลงานนี้ถือว่าเป็นหลักฐานอันสำคัญที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องกันระหว่างลักษณะของบิดามารดาทางด้านพุทธศาสนาและด้านพฤติกรรมศาสตร์ สัมพันธภาพในครอบครัว และวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อนิสิตนักศึกษา นักวิชาการ และผู้สนใจทั่วไป ในแง่ที่เป็นพื้นฐานความรู้ และการทำวิจัยต่อไป

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ งามตา วรินทร์านนท์ ที่ได้มีความอดทนต่อเนื้อเรื่องจนสามารถทำงานวิจัยเรื่องนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

(รองศาสตราจารย์ ดร.พงษ์จิต อินทสุวรรณ)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

พฤษภาคม 2536

ประกาศคุณูปการ

รายงานการวิจัยเรื่อง "ลักษณะทางศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของบิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร" เป็นหนึ่งในห้าของโครงการวิจัยย่อยภายใต้โครงการวิจัยแม่บทเรื่อง

"ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิต การทำงาน และจริยธรรมของคนไทย" ซึ่งเป็นโครงการวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประเภทกำหนดหัวข้อเรื่อง และสรรหา

ผู้วิจัยประจำปี พ.ศ. 2533 ของสาขาปรัชญา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติมีศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน เป็นประธานโครงการฯ รายงานการวิจัยเรื่องนี้มุ่งศึกษาคุณลักษณะ

สำคัญบางประการของบิดาและมารดาผู้ซึ่งสามารถให้การอบรมสั่งสอนบุตรทางพุทธศาสนาได้มาก นับเป็นงานวิจัยชิ้นแรก ๆ ในประเทศไทยที่ศึกษาเรื่องการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาของบิดามารดา

โดยตรง ผู้วิจัยหวังว่าผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นจุดเริ่มต้นที่กระตุ้นให้เกิดความสนใจ และมีการศึกษา

ที่กว้างขวางลึกซึ้งต่อไป และยังคงอาจเป็นประโยชน์ต่อบิดามารดาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

เยาวชนได้นำไปประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาสู่เยาวชนเป็นการ

เตรียมเยาวชนให้มีความมั่นคงทางจิตใจพร้อมรับกับสภาพความเจริญทางวัตถุของประเทศในวิถีทาง

ของการพัฒนาไปสู่ความเป็นอุตสาหกรรมที่อาจเกิดปัญหาตามมาในภายหลัง

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความร่วมมือและการสนับสนุนจากบุคคลหลายฝ่าย

ท่านแรกคือ ศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน ผู้วิจัยได้รับความกรุณาจากท่านทั้งด้านการ

จัดสรรเงินทุนให้เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล และยังได้รับคำแนะนำ

ปรึกษาที่มีคุณค่ายิ่งจากท่านอีกด้วย

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านเจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย จังหวัดปทุมธานี ท่านเจ้าอาวาส

วัดเขาพุทธโคดม จังหวัดชลบุรี และคุณแม่สิริ กรินชัย และขอขอบพระคุณ พล.ต.ต. เรือง คุปตะวาทีน

กับคุณปรีชญ์ จงวัฒนา (เจ้าภาพจัดการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ณ วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี

ระหว่างวันที่ 28 พฤศจิกายน - 5 ธันวาคม 2534) ที่ได้กรุณาอนุญาตให้ผู้วิจัยและคณะนำ

แบบสอบถามไปสัมภาษณ์ผู้เข้ารับการฝึกวิปัสสนากรรมฐาน ณ อาราม และสถานที่ในความรับผิดชอบ

ของท่าน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนอย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์

ประกิจ รัตนสุวรรณ ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ใน

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากบิดามารดาของนักเรียนในโรงเรียนหลายระดับด้วยกัน

บุคคลกลุ่มต่อไปที่มีส่วนสนับสนุนอย่างสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ คณาจารย์ของ
สถาบันวิจัยพฤกษศาสตร์ โดยเฉพาะได้รับความอนุเคราะห์จาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วันเพ็ญ
พิศาลพงศ์ อาจารย์อุษา ศรีจินดารัตน์ อาจารย์อัญชลี สุตธรรม อาจารย์ ดร. อ้อมเดือน สดมณี
ยิ่งกว่านั้นยังได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่จากอาจารย์ ดร. อุบล เลี้ยววาริณ อาจารย์ประจำ
โรงเรียนวัดเทพศิรินทราวาส ท่านที่กล่าวนามมาทั้งหมดนี้ได้กรุณาใช้เวลาให้ความช่วยเหลือ
ทั้งโดยตรงและทางอ้อมในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ด้วยความสนใจและ
ตั้งใจเป็นอย่างยิ่ง

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ก็ได้รับคำแนะนำอย่างดียิ่งจาก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดุขฎี โยเทลา

ผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันวิจัยพฤกษศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รองศาสตราจารย์
ดร. พงจจิต อินทสุวรรณ ผู้อำนวยการ ที่กรุณาอนุญาตให้ผู้วิจัยได้ลาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการ
ทำให้การเขียนรายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้โดยเร็ว และยังสามารถสนับสนุนด้านการวิเคราะห์
ข้อมูลส่วนหนึ่ง และด้านการจัดพิมพ์เป็นรายงานการวิจัยฉบับที่ 50 ของสถาบันฯ ด้วย เพื่อการ
เผยแพร่ต่อไป

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ งามตา วณิชทานนท์)

ความย่อรายงานการวิจัย

ลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของบิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับ
การอบรมเลี้ยงดูบุตร

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ งามตา วณิชทานนท์

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

2536

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยภาคสนาม มีจุดมุ่งหมายที่จะตอบคำถามสำคัญ 3 ประการ
ประการแรก บิดามารดาที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาสูงจะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธมาก
กว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาต่ำหรือไม่ มากน้อยเพียงใด และปรากฏเด่นชัดในบิดา-
มารดาประเภทใด ประการที่สอง บิดามารดาที่สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธได้
มากนั้น นอกจากจะต้องมีลักษณะทางพุทธศาสนาสูงแล้ว ยังต้องมีลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ที่
จำเป็นประกอบ อาทิ ลักษณะทางจิตสังคม สัมพันธภาพในครอบครัว และลักษณะส่วนบุคคลอื่น ๆ
อะไรบ้าง มากน้อยเพียงใด และประการที่สาม ปริมาณความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนา
และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์กับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธของกลุ่มมารดาจะแตกต่าง
จากกลุ่มบิดาหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ปรากฏเด่นชัดในกลุ่มบิดาหรือมารดาประเภทใดบ้าง

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยนี้ประกอบด้วย บิดาหรือมารดาของเยาวชนที่มีอายุระหว่าง
8-15 ปี จำนวนบิดาและมารดาทั้งหมด 545 คน เป็นบิดา 233 คน มารดา 289 คน และ
ผู้ปกครองอื่น ๆ อีก 23 คน (ร้อยละ 43.3, 53.7 และ 2.9 ตามลำดับ) บิดามารดาเหล่านี้
ส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่เข้ารับการศึกษาอบรมปฏิบัติธรรม ณ สถานที่ปฏิบัติธรรมหลายแห่งในกรุงเทพฯ และ
จังหวัดใกล้เคียง และอีกส่วนหนึ่งเป็นผู้ปกครองนักเรียนจากโรงเรียนในกรุงเทพฯ บิดามารดา
กลุ่มนี้มีอายุโดยเฉลี่ย 41.22 ปี แบ่งเป็นกลุ่มอายุน้อยร้อยละ 56.9 และกลุ่มอายุมากร้อยละ
43.1 มีการศึกษาคิดเป็นจำนวนปีที่ศึกษาโดยเฉลี่ย 15 ปี จัดเป็นผู้ที่มีการศึกษาระดับปานกลาง
ร้อยละ 31.8 และผู้ที่มีการศึกษาระดับสูงร้อยละ 68.2 จากรายงานการเข้าร่วมกิจกรรมทาง
พุทธศาสนาของบิดามารดา สามารถจัดแบ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงร้อยละ 50.2 และ
เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำร้อยละ 49.8

ตัวแปรที่นำมาศึกษาครั้งนี้มี 4 กลุ่ม กลุ่มแรกคือ ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของ บิดามารดา เช่น อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทางพุทธ เป็นต้น กลุ่มที่สองคือ ลักษณะ ทางพุทธศาสนา ประกอบด้วยตัวแปร 3 ตัวได้แก่ ความเชื่อ การปฏิบัติและวิถีชีวิตแบบพุทธ กลุ่ม ที่สามคือ ลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ ประกอบด้วยตัวแปร 7 ตัวคือ ตัวแปรลักษณะทางจิตสังคม 3 ตัว ได้แก่ ทศนคติต่อบุตร สุขภาพจิต และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกทศนคติในการอบรม- เลี้ยงดูบุตร ตัวแปรสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ตัวได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ความใกล้ชิด บุตร และจำนวนเวลาที่ใช้กับบุตร และตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสลับสลับ และกลุ่มสุดท้ายคือ การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธซึ่งประกอบด้วยตัวแปร 3 ตัวคือ วิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรตาม แนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบ ด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความ และด้านสร้างการยอมรับ- และเปลี่ยนแปลง ตัวแปรในการวิจัยนี้มีทั้งสิ้น 25 ตัวแปร ส่วนใหญ่เป็นตัวแปรที่มีค่าต่อเนื่อง จึงใช้ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทางและสามทาง วิเคราะห์ที่ ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น และวิเคราะห์สหสัมพันธ์คานนิคอลล ทั้งหมดนี้ในกลุ่มตัวอย่างโดยรวมและ กลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลัง

ผลการวิจัยที่สำคัญมี 4 ประการดังนี้ ประการแรก พบว่า บิดามารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดู บุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านคือ ด้านความสนใจรับทราบ ด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความ และด้าน สร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ด้านในปริมาณมาก เป็นกลุ่มมารดา เป็นกลุ่มบิดามารดาที่มี ประสบการณ์ทางพุทธสูง เป็นกลุ่มบิดามารดาที่มีการศึกษาระดับปานกลางและมีประสบการณ์ทางพุทธสูง

ประการที่สอง พบว่า บิดามารดาที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาสูง คือ มีความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธสูงพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความ เข้าใจเนื้อความและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงแต่ละด้านมากที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น ๆ อีก 7 กลุ่ม ผลนี้พบเด่นชัดทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มเฉพาะผู้ที่เป็นมารดา กลุ่มบิดามารดาอายุน้อย กลุ่ม ที่มีการศึกษาระดับสูง และกลุ่มที่มาจากครอบครัวเดี่ยว นอกจากนี้ยังพบว่าบิดามารดาที่มีความเชื่อ การปฏิบัติ หรือวิถีชีวิตแบบพุทธด้านใดด้านหนึ่งสูง เพียงด้านเดียวก็สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตร ตามแนวพุทธแต่ละด้านคือ ด้านสร้างความสนใจรับทราบ ด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความ และ ด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่อ การปฏิบัติ หรือวิถีชีวิตแบบ พุทธด้านใดด้านหนึ่งต่ำ พบผลนี้ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย เกือบทุกกลุ่ม

ประการที่สาม พบว่า ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านร่วมกัน สามารถทำนายการอบรม-
เลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านของบิดามารดาประเภทต่าง ๆ 25 ประเภทได้ใน
ระดับสูง (ปริมาณการทำนายรวม 3 ด้านโดยเฉลี่ยร้อยละ 49.15) และมีปริมาณการทำนายได้
สูงกว่าปริมาณการทำนายของลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้านร่วมกัน (ทำนายได้รวม 3 ด้านโดยเฉลี่ย
ร้อยละ 7.28) และสัมพันธ์ภาพในครอบครัว 3 ด้านร่วมกัน (ทำนายได้รวม 3 ด้านโดยเฉลี่ย
ร้อยละ 9.63) ในกลุ่มบิดามารดาประเภทต่าง ๆ 25 กลุ่ม ลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะ
ทางจิตสังคมร่วมกัน 6 ด้าน สามารถเพิ่มอำนาจในการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ
ด้านสร้างความสนใจรับทราบได้สูงขึ้นกว่าเดิมเมื่อใช้ตัวแปรลักษณะทางพุทธศาสนาหรือลักษณะทาง
จิตสังคมชุดใดชุดหนึ่งเพียงชุดเดียวเป็นตัวทำนายถึงระดับที่ยอมรับได้ (เพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 7)
ปรากฏเฉพาะในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวประเภทแตกแยกเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้น ตัวทำนาย
ที่มีบทบาทสำคัญคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ สุขภาพจิต และการปฏิบัติทางพุทธ ตามลำดับ จึงอาจกล่าว
ได้ว่ายิ่งบิดามารดามีลักษณะทางพุทธด้านวิถีชีวิตแบบพุทธและด้านการปฏิบัติทางพุทธสูงเท่าใด
ก็สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบมากเท่านั้นปรากฏ
เด่นชัดในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวประเภทแตกแยกมากกว่าในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัว
ปกติ ในกลุ่มบิดามารดาประเภทต่าง ๆ 25 กลุ่ม ลักษณะทางพุทธศาสนาร่วมกับสัมพันธ์ภาพ
ในครอบครัว รวม 6 ด้าน สามารถเพิ่มอำนาจในการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ
แต่ละด้านทั้ง 3 ด้านได้สูงขึ้นกว่าเดิมเมื่อใช้ตัวแปรลักษณะทางพุทธศาสนาหรือสัมพันธ์ภาพใน
ครอบครัวชุดหนึ่งชุดใดเพียงชุดเดียวเป็นตัวทำนายถึงระดับที่ยอมรับได้ โดยสามารถเพิ่มอำนาจใน
การทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบในกลุ่มบิดามารดาประเภท
ต่าง ๆ 15 จาก 25 กลุ่ม (ปริมาณการทำนายที่เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 5.88) เพิ่มอำนาจ
ในการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจในใจในใจในกลุ่มบิดามารดา
ประเภทต่าง ๆ 18 จาก 25 กลุ่ม (ปริมาณการทำนายที่เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย 5.76) และเพิ่ม
อำนาจในการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงในกลุ่ม
บิดามารดาประเภทต่าง ๆ 22 จาก 25 กลุ่ม (ปริมาณการทำนายที่เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย 8.32)
ตัวแปรที่มีบทบาทสำคัญในการทำนายคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ ความใกล้ชิดบุตร ความเชื่อทางพุทธ และ
การปฏิบัติทางพุทธ ตามลำดับ อาจกล่าวได้ว่า ยิ่งบิดามารดามีลักษณะทางพุทธศาสนาทั้ง 3 ด้าน

โดยเฉพาะด้านวิถีชีวิตแบบพุทธสูงเท่าใด มีสัมพันธภาพในครอบครัว โดยเฉพาะความใกล้ชิดบุตรมากเท่าใด ก็สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านได้มากเท่านั้น ปรากฏเด่นชัดในกลุ่มบิดามากกว่ามารดา ในกลุ่มจากครอบครัวขยายมากกว่าครอบครัวเดี่ยว ในกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงมากกว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำในกลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลางมากกว่าในกลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจสูง และในกลุ่มที่มีบุตรชายมากกว่าในกลุ่มที่มีบุตรหญิง เป็นต้น

ประการที่สี่ ผลการวิจัยได้ให้ภาพรวมว่า บิดามารดาที่มีลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ 7 ด้าน รวม 10 ด้าน ในปริมาณสูง ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้านพร้อมกันในปริมาณสูงด้วย เมื่อเปรียบเทียบปริมาณการทำนายในกลุ่มบิดากับมารดาที่มีลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังคล้ายคลึงกัน ปรากฏว่าในกลุ่มบิดามีปริมาณการทำนายได้สูงกว่าในกลุ่มมารดาอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มบิดากับมารดาที่มีบุตรเรียนในระดับมัธยมศึกษาเหมือนกัน กลุ่มบิดาและมารดาที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง มีการศึกษาระดับปานกลาง และมีอายุมากใกล้เคียงกัน และกลุ่มบิดาและมารดาที่มาจากครอบครัวเดี่ยวเหมือนกัน เป็นต้น

จากการวิจัยลักษณะของบิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร เพื่อถ่ายทอดลักษณะทางพุทธศาสนา ทำให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนว่า บิดามารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรเพื่อส่งเสริมให้เป็นคนดีที่เคร่งครัดตามแนวพุทธศาสนานั้น เป็นบิดามารดาที่มีลักษณะทางพุทธสูง (โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการดำเนินชีวิตประจำวันตามวิถีทางแบบพุทธ ที่สำคัญคือ ยึดมั่นในการปฏิบัติตนตามหลักธรรมขั้นพื้นฐาน อันได้แก่ การบริจาคทาน การรักษาศีลห้า และหมั่นปฏิบัติสมาธิภาวนา) เป็นผู้ที่มีความสุขจิตใจดี และให้การปฏิสัมพันธ์กับบุตรอย่างใกล้ชิดและมีคุณภาพด้วย นอกจากนี้ผลการวิจัยยังให้ภาพโดยรวมว่าฝ่ายบิดาที่มีคุณลักษณะดังกล่าวข้างต้นในปริมาณสูง สามารถปฏิบัติบทบาทหน้าที่ด้านการอบรมสั่งสอนบุตรวัยรุ่นเพื่อปลูกฝังหลักคุณธรรมตามแนวพุทธศาสนาได้เด่นชัดกว่าฝ่ายมารดาด้วย ดังนั้นผู้ปกครองฝ่ายบิดาจึงควรได้รับการณรงค์ประชาสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาประสบการณ์ทางพุทธศาสนา และลักษณะทางพุทธ และให้มีการตระหนักถึงความสำคัญในบทบาทของตนด้านการถ่ายทอดทางพุทธศาสนามากยิ่งขึ้นด้วย

Research Summary

Buddhist Parents' Characteristics as Correlates of Child-Rearing Practices : Behavioral Science Approach.

Assit.Prof.Ngamta Vanindananda

Srinakharinwirot University

Bangkok, Thailand

1993

The present study aimed at investigation of the antecedents of the Buddhist child-rearing practices. There were three main objectives. Firstly, to examine whether parents who had higher level of the Buddhist characteristics could carry out the Buddhist child-rearing practices better than their counterparts. Secondly, to explore the directions and degrees of the relationship among the parents' Buddhist characteristics, the Behavioral Science characteristics and the Buddhist child-rearing practices. Finally, to compare the directions and degrees of the above relationship between the father and the mother of various types.

In this study, 545 parents of children who were in their 8-15 years of age, served as subjects. The subjects were composed of 233 fathers, 289 mothers, and 23 nonparental adults (43.3%, 53.7% and 2.9% of the total subjects) Almost half of the parents were selected from groups of people who participated in the Buddhist meditation training programs arranged at various temples in Bangkok

and in the provinces nearby. The rest of the subjects were the parents of students with the same age level from various schools in Bangkok. The latter group of subjects were contact through the schools where their children attended. The average age of the subjects was 41.22 years. The average year of education was 15 years. Concerning amount of the Buddhist participation reported, 50.2% of the total subjects were classified as higher Buddhist participation, and 49.8% were the lower.

The data were gathered by means of sets of questionnaires. There were 4 groups of variables being assessed. The first group consisted of biosocial and family backgrounds of the respondents including the amount of the Buddhist participation. The second group consisted of 3 aspects of the Buddhist characteristics (the Buddhist beliefs, the Buddhist practices, and the Buddhist life-style). The third group consisted of 7 important Behavioral Science characteristics. Three of them were psychosocial characteristics (mental health, attitude towards the focused child, and belief in internal locus of control of result in childrearing). The others were family relations (marital relationship, parent-child relationship, and amount of time spending with children). The fourth group of variables contained 3 components of the Buddhist child-rearing practices (the exposure, the comprehension, and the acceptance). Most of measured variables were interval variables. Analysis of Variance, Stepwised Multiple Regression, and Canonical Correlation were performed on data analysis.

There were four major research findings as follows :

The first was that the parents who could carry out high amount of each component of the Buddhist child-rearing practices (the exposure, the comprehension and the acceptance) were mainly the mothers, the higher Buddhist participants, and the parents with moderate educational level and being higher on the Buddhist participation.

The Second was found that the parents who possessed simultaneously higher amount of 3 aspects of the Buddhist characteristics (the Buddhist beliefs, the Buddhist practices and the Buddhist life - style) carried out the most amount of 2 components of the Buddhist child-rearing practices (the comprehension and the acceptance) as comparing to all of their counterparts. These findings showed significantly in the total sample, the mother sample, the younger sample and the sample with high educational level. In addition, it was also found that eventhough the parents possessed higher amount of only one aspect of the Buddhist characteristics, they entitled to carry out more amount of each component of the Buddhist child-rearing practices than their counterparts. These results were evident in the total sample and in many types of sample.

The third findings were shown in various types of parents that the 3 aspects of the Buddhist characteristics altogether were stronger predictors of the amount of each component of the Buddhist

child-rearing practices than the 3 aspects of psychosocial characteristics and the 3 aspects of family relations. Furthermore, a group of predictors which was composed of the 3 aspects of the Buddhist characteristics and the 3 aspects of psychosocial characteristics revealed higher predictive power of the amount of the exposure component of the Buddhist child-rearing practices than either set of predictors alone (the increased predictive value was 7%). This result was evident only in the group of parents from broken-home families. The important predictive variables in relation to the exposure component were the Buddhist life-style, mental health and the Buddhist practices respectively. It was possible that the higher the Buddhist life-style and the Buddhist practices and the better the mental-health condition parents had, the more the amount of the exposure component of the Buddhist child-rearing practices parents would attain. Moreover, another group of predictors which was composed of the 3 aspects of the Buddhist characteristics and the 3 aspects of family relations altogether showed higher predictive power of the amount of the exposure, the comprehension and the acceptance components of the Buddhist child-rearing practices than either set of predictors alone (the average increasing predictive value were 5.88%, 5.76% and 8.32% correspondingly). These results were evident in the father sample, the parents from extended families, the higher Buddhist participants, the parents with male focused child, etc. The

important predictive variables in relation to each of 3 components of the Buddhist child-rearing practices were the Buddhist life-style, the parent-child relationship, the Buddhist beliefs, and the Buddhist practices respectively. It was predictable that the higher the 3 aspects of Buddhist characteristics, the higher the parent-child relationship parents possessed, the more the amount of each component of the Buddhist child-rearing practices parents would attain.

The fourth was that the 3 aspects of the Buddhist characteristics, the 3 aspects of psychosocial characteristics, the 3 aspects of family relations, and the love-oriented practice 10 variables altogether were brought into consideration could highly predict all 3 components of the Buddhist child-rearing practices. As comparison the father group to the mother group whose biosocial and family backgrounds were similar, the result showed significantly higher in the father group than the mother group of various biosocial and family backgrounds.

It was concluded that the amount of the Buddhist participation and the 3 aspects of the Buddhist characteristics were effectively related to the Buddhist child-rearing practices. The relevant recommendations were to promote the Buddhist participation and the Buddhist characteristics of parents. Child-rearing campaign should be directed to the father to realize his important role of the Buddhist socialization.

สารบัญ

คำนำ

ประกาศศุภผลการ

รายงานการวิจัยโดยย่อ

Research Summary

สาขา

สารบัญตาราง

สารบัญภาพประกอบ

บทที่

หน้า

1	บทนำ	1
	ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา	1
	วัตถุประสงค์ในการวิจัย	4
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	4
	ขอบเขตของการวิจัย	5
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
	การวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์	7
	รูปแบบการวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมมนุษย์	8
	ลักษณะทางศาสนาของคนไทย	11
	ความเชื่อทางพุทธศาสนา	12
	การปฏิบัติทางพุทธศาสนา	21
	วิถีชีวิตแบบพุทธ	27
	ความเชื่อทางศาสนากับการปฏิบัติทางศาสนา	31
	การถ่ายทอดทางศาสนา	34
	ครอบครัวกับการถ่ายทอดทางศาสนา	35
	วิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรเพื่อปลูกฝังลักษณะทางศาสนา	39

บทที่

หน้า

การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ : ความหมายและวิธีวัด	41
ลักษณะทางศาสนาของบิดามารดากับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามหลักศาสนา	47
ลักษณะทางจิตสังคมของบิดามารดากับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามหลักศาสนา	52
การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันนับสนุนกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามหลักศาสนา	59
สัมพันธภาพในครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามหลักศาสนา	61
สมมติฐาน	62
3 วิธีการวิจัย	65
กลุ่มตัวอย่าง	65
เครื่องมือวัดตัวแปร	66
ลักษณะทางพุทธศาสนาของบิดามารดา	66
ลักษณะทางจิตสังคมของบิดามารดา	68
สัมพันธภาพในครอบครัว	69
ลักษณะทั่วไปของบิดามารดาและครอบครัว ลักษณะของบุตร และ	
ความสัมพันธ์กับเด็ก	70
การอบรมเลี้ยงดูบุตร	72
การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุน	72
การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ	72
วิธีดำเนินการเก็บข้อมูล	73
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	77
ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	78
ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิที่ตั้งทางครอบครัว	78
ลักษณะทางพุทธศาสนา	80
ลักษณะทางจิตสังคม	80
สัมพันธภาพในครอบครัว	81
การอบรมเลี้ยงดูบุตร	82

บทที่	หน้า
ลักษณะทางพุทธศาสนากับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ	84
ลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์กับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ	98
ลักษณะทางจิตสังคมกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ	98
สัมพันธภาพในครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ	116
ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของผู้ปกครองกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ	128
ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์กับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้าน	139
ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางจิตสังคมกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้าน	140
ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนาและสัมพันธภาพในครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้าน	162
ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์รวม 10 ด้านกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้าน ในบิดามารดาประเภทต่าง ๆ	183
กลุ่มรวม	184
กลุ่มมารดา	187
กลุ่มบิดา	190
ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของลักษณะทางพุทธศาสนา ลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ และการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ	193
5 สรุปและอภิปรายผล	203
สรุปและอภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐาน	204
ลักษณะของบิดามารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธในปริมาณต่างกัน	226

บทที่**หน้า**

เปรียบเทียบลักษณะของบิดากับมารดาที่ทำให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตาม แนวพุทธในปริมาณมาก	227
ลักษณะของบิดามารดาที่ทำให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธในปริมาณน้อย	230
ลักษณะทางพุทธศาสนา : ปัจจัยเชิงสาเหตุและผล	235
ลักษณะทางพุทธศาสนาในฐานะเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุของการอบรม- เลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ	235
ลักษณะทางพุทธศาสนาในฐานะเป็นปัจจัยเชิงผลของตัวแปรอื่น ๆ	237
ข้อดีและข้อจำกัดของการวิจัย	240
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป	243
ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ	245
บรรณานุกรม	250
ภาคผนวก ก. แบบวัดและแบบสอบถาม	259
ภาคผนวก ข. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรายละเอียด	283

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 เกณฑ์การให้คะแนนระดับเศรษฐกิจของครอบครัวผู้ตอบ	71
2 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ ด้านสร้างความสนใจรับทราบ พิจารณาตามลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านคือ ความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 16 กลุ่ม	85
3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ ด้านสร้างความเข้าใจในความ พิจารณาตามลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านคือ ความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 16 กลุ่ม	87
4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ ด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตาม พิจารณาตามลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านคือ ความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ ในกลุ่มรวมและ กลุ่มย่อย 16 กลุ่ม	92
5 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ ด้านสร้างความสนใจรับทราบ พิจารณาตามลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน คือ ทศนคติต่อบุตร สุขภาพจิต และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน ในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 16 กลุ่ม	99
6 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ ด้านสร้างความเข้าใจในความ พิจารณาตามลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน คือ ทศนคติต่อบุตร สุขภาพจิต และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน ในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 16 กลุ่ม	105
7 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ ด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตาม พิจารณาตามลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน คือ ทศนคติต่อบุตร สุขภาพจิต และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน ในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 16 กลุ่ม	110

8	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ ด้านสร้างความสนใจรับทราบ พิจารณาตามสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้านคือ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ความใกล้ชิดบุตร และเวลาที่ใช้ กับบุตร ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 16 กลุ่ม	117
9	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ ด้านสร้างความเข้าใจเนื้อหา พิจารณาตามสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ความใกล้ชิดบุตร และเวลาที่ใช้กับบุตร ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 16 กลุ่ม	121
10	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ ด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม พิจารณาตามสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้านคือ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ความใกล้ชิดบุตร และเวลาที่ใช้ กับบุตร ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 16 กลุ่ม	125
11	ปริมาณการทำนายและตัวทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธของบิดามารดา ด้านสร้างความสนใจรับทราบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย ด้วยวิธีวิเคราะห์แบบ ถดถอยพหุคูณเป็นขั้น	140
12	ปริมาณการทำนายและตัวทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธของ บิดามารดา ด้านสร้างความเข้าใจเนื้อหา ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย ด้วยวิธีวิเคราะห์แบบถดถอยพหุคูณเป็นขั้น	146
13	ปริมาณการทำนายและตัวทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธของ บิดามารดา ด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย ด้วยวิธีวิเคราะห์แบบถดถอยพหุคูณเป็นขั้น	153
14	ปริมาณการทำนายและตัวทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธของ บิดามารดา ด้านสร้างความสนใจรับทราบ ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย ด้วยวิธีวิเคราะห์แบบถดถอยพหุคูณเป็นขั้น	162

ตาราง

หน้า

<p>15 ปริมาณการทำนายและตัวทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธของ บิดามารดาต้านสร้างความสำเร็จและความเข้าใจในความ ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย ด้วยวิธีวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเป็นขั้น</p>	<p>169</p>
<p>16 ปริมาณการทำนายและตัวทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธของ บิดามารดาต้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตาม ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย ด้วยวิธีวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเป็นขั้น</p>	<p>176</p>
<p>17 ปริมาณการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้าน ด้วยลักษณะทาง พุทธศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์รวม 10 ด้าน ในกลุ่มบิดามารดา โดยรวม 377 คน และกลุ่มบิดามารดาประเภทต่าง ๆ 20 กลุ่ม โดยใช้ วิธีวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอล</p>	<p>185</p>
<p>18 ปริมาณการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้าน ด้วยลักษณะทาง พุทธศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์รวม 10 ด้าน ในกลุ่มมารดา โดยรวม 196 คน และกลุ่มมารดาประเภทต่าง ๆ อีก 20 กลุ่ม โดยใช้ วิธีวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอล</p>	<p>188</p>
<p>19 ปริมาณการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้าน ด้วยลักษณะทาง พุทธศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์รวม 10 ด้าน ในกลุ่มบิดาโดยรวม 166 คน และกลุ่มบิดาประเภทต่าง ๆ อีก 20 กลุ่ม โดยใช้วิธีวิเคราะห์ สหสัมพันธ์คาโนนิคอล</p>	<p>191</p>
<p>20 สรุปปริมาณการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้าน โดยใช้ตัวทำนาย 2 ชุดคือ ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ตัวแปร และลักษณะทางจิตสังคม 3 ตัวแปร</p>	<p>216</p>
<p>21 สรุปปริมาณการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้าน โดยใช้ตัวทำนาย 2 ชุดคือ ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ตัวแปร และสัมพันธ์ภาพในครอบครัว 3 ตัวแปร</p>	<p>219</p>

- 22 เปรียบเทียบปริมาณการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้าน ด้วย
 ลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางพฤตินิยมศาสตร์รวม 10 ด้าน ในกลุ่ม
 บิดากับมารดาโดยรวม และกลุ่มบิดามารดาประเภทต่าง ๆ อีก 20 กลุ่ม
 โดยวิธีวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบคาไนนิคอล

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1 แสดงหลักการสื่อสารเพื่อทำให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ 3 ชั้นตอน สำหรับผู้รับสื่อ ตามทฤษฎีของแมคไกว (McGuire, 1969)	43
2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรประเภทต่าง ๆ ตามสมมติฐานของ การวิจัยนี้	64
3 แสดงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนากับลักษณะทาง พฤติกรรมศาสตร์และการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ ในกลุ่มผู้ปกครอง ที่มีบุตรใกล้ชิดกับบิดา	241

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา

พุทธศาสนาเป็นแหล่งคำสอนและระบบจริยธรรมที่ซึมซาบแผ่ไปทั่ว และหยั่งรากลึก ลงในพื้นฐานของสังคมและวัฒนธรรมไทยมาช้านาน แม้ว่าปัจจุบัน ถ้ามองในระดับผิวเผิน อาจ เห็นว่าผู้คนห่างเหินจากหลักธรรมในพุทธศาสนา เพราะมีปัจจัยแปลกใหม่ภายนอกเข้ามาปะปน อยู่มาก แต่ระบบจริยธรรมตามหลักพุทธศาสนาก็ยังคงสืบต่ออยู่อย่างแน่นหนา คนทุกคนที่อยู่ใน สังคมไทยควรเรียนรู้พุทธศาสนาในฐานะที่เป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นสถาบันใหญ่และ เป็นสภาพแวดล้อมของสังคมไทย คนรุ่นใหม่ หมายถึง เด็กและเยาวชนทุกคนควรได้รับการศึกษา บลูกฝังหลักธรรมตามแนวพุทธศาสนา เพื่อเตรียมพร้อมที่จะดำเนินชีวิต ทำงานหรือทำหน้าที่ ของตนเอง ครอบครัวและสังคมโดยรวมได้อย่างประสมกลมกลืนภายใต้สภาพแวดล้อม ที่แท้จริงของสังคม ยิ่งในสภาพความเจริญที่รออยู่ข้างหน้าในวิถีทางของการพัฒนาไปสู่ความ เป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่อย่างที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ ก็ยังมีความจำเป็นที่จะต้องเร่งรัดให้ การฝึกอบรมในเรื่องจริยธรรมตามหลักพุทธศาสนาแก่เด็กและเยาวชนอย่างจริงจัง เพื่อเตรียม เยาวชนไทยให้พร้อมที่จะรับมือกับสภาพความเจริญที่มาพร้อมกับปัญหาอย่างที่เกิดขึ้นในประเทศ นำหน้า ซึ่งถือกันว่าเป็นประเทศที่มีการพัฒนาแล้วถึงระดับสูงสุด (พระเทพเวที 2533 : 4-6, 16-20, 77) นอกจากนี้ พระเทพวิสุทธิเมธี (ม.ป.ป. : 12) ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีคุณธรรมประจำใจว่า

"... คนดีนี้อยู่ที่มีคุณธรรม ... คนขาดคุณธรรมนี้จะเป็นอะไรก็เป็นไม่สมบูรณ์ เป็นมนุษย์ยังไม่ได้ ... มันไม่สมบูรณ์ทั้งนั้น อันนี้เป็นบมเสียของสังคมมนุษย์ใน ยุคปัจจุบัน เพราะว่าชาวโลกนี้กว่าให้มีความรู้ ให้เก่งในทางใช้ความรู้ ก็นึกว่า เพียงพอ แต่ความจริงมันยังไม่พอ เพราะว่า มันขาดอะไรบางอย่างซึ่งเป็นเครื่อง ค้ำครองชีวิตให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย"

การถ่ายทอดทางศาสนาถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการถ่ายทอดทางสังคม เพราะมีจุดมุ่งหมายที่จะชักจูงให้บุคคลมีความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคติ และการปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนา สถาบันทางสังคมที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดทางศาสนามีหลายสถาบันด้วยกัน เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนาและสื่อมวลชน เป็นต้น สำหรับสถาบันครอบครัวนับเป็นสถาบันแรกที่ทำให้ประสบการณ์ด้านศาสนาแก่เด็กและเยาวชน และเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งในการถ่ายทอดทางศาสนา โดยทั่วไปบิดามารดาที่รับผิดชอบอบรมเลี้ยงดูบุตรมาตั้งแต่ยังเล็ก จะมีความใกล้ชิดสนิทสนมและมีความผูกพันกับเด็กอย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้การปฏิบัติต่อบุตร เช่น การเอาใจใส่ฝึกรอบรมให้เด็กประพฤติในสิ่งที่ถูกต้อง แนะนำให้รู้จักเลือกปฏิบัติตัวตามแบบอย่างที่ดีจากบุคคลอื่น และบิดามารดาที่ทำตนเป็นตัวอย่างเยี่ยงพุทธศาสนิกชนที่พึงปฏิบัติด้วย พฤติกรรมเหล่านี้ย่อมส่งผลต่อความเชื่อและการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนาของบุตร มีหลักฐานจากการวิจัยในประเทศไทยยืนยันในเรื่องนี้อยู่บ้าง ตัวอย่างเช่น การวิจัยการยึดหลักศาสนาในการดำเนินชีวิตของชาวชนบทไทย และแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง โดยเจตนา ประจวบัจฉนิก และอ้อมเทียน สกมณี (2529) พบว่า การที่เด็กในชุมชนที่ยังไม่เจริญ มีการคล้อยตามค่านิยมและความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติตามคำสั่งสอนทางศาสนา ร่วมกิจกรรมทางศาสนา มากกว่า และยังมีระดับจริยธรรมสูงกว่าเด็กจากชุมชนที่เจริญขึ้น ส่วนหนึ่งสืบเนื่องมาจากการอบรมสั่งสอนของครอบครัว

อย่างไรก็ตาม ในการประมวลเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดทางศาสนาของครอบครัวไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งศึกษาด้านทัศนคติและความสนใจในพุทธศาสนา บางส่วนศึกษาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา กลุ่มตัวอย่างที่นิยมใช้ศึกษากันมากคือกลุ่มเยาวชนผู้รับการถ่ายทอด ได้แก่ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย และกลุ่มนิสิตนักศึกษาจากวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในงานวิจัยเหล่านี้ ผู้วิจัยได้ให้ความสนใจศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวของผู้ถูกศึกษาเพียงลักษณะภูมิหลังของครอบครัว เช่น ระดับการศึกษาและอาชีพของบิดามารดา รายได้ของครอบครัว เป็นต้น มีงานวิจัยเพียง 2-3 เรื่อง ได้แก่ งานวิจัยของ ลักคาวลัย พรศรีสมุทร และวิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี (2524) วันชัย มีกลาง (2530) และฉกาจช่วย โท และดวงเดือน พันธุมนาวัน (2533) ซึ่งทั้งหมดเป็นผลงานจากสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

ที่ได้พยายามศึกษาตัวแปรเชิงสาเหตุเกี่ยวกับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาของบุคคลและตัวแปร
 ด้านการเป็นแบบอย่างทางพุทธของบิคารมารคา

กล่าวโดยสรุป หลักธรรมของพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของสังคมไทย
 เยาวชนทุกคนควรได้รับการปลูกฝังหลักธรรมเหล่านี้เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการดำเนินชีวิต
 ในสังคมไทยอย่างกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมที่แท้จริง เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าครอบครัวเป็น
 สถาบันทางสังคมแห่งแรกที่ทรงอิทธิพลอย่างยิ่งในการถ่ายทอดทางศาสนาแก่เด็กและเยาวชน
 จากการสำรวจงานวิจัยซึ่งมีอยู่ไม่มากที่ศึกษาองค์ประกอบเกี่ยวกับการถ่ายทอดทางศาสนาของ
 ครอบครัว งานวิจัยทั้งหมดเป็นการศึกษาจากการรายงานของผู้รับการถ่ายทอดคือ นักเรียน
 นิสิตนักศึกษา และพระสงฆ์บวชใหม่ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการมีทัศนคติ ค่านิยมที่เหมาะสม
 ตลอดจนตระหนักในคุณค่าของการบวชในพุทธศาสนาของเยาวชนเหล่านี้ เกี่ยวข้องอย่างสำคัญ
 กับการถ่ายทอดความเชื่อ ค่านิยมและการปฏิบัติเป็นแบบอย่างทางพุทธของผู้เป็นบิคารมารคา จึง
 น่าจะ ได้มีการศึกษากับบิคารมารคาผู้ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของลักษณะทางพุทธศาสนาในบุตร โดยตรง
 คุ้ยบังว่า บิคารมารคาที่สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธศาสนา ได้มากนั้น เป็นผู้
 มีคุณลักษณะและพฤติกรรมทางศาสนา ตลอดจนลักษณะทางจิตสังคมที่สำคัญอย่างค้ำ และ มีสภาพ
 ความพร้อมทั้งด้านส่วนบุคคลและครอบครัวที่เข้มแข็งประการใดบ้าง

ตามที่ได้ระบุไว้ในเค้าโครงละเอียดของโครงการวิจัยแม่บท "ความเชื่อและ
 การปฏิบัติทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิต การทำงาน และจริยธรรมของคนไทย"
 (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ 2533) แล้วว่าการวิจัยความเชื่อและการปฏิบัติทาง
 พุทธศาสนาจะกระทำอย่างครบวงจรเป็นสองส่วนใหญ่ ๆ คือ ส่วนที่หนึ่งศึกษาที่สาเหตุหรือ
 จุดกำเนิดของความเชื่อและการปฏิบัติตามแนวพุทธศาสนาของบุคคล และส่วนที่สองศึกษาผลของ
 การมีความเชื่อและการปฏิบัติตามแนวพุทธศาสนาที่อาจก่อให้เกิดลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรม
 ที่น่าปรารถนาบางประการ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการทำงานและการดำเนินชีวิตของบุคคล การวิจัย
 นี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยส่วนที่หนึ่ง มุ่งศึกษารูปแบบการถ่ายทอดทางศาสนาของบิคา-
 มารคา ซึ่งถือได้ว่าเป็นบุคคลต้นแบบของผู้เป็นบุตร เนื่องจากยังไม่พบงานวิจัยเกี่ยวกับการถ่ายทอด
 ทางพุทธศาสนาที่ศึกษากับผู้ที่เป็นบิคารมารคา โดยตรงในประเทศไทย จึงคาดว่าผลการวิจัยครั้งนี้
 จะช่วยบ่งชี้ถึงคุณลักษณะบางประการของบิคาและมารคาผู้ซึ่งสามารถให้การอบรมสั่งสอนทาง

พุทธศาสนาแก่บุตร ได้มาก และเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาค้นคว้าที่ลึกซึ้งต่อไป เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวางแผนส่งเสริมและพัฒนาความรู้และการปฏิบัติแก่ผู้ที่เป็นบิดามารดาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเด็กและเยาวชน เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาสู่เด็กและเยาวชน และเตรียมรับสภาพความเจริญของประเทศที่รออยู่ข้างหน้า ในวิถีทางของการพัฒนาไปสู่ความเป็นอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นความเจริญทางวัตถุที่อาจติดตามมาด้วยปัญหาทางจิตใจและสังคมมากมายด้วย

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

วัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้ 3 ประการดังนี้

1. เพื่อศึกษาว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาสูง จะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธศาสนาแตกต่างจากผู้ที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาต่ำหรือไม่ มากน้อยเพียงใด และปรากฏในบิดามารดาประเภทใดบ้าง
2. เพื่อศึกษาว่าบิดามารดาที่สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธศาสนาได้มากนั้น นอกจากจะต้องมีลักษณะทางพุทธศาสนาสูงแล้ว ยังต้องมีลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ เช่น ลักษณะทางจิตสังคม สัมพันธภาพในครอบครัวและลักษณะส่วนบุคคลอื่น ๆ อะไรบ้าง มากน้อยเพียงใด
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบว่า ปริมาณความสัมพันธระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนา และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ (อันได้แก่ ลักษณะทางจิตสังคม สัมพันธภาพในครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน) กับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธศาสนาของกลุ่มมารดาจะแตกต่างจากกลุ่มบิดาหรือไม่ มากน้อยเพียงใด และปรากฏในบิดาและมารดาประเภทใดบ้าง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. จะได้เครื่องมือวัดลักษณะทางพุทธศาสนาของผู้ใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยแบบวัดความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ และเครื่องมือวัดการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ

ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักขั้นพื้นฐานทางพุทธศาสนา (คือ ทาน ศีลและสมาธิภาวนา) โดยตรง เครื่องมือวัดทั้งหมด ได้สร้างขึ้นตามขั้นตอนการสร้างแบบวัดของลิเชิร์ต (Shaw and Wright, 1967 : 24 - 25) และได้ผ่านขั้นตอนการหาค่าคุณภาพของเครื่องมือวัด พบว่าอยู่ในระดับที่ยอมรับได้อย่างดี คาดว่าเครื่องมือวัดดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการค้นคว้าวิจัยทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะด้านการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาต่อไป

2. ได้รับความรู้เกี่ยวกับลักษณะความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธของนิกายมหายานประเภทต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ
3. ได้รับความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่สำคัญต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธของนิกายมหายานประเภทต่าง ๆ
4. สามารถนำความรู้จากการวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนส่งเสริมและพัฒนาความรู้และการปฏิบัติแก่นิกายมหายาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาบุตรทางบ้านศาสนาต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเอาแนวการวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมมนุษย์แบบปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactional model) มาใช้ โดยกำหนดลักษณะทางจิตสังคมและพฤติกรรมของนิกายมหายาน (ได้แก่ ความเชื่อ การปฏิบัติทางพุทธ วิถีชีวิตแบบพุทธ สุขภาพจิต ทัศนคติต่อบุตร และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกคนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร) เป็นสาเหตุภายใน และกำหนดสภาพแวดล้อมทางครอบครัว (ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัว ลักษณะและโครงสร้างของครอบครัว) เป็นสาเหตุภายนอกหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับปริมาณการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธของนิกายมหายานในกลุ่มตัวอย่าง
2. กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาครั้งนี้เป็นนิกายหรือมหายานฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในแต่ละครอบครัว ซึ่งมีบุตรอายุระหว่าง 8 ปี ถึง 15 ปี อย่างน้อย 1 คนในครอบครัวนั้น นิกายหรือมหายานกลุ่มนี้อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ และทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ นิกายและมหายานในกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนทั้งสิ้น 545 คน

3. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับตัวแปรเกี่ยวกับลักษณะทางศาสนา ลักษณะทางจิตสังคม สัมพันธภาพในครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดูบุตร ผู้วิจัยได้ใช้แบบวัดประเภทซีตแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scales) ส่วนประสบการณ์ทางพุทธ ลักษณะทั่วไปของบิดามารดาและครอบครัว ใช้แบบสอบถามทั้งปลายเปิดและปลายปิดประเภทให้เลือกตอบจากข้อความที่กำหนดไว้แล้วตามความเหมาะสมในแต่ละกรณี

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ จะเป็นการประมวลแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อแสดงกรอบทางความคิด การกำหนดตัวแปร ความหมายของตัวแปรและการวัดตัวแปร ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่ศึกษา อันเป็นพื้นฐานเพื่อกำหนดสมมติฐานสำหรับการวิจัยนี้ ทั้งรายละเอียดปรากฏตามหัวข้อต่อไปนี้

การวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์

การวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์เป็นความพยายามของนักวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่จะศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะพฤติกรรมประเภทที่พัฒนาจากความสัมพันธ์กับมนุษย์อื่น ๆ การศึกษาค้นคว้าทางพฤติกรรมศาสตร์ต้องอาศัยความรู้จากเนื้อหาวิชาหลายด้านร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การเข้าใจ ทำนายและพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื้อหาหลักในศาสตร์ทางพฤติกรรมหรือพฤติกรรมศาสตร์ประกอบด้วย 3 สาขาวิชา ในสังคมศาสตร์ ได้แก่ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา และจิตวิทยา และบางส่วนของเนื้อหาวิชาอื่น ๆ ที่ให้ความสนใจศึกษาทางด้านพฤติกรรม เช่น ชีววิทยา เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ กฎหมาย และจิตเวชศาสตร์ เป็นต้น ในการวิจัยจะใช้ความรู้จากสาขาวิชาใดบ้างขึ้นอยู่กับปัญหาและพฤติกรรมที่นักวิจัยต้องการศึกษา กล่าวได้ว่าการศึกษาทางพฤติกรรมศาสตร์เป็นการศึกษาในแนวสหวิทยาการคือ เป็นการรวบรวมเอาเนื้อหา หลักการของศาสตร์ต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งของมนุษย์มาผสมผสานกันอย่างมีหลักเกณฑ์ เหตุที่ต้องอาศัยศาสตร์มากกว่าหนึ่งสาขาวิชาในการศึกษาทางพฤติกรรมศาสตร์ เพราะไม่มีสาขาวิชาใดในโลกที่สามารถอธิบายสาเหตุและผลของพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ ของมนุษย์ได้อย่างครอบคลุมครบถ้วน ความรู้จากสาขาวิชาต่าง ๆ ที่เลือกมาใช้นี้มีความสำคัญไม่เท่าเทียมกัน ขึ้นอยู่กับปัญหาและพฤติกรรมที่ต้องการวิจัย (Berelson, 1968 : 41-45; ควงเทียน พันธมนาวิน 2523 ข. : 60-61)

การวิจัยพฤติกรรมกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธศาสนาของบิคารมารคาไทย จัดเป็นการศึกษาทางพฤติกรรมศาสตร์ เพราะการศึกษาพฤติกรรมค่านนี้ ผู้วิจัยได้อาศัยเนื้อหาวิชาการศึกษาจากสาขาวิชาสังคมศาสตร์ร่วมกันอย่างน้อย 3 สาขา ตามลำดับความสำคัญดังนี้ จิตวิทยา สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา เนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก หรือในสิ่งที่มีความหมายครอบคลุมพฤติกรรมค่านนี้อย่างกว้างขวางคือ การถ่ายทอดทางสังคม ซึ่งหมายถึงกระบวนการที่สังคมใช้ในการชักจูงให้สมาชิกของสังคมประพฤติปฏิบัติตนในแนวทางที่สังคมนิยมกระทำหรือยอมรับ (Crain, 1980 : 226) เนื้อหาค่านนี้มีความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการมากที่สุด ในสาขาจิตวิทยา ซึ่งมีทฤษฎีและผลการวิจัยมากมายที่บ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการถ่ายทอดทางสังคม ในครอบครัวอย่างเด่นชัด ทฤษฎีสำคัญทางจิตวิทยาที่ให้นิเวศน์เกี่ยวกับวิธีการหล่อหลอมพฤติกรรมของเด็กคือ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งเน้นถึงความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่มีต่อการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม การให้แรงเสริมและการทำตัวเป็นแบบอย่าง เป็นวิธีการที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็ก ในสาขาวิชาสังคมวิทยา ซึ่งมุ่งให้เกิดความเข้าใจลักษณะและอิทธิพลของกลุ่มประเภทต่าง ๆ ในสังคม ได้เน้นความสำคัญของตัวแทนในการถ่ายทอดทางสังคม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บิคารมารคาของเด็ก สำหรับเนื้อหาวิชาด้านมานุษยวิทยา ซึ่งมีส่วนช่วยให้นักวิจัยเข้าใจอิทธิพลของวัฒนธรรมที่มีต่อพฤติกรรมของมนุษย์นั้น ในการวิจัยต้องการศึกษาพฤติกรรมการปลูกฝังหลักคำสอนทางพุทธศาสนา อันเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของไทย

รูปแบบการวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมมนุษย์

ในการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมมนุษย์ สามารถศึกษาได้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ สาเหตุภายนอกตัวมนุษย์ เช่น สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ เป็นต้น และสาเหตุภายในตัวมนุษย์เอง ได้แก่ ลักษณะทางจิตใจของมนุษย์ ลักษณะทางจิตที่นิยม

ศึกษา มีอาทิ ทัศนคติ บุคลิกภาพ แรงจูงใจและการรับรู้ที่ต่าง ๆ (ดวงเคื่อน พันธมนาวิน 2523 ก. : 80) โดยทั่วไปการวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมมนุษย์จะใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งใน 4 รูปแบบดังต่อไปนี้เป็นหลัก (1) รูปแบบที่เน้นจิตลักษณะ (Trait model) คือ เน้นลักษณะภายในตัวบุคคลเป็นสาเหตุของพฤติกรรม ได้แก่ การศึกษาบุคลิกภาพของบุคคลซึ่งประกอบขึ้นด้วยลักษณะทางจิตใจย่อย ๆ หลายลักษณะที่คงสภาพอยู่ภายในตัวบุคคล (2) รูปแบบการวิเคราะห์พลวัตทางจิต (Psychodynamic model) มุ่งศึกษาโครงสร้างทางจิตที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรม ประกอบด้วยอิด (id) อีโก้ (ego) และซูเปอร์อีโก้ (superego) โครงสร้างทางจิตทั้ง 3 ด้านนี้ จะมีความขัดแย้งกันตลอดเวลา และแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม (3) รูปแบบสถานการณ์นิยม (Situational model) มีหลักการว่าพฤติกรรมย่อมเป็นไปตามสถานการณ์หนึ่ง ๆ มากกว่าจะเกิดจากลักษณะภายในที่คงที่ถาวรดังกล่าวในสองรูปแบบแรก รูปแบบที่สามนี้เห็นว่าสถานการณ์ภายนอกมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ พฤติกรรมของมนุษย์อาจแก้ไขปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงได้ โดยอาศัยสถานการณ์แวดล้อมภายนอก เงื่อนไขทางสังคม และสิ่งเร้าต่าง ๆ ซึ่งทำให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมออกมาในลักษณะต่าง ๆ กัน อย่างไรก็ตาม การศึกษาโดยมุ่งเน้นลักษณะภายนอกหรือลักษณะภายในเพียงด้านเดียว เป็นการศึกษาที่ไม่สามารถชี้ถึงพฤติกรรมของมนุษย์ได้อย่างครอบคลุม รูปแบบการวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมรูปแบบที่สี่จึงเกิดขึ้น และเป็นรูปแบบที่นักวิจัยกำลังให้ความสนใจศึกษากันมากในปัจจุบัน (4) รูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactional model) เน้นความสำคัญของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสถานการณ์ เพราะรูปแบบนี้ข้อตกลงเบื้องต้นว่า การปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางจิตใจของบุคคลกับสถานการณ์ที่เขาประสบอยู่เป็นแหล่งริเริ่มและกำหนดพฤติกรรมของบุคคล หลักสำคัญของรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยมคือ มีการกำหนดตัวแปรที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมไว้ 3 ประเภท ได้แก่ (1) ลักษณะทางจิตของผู้กระทำ (2) ลักษณะของสถานการณ์ที่มีความหมายก่อให้เกิดการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดขึ้น และ (3) สาเหตุร่วมระหว่างลักษณะทางจิตใจกับลักษณะของสถานการณ์ ซึ่งอาจวัดและศึกษาได้ในรูปของการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะบางประการของสถานการณ์ โดยการตีความหมายหรือการมองเห็นความสำคัญของสถานการณ์นั้น ๆ ของบุคคลผู้กระทำกล่าวโดยสรุปว่า รูปแบบการวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมแบบปฏิสัมพันธ์นิยม มุ่งศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมทั้งภายใน (ลักษณะทางจิตใจ) และภายนอกตัวบุคคล (สถานการณ์

หรือสภาพแวดล้อมทางสังคม) นับเป็นรูปแบบการวิเคราะห์พฤติกรรมที่เหมาะสมกับปัญหาการวิจัยในแนวพฤติกรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นความพยายามที่แสวงหาความรู้และข้อสรุปเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์อย่างครอบคลุม โดยอาศัยหลักสหวิทยาการหรือหลายสาขาวิชาร่วมกัน ทั้งสาขาที่เน้นการศึกษาลักษณะภายในจิตใจของบุคคล และสาขาที่เน้นความสำคัญของสภาพแวดล้อมภายนอกตัวบุคคล ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์หรือกลุ่มบุคคล (Endler and Magnusson, 1976 : 950-960) ตัวอย่างหนึ่งในการวิจัยพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารคากับบุตร คองเกอร์ และคณะ (Conger et al., 1984 : 2234-2247) ได้ใช้หลักการวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมแบบปฏิสัมพันธ์นิยมเพื่อกำหนดตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรของมารคชาวอเมริกัน จาก 74 ครอบครัว ในจำนวนนี้ร้อยละ 16 เป็นมารคาที่เคยทำรุนแรงกับบุตรในการวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาตัวแปรเชิงสาเหตุสองกลุ่ม คือ 1) ความตึงเครียดที่เกิดจากสภาพแวดล้อมในครอบครัว 3 ด้าน (ความขัดสนด้านการเงิน : รายได้และการพึ่งจากรัฐ ด้านโครงสร้างทางครอบครัว : จำนวนบุตรและการมีบิดาหรือมารคาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในครอบครัว และเหตุการณ์ตึงเครียดที่ประสบในอดีต) และ 2) ลักษณะทางจิตใจของมารคา 3 ด้าน (การรับรู้ปัญหาและพฤติกรรมของบุตร สุขภาพจิตของมารคาและค่านิยมในการอบรมเลี้ยงดูบุตร) ผลปรากฏว่า ความเครียดจากสภาพแวดล้อม 3 ด้านร่วมกันทำนายตัวแปรด้านจิตใจของมารคารวมกันได้ถึงร้อยละ 52 และสามารถทำนายพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวที่ศึกษาได้ร้อยละ 36 ส่วนลักษณะทางจิตของมารคาร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรได้ร้อยละ 15 ผู้วิจัยได้สรุปว่า ความเครียดจากสภาพแวดล้อมเกี่ยวข้องโดยตรงและทางอ้อมกับพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรของมารคา โดยมีลักษณะทางจิตของมารคาเป็นตัวแปรเชื่อมแทรกที่สำคัญ จากผลการวิจัยของคองเกอร์และคณะ แสดงให้เห็นว่าในการศึกษาเพื่ออธิบายและทำนายพฤติกรรมของบิดามารคาที่มีต่อบุตร นักวิจัยควรต้องพิจารณาร่วมกันทั้งปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางครอบครัวและลักษณะทางจิตใจของบิดามารคา เพื่อให้สามารถระบุถึงสาเหตุของพฤติกรรมได้อย่างครอบคลุม นอกจากนี้แบทสันและเวนทิส (Batson and Ventis, 1982 : 55) ยังได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่าในการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาแหล่งหรือเหตุปัจจัยที่กำหนดความเชื่อต่อศรัทธาและการมีประสบการณ์ด้านศาสนาของบุคคล ผู้วิจัยควรมองในแนวปฏิสัมพันธ์นิยม ซึ่งเป็นแนวทางจิตวิทยาในปัจจุบันกำลังให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก

กล่าวคือควรพิจารณาในลักษณะของการมีอิทธิพลร่วมกันระหว่างสถานการณ์ภายนอก (เช่น ระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจสังคม ภูมิหลังทางศาสนาของบิดามารดา ของกลุ่มเพื่อน และบรรทัดฐานของกลุ่มสังคม เป็นต้น) กับลักษณะทางจิตใจของบุคคล (เช่น การรับรู้ ความคิด และความต้องการส่วนบุคคล) ที่อาจส่งผลต่อการหล่อหลอมความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาของบุคคล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ ใช้การวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมแบบปฏิสัมพันธ์นิยมเป็นหลัก ในการกำหนดตัวแปรเชิงสาเหตุ เพื่ออธิบายและทำนายพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธของบิดามารดาไทย ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางครอบครัว มีอาทิสัมพันธ์ภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัว ปริมาณการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันนิบาต และลักษณะภูมิหลังของบิดามารดาและลักษณะโครงสร้างของครอบครัว เป็นต้น ส่วนตัวแปรด้านบุคคลของบิดามารดาที่ศึกษา ได้แก่ ลักษณะความเชื่อ การปฏิบัติและวิถีชีวิตแบบพุทธ ทักษะศรัทธา สุขภาพจิตของบิดามารดา และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกคนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร เป็นต้น

ลักษณะทางศาสนาของคนไทย

พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย พุทธศาสนาคือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่มุ่งแสดงแนวทางสำหรับการประพฤติปฏิบัติในชีวิตจริงแก่คนทุกประเภททั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ มุ่งชี้ให้บุคคลเห็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อขจัดความทุกข์ สร้างความสุขให้เกิดขึ้นในชีวิตของตน ครอบครัวตลอดถึงประเทศชาติที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ (พระราชธรรมนิเทศ 2531 : 26) จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชาติไทยที่สามารถสืบสาวไปได้ แสดงให้เห็นว่า คนไทยนับถือพุทธศาสนามาโดยตลอด แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนนิกายไปบ้างบางสมัย แต่ก็คงเป็นพุทธศาสนาอยู่นั่นเอง ด้วยเหตุนี้หลักคำสอนของพุทธศาสนาได้ถูกหล่อหลอมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับวัฒนธรรมไทย และมีอิทธิพลต่อลักษณะความเชื่อ ค่านิยม และการประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนไทยอย่างลึกซึ้ง

กล่าวในเชิงทฤษฎีทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรม การพิจารณาลักษณะของศาสนาต้องพิจารณาทั้งในแง่ลัทธิความเชื่อและการปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวัน และพิธีกรรมต่าง ๆ และทั้งหมดเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรม (อมรา พงศาพิชญ์ 2533 : 28) ดังนั้นในการศึกษาลักษณะทางพุทธศาสนาของคนไทย จึงควรต้องศึกษาทั้งด้านความเชื่อ และการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ตลอดจนวิถีชีวิตแบบพุทธของบุคคลที่กำหนดโดยหลักความเชื่อและการปฏิบัติตามคำสั่งสอนทางพุทธศาสนา

ความเชื่อทางพุทธศาสนา

ความเชื่อเป็นลักษณะทางจิตประเภทหนึ่งของบุคคล หมายถึง การรับรู้และการยอมรับเรื่องใดเรื่องหนึ่งว่าเป็นความจริง ในหนังสือ "พุทธธรรม" ซึ่งจัดได้ว่าเป็นตำราเรียนทางพุทธศาสนาที่สำคัญเล่มหนึ่ง พระเทพเวที (2532 : 647-650; 875) ได้ให้ความหมายสามัญของคำว่าศรัทธาว่า เป็นความเชื่อที่มีเหตุผล มั่นใจในความจริง ความดีของสิ่งที่มีเนื้อหรือปฏิบัติท่าน ใ้สรุปลักษณะที่ควรทราบเพื่อเข้าใจความหมาย บทบาท และความสำคัญของศรัทธาในทางพุทธศาสนาไว้หลายประการ ตัวอย่างเช่น (1) ศรัทธาจัดเป็นขั้นต้นสุดในกระบวนการพัฒนาทางปัญญา (2) ศรัทธาที่พึงประสงค์ต้องเป็นความเชื่อที่เนื่องด้วยเหตุผล คือมีปัญญารองรับ มิใช่เพียงความรู้สึกทางอารมณ์ (3) คุณสมบัติของศรัทธาเป็นไปได้ 2 ลักษณะ ในแนวที่หนึ่งศรัทธาเป็นปัจจัยนำไปสู่การมีสมาธิปัญญาในที่สุด และอีกแนวหนึ่ง ทำให้เกิดความพากเพียรในการปฏิบัติ ทดลองสิ่งที่เชื่อด้วยศรัทธานั้น ให้เห็นผลประจักษ์แก่ตน ซึ่งนำไปสู่ปัญญาในที่สุด และ (4) ในระดับศีล ศรัทธามีความสำคัญมาก เพราะทำให้บุคคลมีหลักเป็นกำลังเหนียวรั้งและต้านปะทะ ไม่ให้ยอมตามสิ่งชักจูงให้ทำความชั่ว ความเชื่อหรือศรัทธาในหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นเครื่องวัดความเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่แท้จริง (อุบาสกอุบาสิกา หมายถึง ผู้ที่สมัครใจที่จะดับทุกข์ตามแบบพระพุทธองค์) (พุทธทาสภิกขุ 2533 : 5) ดังนั้นผู้ที่เชื่อว่าเป็นพุทธศาสนิกชนที่แท้จริงย่อมมีความเชื่อความศรัทธาในหลักคำสอนของพุทธศาสนาที่สำคัญได้แก่ การยึดพระรัตนตรัยหรือไตรสรณาคมน์เป็นที่พึ่ง ความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม อเนกชาติ นรกสวรรค์ และความเชื่อในเรื่องนิพพาน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพุทธศาสนา (พระราชธรรมนิเทศ 2531 : 34-122; พระสุธรรมยานเถระ 2528 : 17-18)

พระรัตนตรัย ได้แก่ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ถือเป็นหลักยึดเหนี่ยว

เบื้องต้นของชาวพุทธ ความมีศรัทธาหรือความยึดมั่นในพระรัตนตรัย เป็นเครื่องแสดงถึงคุณธรรม
ที่เด่นสำหรับพุทธศาสนิกชน ความเชื่อในพระพุทธเจ้า เป็นความมั่นใจในฐานะที่ท่านเป็นบุคคล
ต้นแบบซึ่งยืนยันถึงความสามารถของมนุษย์ว่า เป็นผู้มีสติปัญญาความสามารถที่อาจฝึกหรือพัฒนา
ให้บริบูรณ์ได้ สามารถหยั่งรู้หลักธรรม บรรลุความหลุดพ้นเป็นอิสระไว้ทุกซ์ ลอยเหนือโลกธรรม
และมีความดีสูงสุดเลิศที่แม่เทพเจ้าและพรหมก็เคารพบูชา ความเชื่อในพระธรรม ได้แก่
ความมั่นใจในความจริงและความดีงามที่พระพุทธเจ้า ได้แสดงไว้ ว่าเป็นสิ่งที่พระองค์ ได้ค้นพบ
ปฏิบัติเห็นผลประจักษ์กับตนเองแล้วจึงนำมาประกาศเปิดเผยไว้ ธรรมคือกฎแห่งธรรมชาติ เป็น
กลางและเที่ยงธรรมต่อทุกคน ผู้ใดรู้จักพัฒนาตนเอง ให้มีปัญญา นำความรู้ทางธรรมหรือความจริง
นี้มาใช้ประโยชน์ปฏิบัติคือสิ่งทั้งหลายด้วยความรู้ ทำตามสภาวะความเป็นจริง ก็จะแก้ไขปัญหา
ได้คิดสุดและมีชีวิตที่สุด ความเชื่อในพระสงฆ์ พระสงฆ์คือบุคคลที่ละบ้านเรือน เข้ามาบวชใน
พุทธศาสนา ได้ศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ความเชื่อในพระสงฆ์คือ ความมั่นใจ
ในชุมชนหรือสังคมตัวอย่าง ว่าเป็นสังคมที่เที่ยง มีธรรมเป็นรากฐาน ประกอบด้วยสมาชิกผู้มีจิตใจ
ห่างทุกซ์ แม้จะมีพัฒนาการทางจิตปัญญาในระดับต่างกัน แต่ก็อยู่ร่วมกันด้วยดี ด้วยรู้ธรรมและปฏิบัติ
ธรรม สรุปได้ว่า ความเชื่อในพระรัตนตรัย คือ ความมั่นใจในพระพุทธเจ้าว่า มีจริง รู้จริง คือจริง
จึงเชื่อว่าพระธรรมที่พระองค์ตรัสรู้ เป็นจริง คือจริง และเชื่อในพระสงฆ์สาวกหรือหมู่ชนที่ศึกษา
และปฏิบัติธรรมนั้นว่ามีได้จริง ได้มีจริง ควรมีจริง และควรเข้าร่วมจริง (พระเทพเวที 2532 :
418, 729 และ 911) ความเชื่อต่อศรัทธาในพระรัตนตรัยมีความสำคัญสูงสุด และเป็นพื้นฐาน
แห่งหลักธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะ เป็นคำสอนหรือการปฏิบัติ พระราชธรรมนิเทศ
(2531 : 21-22) ได้กล่าวไว้ว่า พุทธศาสนิกชนจะเข้าถึงและ ได้รับผลจากการนับถือพระพุทธ-
ศาสนานั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องซื่อสัตย์สุจริตต่อการเข้าถึงพระพุทธศาสนา 3 ประการ
ออกไปคือ (1) ความไม่ริลิกษณะของพระรัตนตรัย (2) ความเคลือบแคลงสงสัยไม่แน่ใจใน
พระรัตนตรัย และ (3) มีความเห็นไม่ตรงกับหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ดังนั้นระดับ
ความเชื่อในพระรัตนตรัยจึงน่าจะเป็นเครื่องบ่งชี้ความเป็นพุทธศาสนิกชนของคนไทย ได้เป็นอย่างดี

กฎแห่งกรรม กฎแห่งกรรมเป็นคำสอนที่สำคัญยิ่ง เรื่องหนึ่งในพระพุทธศาสนา กฎแห่งกรรม
เป็นกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติ เป็นนามธรรม เกี่ยวข้องกับการกระทำของบุคคล กรรมในทางธรรม

หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา หรือเป็นไปด้วยความจงใจ ทำ พุทฺธิ (พระเทพเวที 2532 : 157) ท่อนหนึ่งของพุทธพจน์ในอภินิหารเวทมนตร์ กล่าวว่

"หญิง ชาย คฤหัสถ์ บรรพชาตี ควรวีจาร์ณาเื่อง ๆ ว่า เรามีกรรมเป็น
 ของตน เป็นผู้รับผลกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรม
 เป็นที่อาศัย เราทำกรรมใดไว้ ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เราจะได้รับผลของกรรม
 นั้น"

(สุตฺตนิบาต 2532 : 16 อ้างอิงจาก อภินิหารเวทมนตร์ 22/82)

หลักกรรมหรือทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นหลักสำคัญทางพุทธศาสนาที่สอนให้คนเว้นจาก
 ความชั่ว ประพฤติแต่ความดี ให้รู้จักควบคุมความประพฤติของตน แต่สิ่งที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ
 สับสนเรื่องกรรมประการหนึ่ง คือ พฤติกรรมที่ปรากฏของคนเป็นประการหนึ่ง แต่เขากลับได้รับ
 ผลอีกอย่างหนึ่ง ทำให้ดูเหมือนเหตุกับผลจะขัดแย้งกัน ข้อนี้พระพุทธเจ้าทรงจำแนกแสดงไว้ใน
 มหากรรมวิงคสุตฺต โดยสรุปว่า คนที่ประพฤตินิโคตกุลกรรมมต 10 ประการคือ ข่าสัถ์
 ลัทธิพริย ประพฤติผิดในกาม พุทฺธิเจ็ พุทฺธาคาหยาบ ล่อเสียด เพ้อเจ้อ โลก พยาบาท เห็นผิด
 จากทำนองคลองธรรมนั้น ตายแล้ว ไปบังเกิดในอบายภูมิก็มี บังเกิดในสุคติภูมิ เป็นเพราะ
 ความสลับซับซ้อนของกรรมที่คนทำไว้ในชีวิตนั้นเอง ตัวอย่างเช่น (1) คนที่ทำชั่ว แต่ตายไป
 เกิดในสุคติ อาจเป็นเพราะกุศลกรรมในอดีตหลังจากรั้ง หรือเกิดสัมมาทิฐิขึ้นก่อนดับจิต ทำให้
 อุบัติในสุคติ ส่วนอกุศลกรรมในปัจจุบันของเขา ย่อมให้ผลแก่เขาในชาตินี้บ้าง ชาติหน้าบ้าง ชาติ
 ต่อ ๆ ไปบ้างตามสมควรแก่ชนิดของกรรม หรือ (2) คนที่ทำดีในปัจจุบัน แต่ตายไปเกิดใน
 พุคติ เป็นเพราะบาปกรรมในอดีต บาปกรรมที่ทำหลังจากนั้น หรือเกิดมีจิตวิญญูขึ้นก่อนตาย
 จึงเป็นปัจจัยให้เกิดในพุคติ ส่วนอกุศลกรรมในชาติปัจจุบันย่อมให้ผลแก่เขาในชาตินี้บ้าง ชาติหน้า
 บ้าง ชาติต่อ ๆ ไปบ้าง เป็นต้น ทั้งนี้หลักของกรรมจึงจำต้องอาศัยความเชื่อถือในความมีอยู่
 ของกรรม ผลของกรรม และการที่แต่ละชีวิตมีกรรมเป็นของตน โดยบุคคลต้องเชื่อในธรรมะที่
 พระพุทธเจ้าตรัสรู้ว่าเป็นหลักคำจุนจิใจ และจะช่วยให้ชีวิตของเขาปลอดภัย ทั้งในชาติปัจจุบัน
 และภพภาคหน้า (พระราชาธรรมนิเทศ 2531 : 98-101)

จากหลักฐานดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนาสอนให้ชาวพุทธเชื่อในเรื่อง
 กฎแห่งกรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่กำหนดวิถีชีวิตและจำแนกประเภทของมนุษย์ได้ ถึงแม้กรรมจะมีความ

ซับซ้อนในแง่ผลที่ปรากฏให้เห็น ในปัจจุบัน ซึ่งก่อให้เกิดความสับสนแก่ชาวพุทธอยู่บ้าง แต่บุคคลที่เลื่อมใสในหลักคำสอนทางพุทธศาสนา ย่อมมีความเชื่อในเรื่องนี้อย่างเด่นชัด ทั้งหลักฐานจากการวิจัยที่จะนำเสนอต่อไป

กฎแห่งการเวียนว่ายตายเกิด (อเนกชาติ) นรกสวรรค์ และการให้ความสำคัญต่อชีวิตในปัจจุบัน ความเชื่อในสามเรื่องนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องอย่างสำคัญกับความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม พระเทพเวที (2532 : 202-203) ได้นำพุทธพจน์แห่งสำคัญที่กล่าวถึงผลกรรมที่สืบเนื่องจากปัจจุบัน ไปถึงภพหน้า ตามที่ปรากฏในจุฬามณีวงศสูตร มาแสดงไว้สรุปใจความ โดยย่อ ดังนี้

"คุณภพ สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นที่กำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้กรรมและปรานี"

"... สตรีหรือบุรุษมักทำปาณาติบาต เป็นคนเหี้ยม โหด หมกมุ่นอยู่ในทางประหัตประหาร ไร้เมตตาการุณา ด้วยกรรมนั้น ซึ่งถือปฏิบัติพร้อมถึงที่แล้ว ตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก หรือมิฉะนั้น หากมาสู่ความเป็นมนุษย์ จะเกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง ก็จะเป็นคนมีอายุสั้น สตรีหรือบุรุษผู้ละเว้นปาณาติบาต มีเมตตาการุณย์ มักเกื้อกูลแก่สรรพสัตว์ ด้วยกรรมนั้น ซึ่งถือปฏิบัติพร้อมถึงที่แล้ว ตายไป ย่อมเข้าสู่สุคติ โลกสวรรค์ หรือมิฉะนั้น หากมาสู่ความเป็นมนุษย์ จะเกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง ก็จะเป็นคนมีอายุยืน ..."

จากข้อความที่ปรากฏในพุทธพจน์ข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่าหลักกรรมในพุทธศาสนา สอนให้ชาวพุทธตระหนักในกฎแห่งการเวียนว่ายตายเกิด ผลที่บุคคลจะประสบในชาติภพหน้า ซึ่งอาจเป็นนรก สวรรค์ หรือโลกมนุษย์สุดแต่การกระทำของแต่ละบุคคล พระเทพเวที (2532 : 198-199) ได้กล่าวไว้ว่า เรื่องชาติก่อน ชาติหน้า นรกสวรรค์ เป็นเรื่องที่มีจริงตามคำสอนในพุทธศาสนา เมื่อว่าตามหลักฐานในคัมภีร์ และแปลตามตัวอักษร ในแง่ของการพิสูจน์ ท่านอธิบายไว้ว่า ต้องพิสูจน์ด้วยจิตหรือชีวิต ไม่เช่นนั้นก็ทำได้เพียงขึ้นหาหลักฐานมาให้ดู และวิเคราะห์เหตุผลให้ฟังเท่านั้น ส่วนตัวแท้ของเรื่องเป็นสิ่งที่เหนือสามัญวิสัย สำหรับคน

สามัญคงอยู่ในขั้นศรัทธาหรือมีความเชื่อมั่นเอง ไม่ว่าจะใครจะเชื่อหรือไม่เชื่อ หรือพยายาม พิสูจน์กันเพียงใด สิ่งที่ไม่มีการหลีกเลี่ยงได้พบ ทุกคนต้องเกี่ยวข้อง และเป็นสิ่งที่สืบทอดออกไป ของชีวิตข้างหน้าที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อว่ามีค่าย คือ ชีวิตขณะนี้ ที่จะต้องปฏิบัติต่อมันอย่างหนึ่ง อย่างไม่เป็นเช่นสิ่งที่ดีควรเอาใจใส่อย่างมากคือ ชีวิตปัจจุบัน และสำหรับพระพุทธศาสนา ในฐานะที่เป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติ สิ่งที่เป็นจุดสนใจ โดยเฉพาะได้แก่ การปฏิบัติต่อชีวิตที่เป็นอยู่ ว่าจะดำเนินชีวิตอย่างไรเพื่อให้เป็นชีวิตที่อยู่อย่างดี และเพื่อให้ชีวิตข้างหน้า (ถ้ามี) สืบทอดออกไปเป็นชีวิตที่ดีงามด้วย สรุปว่า เรื่องอเนกชาติ นรกสวรรค์ มีจริงตามคัมภีร์ในพระพุทธศาสนา แต่ไม่อาจพิสูจน์ให้เห็นประจักษ์แก่บุคคลทั่วไปได้ จึงเป็นเรื่องในขั้นของความเชื่อสำหรับพุทธ- ศาสนิกชน ซึ่งความเชื่อนี้อาจมีมากน้อยแตกต่างกันไปตามปริมาณความรู้และการยอมรับในหลักธรรม และการปฏิบัติธรรม อย่างไรก็ตาม พระเทพเวที (2532 : 204) ได้ให้ข้อวินิจฉัยในเรื่องนี้ ไว้ว่า "ความเชื่อในเรื่องชาติภพ จะต้องเป็นความเชื่อที่มีลักษณะช่วยเสริมความชอบ ความพอใจ ความยินดีหรือความต้องการในพุทธธรรมของบุคคลให้ เข้มแข็งแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ในการดำรงชีวิตปัจจุบัน จึงจะเป็นความเชื่อที่ถูกต้อง"

นิพพาน ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามากมายหลายแห่ง นิพพาน แปลว่า ไม่มีตัวตน เครื่องร้อยรัด หรือออกไปแล้วจากพันธนาการที่เป็นเครื่องร้อยติดไว้กับภพ (พระเทพเวที 2532 : 261) นิพพานคือจุดหมายสูงสุดของชีวิตในทางพุทธศาสนา ผู้ที่ศึกษาพุทธศาสนาถ้าไม่รู้เรื่อง นิพพาน ก็ควรเรียกได้ว่า ไม่รู้จักพุทธศาสนา (สุชีโวภิกขุ 2532 : 72) จากหลักธรรมตาม คัมภีร์พระพุทธศาสนา พระเทพเวที (2532 : 371-374) ได้สรุปถึงคุณค่าและลักษณะพิเศษ ที่พึงสังเกตเกี่ยวกับนิพพานไว้ 3 ประการดังนี้ ประการแรก นิพพานซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดของ ชีวิตในพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่อาจบรรลุได้ในชาตินี้ นิพพานเป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถประจักษ์แจ้ง ได้ในชีวิตปัจจุบัน เมื่อเพียรพยายามทำตัวให้พร้อมพอ ไม่ต้องรอให้ถึงชาติหน้า ประการที่สอง นิพพานเป็นจุดหมายที่ทุกคนเข้าถึงได้ ไม่จำกัดชาติ ชั้น วรรณะ หญิงหรือชาย คฤหัสถ์หรือ บรรพชิต บุคคลทุกคนเมื่อมีความชอบ ความต้องการ เพียรพยายาม มีความพร้อมแล้วก็สามารถ บรรลุนิพพานได้ ประการที่สาม นิพพานอันวยผลที่ยิ่งกว่าล้าพั้งความสำเร็จทางจิตจะให้ได้ การบรรลุนิพพาน แม้จะอาศัยความสำเร็จทางจิต คือ ฌานสมาบัติ เป็นขั้นฐานอยู่บ้างไม่มากนักน้อย และผู้บรรลุนิพพานก็มีความเกี่ยวข้องกับความสำเร็จทางจิตน้อยอยู่เรื่อย ๆ ในการดำเนิน

ชีวิต แต่นิพพานก็เป็นสภาวะต่างจากความสำเร็จทางจิตเหล่านั้น เป็นความหลุดพ้นแม้จากความสำเร็จทางจิตใจนั้น เป็นสิ่งที่ประจักษ์แจ้งต่อเมื่อสามารถก้าวล่วงความสำเร็จทางจิตไปได้ สรุปว่า นิพพานเป็นความหลุดพ้นทุกข์ภัย เค็ดชาก สิ้นเชิง ทั่วด้วยปัญญาที่มองเห็นสภาวะของสิ่งทั้งหลาย เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่อาจยึดถือผูกพันเอาไว้กับคนได้ นิพพานเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิตในร่มเงาของพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่ทุกคนประจักษ์แจ้งได้ในชีวิตปัจจุบัน เมื่อเพียรพยายามให้ถึงพร้อมด้วยเหตุปัจจัยที่เป็นพุทธศาสนิกชนที่สมบูรณ์ย่อมต้องรับรู้และยอมรับในเรื่องนิพพาน

ความเชื่อค่านสำคัญ ๆ ในพุทธศาสนา อันได้แก่ ความเชื่อในพระรัตนตรัย กฎแห่งกรรม กฎแห่งการเวียนว่ายตายเกิด (อเนกชาติ) นรกสวรรค์ การให้ความสำคัญกับชีวิตในปัจจุบัน และความเชื่อเรื่องนิพพาน ตามความหมายดังกล่าวมาทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นเนื้อหาในการสร้างแบบวัดความเชื่อทางพุทธศาสนาสำหรับการวิจัยครั้งนี้

จากการประมวลผลการวิจัยคุณลักษณะทางศาสนาของบุคคลทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ พบว่ามีการวัดกันหลายรูปแบบ ในต่างประเทศ เน้นการวัดทัศนคติต่อศาสนาเป็นสำคัญ (Gorsuch, 1988 : 207-208) ในระยะต่อมาได้เกิดความนิยมที่จะศึกษาการรับรู้คุณค่า (ค่านิยม) ของศาสนาทางค่านิยมประโยชน์หรือโทษ ผู้วิจัยได้แบ่งการวัดออกเป็นสองส่วนคือ วัดการเห็นคุณค่าที่เป็นรูปธรรมและอยู่ภายนอก (extrinsic value) และวัดการเห็นคุณค่าที่เป็นนามธรรมหรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในจิตใจของบุคคล (intrinsic value) การวิจัยความเชื่อทางศาสนาโดยตรงในต่างประเทศยังมีน้อย (Gorsuch, 1988 : 210) สำหรับประเทศไทย นักวิจัยได้ให้ความสนใจศึกษาความเชื่อทางพุทธศาสนาอยู่บ้าง และมักศึกษาคู่ขนานไปกับการปฏิบัติทางศาสนา ในที่นี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเครื่องมือวัดความเชื่อทางพุทธของงานวิจัยบางเรื่อง เพื่อชี้ให้เห็นถึงลักษณะและคุณภาพของการวัดในปัจจุบันที่น่าเชื่อถือกว่าการวัดในอดีต

เมื่อประมาณ 13 ปีที่ผ่านมา สุนทรีย์ โดมิน และสนิก สมัตถการ (2522) ได้ทำการสำรวจทัศนคติและความเชื่อทางพุทธศาสนาของตัวอย่างประชากรทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดจำนวนประมาณ 2,500 คน ตัวอย่างกลุ่มนี้มีอายุตั้งแต่ 15 ปี ถึง 80 ปี ประเด็นที่ถามมี 5 ประเด็นด้วยกัน คือ (1) ทัศนคติเกี่ยวกับอิทธิพลของศาสนาต่อชีวิต (2) ความเชื่อเรื่องบุญวาสนา (3) ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม (4) ความเชื่อเรื่องผลของกรรมเก่า และ (5) ทัศนคติเกี่ยวกับวิธีการแสวงหาความสุขทางใจ ประเด็นทั้งห้านี้ถูก

นำมาตั้งเป็นคำถาม 5 ข้อ เพื่อถามผู้ถูกศึกษา เช่น "ศาสนามีอิทธิพลต่อความคิดและชีวิตของท่านแค่ไหน?" คำตอบที่คาดหวังก็มีเพียง "มีอิทธิพลมาก" หรือ "มีอิทธิพลบ้าง" ส่วนคำถามอีก 4 ข้อ ถามในแง่ "เห็นด้วย" หรือ "ไม่เห็นด้วย" จากนั้นจึงนำคำตอบทั้งหมดมาคิดเป็นร้อยละตามประเภทของตัวแปรภูมิหลัง คือ ชาวเมืองหรือชาวชนบท ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ อายุ และเพศ ผลการวิจัยพบว่า ชาวชนบทมีทัศนคติและความเชื่อทางศาสนาในประเด็นต่าง ๆ สูงกว่าชาวเมือง ผู้มีระดับการศึกษาต่ำมีความเชื่อทางศาสนามากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง เช่น ร้อยละ 71 ของผู้มีการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 7 เชื่อว่าศาสนามีอิทธิพลต่อตนมาก ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 30 ของผู้มีการศึกษาสูง (ระดับปริญญาและอนุปริญญา) เชื่อในลักษณะเดียวกันนี้ ผู้ที่มีอาชีพชาวไร่ชาวนา ค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ มีความเชื่อทางศาสนามากกว่าผู้ที่มีอาชีพอื่น ๆ โดยเฉพาะอาชีพธุรกิจการค้าและข้าราชการ เช่น พบว่ากลุ่มอาชีพชาวไร่ชาวนา ค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ มีความเชื่อว่าศาสนามีอิทธิพลมาก (ร้อยละ 71) แก่กลุ่มธุรกิจการค้าและข้าราชการมีความเชื่อในเรื่องนี้ น้อย (ร้อยละ 38 และ 40 ตามลำดับ) ผู้ที่มีรายได้ต่ำมีความเชื่อทางศาสนามากกว่าผู้ที่มีรายได้สูง เช่น ผู้ที่มีรายได้ต่ำ (ต่ำกว่า 1,000 บาท) ร้อยละ 67 เชื่อว่าศาสนามีอิทธิพลต่อตนมาก ขณะที่เพียงร้อยละ 30 ของผู้ที่มีรายได้สูง (10,000 บาทขึ้นไป) เชื่อในทำนองเดียวกันนี้ ผู้หญิงมีความเชื่อทางศาสนาต่าง ๆ ไม่แตกต่างจากผู้ชาย ยกเว้นเรื่อง "อิทธิพลของศาสนาต่อชีวิต" ที่ผู้ชายมีความเชื่อมากกว่าผู้หญิงเล็กน้อย ซึ่งผู้วิจัยได้ให้เหตุผลว่าอาจเป็นอิทธิพลของการบวชเรียนในเพศชาย ส่วนในกลุ่มผู้ถูกศึกษาที่มีอายุต่าง ๆ กันนั้น พบว่าผู้ใหญ่อายุกลางและตอนปลาย (อายุประมาณ 30 ถึง 60 ปีขึ้นไป) มีความเชื่อทางศาสนา เช่น เชื่อว่า "ศาสนามีอิทธิพลต่อความคิดและชีวิตของตน" มากกว่ากลุ่มวัยรุ่นและผู้ใหญ่ตอนต้น (อายุ 15-29 ปี)

เพ็ญแข ประจันปัจฉินัก และอ้อมเดือน สดมณี (2529) ได้ศึกษาการยึดหลักทางพุทธศาสนา ในการดำเนินชีวิตของชาวชนบทในจังหวัดระยอง ตั้งแต่อายุ 9-61 ปี จำนวน 260 คน เครื่องมือที่ใช้วัดเป็นแบบสอบถามชนิดปลายเปิด 2 ฉบับที่มีเนื้อหาคล้ายคลึงกันสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบิดาหรือมารดา และกลุ่มที่เป็นบุตรซึ่งเรียนอยู่ในระดับประถมปีที่ 4, 5 และ 6 ในส่วนที่เกี่ยวกับความเชื่อและค่านิยมทางพุทธศาสนา นั้น เป็นการถามผู้ตอบว่ามีความเชื่อในเรื่องบาปบุญ กฎแห่งกรรม ความสันโดษ ความหลุดพ้นหรือไม่ เพราะเหตุใด ไม่ได้มีการหา

คุณภาพของแบบวัดความเชื่อทางพุทธศาสนาที่ใช้ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กและวัยรุ่นมีความเชื่อตามหลักศาสนามาก แต่ผู้ใหญ่ตอนต้นมีความเชื่อน้อยลง ส่วนผู้ใหญ่ตอนกลางนั้นกลับมีความเชื่อทางศาสนาเพิ่มสูงขึ้นอีก ผลการวิจัย ในส่วนนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุนทรী โคมิน และสนธิ สมัครการ (2522) ที่กล่าวข้างต้น

วันชัย มีกลาง (2530) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติ ความรู้ความเข้าใจ การปฏิบัติ และการได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาของนิสิตชายหญิงจากมหาวิทยาลัยหลายแห่งในกรุงเทพฯ จำนวน 510 คน ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือวัดเจตคติต่อพุทธศาสนา (ในแง่การเห็นประโยชน์และความพอใจ) ขึ้นใช้ เป็นแบบวัดประเภทให้ผู้ตอบประเมินค่าบนมาตรา แบบวัดนี้แบ่งวัดเป็น 3 ตอน คือ เจตคติต่อความเชื่อในหลักพุทธศาสนา (ได้แก่ เรื่องการเวียนว่ายตายเกิด เรื่องกฎแห่งกรรม เรื่องนรก-สวรรค์ เรื่องบุญ-บาป และเรื่องนิพพาน) เจตคติต่อหลักธรรม (เช่น หลักอริยสัจสี่ หลักไตรลักษณ์ หลักไตรสิกขา เป็นต้น) และเจตคติต่อการปฏิบัติตามหลักธรรมและประเพณีบางอย่าง (เช่น การปฏิบัติตามหลักอริยสัจสี่ หลักไตรลักษณ์ และไตรสิกขา และประเพณีต่าง ๆ อาทิ การสวดมนต์ ไหว้พระ การบริจาคทาน และการฟังเทศน์ เป็นต้น) แต่ละตอนมีข้อคำถาม 10 ข้อ รวม 30 ข้อ ลักษณะของคำถามเป็นประโยชน์ประกอบมาตราวัด 6 หน่วย จาก "เห็นด้วยอย่างยิ่ง" ถึง "ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง" ผู้ที่ได้คะแนนสูงถือเป็นผู้ที่มีเจตคติที่ดีต่อพุทธศาสนามากกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำ ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อพุทธศาสนากับการปฏิบัติและการได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาจากบิดามารดาของนิสิตในกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยพบว่า เจตคติต่อพุทธศาสนาของนิสิตในกลุ่มตัวอย่างรวมมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติทางศาสนาอย่างเชื่อมั่นได้ (ค่าอาร์ = .43) และความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อพุทธศาสนากับการปฏิบัติทางศาสนาในกลุ่มนิสิตชายมีค่ามากกว่าในกลุ่มนิสิตหญิง (ค่าอาร์ = .46 และ .40 ตามลำดับ) อาจกล่าวได้ว่านิสิตในกลุ่มตัวอย่างมีเจตคติที่ดีต่อพุทธศาสนามากเพียงใด ก็จะปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนามากเท่านั้น และความสอดคล้องเช่นนี้พบชัดเจนในกลุ่มชายมากกว่ากลุ่มหญิง นอกจากนี้ยังพบว่านิสิตที่ได้รับการถ่ายทอดทางศาสนาจากบิดามารดาสูงมีเจตคติที่ดีต่อพุทธศาสนามากกว่านิสิตที่ได้รับการถ่ายทอดทางศาสนาต่ำอย่างเห็นชัดด้วย

ในการวิจัยลักษณะทางจิตสังคมที่เกี่ยวกับการบวชของพระสงฆ์และสามเณร ในภาคใต้ จำนวน 887 รูป เปรียบเทียบกับฆราวาสที่เป็นเพื่อนกับพระและเณรเหล่านี้จำนวน 541 คน

ฉกาจ ช่วยโต และดวงเคื่อน พันธมนานิน (2533) ได้สร้างแบบวัดตัวแปรทางศาสนาชั้นหลายแบบวัด แบบวัดหนึ่งคือ แบบวัดความเชื่อและค่านิยมทางพุทธศาสนา เนื้อหาในแบบวัดนี้เกี่ยวกับความเชื่อ ในเรื่องประโยชน์ของการบวชเรียนที่ค้ำตนเองและบิคา มารดา เรื่องกฎแห่งกรรม การเห็นความสำคัญของภิกษุสามเณร ความมีศีลธรรม การเป็นคนมักน้อย และการยอมรับในประเพณีของชาวพุทธที่เกี่ยวข้องกับการบวชเรียน แบบวัดนี้มีคำถาม 9 ข้อ ลักษณะเป็นประโยคประกอบมาตราวัด 5 หน่วย จาก "เชื่ออย่างยิ่ง" "เชื่อพอสมควร" "ไม่ค่อยเชื่อ" "ไม่เชื่อเลย" และ "ไม่แน่ใจ" ผู้ที่ได้คะแนนสูงสุดแสดงว่ามีความเชื่อและค่านิยมทางพุทธสูง ผลการวิจัยลักษณะชุมชนและครอบครัวกับจิตลักษณะทางพุทธของพระสงฆ์ สามเณร และฆราวาส เช่น ความเชื่อและค่านิยมเชิงพุทธ จุดมุ่งหมายในการบวช เหตุผลเชิงจริยธรรมในการบวช และความตั้งใจในการปฏิบัติกิจของสงฆ์ เป็นต้น พบว่า พระสงฆ์ สามเณร และฆราวาสซึ่งมาจากชุมชนที่มีคุณภาพทางพุทธสูง (วัด โดยให้ผู้ที่ตอบประเมินความเชื่อ ความศรัทธา การปฏิบัติ ความประเพณีทางพุทธศาสนาของประชาชนในละแวกบ้านที่ผู้ตอบอาศัยอยู่) มีจิตลักษณะเชิงพุทธ ค้ำต่าง ๆ ค้ำกล่าวสูงกว่า พระ เณร และฆราวาสที่มาจากชุมชนที่มีคุณภาพทางพุทธต่ำ ทาง ค้ำครอบครัวก็พบว่าพระสงฆ์ สามเณร และฆราวาสที่รู้สึกว่าจะครอบครัวให้ความรักความอบอุ่น มาก เป็นผู้ที่มีความเชื่อและค่านิยมเชิงพุทธ มีเหตุผลเชิงจริยธรรมในการบวช คาดหมายถึง ระยะเวลาในการบวช คาดหมายถึงสภาพที่ดี ในการบวช และมีความตั้งใจในการปฏิบัติกิจของ สงฆ์มากกว่าพระ เณร และฆราวาสที่รู้สึกว่าจะครอบครัวให้ความรักและความอบอุ่นน้อย และยัง พบว่าการมีบิดาเป็นแบบอย่างทางพุทธ การอยู่ในชุมชนที่มีคุณภาพทางพุทธ และการได้รับความ อบอุ่นจากครอบครัว เป็นตัวแปรที่สามารถร่วมกันทำนายจิตลักษณะ เชิงพุทธ ค้ำความเชื่อและ ค่านิยมทางพุทธ ได้ร้อยละ 19.41

สรุปจากการประมวลผลการวิจัยความเชื่อทางพุทธของคนไทยประเภทต่าง ๆ ได้ว่า วัยรุ่น ผู้ใหญ่วัยกลางคนและวัยสูงอายุ เป็นกลุ่มที่มีความเชื่อทางพุทธมากกว่าบุคคลวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ชายไทยและหญิงไทยมีความเชื่อทางพุทธ ไม่แตกต่างกัน นอกจากนั้นในการสำรวจของ สุนทรี โดมิน และสนิท สมัครการ (2522) ยังได้พบว่า ผู้มีการศึกษาระดับต่ำ มีอาชีพชาวไร่ชาวนา และค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ และมีรายได้น้อย เป็นผู้ที่มีความเชื่อทางพุทธมากกว่าผู้มีการศึกษา ระดับสูงกว่า มีอาชีพรับราชการ และมีรายได้น้อย ผลในส่วนนี้ยังไม่ได้รับการยืนยันจากการวิจัย

ห้องสมุด สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุขุมวิท ๒๒ แขวงเลข ๑ 10110

กับคนไทยกลุ่มอื่น ๆ สำหรับผลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของครอบครัวต่อการถ่ายทอดความเชื่อทางศาสนานั้น สรุปได้ว่าบุคคลได้รับการถ่ายทอดทางพุทธจากบิดามารดามาก เป็นผู้ที่ม่ เจตคติหรือทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนา มากกว่าผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดน้อย พระสงฆ์บวชใหม่ที่มีความเชื่อและค่านิยมทางพุทธสูง เป็นผู้ที่มาจากชุมชนซึ่งมีคุณภาพทางพุทธสูง ระบุว่าครอบครัวของตนให้ความรักความอบอุ่นมาก และมีบิดาเป็นแบบอย่างทางพุทธมาก จากหลักฐานดังกล่าว แม้จะเป็นผลจากการรายงานของผู้รับการถ่ายทอด ซึ่ง ได้แก่ กลุ่มนิสิตมหาวิทยาลัยและพระสงฆ์สามเณรบวชใหม่ก็ตาม แต่ผลเหล่านี้ก็ ได้บ่งชี้ให้เห็นว่าบิดามารดาเป็นแบบอย่างอย่างสำคัญในการถ่ายทอดความเชื่อทางศาสนาแก่บุตร อาจกล่าวได้ว่าบิดามารดาที่สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรด้วยความรักและสนับสนุน ได้มาก บิดามารดาที่มีความเชื่อ (องค์ประกอบแรกของทัศนคติ) ทางพุทธมาก และบิดามารดาที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างทางพุทธมาก เป็นบิดามารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ ได้มากกว่าบิดามารดาที่มีลักษณะดังกล่าว ในทิศทางตรงข้าม

การปฏิบัติทางพุทธศาสนา

การปฏิบัติทางศาสนา หมายถึง การกระทำของบุคคลในชีวิตประจำวันตามหลักธรรมคำสั่งสอนของศาสนาที่ตนนับถือ การปฏิบัติทางพุทธศาสนา หมายถึง การกระทำตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และพระสงฆ์สาวกผู้สืบทอดพุทธศาสนา พระเทพเวที (2532 : 6) ได้กล่าวถึงเอกลักษณ์ของพระพุทธศาสนาว่าเป็นศาสนาแห่งการกระทำ เป็นศาสนาแห่งความเพียรพยายาม หลักธรรมของพระพุทธเจ้ามุ่งในทางปฏิบัติ ให้ทุกคนจัดการกับชีวิตที่เป็นอยู่จริง ๆ ในโลกนี้ เป็นสิ่งที่ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในสภาพและระดับชีวิตอย่างไร สามารถเข้าใจและนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ตามสมควรแก่สภาพและระดับชีวิตนั้น ๆ

หลักปฏิบัติทางพุทธศาสนา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา รวมเรียกว่าระบบไตรสิกขาหรือการศึกษา 3 อย่าง ระบบไตรสิกขาเป็นหลักกลางสำหรับการปฏิบัติธรรมเต็มตามกระบวนการ พระสงฆ์เป็นตัวอย่างของการปฏิบัติธรรมแบบเต็มรูปแบบนี้ หลักปฏิบัติ ศีล สมาธิ ปัญญา นี้ เรียงจากข้างนอกไปหาข้างใน ศีลคือตัวของเรานี่แสดงออกมาภายนอกทางกายและวาจา สมาธิคือส่วนที่ลึกเข้าไปข้างใน มองไม่เห็นที่กายวาจา แต่อยู่ที่จิตใจ และสุดท้ายคือปัญญาเป็นขั้นที่อาศัยจิตทำงานให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลาย ปัญญาเป็นส่วนที่มาเสริมเพื่อปรับปรุงคุณภาพของจิตใจ แล้วจิตใจ

ที่มีความรู้มีปัญญาที่เอาความรู้ขึ้นมาใช้ปรับปรุงชีวิตด้านกายวาจาอีกต่อหนึ่ง การปฏิบัติตามหลัก
 ดังกล่าวขยายสำหรับคฤหัสถ์หรือชาวบ้านทั่วไป ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา เรียกชื่อต่างไปว่า
 บุญสิกขา หมายถึง การฝึกหัดทำความดี การทำให้เจริญองงามขึ้นในความดีต่าง ๆ ด้วยการ
 บริจาคทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา ชุคทาน ศีล ภาวนານี้เน้นส่วนภายนอกมากขึ้น เริ่มจาก
 ทาน จีบที่ของนอกตัว เป็นการเอาสิ่งของไปให้แก่ผู้อื่น การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน พอถึง
 ศีลก็มาอยู่ที่ตัว แล้วถึงภาวนาก็เข้าไปในตัว ภาวนาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ จิตภาวนา
 หมายถึง การฝึกอบรมด้านจิต และปัญญาภาวนา หมายถึง การฝึกอบรมด้านปัญญา พุค่ง่าย ๆ ก็คือ
 สมาธิและปัญญานั้นเอง การปฏิบัติในระบบบุญสิกขา คือ ทาน ศีล ภาวนານี้เน้นข้อปฏิบัติเบื้องต้น
 ที่เกี่ยวกับการแสดงออกทางกายวาจา การปฏิบัติต่อกันระหว่างมนุษย์ หรือสร้างความสัมพันธ์ทาง
 สังคมที่ปรากฏเป็นรูปร่าง มองเห็นได้ชัดเจน ปฏิบัติง่ายกว่า มุ่งขัดเกลาจิตใจภายในให้เจริญ
 งามขึ้น โดยใช้การกระทำภายนอกที่หยากกว่าเป็นเครื่องมือ เรียกตามสำนวนหลักธรรมว่า
 เพื่อกำจัดกิเลสหยาก การปฏิบัตินี้ท่านจัดให้เหมาะสำหรับคฤหัสถ์หรือชาวบ้าน โดยมีรายละเอียด
 เกี่ยวกับหลักปฏิบัติทั้ง 3 ประการดังนี้ ทาน คือ การให้ การสละ และการเผื่อแผ่แบ่งปันทรัพย์สิน
 สิ่งของเครื่องใช้ยังชีพและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นการให้เพื่ออนุเคราะห์ผู้ยากไร้ ตกทุกข์
 ขาดแคลน บริจาคเงินบำรุงพุทธศาสนา ให้ทานแก่พระสงฆ์และผู้รักษาศีล เพื่อบูชาความดีและ
 ส่งเสริมสนับสนุนคนดี นอกจากวัตถุสิ่งของแล้ว การให้ความรู้ ให้ธรรมะ ให้ความร่วมมือใน
 การบำเพ็ญกิจที่งาม และให้ภัยทาน ก็ถือเป็นทานที่มีคุณค่ายิ่ง ศีล คือ คำสอนและหลัก
 ปฏิบัติทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับสังคม เป็นระบบการควบคุมการแสดงออกทางกายวาจาให้
 เป็นระเบียบเรียบร้อย และเกื้อกูลต่อการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันของหมู่ชน ศีลพื้นฐานขั้นต้นที่สุดคือ
 ศีลห้า ได้แก่ (1) เว้นจากการฆ่าสัตว์ ไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย (2) เว้นจากการ
 ลักขโมยเบียดบังแย่งชิง ไม่ประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน (3) เว้นจากการประพฤติดิโนกาม ไม่
 ประทุษร้ายต่อของรักของหวงแทน อันเป็นการทำลายเกียรติภูมิและจิตใจของผู้อื่น (4) เว้นจาก
 การพูดเท็จ โกหกหลอกลวง ประทุษร้ายเขาหรือประ โยชน์ของเขาช่วยวาจา และ (5) เว้นจาก
 การเสพเครื่องของของมีนเมา สิ่งเสพติด อันเป็นเหตุให้เกิดความประมาท ก่อความเสียหาย
 เพราะขาดสติ ภาวนา คือ การฝึกอบรมจิตใจให้เจริญด้วยคุณธรรมต่าง ๆ ให้เข้มแข็งและ
 หนักแน่น ภาวนาคือสมาธิภาวนาและปัญญาภาวนาในไตรสิกขานั้นเอง วิธีการและข้อปฏิบัติ

สำหรับการฝึกสมาธิและปัญญาภาวนาโดยรวมคือ การชำระจิตใจด้วยการฟังธรรม การอ่าน ธรรมะ การสนทนาธรรม การแก้ไขปลูกฝังความเชื่อ ความเข้าใจที่ถูกต้อง การเจริญเมตตา และการควบคุมชัฏเกลากิเลสต่าง ๆ (พระเทพเวที 2532 : 596 - 598)

สรุปว่าหลักปฏิบัติระบบ ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา กับระบบบุญสิกขาหรือบุญกิริยาวัตถุ 3 ประการคือ ทาน ศีล ภาวนา เป็นเรื่องเดียวกัน ต่างกันที่ชุดแรกสำหรับพระสงฆ์ เน้นด้าน จิตใจ แต่ชุดที่สองสำหรับคฤหัสถ์มีจุดเน้นที่ภายนอกเป็นสำคัญ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้อาศัย ขอบเขตเนื้อหาของบุญสิกขาเป็นหลัก ในการกำหนดคณियามปฏิบัติการ และสร้างเครื่องมือวัดการปฏิบัติ ตามหลักพุทธศาสนา

การปฏิบัติทางพุทธศาสนาเป็นเรื่องที่นักวิจัยไทย ได้ให้ความสนใจศึกษาควบคู่ไปกับการ ศึกษาความเชื่อทางพุทธศาสนา เนื่องจากหลักธรรมปฏิบัติในพุทธศาสนามีเนื้อหาหลากหลาย และกว้างขวางมาก ในการวิจัยแต่ละครั้งอาจมุ่งเน้นประเด็นการปฏิบัติที่แตกต่างกันไปได้ เครื่องมือวัดแต่ละฉบับจึงต้องมีขอบเขตของเนื้อหาการปฏิบัติทางศาสนาที่ชัดเจน การปฏิบัติตาม หลักพุทธศาสนาที่นิยมวัดกันคือ พฤติกรรมการบริจาคทาน (เช่น การทำบุญตักบาตร บริจาคเงิน หรือวัตถุสิ่งของ) การเข้าร่วมพิธีทางศาสนา และการฟังเทศน์ ตัวอย่างเช่น สุนทรี โคมิน และสมิท สมัครการ (2522) ได้ทำการสำรวจจำนวนครั้งของการทำบุญใส่บาตร การเข้าร่วมพิธีทางศาสนาตามประเพณี (เช่น ทอดกฐิน) และการไปฟังเทศน์ที่วัดในรอบ 1 ปีของ ประชาชนไทย ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด จำนวนประมาณ 2,500 คน โดยทำการวิเคราะห์ เปรียบเทียบการปฏิบัติทางศาสนาของกลุ่มที่มีลักษณะทางชีวสังคม (อาทิ เพศ อายุ) และภูมิหลัง ทางสังคม (อาทิ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้) ต่างกัน พบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม เปรียบเทียบกลุ่มต่าง ๆ เช่น พบว่าผู้ใหญ่วัยกลางคนและวัยสูงอายุ (อายุ 30 ถึง 60 ปีขึ้นไป) ทำบุญตักบาตร ร่วมพิธีทางศาสนา ไปฟังเทศน์ที่วัดในรอบ 1 ปี มากกว่าวัยรุ่นและผู้ใหญ่วัยตอนต้น (อายุ 15 ถึง 29 ปี) อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มวัยรุ่น (อายุ 15 ถึง 19 ปี) มี การปฏิบัติทางศาสนาหลายด้านมากกว่ากลุ่มผู้ใหญ่ตอนต้น (อายุ 20-29 ปี) ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับผลที่เรย์นซ์ ประจนปัจจนิก และอ้อมเดือน สดมณี (2529) พบในการศึกษาการ ปฏิบัติทางพุทธศาสนาของชาวชนบท (อายุ 9 ถึง 61 ปี) ในจังหวัดระยอง กล่าวคือ พบว่ากลุ่ม เด็กและวัยรุ่นที่ศึกษามีการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา มาก แต่ผู้ใหญ่ตอนต้นปฏิบัติน้อยลง และผู้ใหญ่

ตอนกลางกลับมีการปฏิบัติทางศาสนาเพิ่มขึ้นอีก จากหลักฐานการวิจัยทั้งสองเรื่องนี้อาจกล่าวได้ว่า เด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ตอนกลาง และผู้ใหญ่ตอนปลาย (ผู้สูงอายุ) เป็นกลุ่มที่มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนา มากกว่าผู้ใหญ่ตอนต้น นอกจากนี้การสำรวจของสุนทร โคมิน และสนิท สมัตการ ยังพบอีกว่า ผู้ดึกดำบรรพ์ที่มีการศึกษาระดับต่ำ มีอาชีพเกษตรกรรมและค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ และมีรายได้น้อย เป็นกลุ่มที่ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา เช่น ทำบุญตักบาตร ร่วมพิธีกรรมทางศาสนาตามประเพณี และไปฟังเทศน์ที่วัดบ่อยครั้งกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับสูง มีอาชีพรับราชการและมีรายได้สูง

สำหรับการปฏิบัติตามหลักศีลห้า ซึ่งถือเป็นปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งในพุทธศาสนา ก็มีผู้นับถือไว้อยู่บ้าง เช่น บุญกอบ วิสมิตะนันท์ (2527) ได้ศึกษาครูที่สอนระดับประถมศึกษา (ป.4-ป.6) จากโรงเรียนต่าง ๆ ในภาคกลางรวมทั้งในกรุงเทพฯ ด้วย จำนวนครูทั้งหมด 593 คน และนักเรียนที่เรียนกับครูเหล่านี้ด้วยอีกประมาณ 2,500 คน ผู้วิจัยได้วัดลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านคือ ศีลห้า สติสัมปชัญญะ และหิริ-โอตตบัพ ในส่วนของศีลห้านี้ ผู้วิจัยได้วัดปริมาณการตระหนักในการกระทำผิดศีลห้า โดยการถามคำถามประกอบภาพ และมีคำตอบให้ 5 ตัวเลือก แต่ละตัวเลือกจะบ่งบอกถึงความชื่นชมต่อการกระทำในภาพจากมากที่สุด ลดหลั่นเป็นลำดับลงมาจนถึงไม่เห็นด้วยหรือขัดแย้งกับภาพที่เห็น วัดผลแต่ละข้อด้วยภาพประกอบคำถาม 5 ข้อ รวมคำถามที่ใช้วัดทั้งหมด 25 ข้อ ผลการวิจัยเกี่ยวกับคะแนนศีลห้าของครู พบว่าในกลุ่มครูที่มีการศึกษาระดับปริญญาและอนุปริญญา และโรงเรียนที่สอนอยู่ในเขตวัดเหมือนกัน ผู้สอนวิชาสังคมศึกษามีคะแนนศีลห้าสูงกว่าผู้สอนทุกวิชา และจากผลการวิจัยคะแนนศีลห้าในกลุ่มนักเรียนก็พบว่า นักเรียนหญิงที่ฐานะทางบ้านสูง และเป็นนักเรียนของโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตวัด มีคะแนนศีลห้าสูงสุด และมากกว่าคะแนนศีลห้าของนักเรียนชายที่มีฐานะทางบ้านปานกลาง แต่เป็นนักเรียนของโรงเรียนในเขตวัดเช่นเดียวกัน และในกลุ่มรวมพบว่ามีคะแนนศีลห้าสูงกว่านักเรียนชาย และนักเรียนฐานะทางบ้านปานกลางมีคะแนนศีลห้าสูงกว่านักเรียนฐานะทางบ้านสูงและต่ำ

ต่อมา วันชัย มีกลาง (2530) ได้สร้างแบบวัดการปฏิบัติตามหลักคำสอนในพุทธศาสนา โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอนคือ การปฏิบัติตามความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติตามหลักธรรม และการปฏิบัติตามประเพณีบางอย่าง เนื้อหาที่ใช้ในแบบวัดการปฏิบัติทั้ง 3 ตอนเป็นเนื้อหาในทำนองเกี่ยวกับเนื้อหาของแบบวัดเจตคติต่อพุทธศาสนาดังกล่าวไปแล้ว ในหน้า 19 ลักษณะของแบบวัด

เป็นประโยชน์คำถามประกอบมาตราวัด 6 หน่วย จาก "บ่อยครั้งที่สุด" ถึง "น้อยครั้งที่สุด"

ผลการวิจัย ในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนาของกลุ่มนิสิตมหาวิทยาลัยจำนวน 510 คน พบว่า นิสิตที่ได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนามากเท่าใดจะมีการปฏิบัติตามหลักคำสอนมากเท่านั้น ความสัมพันธ์นี้พบชัดเจนในกลุ่มนิสิตหญิงมากกว่านิสิตชาย (ค่าอาร์ = .50 และ .35 ตามลำดับ) และพบในกลุ่มนิสิตที่บิดามารดามีการศึกษาระดับปานกลางมากกว่านิสิตที่บิดามารดามีการศึกษาระดับสูงและต่ำ (ค่าอาร์ = .57, .41 และ .38 ตามลำดับ) นอกจากนี้ยังพบว่า การได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาจากบิดามารดา เจตคติต่อพุทธศาสนา และความรู้ความเข้าใจในศาสนาร่วมกันสามารถทำนายการปฏิบัติทางพุทธของนิสิตประเภทต่าง ๆ ได้ตั้งแต่ร้อยละ 23-63 ตัวแปรการได้รับการถ่ายทอดทางศาสนาจากบิดามารดาส่งผลต่อการปฏิบัติตามหลักคำสอนในพุทธศาสนาสูงที่สุดในกลุ่มนิสิตที่บิดามารดามีอาชีพใช้แรงงานชั้นสูง

ฉกาจ ช่วยโต และดวงเดือน พันธมนาวิน (2533) เป็นนักวิจัยอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความสนใจในการสืบค้นสาเหตุของการบวชในพุทธศาสนาของชายไทยในภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างคือ พระสงฆ์และสามเณรบวชใหม่ จำนวน 887 รูป และฆราวาสเพศชายซึ่งเป็นเพื่อนของพระสงฆ์สามเณรเหล่านี้อีก 541 คน แนวทางการปฏิบัติทางพุทธที่สร้างขึ้นในการวิจัยครั้งนี้มีหลายฉบับ ในที่นี้จะขอกล่าวถึงแต่เฉพาะแบบวัดที่เกี่ยวข้องกับการรักษาศีลและการฝึกจิตให้เป็นสมาธิ เท่านั้น ได้แก่ แนวทางการฝึกปฏิบัติตามมรรคมงคลแปด เป็นแบบวัดที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการฝึกให้มีสภาวะจิต ความคิดและความตั้งใจที่จะประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่เหมาะสมที่ควร เช่น มีความเห็นถูกต้องตามความเป็นจริง ไม่ปล่อยสติให้เลื่อนลอย เป็นต้น เป็นแบบวัดประกอบมาตราวัด 4 หน่วย จาก "น้อยที่สุด" ถึง "มากที่สุด" แนวทางการปฏิบัติอีกฉบับหนึ่งคือ แนวทางการสำรวจตน วัดปริมาณการปฏิบัติและการละเว้นที่จะไม่กระทำในสิ่งซึ่งกำหนดไว้ตามพุทธบัญญัติ ได้แก่ การรักษาศีล มีสติควบคุมตนโดยเฉพาะทางกายและวาจา แต่ละข้อคำถามมีมาตราวัด 4 หน่วย จาก "ไม่เลย" ถึง "สม่ำเสมอ" ผู้ที่ได้คะแนนสูงคือผู้ที่รักษาศีล มีสติ และควบคุมตนได้มาก ผู้วิจัยได้รายงานถึงลักษณะของพระสงฆ์สามเณรที่มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาต่างกัน (หรือที่เรียกในการศึกษาค้นคว้าว่า "ประสบการณ์ขณะบวช") ไว้ว่า คุณภาพทางพุทธของชุมชน (ได้แก่ ละแวกบ้านที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์สามเณรซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดนั่นเอง) เกี่ยวข้องกับคุณภาพและปริมาณการฝึกอบรมที่พระสงฆ์สามเณรบวชใหม่ได้รับอย่างชัดเจน กล่าวคือ พบว่าพระสงฆ์ที่อยู่ในชุมชนที่มีคุณภาพทาง

พุทธสูง ได้รับการศึกษาอบรมจากพระและผู้ใหญ่มาก ได้รับการฝึกปฏิบัติตามมรรคมาก และได้รับการอบรมบทบาทหน้าที่ของผู้บวช เรียนมากกว่าพระสงฆ์ที่อยู่เ็นชุมชนที่มีคุณภาพทางพุทธต่ำ นอกจากอิทธิพลจากชุมชนแล้ว ลักษณะทางจิตเชิงพุทธของพระสงฆ์สามเณรเองก็มีส่วนก่อให้เกิดการแสวงหาและการยอมรับที่จะฝึกปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัดขณะบวชเรียนได้ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ความตั้งใจปฏิบัติกิจของสงฆ์ในพระบวชใหม่ เป็นตัวทำนายสำคัญที่สุดของปริมาณการมีประสบการณ์ขณะบวช 3 ใน 4 ด้าน นั่นคือ ด้านการศึกษาอบรมที่ได้รับ การฝึกปฏิบัติตามมรรค และการทำบทบาทหน้าที่อย่างเหมาะสมในวัด ส่วนพระสงฆ์ที่มีความเชื่อและค่านิยมทางพุทธมาก จะรับการศึกษอบรมจากพระเถระผู้ใหญ่มาก ทำบทบาทหน้าที่ในวัดอย่างเหมาะสมมาก และฝึกปฏิบัติตามมรรคมีองค์แปดมากด้วย นอกจากอิทธิพลสองประเภทดังกล่าวแล้ว อิทธิพลของครอบครัวก็มีส่วนร่วม ในการกำหนดปริมาณประสบการณ์ขณะบวชของพระสงฆ์ในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้ อิทธิพลจากครอบครัวในที่นี้ เป็นอิทธิพลโดยทางอ้อม กล่าวคือ พบว่าพระสงฆ์ที่มีบิดาและมารดาเป็นแบบอย่างทางพุทธมาก และมาจากครอบครัวที่อบอุ่นมาก เป็นผู้ที่มีความตั้งใจในการปฏิบัติกิจของสงฆ์และมีความเชื่อและค่านิยมทางพุทธมากด้วย ผู้วิจัย ได้สรุปว่าอิทธิพลของครอบครัวช่วยกำหนดปริมาณการรับการฝึกอบรมทางพุทธศาสนาของพระสงฆ์ขณะบวช โดยผ่านจิตลักษณะเชิงพุทธของผู้บวชอย่างน้อยสองประการดังกล่าว

สรุปจากการประมวลผลการวิจัยการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของคนไทยประเภทต่าง ๆ ได้ว่า เด็กวัยรุ่น ผู้ใหญ่ตอนกลางและตอนปลาย (ผู้สูงอายุ) เป็นคนไทยที่มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่าผู้ใหญ่ตอนต้น เมื่อเปรียบเทียบปริมาณการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร การเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาตามประเพณี พบว่าชายและหญิงมีปริมาณการปฏิบัติดังกล่าวไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยของบุญกอบ วิสมิตะนันต์ พบว่า เด็กหญิงที่เรียนอยู่ในระดับประถมศึกษามีการปฏิบัติตามศีลห้ามากกว่าเด็กชาย และเด็กหญิงจากครอบครัวฐานะสูงและโรงเรียนอยู่ในเขตวัดมีการปฏิบัติศีลห้าสูงสุดและมากกว่านักเรียนชายที่ครอบครัวมีฐานะปานกลางแต่โรงเรียนอยู่ในเขตวัดเช่นเดียวกัน สำหรับผลส่วนที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของครอบครัวต่อการถ่ายทอดทางศาสนานั้น ปรากฏว่า บุคคลวัยรุ่นตอนปลายหรือผู้ใหญ่ตอนต้น เช่น นิสิตนักศึกษา ระดับอุดมศึกษาที่ได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาจากบิดามารดามากเท่าใด มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากเท่านั้น ผลเช่นนี้ปรากฏอย่างเด่นชัดในกลุ่มนิสิตหญิงมากกว่านิสิตชาย และปรากฏใน

กลุ่มนิสิตที่บิดามีการศึกษาระดับปานกลางมากกว่านิสิตที่บิดามีการศึกษาระดับสูงและต่ำ นอกจากนี้ครอบครัวยังมีอิทธิพลในการกำหนดปริมาณการฝึกปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ขณะบวชเรียน โดยทางอ้อมอีกด้วย นั่นคือ พบว่าพระสงฆ์ที่มีบิดาและมารดาเป็นแบบอย่างทางพุทธมากและรับรู้ว่าครอบครัวให้ความอบอุ่นมาก เป็นผู้ที่มีความเชื่อและค่านิยมทางพุทธมาก และมีความตั้งใจในการปฏิบัติกิจของสงฆ์มาก และพบผลที่ต่อเนื่องกันอีกว่า พระสงฆ์ที่มีความตั้งใจปฏิบัติกิจของสงฆ์และมีความเชื่อและค่านิยมทางพุทธสูง เป็นผู้สนใจเข้ารับการศึกษาอบรมจากพระผู้ใหญ่มาก มีการฝึกปฏิบัติธรรมมีองค์แปดมาก และปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ในวัดได้เหมาะสมมาก แม้ผลการวิจัยทั้งหมดที่ประมวลมานี้จะเป็นผลจากการรายงานของผู้รับการถ่ายทอดทางศาสนา แต่ในแง่ของผู้ให้การถ่ายทอดทางศาสนา เช่น บิดามารดา ผลเหล่านี้ได้ชี้ให้เห็นว่า บิดามารดาจะมียุทธศาสตร์ที่สำคัญทั้งทางตรงและทางอ้อมในการถ่ายทอดการปฏิบัติทางพุทธศาสนาให้แก่ผู้เป็นบุตร

วิถีชีวิตแบบพุทธ

โดยทั่วไปวิถีชีวิต (Life style) หมายถึง การที่บุคคลเลือกดำเนินชีวิตประจำวันตามความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม หรือแบบแผนพฤติกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มสังคมที่บุคคลเป็นสมาชิกอยู่ ในเชิงสังคมวิทยา นักวิชาการมักใช้วิถีชีวิตของบุคคลเป็นเครื่องชี้วัดระดับชั้นทางสังคม (social class) ของบุคคลในกรณีที่ไม้อาจทราบถึงระดับรายได้หรือระดับการศึกษาที่แน่นอน (Federico and Schwartz, 1935 : 245) ตัวอย่างวิถีชีวิตที่แตกต่างกันของบุคคลที่มั่งคั่งชั้นทางสังคมต่างกัน เช่น การใช้จ่ายเงินในการบริโภค อาทิ อาหารและโภชนาการที่ดี มีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับระดับการศึกษาและรายได้ของบุคคล การใช้เวลาในการพักผ่อนหย่อนใจ นับตั้งแต่สถานที่พักผ่อน ประเภทของกีฬาที่เลือกเล่นและประเภทของหนังสือที่อ่าน พบว่าแตกต่างกันไปในกลุ่มชนที่มีระดับชั้นทางสังคมต่างกัน อาทิ ชนชั้นสูงซึ่งเป็นผู้ร่ำรวยได้มากอาจใช้เวลาในการพักผ่อนตามสถานที่ตากอากาศนอกเมือง ขณะที่ชนชั้นกรรมาชีพหรือผู้ร่ำรวยได้น้อยมักใช้เวลาพักผ่อนตามสวนสาธารณะในเมือง เป็นต้น กีฬาที่ชนชั้นสูงนิยมเล่น มี อาทิ กอล์ฟ เทนนิส แต่ชนชั้นกรรมาชีพมักจะเล่นกีฬาประเภทโบว์ลิ่ง บาสเกตบอล หรือใช้เวลาว่างชมโทรทัศน์อยู่ที่บ้าน และชนชั้นสูงชอบอ่านหนังสือประเภทที่มีเนื้อหาเป็นงานเป็นการ ขณะที่ชนชั้นรายได้น้อยชอบอ่านหนังสือประเภทบันเทิง เบาสบาย นอกจากนี้กลุ่มชนชั้นสูงยังมีความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยม

ทางเศรษฐกิจและการเมืองในแนวอนุรักษนิยม ขณะที่กลุ่มชนชั้นกรรมาชีพมีทัศนคติและค่านิยมในแนวเสรีนิยม เป็นต้น (Hess et al., 1982 : 176, 182) อาจกล่าวได้ว่าพฤติกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลเลือกกระทำในการดำเนินชีวิตประจำวันสามารถสะท้อนให้เห็นถึงกลุ่มสังคมและวัฒนธรรมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ได้

การวิจัยที่ศึกษาทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจและมีความสุขในชีวิตหรือไม่ ในการสำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างชาวอเมริกัน อายุตั้งแต่ 18 ถึง 75 ปี ผู้ถูกศึกษากลุ่มนี้เป็นตัวแทนของประชากรทั้งประเทศ พบว่า ศาสนามีอิทธิพลน้อยต่อความพึงพอใจในชีวิตของบุคคล และไม่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว (Spilka et al., 1985 : 111 citing in Campbell et al., 1981) อย่างไรก็ตาม การวิจัยก่อนหน้านี้ได้พบว่ากลุ่มบุคคลวัยกลางคนที่มีความมั่นคงกับการนับถือศาสนา มีความพึงพอใจในชีวิตส่วนตั้มากกว่ากลุ่มบุคคลที่มีความมั่นคงน้อยในเรื่องศาสนา และบุคคลในกลุ่มที่กล่าวถึงเป็นกลุ่มแรกเป็นผู้ไม่หวั่นไหวหากกล่าวถึงต่อสถานการณ์เกษียณอายุที่จะมาถึง (Spilka, 1985 : 111 citing in Maves, 1971) นอกจากนี้ยังมีการวิจัยพบว่า ศาสนาและความพึงพอใจในชีวิตเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ยาวของผู้สูงอายุซึ่งอยู่ในสถานพักฟื้นคนชราที่ป่วยเรื้อรังด้วย กล่าวคือ พบว่าผู้สูงอายุที่เสียชีวิตไปหลังจากให้ข้อมูลเป็นครั้งแรกภายในช่วงเวลา 1 ปี เป็นผู้สูงอายุที่ยึดถือศรัทธาในศาสนาบ่อย เป็นที่น่าสังเกตจากผลการวิจัยดังกล่าวว่า ความพึงพอใจในชีวิตซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งในคุณภาพชีวิตของบุคคลเกี่ยวข้องกับการนับถือศาสนาของกลุ่มผู้สูงอายุอยู่ในวัยกลางคน และวัยสูงอายุอย่างเด่นชัด แต่ยังไม่ชัดเจนในวัยอื่น ๆ

พุทธศาสนาเป็นองค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรมไทย จนมีผู้กล่าวว่าถ้าหากนำพุทธศาสนาออกไปจากวัฒนธรรมไทยแล้ว ก็คงไม่มีอะไรเหลืออยู่ (Bodhisit, 1965) พุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้เป็นชาวพุทธตั้งแต่เกิดจนตาย (แสง มนวิฑูร 2531 : 27 - 28) จึงคาดได้ว่า คนไทยที่มีความเชื่อถือศรัทธาในหลักธรรมทางพุทธและมีปริมาณการปฏิบัติตามหลักธรรมต่างกันจะมีวิถีดำเนินชีวิตที่ต่างกัน หลักความเชื่อทางพุทธที่สำคัญ ได้แก่ ความเชื่อในพระรัตนตรัย กฎแห่งกรรม อเนกชาติ นรก-สวรรค์ ความสำคัญของชีวิตปัจจุบัน และความเชื่อเรื่องนิพพานซึ่งถือเป็นเป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนิกชน ตัวอย่างเช่น ความเชื่อถือศรัทธาในพระรัตนตรัย คือ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ นับเป็นคุณธรรมที่แก่นแท้ของพุทธศาสนิกชน และเป็นเครื่อง

แสดงการเข้าถึงพุทธศาสนา (พระราชธรรมนิเทศ 2531 : 16 - 23) นอกจากมีความเชื่อตามหลักธรรมดังกล่าวแล้ว แนวการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตแบบพุทธควรเป็นเช่นไร คำตอบจากนักวิชาการด้านพุทธศาสนาท่านหนึ่งคือ ต้องดำเนินชีวิตตามมรรคมีองค์แปด (อันได้แก่ มีความเห็นชอบ คำริชชอบ วาจาชอบ ประพฤติชอบ อาชีพชอบ เพียรชอบ ตั้งสติไว้ชอบ และมีสมาธิชอบ) หรืออาจตอบให้สั้นกว่านี้ว่า ดำเนินชีวิตตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา (วชิณ อินทสระ 2526 : 113) หลักไตรสิกขานี้ได้กล่าวถึงไปแล้ว ในส่วนของการประมวลเอกสารด้านการปฏิบัติทางพุทธศาสนาว่า เป็นหลักการปฏิบัติธรรมอย่างเต็มรูปแบบจัดไว้สำหรับภิกษุสงฆ์ และหลักบัญญัติสิกขา คือ ทาน ศีล และภาวนา ถือเป็นหลักปฏิบัติธรรมอย่างเดียวกัน แต่จัดไว้ให้เหมาะสมสำหรับผู้ครองเรือนหรือชาวบ้านทั่วไป ได้ยึดถือเป็นแนวทาง เพื่อให้วิถีชีวิตประจำวันเป็นไปอย่างเหมาะสม วิถีชีวิตแบบพุทธ ในที่นี้หมายถึง การประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันที่มีความสอดคล้องตามหลักความเชื่อและการปฏิบัติของพุทธศาสนา เช่น นำหลักความเชื่อและการปฏิบัติมาประกอบการตัดสินใจเลือกอาชีพ เลือกคบเพื่อน เลือกกระทำกิจกรรมในยามว่าง เลือกวิธีพักผ่อนหย่อนใจ ตลอดจนเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมผิดศีลธรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วย

ในประเทศไทยยังขาดหลักฐานการวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่า คนไทยที่มีความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนามากน้อยต่างกัน จะประพฤติปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตประจำวันแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร ตัวอย่างเช่น การปฏิบัติตามหลักของศีลห้า ซึ่งถือเป็นหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่สำคัญเพื่อความคุ้มครองการแสดงออกทางกายและวาจาให้เป็นระเบียบและเกื้อกูลต่อการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันของหมู่ชนในสังคม ในต่างประเทศ โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติ ตำนานและพฤติกรรมทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมไม่ซื่อสัตย์ พฤติกรรมการละเมิดประเพณีความสัมพันธ์ทางเพศ พฤติกรรมการเสพของมึนเมาและการใช้ยาเสพติด อยู่บ้าง ผู้วิจัยขอเสนอหลักฐานงานวิจัยบางส่วนที่ประมวลไว้โดย สปิลกา และคณะ (Spilka et al., 1985) เพื่อแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของการนับถือศาสนาที่มีส่วนช่วยยับยั้งการกระทำผิดหลักศีลธรรมต่าง ๆ ดังนี้

ในการศึกษาพฤติกรรมทุจริตในการสอบของนักศึกษามหาวิทยาลัย พบว่า นักศึกษาที่ตระหนักถึงคุณค่าภายในของศาสนา (intrinsic religious orientation) มีการกระทำทุจริตน้อยกว่าหรือยอมรับว่าตนทำทุจริตน้อยกว่านักศึกษาที่ตระหนักถึงคุณค่าภายนอกของศาสนา (extrinsic

religious orientation) (Spilka et al., 1985 : 280 citing in Spilka and Loffredo, 1982) จากหลักฐานการวิจัยทำให้เชื่อได้ว่าบุคคลที่กล้ากระทำผิดหลักศีลธรรม เช่น กล่าวเท็จหรือกระทำทุจริต อาจมีความรู้สึกว่าเขาคงจะไม่ถูกจับได้หรือ ไม่มีใครล่วงรู้ถึงการกระทำผิดของเขาได้ ดังนั้นการนับถือศาสนาจึง ไม่ได้มีผล ในการต่อต้านหรือยับยั้งการกระทำผิด โดยตรง แต่หลักธรรมทางศาสนาอาจทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกสำนึกผิดที่รุนแรงขึ้นได้ (Spilka et al., 1985 : 280)

คริสต์ศาสนา ได้กำหนดบรรทัดฐานไว้อย่างชัดเจนเพื่อปรามมิให้มีการกระทำผิดประเพณีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศ โดยเฉพาะการมีความสัมพันธ์ทางเพศกับบุคคลนอกสมรส จากการวิจัยก่อนปี ค.ศ. 1970 พบว่า จำนวนผู้หญิงที่ไม่นับถือศาสนาที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับบุคคลที่ไม่ใช่สามีมากเป็น 4 เท่าของผู้หญิงที่อ้างว่ามีความใกล้ชิดศาสนา และในการวิจัยเชิงสำรวจในปี ค.ศ. 1981 ก็พบว่า ร้อยละ 17 ของผู้หญิงที่ใกล้ชิดศาสนารายงานว่าตนเองมีความสัมพันธ์ทางเพศกับชายอื่นที่ไม่ใช่สามี ขณะที่ร้อยละ 53 ของผู้หญิงที่ไม่ได้นับถือศาสนาหรือต่อต้านการนับถือศาสนา รายงานในลักษณะเดียวกันนี้ (Spilka et al., 1985 : 264 citing Hunt, 1971; Hasset, 1981)

จากการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างการนับถือศาสนากับการใช้ยาเสพติด พบว่า ความเข้มแข็งของความเชื่อและพฤติกรรมทางศาสนามีความสัมพันธ์ทางลบกับการใช้ยาเสพติดทุกประเภท วิทยุซึ่งเข้าร่วมพิธีทางศาสนาบ่อยครั้ง น้อยรายที่ทำการใช้ยาเสพติดประเภทกัญชาและเฮโรอีน (Spilka et al., 1985 : 264 - 265 citing in Melmarsh, Fitch, Wilson, and Nyberg, 1981) ผลการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากผลการวิจัยในระยะต่อมา ซึ่งศึกษากลุ่มวัยรุ่นเป็นจำนวนมากประมาณ 10,000 คน ตามโรงเรียนมัธยมต่าง ๆ ในรัฐมิชิแกน คณะผู้วิจัยพบผลว่า ยิ่งวัยรุ่นเหล่านั้นรายงานว่าการนับถือศาสนาเป็นส่วนสำคัญในชีวิตของเขามากเท่าใด ก็ยิ่งมีการใช้ยาเสพติดน้อยลงเท่านั้น จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าสถาบันทางศาสนาเป็นกลไกทางสังคมประเภทหนึ่งที่มีส่วนช่วยควบคุมการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นได้

จากผลการวิจัยข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่าความเคร่งครัดหรือความใกล้ชิดกับศาสนามีส่วนช่วยทำให้บุคคลวัยกลางคนและวัยสูงอายุเกิดความพึงพอใจในชีวิต ทำให้บุคคลวัยรุ่นและวัยรุ่นตอนแรกเกิดความรู้สึกผิดและยับยั้งตนเองมิให้กระทำในสิ่งที่ผิดต่อหลักคุณธรรมหรือศีลธรรมอันดีงามของสังคม จึงเป็นที่คาดหมายได้ว่า บุคคลผู้มีความเชื่อต่อศรัทธาและมีการปฏิบัติตามหลัก

คำสอนทางพุทธศาสนา จะนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประกอบในการเลือกตัดสินใจกระทำในสิ่งที่สอดคล้องกับหลักความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธในการดำเนินชีวิตประจำวันด้วย เช่น การเลือกอาชีพ เลือกใช้เวลาว่างและวิธีการพักผ่อนหย่อนใจ และเลือกคบเพื่อน เป็นต้น

ความเชื่อทางศาสนากับการปฏิบัติทางศาสนา

ประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งที่นักพฤติกรรมศาสตร์ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศต้องการทราบคือ บุคคลที่มีความเชื่อ ทศนคติหรือค่านิยมทางศาสนาในปริมาณแตกต่างกัน จะมีการปฏิบัติทางศาสนาต่างกันหรือไม่ ในต่างประเทศมีนักวิชาการทางจิตวิทยาสังคมให้ความสนใจในเรื่องนี้กันมาก เช่น กลุ่มของฟิชเบินและโอเชิน (Gorsuch, 1988 : 206 - 209) ตัวอย่างงานวิจัยในระยะหลัง ๆ ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อกับการปฏิบัติโดยตรง มีเช่น งานวิจัยของคอร์นวอลล์ (Cornwall, 1989) ซึ่งต้องการตรวจสอบปัจจัยทางศาสนาที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทางศาสนาของบุคคล ปัจจัยที่ศึกษามี 5 ประการ ได้แก่ (1) ความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีต่อกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนที่อยู่อาศัย (2) ความเชื่อตามคัมภีร์ทางศาสนา (3) ความผูกพันทางจิตใจต่อศาสนา (4) การได้รับการถ่ายทอดทางศาสนาจากครอบครัว กลุ่มเพื่อน และ โบสถ์ และ (5) ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของบุคคล เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และอื่นที่อยู่ เป็นต้น พฤติกรรมทางศาสนาที่ศึกษา ได้แก่ การไหว้พระสวดมนต์ตามลำพัง การเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาในโบสถ์ และการสวดมนต์ร่วมกับสมาชิกของครอบครัวที่บ้านในตอนค่ำตามคำแนะนำของนักบวชประจำโบสถ์ ตัวอย่างที่ศึกษาสุ่มจากผู้ที่เป็นสมาชิกของโบสถ์มอร์มอนทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน 1,874 คน มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี ผลการวิจัยพบว่า ปริมาณความเชื่อตามคัมภีร์ทางศาสนา และความผูกพันทางจิตใจที่มีต่อศาสนาเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางศาสนาของบุคคลทั้ง 3 ด้านดังกล่าวอย่างเด่นชัดมากกว่าปัจจัยด้านอื่น ๆ และพบว่ากลุ่มตัวแปรความผูกพันกับศาสนาสามารถทำนายพฤติกรรมทางศาสนาได้มากที่สุด โดยทำนายพฤติกรรมการสวดมนต์ส่วนบุคคลได้ร้อยละ 42 พฤติกรรมการเข้าร่วมพิธีทางศาสนาที่โบสถ์ได้ร้อยละ 50 และทำนายการสวดมนต์ร่วมกับครอบครัวได้ร้อยละ 34 และกลุ่มตัวแปรความเชื่อทางศาสนาสามารถทำนายพฤติกรรมทางศาสนาได้เป็นอันดับรองลงมาคือ ทำนายพฤติกรรมการสวดมนต์ตามลำพังได้ร้อยละ 24 พฤติกรรมการเข้าร่วมพิธีทางศาสนาในโบสถ์ได้ร้อยละ 44 และทำนายพฤติกรรม

การสวดมนต์กับครอบครัวยังได้ร้อยละ 20 ผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ความผูกพันทางจิตใจกับศาสนา และความเชื่อตามคำสอนของศาสนาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางศาสนาของบุคคล โดยตรง และมากที่สุด โดยเฉพาะพฤติกรรมการเข้าร่วมพิธีทางศาสนาในโบสถ์

สำหรับการวิจัยในประเทศไทยนั้น ในอดีตได้ทำการศึกษาความเชื่อกับการปฏิบัติทาง พุทธศาสนาควบคู่กันไป โดยไม่ได้พิจารณาความเกี่ยวข้องหรือความขึ้นต่อกันระหว่างลักษณะทาง จิตและพฤติกรรมของผู้ศึกษา อย่างไรก็ตาม งานวิจัยในระยะต่อมาได้รายงานผลในเรื่องนี้ สนทรี โคมิน และสนิท สมัครการ (2522 : 137) ได้ทำการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาค่านิยมและระบบค่านิยมของคนไทยทั่วประเทศ จำนวนประมาณ 2,500 คน ร้อยละ 95 ของ คนไทยในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษานับถือศาสนาพุทธ จากการให้ผู้ศึกษาเรียงลำดับค่านิยม (จำนวน 20 ตัว ซึ่งผู้วิจัยจัดมาให้) ตามลำดับความสำคัญสำหรับเขาเอง จากมากที่สุดถึงน้อยที่สุด และ สอบถามการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนาในรอบหนึ่งปี ปรากฏว่า ผู้ศึกษาที่รายงานว่าได้ฟังเทศน์ เลียนขุ้ซึ่งพฤติกรรมนี้มากกว่า 20 ครั้ง ในหนึ่งปีให้ความสำคัญแก่ค่านิยม "ด้านการมีหลักธรรมของ ศาสนาเป็นที่พึ่ง" แตกต่างกันอย่างเด่นชัดที่สุด กล่าวคือ กลุ่มผู้ที่ไม่ฟังเทศน์มากกว่า 20 ครั้ง ในหนึ่งปีให้ความสำคัญแก่ค่านิยมด้านดังกล่าวเป็นอันดับที่ 2 ในขณะที่ผู้ไม่ฟังเทศน์เลยให้ความสำคัญ แก่ค่านิยมด้านเดียวกันนี้เป็นอันดับที่ 14 ส่วนผู้ที่ฟังเทศน์ 1-10 ครั้ง ในหนึ่งปีให้ความสำคัญ แก่ค่านิยมด้านนี้เป็นอันดับที่ 7

งานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งที่มีผลสนับสนุนประเด็นความเกี่ยวข้องระหว่างความเชื่อและการ ปฏิบัติทางศาสนา คืองานวิจัยของ วันชัย มีกลาง (2530) ซึ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติ (การเห็นประโยชน์และพอใจ) ต่อพุทธศาสนา ความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนา กับการปฏิบัติทางศาสนา ในชีวิตประจำวันของนิสิตจากมหาวิทยาลัยหลายแห่ง ในกรุงเทพฯ จำนวน 510 คน ผู้วิจัยได้พบผล อย่างชัดเจนว่า ผู้ที่มีเจตคติที่ดีต่อพุทธศาสนามากเท่าใดก็มีการปฏิบัติทางศาสนามากขึ้นเท่านั้น ผลนี้ปรากฏชัดในกลุ่มนิสิตชายมากกว่านิสิตหญิง (ค่าอาร์ = .46 และ .40 ตามลำดับ) ปริมาณ เจตคติที่ดีต่อพุทธศาสนาและการได้รับการถ่ายทอดทางศาสนาจากครอบครัว ถ้ามีมากในบุคคลใด บุคคลนั้นก็จะมีการปฏิบัติทางศาสนามากด้วย ส่วนความรู้กับการปฏิบัตินั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกันเพียง เล็กน้อย เมื่อนำเอาปริมาณเจตคติ การรับการถ่ายทอด และความรู้ทางศาสนามาร่วมกันทำนาย ปริมาณการปฏิบัติทางศาสนา ปรากฏว่าสามารถทำนายได้ในปริมาณแตกต่างกันในนิสิตประเภท

ต่าง ๆ ตั้งแต่ร้อยละ 23 ถึงร้อยละ 63 โดยทำนายได้ปริมาณสูงในกลุ่มนิสิตที่บิคารมารคามีการศึกษาในระดับกลาง (ม.3-ม.6) และบิคารมารคามีอาชีพใช้แรงงานชั้นสูง อนึ่ง เจตคติต่อศาสนากับการปฏิบัติทางศาสนามีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุดในกลุ่มนิสิตที่มาจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจและสังคมสูง (บิคารมารคามีการศึกษาระดับสูงและทำงานวิชาชีพ)

นอกจากนี้ความเชื่อทางศาสนากับการปฏิบัติทางศาสนายังปรากฏอย่างเด่นชัด ในหมู่พระสงฆ์บวชใหม่ (ประมาณ 1 พรรษา) ในภาคใต้ ซึ่งเป็นการวิจัยของฉกาจ ช่างโต และดวงเดือน พัทธมนาวิน (2533) ท้าย ในส่วนของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่ละตัวในชุดจิตลักษณะเชิงพุทธกับประสบการณ์ขณะบวชของพระสงฆ์ พบว่า ความเชื่อและค่านิยมเชิงพุทธของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ขณะบวช 3 ด้านคือ การศึกษาอบรมที่ได้รับขณะบวช การฝึกปฏิบัติตามมรรคมีองค์แปด และการทำบทธาปทานที่อย่างเหมาะสมขณะบวช (ค่าอาร์ = .23, .34 และ .33) และเมื่อนำจิตลักษณะเชิงพุทธที่ศึกษาทั้ง 7 ด้านมารวมกันทำนายประสบการณ์ที่พระสงฆ์ได้รับขณะบวชแต่ละด้าน 4 ด้าน ผลปรากฏว่า สามารถทำนายการทำบทธาปทานที่อย่างเหมาะสมได้มากที่สุด (ร้อยละ 20) และจิตลักษณะเชิงพุทธด้านความเชื่อและค่านิยมเชิงพุทธเป็นตัวแปรที่เข้าสู่สมการทำนายการปฏิบัติตามมรรคเป็นอันดับที่ 1 และยังเข้าสู่สมการทำนายการทำบทธาปทานที่อย่างเหมาะสมของพระสงฆ์เป็นอันดับที่ 2 จึงอาจกล่าวได้ว่า พระสงฆ์ที่ปฏิบัติตามมรรคมาก และทำบทธาปทานที่อย่างเหมาะสมมากขณะบวช เป็นผู้มี^{ผู้}ความเชื่อและค่านิยมเชิงพุทธสูงอย่างเด่นชัด นอกจากนี้ ในการเปรียบเทียบจิตลักษณะของพระสงฆ์กับฆราวาสยังพบว่าพระสงฆ์มีจิตลักษณะ 2 ด้านใน 7 ด้านสูงกว่าฆราวาสอย่างชัดเจน คือ ความเชื่อและค่านิยมทางพุทธ และจุดมุ่งหมายที่เหมาะสมในการบวช จึงทำให้ผู้วิจัยเข้าใจว่า การที่ชายไทยในภาคใต้บวชเรียนในพุทธศาสนานั้น ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากมีความเชื่อ ค่านิยม และมีเป้าหมายต่าง ๆ ที่บุคคลอาจบรรลุได้ด้วยการบวช เช่น ประโยชน์ทางจิตใจ ทางการศึกษา ฯลฯ จนถึงประโยชน์สูงสุดคือ นิพพาน

*สรุปว่า ประเด็นสำคัญทางพฤติกรรมศาสตร์ในการศึกษาความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนา คือ ท้องการทราบว่าความเชื่อทางศาสนาของบุคคลมีความสอดคล้องกับการปฏิบัติทางศาสนาเพียงใด เพื่อประโยชน์ในการทำนายพฤติกรรมของบุคคลต่อไป จากการประมวลผลการวิจัยทั้งต่างประเทศและในประเทศไทยซึ่งศึกษากับตัวแปรหลายตัว ทั้งฆราวาสและพระสงฆ์

สามเดร (เวทใหม่) ปรากฏผลอย่างเชื่อมั่นได้ว่า บุคคลที่มีความเชื่อและให้ความสำคัญกับหลักคำสอนทางศาสนามากเท่าใด ก็จะมีประพฤติกปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันตามแนวทางของศาสนา มากเท่านั้น ทำให้คาดได้ว่าบิคารมาคารา ไทยที่มีความเชื่อตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา มาก จะปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนา มากกว่าบิคารมาคาราที่มีความเชื่อ น้อย และมีผลเกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดทางศาสนาสู่เยาวชนผู้เป็นบุตรด้วย

การถ่ายทอดทางศาสนา

กล่าวโดยทั่วไป การถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) คือ กระบวนการจัดประสบการณ์ทางสังคมแก่บุคคลผู้เป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งจะมีผลต่อความเชื่อ ทศคติ ค่านิยม แรงจูงใจ และบุคลิกภาพของบุคคลโดยรวม โดยผ่านกระบวนการนี้ บุคคลแต่ละคนจะเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้เข้ากับมาตรฐาน จารีตประเพณี และวิถีปฏิบัติต่าง ๆ ของสังคมที่เขาอาศัยอยู่ การถ่ายทอดทางสังคมจะหล่อหลอมให้บุคคลมีลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมสอดคล้องกับลักษณะที่สังคมปรารถนาและเห็นว่าเหมาะสมกับบทบาทของบุคคล ทั้งบทบาทที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันและที่จะมีมาในอนาคต ในความซับซ้อนของกระบวนการนี้ สังคมเป็นแหล่งที่กำหนดรางวัล ข้อห้ามหรือบทลงโทษสำหรับสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งผู้ทำหน้าที่ให้การอบรมแก่สมาชิกของสังคมจะสามารถนำรางวัล และข้อห้ามต่าง ๆ เหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมต่อไป (Watson and Lindgren, 1979 : 95-96; Hetherington and Parke, 1979 : 415) การถ่ายทอดทางศาสนา (religious socialization) เป็นงานชิ้นสำคัญในกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม โดยทั่วไปการถ่ายทอดทางศาสนาเป็นไปเพื่อถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อ ทศคติต่อศาสนา ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติตามหลักศาสนาแก่บุคคลและกลุ่มบุคคลผู้เป็นสมาชิกของสังคม ในแต่ละสังคมและวัฒนธรรม งานชิ้นพื้นฐานอย่างหนึ่งในกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม คือ การเผยแพร่หลักจริยธรรม ซึ่งมีความหมายครอบคลุมความประพฤติและการดำเนินชีวิตที่ค้ำจุนของบุคคลให้แก่มหาชนในสังคม กลุ่มเถา และควบคุมบังคับเด็กและเยาวชนซึ่งอยู่ในวัยที่กำลังพัฒนาให้ได้เรียนรู้และประพฤติในสิ่งที่ค้ำจุน ถึงแม้ว่าในแต่ละวัฒนธรรมจะมีค่านิยมและพฤติกรรมเป็นของตนเอง โดยเฉพาะแห่ง แต่ทุกวัฒนธรรมจะวางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับความถูกต้องของพฤติกรรมแต่ละประเภทไว้อย่างเป็นระบบ

โดยปกติเด็กและเยาวชนได้รับการคาดหวังให้เรียนรู้กฎระเบียบต่าง ๆ เหล่านี้ตั้งแต่ยังเล็ก จนเกิดอารมณ์ความรู้สึก ไม่สบายใจหรือรู้สึกผิดเมื่อกระทำฝ่าฝืนกฎระเบียบ และรู้สึกพึงพอใจเมื่อได้ปฏิบัติตามระเบียบ

ครอบครัวกับการถ่ายทอดทางศาสนา

ใครคือกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อการถ่ายทอดทางศาสนาสู่เด็กและเยาวชน จากการประมวลผลการวิจัย ซึ่งเน้นการศึกษาตัวแทนในการถ่ายทอดทางศาสนา ได้แก่ ครอบครัว สถาบันศาสนา และกลุ่มเพื่อน คอร์นวอลล์ (Cornwall, 1989 : 577) ได้สรุปผลการศึกษาว่า ครอบครัวเป็นตัวแทนของสังคมที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกในการถ่ายทอดทางศาสนา ข้อสรุปนี้สอดคล้องกับแนวความคิดดั้งเดิมเกี่ยวกับการถ่ายทอดทางสังคมของนักจิตวิทยาพัฒนาการที่มีชื่อเสียง เช่น อีริคสัน และฟรอยด์ (Cornwall, 1989 : 577 citing in Erikson, 1950; Freud, 1933) ส่วนกลุ่มเพื่อนและสถาบันทางศาสนานั้นถือเป็นตัวแทนของสังคมในอันดับรอง และจากการประมวลเอกสารวิจัยหลายเรื่อง ในอดีต แบตสัน และเวนทิส (Batson and Ventis, 1982 : 46-47) ได้สรุปว่า ความเกี่ยวข้องผูกพันกับศาสนาของบิตามารคาเป็นลักษณะภูมิหลังทางสังคมที่สำคัญ สามารถทำนายปริมาณความเกี่ยวข้องกับศาสนาของเยาวชนได้มาก (ค่าอาร์อยู่ระหว่าง .58 ถึง .69) และเยาวชนจะได้รับอิทธิพลจากศาสนามากยิ่งขึ้น ถ้าทั้งบิดาและมารคานับถือศาสนาเดียวกัน เยาวชนอาศัยอยู่กับบิตามารคาและมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับบิตามารคา ข้อสรุปเหล่านี้สอดคล้องกับผลการวิจัยในระยะต่อมา โดย ฮันสเบอร์เจอร์ และบราวน์ (Hunsberger and Brown, 1984) ซึ่งศึกษาผลกระทบของภูมิหลังทางครอบครัวที่มีต่อการถ่ายทอดทางศาสนาและการละทิ้งศาสนาของนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยในออสเตรเลีย จำนวน 878 คน ด้วยการใช้นักศึกษาเหล่านี้รายงานเกี่ยวกับตนเองในแบบสอบถามที่ประกอบด้วยข้อคำถามหลายแง่มุมเกี่ยวกับภูมิหลังทางครอบครัว ศาสนาที่นักศึกษานับถือและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับบิตามารคา ปรากฏว่านักศึกษาทั้งหมดนับถือศาสนาคริสต์จากหลายนิกาย ในข้อคำถามที่ว่า ใครคือผู้มีอิทธิพลมากที่สุดในการทำให้นักศึกษาเกิดความเชื่อทางศาสนา มากกว่าร้อยละ 40 ของนักศึกษาทั้งหมด ในทุกนิกายที่ศึกษาตอบว่าบิตามารคาของเขาเอง และมากกว่าหนึ่งในสี่ของผู้ตอบระบุว่ามารคาเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางศาสนาของเขา มากกว่าบิดา ในประเด็นการ

ละทิ้งศาสนา ผลการวิจัยบ่งชี้ว่า ปัจจัยด้านการเงินเรื่องศาสนาในครอบครัวตั้งแต่วัยเด็ก เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยับยั้งการละทิ้งศาสนาของนักศึกษาเหล่านี้ได้ นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มนักศึกษาที่แสดงตัวว่าเป็นผู้ละทิ้งศาสนาตั้งเดิมของทนมึนแนว โนมที่จะรายงานว่ามีความสัมพันธ์ ไม่ดีกับบิดามารดา ทั้งในปัจจุบันและในอดีตเมื่อยังเป็นเด็ก และมีความเห็นขัดแย้งในประเด็นต่าง ๆ หลายประเด็น เช่น การเมือง การศึกษา เป็นต้น

งานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งที่มีผลสนับสนุนงานวิจัย ในอดีต ในประเด็นที่ว่า บุคคลในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งมารดาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการถ่ายทอดค่านิยมทางศาสนาสู่บุตร ดักลีย์ และดักลีย์ (Dudley and Dudley, 1986) ได้ศึกษาการถ่ายทอดค่านิยมทางศาสนาจากบิดามารดาสู่บุตรวัยรุ่น โดยขอให้บิดามารดาและบุตรวัยรุ่นในครอบครัวเดียวกัน จำนวน 247 ครอบครัว ทอบแบบสอบถามเพื่อแสดงปริมาณความเห็นที่สอดคล้องกันกับค่านิยมทางศาสนา 22 ค่านิยม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและพฤติกรรมทางศาสนาของกลุ่มสมาชิกของ โบสถ์คาทอลิกนิกายที่ถือเอาวันเสาร์เป็นวันทำพิธีกรรมทางศาสนา (Seventh-day Adventists) ในสหรัฐอเมริกา ปรากฏผลว่า ค่าความสอดคล้องของคะแนนค่านิยม โดยรวมระหว่างมารดากับบุตรสูงกว่าระหว่างบิดากับบุตร (ค่าเบต้า = .45 และ .35 ตามลำดับ) และในการวิเคราะห์แยกแต่ละค่านิยม ก็พบว่า ค่านิยมทางศาสนาของบุตรสอดคล้องกับของบิดา 15 ค่านิยม (12 ค่านิยมสอดคล้องกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ .01) ในขณะที่ค่านิยมทางศาสนาของบุตรสอดคล้องกับของมารดา 16 ค่านิยม (15 ค่านิยมสอดคล้องกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01) ผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ามารดามีอิทธิพลต่อการถ่ายทอดค่านิยมทางศาสนา มากกว่าบิดา อีกประการหนึ่งในการศึกษาทัศนคติต่อค่านิยม 22 ประการของบิดา มารดา และบุตร ยังพบว่าทัศนคติต่อค่านิยมของมารดาและของบิดาร่วมกันสามารถทำนายทัศนคติต่อค่านิยมของบุตร ได้ร้อยละ 27 และเมื่อประมาณ 6 ปีก่อน พาร์คเกอร์ และเกียร์เออร์ (Parker and Gaier, 1980) ก็ได้วิจัยกลุ่มวัยรุ่นเชื้อสายยิว ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษา พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางศาสนาของบิดามารดาสามารถทำนายปริมาณความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาของวัยรุ่นกลุ่มนี้ ได้ถึงร้อยละ 60

สรุปจากการประมวลเอกสารในต่างประเทศในส่วนนี้ได้ว่า บิดามารดาเป็นผู้ที่มีอิทธิพลอย่างเด่นชัดในการถ่ายทอดศาสนา ไปสู่เยาวชน และผลการวิจัยบ่งชี้ว่ามารดาเป็นผู้ที่มีอิทธิพลใน

ค่านี้นั้นมากกว่าบิดา การให้ความสำคัญกับศาสนาในครอบครัว และการมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างบิดามารดากับบุตรมีส่วนช่วยส่งเสริมให้การถ่ายทอดศาสนาไปสู่บุตร ได้ผลมากขึ้น

ในประเทศไทย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดทางศาสนาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาจากตัวบุคคลผู้รับการถ่ายทอดคือเด็กและเยาวชน อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยเท่าที่ปรากฏก็แสดงให้เห็นว่า ผู้ใหญ่ในครอบครัวอันมีบิดามารดาเป็นหลักคือผู้ที่มีบทบาทอย่างสำคัญในการถ่ายทอดทัศนคติและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของลลิตาวัลย์ พรทวีสมุทฺธ และวิลาสลักษณ์ ชิววัสลี (2524) ซึ่งได้ศึกษานักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งชายและหญิง ในกรุงเทพฯ จำนวน 979 คน เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางจิตใจ (ในที่นี้หมายถึงการปฏิบัติตามคำสั่งสอนหรือปฏิบัติตามแบบอย่างบิดามารดาเกี่ยวกับคุณธรรมทางพุทธศาสนาห้าประการ ได้แก่ การมีความกตัญญูแก่เวทีย์ ความซื่อสัตย์ ความเอื้อเฟื้อ การยึดบาปบุญ และการเคารพต่อผู้อาวุโส) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่รายงานว่าได้รับการถ่ายทอด (หมายถึง ได้รับการอบรมสั่งสอน และบิดามารดาทำตัวเป็นแบบอย่างให้เห็น) คุณธรรมทางพุทธศาสนาห้าประการดังกล่าว ในปริมาณมากเป็นผู้ที่ได้รับการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางจิตใจสูงกว่าผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดในปริมาณน้อยอย่างเด่นชัด ต่อมาวันชัย มีกลาง (2530) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบการได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนากับทัศนคติต่อศาสนา ความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา โดยศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ จำนวน 510 คน ปริมาณการได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนา ซึ่งในการวิจัยนี้หมายถึง ปริมาณการได้รับการอบรมสั่งสอนเห็นเป็นแบบอย่าง และได้รางวัลเมื่อปฏิบัติ ได้ตามที่คาดหวังจากบิดามารดา ในเรื่องนี้เกี่ยวกับความเชื่อ หลักธรรม และประเพณีบางอย่างของพุทธศาสนา พบผลการวิจัยในทำนองเดียวกับผลของลลิตาวัลย์ และวิลาสลักษณ์ (2524) ว่า นิสิตที่ได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาจากบิดามารดา ในปริมาณมากมีเจตคติ (ทัศนคติ) ที่ต่อพุทธศาสนาและการปฏิบัติตามหลักคำสอนของพุทธศาสนาสูงกว่านิสิตที่ได้รับการถ่ายทอดน้อยอย่างเชื่อมั่นได้ ผลการวิจัยสองเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า การที่เยาวชนไทยยึดถือคุณธรรมทางพุทธศาสนา มีทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนา และมีการปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนา นั้น มีผลมาจากการได้รับการอบรมสั่งสอนจากบิดามารดาเป็นประการสำคัญ ผลที่พบสอดคล้องกับผลงานวิจัยในต่างประเทศ

หลักฐานที่ปรากฏจากการประมวลผลการวิจัยครอบคลุมกับการถ่ายทอดทางศาสนา บ่งชี้ อย่างชัดเจนว่า สถาบันครอบครัวซึ่งโดยปกติมีบิดามารดาเป็นหลักนั้น มีบทบาทอย่างสำคัญยิ่งใน การถ่ายทอดความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม ตลอดจนพฤติกรรมทางศาสนาให้แก่บุตร คำถามต่อไปคือ บิดามารดาที่มีลักษณะและพฤติกรรมทางศาสนาต่างกัน (คือมีความเชื่อ การประพฤติปฏิบัติทาง ศาสนา และยึดศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันมากน้อยต่างกัน) จะใช้วิธีการ อบรมสั่งสอนเพื่อถ่ายทอดศาสนาสู่บุตรแตกต่างกันหรือไม่ เพียงใด งานวิจัยเกี่ยวกับการถ่ายทอด ทางศาสนาทั้งที่ปรากฏอยู่ในต่างประเทศและภายในประเทศไทย โดยทั่วไปมักศึกษากับกลุ่ม ตัวอย่างที่เป็นเยาวชนวัยรุ่นและผู้ใหญ่ตอนต้น โดยมุ่งความสนใจไปที่ความสอดคล้องระหว่าง ความเชื่อและพฤติกรรมทางศาสนาของเยาวชนกับของบิดามารดาจากการรับรู้ของผู้เป็นบุตร (ตัวอย่างเช่น Cornwall, 1987, 1989; Ozorak, 1987, 1989; Willits and Crider, 1989; ลัดดาวัลย์ พรศรีสมุทร และวิลาสลักษณ์ ชิววัลลี 2524; และวันชัย มีกลาง 2530) แต่ก็มีงานวิจัยบางเรื่องที่พยายามศึกษาความสอดคล้องกันระหว่างความเชื่อและการ ปฏิบัติทางศาสนาของบุตรกับของบิดามารดา จากคำรายงานจากบิดามารดาและบุตร โดยตรง (ตัวอย่างเช่น Dudley and Dudley, 1986; Strayhorn et al., 1990) จะเห็นได้ว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งความสนใจไปที่ผลซึ่งเกิดแก่เยาวชนผู้รับการถ่ายทอด ประเด็นหนึ่งที่มีวิจัย ยังไม่ได้ให้ความสนใจศึกษากันคือ การปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการที่ บิดามารดาปฏิบัติต่อบุตรในการฝึกอบรมทางศาสนา และจากการประมวลผลการวิจัยเพื่อศึกษา ความเกี่ยวข้องระหว่างความเคร่งครัดในการนับถือศาสนากับตัวแปรทางสุขภาพจิตของบิดามารดา และบุตร สเตรฮอร์น และคณะ (Strayhorn et al., 1990 : 35) ก็ได้ระบุไว้ว่ายังไม่มี การวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เป็นบิดามารดาว่าจะต่างกันอย่างไรระหว่างบิดามารดาที่มีความ เกร่งศาสนาเล็กน้อยแตกต่างกัน สำหรับงานวิจัยในประเทศไทย เท่าที่มีรายงานออกมาแล้ว เช่น งานวิจัยของวันชัย มีกลาง (2530) และงานวิจัยที่กำลังอยู่ระหว่างดำเนินการตามเค้าโครง ปฏิญญาพันธที่ผ่านการพิจารณาแล้วของ วรณะ บรรจง (2535) และหรรษา เลาทเสรีกุล (2535) ก็เป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ มุ่งศึกษาลักษณะและพฤติกรรมทางศาสนาของเยาวชนและ การรับรู้ของเยาวชนเกี่ยวกับการปฏิบัติของบิดามารดาในการอบรมสั่งสอนบุตรด้านพุทธศาสนา ยัง

ขาดการศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา และเป็นการรายงานจากผู้ที่เป็นบิดามารดาโดยตรง

วิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรเพื่อปลูกฝังลักษณะทางศาสนา

ซีเยร์ส และคณะ (Sears et al., 1957 : 450-457) ได้กล่าวไว้ว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบิดามารดากับบุตร ซึ่งหมายรวมถึงการแสดงออกถึงทัศนคติ ค่านิยม ความสนใจ และความเชื่อ ควบคู่ไปกับการเลี้ยงดูและฝึกพฤติกรรมต่าง ๆ การอบรมเลี้ยงดูเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องทุกขณะที่เด็กใช้ชีวิตร่วมกับบิดามารดา มีผลต่อพฤติกรรมในปัจจุบันและสะสมเป็นศักยภาพที่จะแสดงออกในอนาคต จากผลการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรชาวอเมริกันจำนวนมาก ทำให้ซีเยร์สและคณะเชื่อว่าการอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวเป็นเรื่องสำคัญที่สุดต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพของเด็ก เด็กจะมีพฤติกรรมหรือการแสดงออกที่เหมาะสมหรือไม่ เพียงใด ขึ้นอยู่กับวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ได้รับจากบิดามารดาเป็นสำคัญ

อนึ่ง ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมตามแนวของแบนดูรา (Bee, 1989 : 17-19, 330 citing Bandura, 1977) นับเป็นทฤษฎีที่ให้ความอธิบายได้เป็นอย่างดีเกี่ยวกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กเพื่อปลูกฝังพฤติกรรมต่าง ๆ แบนดูรายืนยันว่าเด็กสามารถเรียนรู้เหตุการณ์ทางสังคมได้มากมาย โดยอาศัยการสังเกตและการเลียนแบบจากผู้อื่น เขาเชื่อว่าการให้แรงเสริมไม่ใช่สิ่งสำคัญก่อให้เกิดการเรียนรู้เสมอไป การเฝ้าดูบุคคลอื่นกระทำพฤติกรรมและเลียนแบบจากตัวแบบถือเป็นวิธีการเรียนรู้ที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอย่างกว้างขวาง ตัวอย่างเช่น เด็กเรียนรู้พฤติกรรมก้าวร้าวด้วยวิธีการทำลายสิ่งของจากการเลียนแบบบุคคลอื่นในชีวิตจริงหรือจากตัวแบบในโทรทัศน์ เด็กเรียนรู้พฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากการสังเกตเห็นคนอื่นบริจาคเงินหรือสิ่งของ เป็นต้น นอกจากนี้เด็กยังคาดหวังถึงสิ่งที่ตนจะได้รับ ไม่ว่าจะเป็นรางวัลหรือการลงโทษจากการสังเกตสิ่งๆที่ผู้อื่นได้รับอีกด้วย อนึ่ง แบนดูราได้ให้ข้อเสนอที่สำคัญว่า การเรียนรู้จากการได้รับแรงเสริมและจากตัวแบบนั้น เด็กไม่ได้เรียนรู้เพียงพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ภายนอกเท่านั้น แต่ยังเรียนรู้เกี่ยวกับความคิด ความคาดหวัง และรับเอามาตรฐานของสังคมเข้ามาไว้เป็นส่วนหนึ่งในตัวเขาด้วย เด็กเรียนรู้มาตรฐานสำหรับพฤติกรรมของตน และความคาดหวัง

เกี่ยวกับสิ่งที่เขาสามารถทำได้หรือไม่ จากการได้รับแรงเสริมและจากตัวแบบ และเมื่อเด็ก
รับเอามาตรฐานความคาดหวังและความเชื่อต่าง ๆ เข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งในจิตใจของเขาแล้ว
สิ่งเหล่านี้ก็จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ความเชื่อและความคาดหวัง
จากสังคมที่เขาเรียนรู้จะรวมตัวกันเข้าเป็นแกนของบุคลิกภาพ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นในรูปของ
การกระทำ

โดยอาศัยหลักของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ทวงเคื่อน พัทธมนาวิน (2523 ค : 35)
ได้สรุปความหมายของการอบรมเลี้ยงดูว่า เป็นการปฏิบัติของผู้ใหญ่ต่อเด็กในชีวิตประจำวัน ทั้ง
โดยทางตรงและทางอ้อม พฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กอาจแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภทคือ
การให้รางวัล การลงโทษ การทำตัวเป็นแบบอย่างแก่เด็ก และการควบคุมเด็ก การปฏิบัติทั้ง
4 ประการของผู้ใหญ่ ทำให้เด็กมีลักษณะนิสัยและพฤติกรรมแตกต่างกันไป ได้มากมาย นอกจากนี้
ทวงเคื่อน พัทธมนาวิน และคณะ (2533 : 16) ยังได้กล่าวถึงวิธีการอบรมเลี้ยงดูเพื่อถ่ายทอด
ทางศาสนาแก่เยาวชนว่าอาจกระทำได้หลายวิธีด้วยกัน วิธีแรก คือการห่อบรมสั่งสอนเด็กในเรื่อง
ศาสนาโดยตรง วิธีที่สองคือ การทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กในการนับถือศาสนา และวิธี
ที่สามคือ การส่งเสริมให้เด็กปฏิบัติตามหลักศาสนา และให้รางวัลหรือให้การสนับสนุนเมื่อเด็ก
กระทำตามที่ต้องการ วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กทั้งสามแบบนี้จะให้ผลแตกต่างกันไปตามหลักจิตวิทยา
การเรียนรู้ ทวงเคื่อน พัทธมนาวิน ได้ให้ข้อเสนอไว้ว่า ถ้าฝึกเด็กให้กระทำและให้แรงเสริมจะ
เป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่ให้มีผลมากที่สุด รองลงมาคือการทำให้เด็กดูเป็นแบบอย่าง
ส่วนการห่อบรมสั่งสอนโดยตรงอาจได้ผลน้อย โดยเฉพาะถ้าผู้ใหญ่ให้การอบรมไม่ได้กระทำตาม
อย่างที่พูดสั่งสอนไว้หรือกระทำในทางตรงข้าม

จากการประมวลเอกสารวิจัยด้านพัฒนาการทางจริยธรรมจำนวน 17 เรื่องที่มีในสมัยนั้น
ฮอฟแมน (Hoffman, 1970) ได้พบว่าคะแนนพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กซึ่งได้จากการวัด
ด้วยเครื่องมือวัดจริยธรรมเชิงพฤติกรรมหลายรูปแบบ มีความสัมพันธ์ทางลบกับวิธีการอบรมเลี้ยงดู
เด็กแบบใช้อำนาจบีบบังคับ แต่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับวิธีการแบบโน้มน้าวด้วยเหตุผลแก่เด็ก เช่น
ให้เหตุผลเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการให้เด็กกระทำ ซึ่งให้เด็กเห็นถึงอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดขึ้น
จากการกระทำ ใช้วิธีพูดคุยจูงใจให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในการกระทำบางอย่าง และร่วมอภิปราย
กับเด็กถึงความหมายหรือความเกี่ยวข้องของพฤติกรรมที่เด็กกระทำสำหรับผู้อื่น

สปิลกา (Spilka, 1985 : 84) ได้รวบรวมผลการวิจัยของนักวิชาการหลายท่าน ที่มุ่งตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กกับความผูกพันทางศาสนาของเด็ก ในช่วงปี ค.ศ. 1970-1980 ข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลจากการรับรู้ของเยาวชนผู้เป็นบุตร สรุปผล ได้ว่า มีตัวแปรหลายตัวที่เกี่ยวข้องในการอบรมเลี้ยงดูเพื่อปลูกฝังความผูกพันกับศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น ปริมาณการพูดคุยเรื่องศาสนากับเด็ก การแสดงออกอย่างจริงจังใน การนับถือศาสนาของบิดามารดา ความสนใจเอาใจใส่และเป็นกันเองกับบุตร ความสามัคคีปรองดอง กันภายในครอบครัว และการทำอิสระในการเลือกนับถือศาสนา ผลการวิจัยเหล่านี้ได้มาจากข้อมูล ซึ่งเป็นการรับรู้ของวัยรุ่นผู้เป็นบุตรแต่เพียงฝ่ายเดียว พฤติกรรมบางประเภท เช่น การแสดงความ จริงใจในการนับถือศาสนาและความปรองดองในครอบครัว เป็นพฤติกรรมที่ควรมีต่อการติดต่อ สอบถามจากผู้เป็นบิดามารดาโดยตรง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด

จากหลักฐานทางทฤษฎีและผลการวิจัยที่มีผู้ประมวลไว้อย่างกว้างขวาง อาจกล่าวได้ว่า วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาใช้เพื่อการปลูกฝังศาสนาแก่บุตรนั้น อาจกระทำได้หลายรูปแบบ การฝึกให้เด็กกระทำและให้รางวัล เป็นแรงเสริม และการที่บิดามารดาปฏิบัติตนตามหลักศาสนา เพื่อเป็นแบบอย่างแก่บุตรเป็นวิธีการที่ทำให้ผลดียิ่งตามหลักการเรียนรู้ การชักจูงหรืออ้อนวอน ให้เด็กกระทำในสิ่งที่ต้องการด้วยการชี้แจงเหตุผลที่เหมาะสม และอธิบายถึงผลดีผลเสียที่อาจ เกิดขึ้นแก่ตนและผู้อื่น เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ส่งเสริมพัฒนาการทางคุณธรรมและจริยธรรมของเด็ก การ ใกล้ชิดกับเด็ก พูดคุยเรื่องศาสนา และทำอิสระไม่บังคับเด็กในเรื่องการปฏิบัติทางศาสนา นับเป็น อีกแนวทางหนึ่ง เช่นกันที่จะทำให้เกิดเกิดความผูกพันกับศาสนาที่บิดามารดา นับถืออยู่ ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลเหล่านี้เป็นแนวทางในการสร้างแบบวัดการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธศาสนา

การอบรมเลี้ยงดูเด็กตามแนวพุทธศาสนา : ความหมายและวิธีวัด

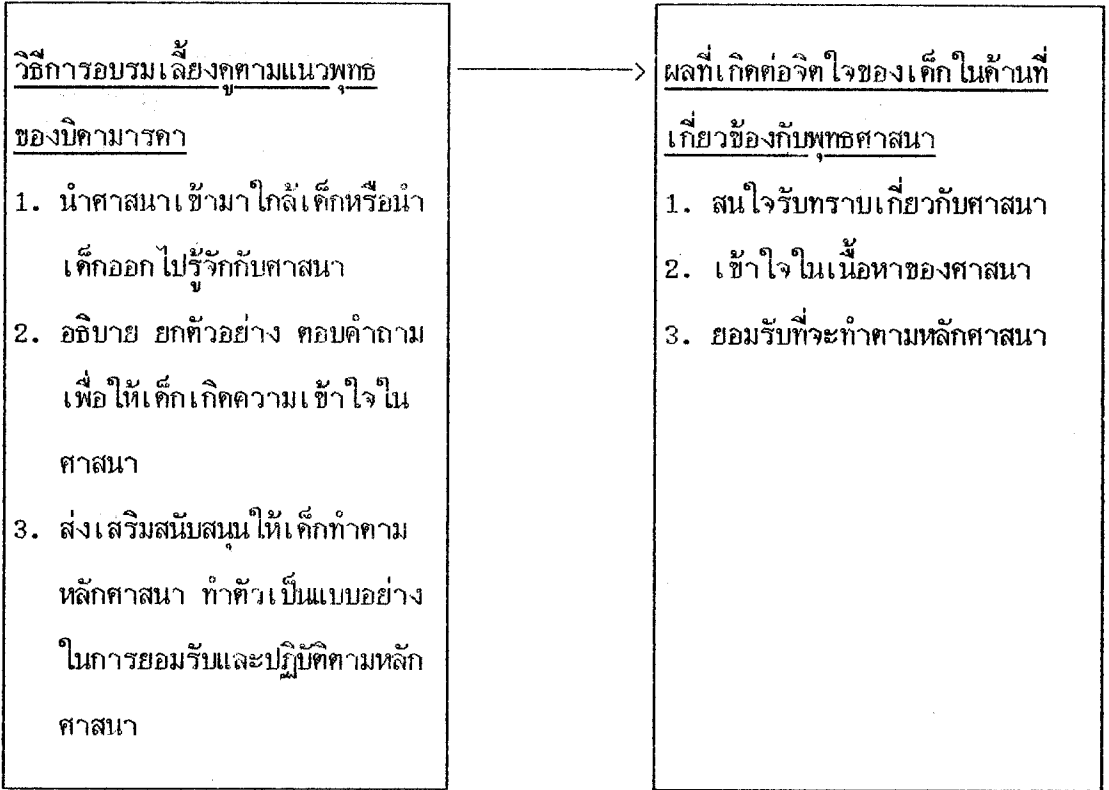
การอบรมเลี้ยงดูเด็กตามแนวพุทธศาสนาในการวิจัยนี้หมายถึง การปฏิบัติของบิดามารดา ต่อบุตรในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม เพื่อฝึกอบรมให้บุตรเกิดความรู้ ความเชื่อ และยอมรับการปฏิบัติตามแนวพุทธศาสนาขึ้นพื้นฐานในระบบบุคลิกภาพ 3 ประการ ได้แก่

การบริจาดทาน การรักษาศีลห้า ซึ่งถือเป็นเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำสุดในความประพฤติของมนุษย์ และการปฏิบัติสมาธิภาวนา หลักปฏิบัติ 3 ประการนี้ถูกจัดไว้ให้เหมาะสมสำหรับสอนคฤหัสถ์หรือชาวบ้านทั่วไป (ดูรายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติในระบบบญลิกษา 3 ประการ ในหน้า 21-23)

ในการวัดปริมาณการปฏิบัติของบิฑามารดาเพื่ออบรมสั่งสอนบุตรตามแนวพุทธศาสนาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นตัวแปรตามของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำความรู้ในทฤษฎีของแมคไกว (McGuire, 1969) ว่าด้วยกระบวนการสื่อสารเพื่อชักจูงให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ซึ่งมีผลการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเป็น 3 ขั้นตอนด้วยกัน มาใช้เป็นกรอบทางความคิดในการกำหนด โครงสร้างของแบบวัดการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามแนวพุทธ เพื่อเป็นหลักประกันทางวิชาการว่า ถ้าบิฑามารดาให้การฝึกอบรมทางพุทธศาสนาแก่บุตรอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เริ่มตั้งแต่การชักจูงให้บุตรเกิดความสนใจพุทธศาสนา อธิบายให้บุตรเกิดความเข้าใจเนื้อความตามหลักพุทธศาสนา และทำให้บุตรเกิดการยอมรับและเปลี่ยนตามหลักปฏิบัติเบื้องต้นของพุทธศาสนา ได้มากเพียงใด ก็เชื่อมั่นได้ว่าบิฑามารดาจะประสบความสำเร็จในการพัฒนาบุตรใหม่ทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนามากเพียงนั้น นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้นำวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งกระทำได้หลายรูปแบบ เช่น การอบรมสั่งสอนโดยตรง การให้รางวัล การลงโทษ และการทำตัวเป็นแบบอย่างมาใช้เป็นหลักในการสร้างข้อคำถามเพื่อวัดปริมาณการใช่วิธีการต่าง ๆ ดังกล่าวในการฝึกอบรมบุตรทางพุทธศาสนาอีกมิติหนึ่งด้วย

ต่อไปนี้จะ ได้กล่าว ในรายละเอียดเกี่ยวกับการวัดการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธในแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นสร้างความสนใจและเปิด โอกาสให้รับทราบหลักปฏิบัติทางพุทธศาสนา ขั้นสร้างความเข้าใจในเนื้อหาทางพุทธศาสนา และขั้นสร้างการยอมรับที่จะปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา

ขั้นสร้างความสนใจและเปิด โอกาสให้รับทราบหลักปฏิบัติเบื้องต้นทางพุทธศาสนา เมื่อมีจุดประสงค์ที่จะเปลี่ยนทัศนคติของบุคคล ข้อความหรือสารเพื่อชักจูงใจจะถูกส่งออกไปยังบุคคลคนนั้น แต่ก่อนที่เขาจะเกิดความเข้าใจและมีปฏิกิริยาตอบสนอง เขาจะต้องให้ความสนใจหรือเอาใจใส่รับทราบสารนั้นก่อน ดังนั้นสิ่งที่ผู้ทำหน้าที่ชักจูงจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรกคือ การทำให้ผู้รับสนใจสารที่ส่งออกไป ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธนั้น ขั้นแรกบิฑามารดาควรเริ่มด้วยการชักจูงบุตรให้เกิดความสนใจและต้องการรับทราบเกี่ยวกับแนวการปฏิบัติตนเยี่ยงชาวพุทธที่ดี ในขั้นนี้ ได้แก่ การบริจาดทาน การรักษาศีลห้า และการปฏิบัติสมาธิภาวนาเป็นประจำ

ภาพ 1 แสดงหลักการสื่อสารเพื่อให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ 3 ขั้นตอนในผู้รับสื่อตามทฤษฎีของแมคไกว (McGuire, 1969)

ด้วยการให้ข้อมูล ข่าวสาร หรือเปิดโอกาสให้บุตรได้มีประสบการณ์ตรงกับพุทธศาสนา เช่น พุทธศุภเกี่ยวกับประวัติของพระพุทธเจ้า นำไปเที่ยวชมสถานที่สำคัญทางศาสนา เอาใจใส่แนะนำและส่งเสริมให้ทำบุญตักบาตร เปิดเทภธรรมะให้บุตรฟังตามโอกาสอันควร ชี้นำให้บุตรชมรายการปฏิบัติธรรมทางโทรทัศน์ที่มีเด็กและเยาวชนเข้าร่วมด้วย นำบุตรรักษาศีลห้าในวันสำคัญทางพุทธศาสนา นำบุตรสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้านอน และชวนบุตรให้ลองนั่งภาวนา สังเกตลมหายใจเข้าออก เป็นต้น ข้อคำถามในส่วนแรกของแบบวัดจะมีรายละเอียดดังกล่าว

ขั้นสร้างความเข้าใจในเนื้อหาทางพุทธศาสนา ตามหลักการเรียนรู้ เมื่อบุคคลเกิดความสนใจและใส่ใจในเนื้อหาของสารที่ส่งออกไปแล้ว จึงจะสามารถเข้าใจความหมายของเนื้อหาความนั้น อย่างไรก็ตาม ปริมาณความเข้าใจเนื้อหาของแต่ละบุคคลอาจแตกต่างกันไปได้มาก ตัวอย่าง

เช่น เมื่อครูสอนวิชาหนึ่ง ๆ ในชั้นเรียน นักเรียนบางคนเข้าใจได้มากบ้าง น้อยบ้าง ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ลักษณะของเนื้อหาวิชานั้นสามารถดึงความสนใจของนักเรียนได้มากน้อยเพียงใด นักเรียนมีระดับสติปัญญาเพียงพอที่จะเข้าใจหรือไม่ มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง มีทัศนคติบางอย่างที่เอื้อหรือขัดขวางการเรียนรู้หรือไม่ เป็นต้น นอกจากนี้ เด็กกับผู้ใหญ่ก็อาจมีความเข้าใจเนื้อหาความหนึ่ง ๆ ได้แตกต่างกัน เด็กอาจเข้าใจได้เพียงผิวเผินหรือเข้าใจได้เพียงบางส่วน แต่ผู้ใหญ่ที่ฉลาดสามารถเข้าใจได้อย่างละเอียดถูกต้องมากกว่า ดังกล่าวมานี้เป็น เรื่องที่ผู้ให้การอบรมสั่งสอนแก่เด็กต้องตระหนักด้วย เพราะเนื้อความเกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนาที่บิดามารดาตั้งใจปลูกฝังแก่บุตรนั้น เป็นสิ่งที่มีความละเอียดลึกซึ้ง และมีความเป็นนามธรรมมาก เมื่อบิดามารดาสามารถทำให้เด็กเกิดความสนใจ อยากับทราบเรื่องเหล่านี้แล้ว ขึ้นต่อไปบิดามารดาจะต้องพยายามหาวิธีชี้แจง อธิบายให้บุตรได้เข้าใจเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนาอย่างสมเหตุสมผล ตลอดจนชี้แจงให้ทราบถึงคุณค่าของการปฏิบัติตามด้วย มีบิดามารดาบางท่านชักจูงบุตรให้ไปวัดได้แล้ว ทำบุญถวายสังฆทาน เสร็จพิธีก็พาบุตรกลับบ้าน โดยมีได้อธิบายถึงความหมาย เหตุผล หรือคุณค่าของการปฏิบัติดังกล่าวแก่บุตรเลย จากตัวอย่างนี้ เด็กเกิดความสนใจกิจกรรมทางศาสนา แต่ไม่สามารถเข้าใจถึงความหมายและคุณค่าของการปฏิบัติได้ การสนใจรับทราบการปฏิบัติเช่นนี้ จึงไม่มีผลต่อเนื้อ ไปถึงขั้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจได้ ในการวัดการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธศาสนานั้น เมื่อผ่านขั้นตอนการจูงใจให้เด็กสนใจรับทราบเรื่องแล้ว ขั้นตอนต่อไปบิดามารดาต้องควบคุมให้เด็กเข้าใจเนื้อหาของการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ข้อคำถามที่ผู้วิจัยใช้ในการสอบถามถึงปริมาณการควบคุมให้เข้าใจเนื้อหาความ มีอาทิ บิดามารดาได้ชี้แจงหรืออธิบาย เหตุผล หรือศึกษาหาหลักฐานประกอบคำอธิบายในการสอนบุตรให้บริจาคทาน รักษาศีลห้าและทำสมาธิภาวนามากน้อยเพียงใด บิดามารดาได้พูดคุย เปิดโอกาสให้บุตรแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่สอนมากน้อยเพียงใด และได้พยายามยกตัวอย่างบุคคลหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามหลักธรรมในพุทธศาสนา จากแหล่งข้อมูลที่นำเชื่อถือได้ เพื่อช่วยให้บุตรเกิดความเข้าใจในเนื้อหาศาสนา มากน้อยเพียงใด

ขั้นสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลง แม้จะมีความสนใจรับทราบ และเข้าใจเนื้อหาที่เกิดขึ้นแล้ว การจูงใจให้เปลี่ยนแปลงจะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับ การยอมรับของผู้รับสื่อ การเกิดการยอมรับขึ้นอยู่กับสิ่งจูงใจอีกทีหนึ่ง สิ่งจูงใจอาจเป็นรางวัลในรูปของวัตถุสิ่งของหรือคำชมเชย

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการยอมรับมีหลายประการ ที่สำคัญคือตัวผู้ชักจูง ซึ่งในที่นี้ได้แก่บิดามารดาของเด็กนั่นเอง โดยทั่วไปบิดามารดาเป็นผู้ชักจูงที่มีคุณลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ (1) เป็นผู้มีอำนาจ สามารถออกคำสั่งให้เด็กทำตาม ให้รางวัลและลงโทษเด็กได้ และ (2) เป็นผู้มีลักษณะน่าดึงดูดใจ เพราะเป็นผู้ใกล้ชิดคุ้นเคยกับเด็กมาเป็นเวลานาน รักเด็ก และเด็กก็รักบิดามารดา มากด้วย ยิ่งบิดามารดาให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุนมากเท่าใด ก็ยิ่งเป็นบิดามารดาที่มีลักษณะน่าดึงดูดใจมากเท่านั้น เมื่อเด็กรักใคร่และศรัทธาในตัวบิดามารดา ก็จะเกิดการเลียนแบบ และยอมรับเอาเอกลักษณ์ต่าง ๆ และทัศนคติของบิดามารดามาเป็นของตนโดยไม่รู้ตัวและอาจมิได้จงใจให้เกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ ถ้าบิดามารดาเป็นบุคคลที่ประสบความสำเร็จในด้านการงานและสังคม ก็ยิ่งช่วยเสริมให้บุตรเกิดความเชื่อถือ ไว้วางใจ ยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้ง่ายขึ้น ดังนั้น การลงมือปฏิบัติด้วยตนเองมาก่อน และทำตัวเป็นแบบอย่างแก่บุตรผู้รับการชักจูงอย่างเหมาะสม ให้รางวัลเมื่อบุตรทำตามสิ่งที่สั่งสอน ตักเตือนเมื่อบุตรทำผิดพลาด วิธีการเหล่านี้เป็นองค์ประกอบ ร่วมกับความรักใคร่ศรัทธาในตัวบิดามารดาที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการชักจูงบุตรให้ยอมรับและเปลี่ยนแปลงความเชื่อและการปฏิบัติต่าง ๆ ของบิดามารดาได้มาก ในการวัดการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธในขั้นสร้างการยอมรับและการเปลี่ยนแปลงนี้ ผู้วิจัยได้สอบถามบิดามารดาด้วยคำถามต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น บิดามารดาได้ส่งเสริม สนับสนุนให้บุตรยอมรับที่จะปฏิบัติตามหลักการขั้นพื้นฐานทางพุทธศาสนาด้วยวิธีให้รางวัล (ทางจิตใจ) เมื่อเด็กปฏิบัติตามอย่างถูกต้อง ห้ามปราม ชูจะลงโทษเมื่อกระทำไม่เหมาะสม และลงมือปฏิบัติกิจกรรมทางพุทธเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีร่วมกับบุตรมากน้อยเพียงใด เป็นต้น

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะทำการวัดการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธโดยแบ่งการวัดออกเป็นสามขั้นตอนดังรายละเอียดข้างต้นนี้ การวัดการอบรมเลี้ยงดูตามขั้นตอนการสื่อสารเพื่อชักจูงให้เปลี่ยนทัศนคตินี้ นับเป็นการประกันทางทฤษฎีว่าจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในจิตใจของเด็กในแนวที่ปรารถนา และมีผลสืบเนื่องไปถึงการเกิดพฤติกรรมได้เมื่อมีสถานการณ์ที่เอื้ออำนวย ซึ่งขณะปัจจุบันนี้ระดับปริญญาโทของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์กำลังดำเนินการวิจัยทางฝ่ายเยาวชน (ระดับประถมศึกษาตอนปลายและระดับมัธยมศึกษาตอนต้น) ผู้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธดังกล่าว โดยมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธที่เยาวชนได้รับจากครอบครัว สภาพแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชน กับลักษณะทางพุทธศาสนา

(ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธ) และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ (ลักษณะทางจิตสังคมบางด้าน และพฤติกรรมการคบเพื่อน) ในเยาวชนประเภทต่าง ๆ ว่ามีมากน้อยเพียงใด

อย่างไรก็ตาม แม้ขณะนี้จะยังขาดหลักฐานจากการวิจัยในสภาพธรรมชาติยืนยันเกี่ยวกับผลของการถ่ายทอดทางศาสนาด้วยวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามขั้นตอนการสื่อสารเพื่อการชักจูงให้เปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม แต่ด้วยความรู้ตามทฤษฎี ทำให้ผู้วิจัยมั่นใจว่าการวัดการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามแนวพุทธในลักษณะนี้จะให้ผลที่ต้องการ อีกประการหนึ่ง ในการวิจัย "การควบคุมอิทธิพลสื่อมวลชนของครอบครัวกับจิตลักษณะที่สำคัญของเยาวชนไทย" โดย ดวงเดือน พันธุนาวิน และคณะ (2529) ซึ่งเป็นการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ ประกอบด้วยนักเรียนหญิงและชาย ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 1,600 คน และผู้ปกครองของนักเรียนเหล่านี้ทุกคน เป็นการศึกษาทั้งตัวแปรเชิงสาเหตุและผล กล่าวคือศึกษาทั้งลักษณะของผู้ปกครอง วิธีที่ผู้ปกครองใช้ในการควบคุมการรับสื่อมวลชนเป็นตัวแปรอิสระหรือตัวแปรเชิงสาเหตุ และศึกษาจิตลักษณะทางจิตที่นำปรารถนาในตัวเยาวชนเป็นตัวแปรตามหรือตัวแปรผล คณะผู้วิจัยได้ใช้ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการใช้สารชักจูงสามขั้นตอน เป็นกรอบทางความคิดในการวัดตัวแปรการควบคุมอิทธิพลสื่อมวลชนของผู้ปกครองนักเรียน ได้แก่ การควบคุมการเปิดรับสื่อมวลชน (การสนใจรับทราบ) การควบคุมการเข้าใจเนื้อหาความในสื่อมวลชนอย่างถูกต้องเหมาะสม และการควบคุมการให้การยอมรับและเปลี่ยนตาม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นว่า ยิ่งผู้ปกครองรายงานว่าได้ควบคุมเด็กในสามด้านดังกล่าวมากเท่าใด เด็กในปกครองก็รายงานว่าได้อ่านสิ่งตีพิมพ์ที่มีประโยชน์ ชมรายการโทรทัศน์หรือฟังรายการวิทยุ (ที่นักวิชาการจัดว่า) มีประโยชน์มากขึ้น และยังพบด้วยว่าการควบคุมอิทธิพลสื่อมวลชนของผู้ปกครองในสามด้านดังกล่าวข้างต้นมีบทบาทเป็นตัวแปรอันดับแรก ๆ ในการทำนายลักษณะทางจิตที่นำปรารถนา อาทิ ลักษณะมุ่งอนาคตของเยาวชนกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มนักเรียนที่อยู่ในตัวเมืองและต่างจังหวัด และกลุ่มที่ไม่ได้ดูโทรทัศน์กับผู้ปกครอง นอกจากนี้การควบคุมอิทธิพลสื่อมวลชนของผู้ปกครองยังมีบทบาทเป็นตัวแปรอันดับรองในการทำนายลักษณะการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและความเชื่ออำนาจในตนของเยาวชนในกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะภูมิหลังกลุ่มต่าง ๆ อีกหลายกลุ่ม

จากผลการวิจัยการควบคุมอิทธิพลสื่อมวลชนของครอบครัวไทยดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยคาดหมายว่าบิดามารดาที่มุ่งอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธศาสนา (ด้วยวิธีการชักจูงให้สนใจรับทราบ

เรื่องราวและการปฏิบัติตามหลักขั้นพื้นฐานของพุทธศาสนา ความภูมิใจที่บุตรเข้าใจเนื้อหาสาระอย่างถูกต้อง ชี้แจงเหตุผลของการปฏิบัติและคุณค่าในการปฏิบัติ และความภูมิใจที่บุตรยอมรับและเปลี่ยนตาม) มากเท่าใด บุตรก็จะมีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติอย่างถูกต้อง เหมาะสมตามหลักพุทธศาสนา มากขึ้นเท่านั้น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมทางศาสนา ของบิดามารดาผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตร เพื่อตรวจสอบว่าบิดามารดาที่มีความเชื่อและการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา มาก จะฝึกรอบรมบุตรตามแนวพุทธมากด้วยหรือไม่ และยังมีลักษณะทางจิตใจ และบรรยากาศในครอบครัวลักษณะใดบ้าง ที่มีส่วนส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธของบิดามารดาไทยอย่างเด่นชัด

ลักษณะทางศาสนาของบิดามารดากับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามหลักศาสนา

ในคำถามที่ว่า บิดามารดาที่มีลักษณะและพฤติกรรมทางศาสนาต่างกัน เช่น มีระดับความเชื่อถือศรัทธาในศาสนาต่างกัน และมีการยึดถือปฏิบัติตามหลักศาสนาในการดำเนินชีวิตประจำวันต่างกัน จะให้การฝึกรอบรมบุตรตามหลักศาสนาแตกต่างกันหรือไม่ เพียงใด ยังไม่มีการวิจัยที่ตอบคำถามในเรื่องนี้โดยตรง อย่างไรก็ตาม มีหลักฐานจากการวิจัยทั้งจากต่างประเทศและในประเทศไทยแสดงผลที่เกี่ยวข้องหรือพาดพิงถึงอยู่บ้าง ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของสเตรฮอร์นและคณะ (Strayhorn et al., 1990) ซึ่งศึกษาครอบครัวชาวอเมริกันจำนวน 199 ครอบครัว ที่ส่งบุตรในวัยก่อนเข้าเรียนมารับการศึกษาในโครงการให้การศึกษารอบแรกแก่เด็กที่ด้อยโอกาส (Head Start Project) ครอบครัวเหล่านี้ส่วนใหญ่ (179 ครอบครัว) เป็นครอบครัวชาวผิวดำที่ยากจนและร้อยละ 59 นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยมุ่งที่จะตอบคำถามว่า ความเคร่งครัดในศาสนาของบิดามารดาเกี่ยวข้องกับลักษณะทางสังคมและสุขภาพจิต (เช่น สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม ความสามารถในการใช้ถ้อยคำ การทำตนเป็นปรักขี้กับผู้อื่น ความเศร้าหมองและความเชื่ออำนาจภายในตน เป็นต้น) อย่างไร และส่งผลกระทบต่อวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรและพฤติกรรมของบุตรในครอบครัวที่ศึกษาอย่างไร ผู้ถูกศึกษาคือผู้แทนของครอบครัวที่มีความใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด ซึ่งปรากฏว่าร้อยละ 90 เป็นมารดาของเด็ก ผู้ถูกศึกษาทั้งหมด

ตอบแบบวัดเดียวกัน 2 ครั้ง โดยมีระยะห่างจากครั้งแรกถึงครั้งที่สองรวมประมาณ 7 เดือน เพื่อตรวจสอบปัจจัยที่อาจเกิดแทรกซ้อน และตรวจความคงที่ของ เครื่องมือวัด แบบวัดความเคร่งทางศาสนา มี 12 ข้อคำถาม ทั้งหมดเป็นคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์ทางศาสนาของบุคคลใน ความหมายเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับเทวนิยม คือ การนับถือว่าพระเจ้าเป็นผู้ครอบครองสากล โลก แบบวัดนี้มีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาในการวัดครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สองในระดับ กลัเฉลี่ยกันคือ ในการวัดกับผู้ถูกศึกษา 159 รายในครั้งที่หนึ่งได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.882 และในการวัดกับผู้ถูกศึกษา 101 รายในครั้งที่สองได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.889 ค่าความคงที่ของแบบวัดระหว่างการวัดครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สอง (ห่างกัน 6 เดือน) อยู่ในระดับ สูง (ค่าอาร์ = .85) สำหรับตัวแปรลักษณะทางสังคม สุขภาพจิตและพฤติกรรมการปฏิบัติต่อบุตร ต่าง ๆ คณะผู้วิจัยได้อาศัยแบบวัดที่มีผู้จัดสร้างไว้แล้ว และเป็นแบบวัดที่มีคุณภาพระดับมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า มารดาที่มีความเคร่งในศาสนามากเท่าใด ก็ยังมีลักษณะทางสังคมและพฤติกรรม ที่เหมาะสมในการปฏิบัติต่อบุตรมากเท่านั้น กล่าวคือ มารดาที่เคร่งศาสนามากเป็นผู้ที่มาจาก ครอบครัวที่มีสถานภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมที่สูงกว่า (ค่าอาร์ = .28) เมื่อศึกษาในกลุ่ม- ตัวอย่างผิวดำ ยากจน ใช้วิธีการอบรมสั่งสอนบุตรในทางบวกมาก (ค่าอาร์ = .35) และได้รับ การสนับสนุนจากครอบครัวและเพื่อนมาก (ค่าอาร์ = .19 และ .27 ตามลำดับ) ในขณะที่ เดียวกันก็มีลักษณะที่แสดงถึงความเป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตเสื่อมน้อย กล่าวคือ มารดาที่เคร่งศาสนา มากเป็นผู้ที่แสดงตนเป็นปฏิบัติต่อบุตรน้อย (ค่าอาร์ = -.20) มีอาการเศร้าหมองน้อย (ค่าอาร์ = -.16) ผลการวิจัยครั้งนี้สนับสนุนหน้าที่หลักของศาสนาที่มีต่อสังคมในประเด็นที่ช่วยส่งเสริม ให้บิดามารดาอบรมสั่งสอนบุตรอย่างเหมาะสม ตัวอย่างผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้คือ พบว่าบิดามารดาที่เคร่งศาสนา มากมักใช้วิธีการปฏิบัติในการอบรมสั่งสอนบุตรทางด้านที่นำพึงพอใจ มากกว่า และแสดงตนเป็นปฏิบัติต่อบุตรน้อยกว่า (เช่น ให้อภัยและไม่โกรธง่าย) มารดาที่เคร่ง ศาสนาน้อย

โอโซรัค (Ozorak 1987, 1989) ได้ทำการศึกษาพัฒนาการทางศาสนาของวัยรุ่น ในด้านความเชื่อและความผูกพันกับศาสนา วัยรุ่นที่ศึกษามีทั้งวัยรุ่นตอนต้น (นักเรียนมัธยมระดับ 9) วัยรุ่นตอนกลาง (ระดับ 11-12) และวัยรุ่นตอนปลาย (นักศึกษามหาวิทยาลัย) จำนวนผู้ถูก ศึกษาทั้งสิ้น 390 คน ผลการวิจัยพบว่า ความเคร่งครัดในศาสนาของบิดามารดา มีความสัมพันธ์

ทางบวกก็ลักษณะและพฤติกรรมทางศาสนาของบุตร ความสัมพันธ์ดังกล่าวพบอย่างเด่นชัดในกลุ่มวัยรุ่นตอนต้นและตอนกลาง ในการวิเคราะห์แบบถดถอยพหุคูณ พบว่าความเชื่อมีในศาสนาที่มีอยู่ดั้งเดิมในอดีต และความเคร่งศาสนาของครอบครัวเป็นตัวแปรที่ทำนายการมีส่วนร่วมทางศาสนาของกลุ่มวัยรุ่นตอนต้นได้มากที่สุด โดยสามารถร่วมกันทำนายปริมาณการทำกิจกรรมทางศาสนาโดยลำพัง (เช่น อ่านหนังสือธรรมะ สวดมนต์) ได้ร้อยละ 25 ทำนายการรายงานโดยตนเองว่าเป็นผู้เคร่งศาสนาได้ร้อยละ 38 และทำนายการเข้าร่วมในพิธีกรรมทางศาสนาเพื่อสักการะบูชาได้ร้อยละ 55 สำหรับกลุ่มวัยรุ่นตอนกลางนั้น พบผลในทำนองเดียวกับที่พบในวัยรุ่นตอนต้น คือ ตัวแปรความเชื่อมีในศาสนาในอดีต คะแนนจากการสอบ SAT และความเคร่งศาสนาของครอบครัวเป็นตัวทำนายการมีส่วนร่วมในศาสนาของวัยรุ่นกลุ่มนี้ได้ดีที่สุด โดยร่วมกันทำนายการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาได้ร้อยละ 47 และตัวแปรความเคร่งศาสนาของครอบครัวตัวแปรเดียวสามารถทำนายความเคร่งศาสนาจากการรายงานของวัยรุ่นเองได้ร้อยละ 34 ส่วนในกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย (นักศึกษามหาวิทยาลัย) พบว่าความเคร่งศาสนาของครอบครัวและความเชื่อมีในศาสนาในอดีตไม่สามารถร่วมกันทำนายลักษณะและพฤติกรรมทางศาสนาของวัยรุ่นกลุ่มนี้ได้อย่างเด่นชัด เหมือนที่เคยทำนายได้ในสองกลุ่มแรก มีตัวแปรเดียวที่ทำนายได้ในทางบวก คือ การเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา (ร้อยละ 25) ผลในส่วนนี้แสดงให้เห็นว่าความเคร่งศาสนาในครอบครัว และความเชื่อมีในศาสดาต่อศาสนาในอดีตมีอิทธิพลค่อนข้างน้อยลงเมื่อบุคคลมีอายุอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย อย่างไรก็ตามได้พบผลอีกว่าความใกล้ชิดกับครอบครัวและความเชื่อมีในศาสนาแต่เดิมมีความสัมพันธ์ทางลบกับการเปลี่ยนแปลงการนับถือศาสนา (ค่าอาร์ = -0.32 และ -0.31 ตามลำดับ) ทำให้ผู้วิจัยสรุปว่า ความใกล้ชิดกับครอบครัวเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถต้านทานการเปลี่ยนศาสนาที่อาจเกิดขึ้นได้ ผลการวิจัยในส่วนนี้สอดคล้องกับผลของฮันส์เบอร์เจอร์และบราวน์ (Hunsberger and Brown, 1984) ซึ่งทำวิจัยกับกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยประมาณ 800 คน ผู้วิจัยพบว่าคนที่บุคคลได้อยู่ในครอบครัวที่ให้ความสำคัญในเรื่องศาสนามาก และบุคคลมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบิดามารดาทั้งในปัจจุบันและในอดีตเมื่อยังเป็นเด็ก เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยับยั้งการละทิ้งศาสนาของนักศึกษาเหล่านี้ได้

สำหรับในประเทศไทย นักวิชาการได้ให้ความสนใจศึกษาการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาในครอบครัวมาเป็นเวลานานับ 10 ปีแล้ว มีงานวิจัยอยู่สามเรื่อง que แสดงผลการศึกษาเกี่ยวกับ

ปรากฏการณ์อย่างชัดเจนว่า ปริมาณการถ่ายทอดทางศาสนาที่เยาวชนได้รับจากบิดามารดาของตน ไม่ว่าจะโดยวิธีการอบรมสั่งสอนโดยตรง ให้รางวัลเป็นแรงเสริม หรือบิดามารดาทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีก็ตาม ถ้าเยาวชนได้รับการถ่ายทอดด้วยวิธีดังกล่าวมาก จะทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อศาสนา และยอมปฏิบัติตามหลักศาสนามาก เมื่อเปรียบเทียบกับเยาวชนที่ได้รับการถ่ายทอดน้อย ผลในลักษณะนี้พบในงานวิจัยเยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยลัดดาวัลย์ พรศรีสมุทร และวิลาสลักษณ์ ชวัลลี (2524) และในงานวิจัยระยะต่อมาโดยวันชัย มีกลาง (2530) ซึ่งศึกษากับกลุ่มนิสิตจากมหาวิทยาลัยหลายแห่งในกรุงเทพฯ และเมื่อไม่นานมานี้ จกาศช่วยไธ และดวงเดือน พันธมนาวิน (2533 : 46-47) ก็ได้ทำการศึกษาลักษณะชุมชน ครอบครัว และลักษณะทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการบวชในพุทธศาสนาของพระสงฆ์และสามเณรบวชใหม่ในภาคใต้ จำนวน 887 รูป และฆราวาสที่เป็นเพื่อนชายของพระสงฆ์อีกจำนวน 541 คน ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามว่าลักษณะของครอบครัว (ได้แก่ ความอบอุ่นจากครอบครัว และบิดามารดาเป็นแบบอย่างที่ดีทางพุทธ) มีส่วนเกี่ยวข้องกับจิตลักษณะทางพุทธของผู้ถูกศึกษาแต่ละกลุ่มอย่างไร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบถดถอยพหุคูณ พบชัดเจนในกลุ่มพระสงฆ์ กล่าวคือ พระสงฆ์ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนที่มีคุณลักษณะทางพุทธสูง มีบิดาเป็นแบบอย่างทางพุทธมาก และครอบครัวมีความอบอุ่นมาก เป็นผู้ที่มีความเชื่อและค่านิยมทางพุทธสูง ตัวแปรทั้งสามสามารถร่วมกันทำนายจิตลักษณะด้านนี้ได้ร้อยละ 19.41 นอกจากนี้ยังพบอีกว่า การเป็นแบบอย่างทางพุทธของมารดา (คือ มารดามีความเลื่อมใสในพุทธศาสนา ปฏิบัติกิจกรรมทางพุทธศาสนามาก) เกี่ยวข้องกับความตั้งใจปฏิบัติกิจของสงฆ์ของพระสงฆ์ในกลุ่มตัวอย่างด้วย และจากการวิเคราะห์ความเกี่ยวข้องกับระหว่างลักษณะทางครอบครัวกับผลดีของการบวชเรียนทางพุทธศาสนาสำหรับผู้บวชเพียงพรรษาเดียว พบว่า พระสงฆ์และฆราวาสผู้ซึ่งมาจากครอบครัวที่อบอุ่นมาก มีทัศนคติที่ดีต่อคุณธรรมมาก ตัวแปรนี้คือตัวแปร 1 ใน 3 ด้านของกลุ่มตัวแปรผลดีของการบวชเรียนที่ศึกษาในครั้งนี้ ผลดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากผลการวิจัยของ ส้ารวัย วรตะชะคงคา (2534) ซึ่งได้ทำการศึกษาผลของการฝึกอบรมทางพุทธศาสนาที่มีต่อการพัฒนาจิตลักษณะของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายที่เข้าร่วมในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนที่วัดม่วง กรุงเทพฯ แบ่งเป็นผู้ที่เข้าร่วมและผู้ที่ไม่เข้าร่วมกลุ่มละ 50 คน ปรากฏผลว่า ผู้ที่เข้ารับการฝึกซึ่งได้รับการถ่ายทอดทางศาสนาจากครอบครัวมาก (บิดามารดาอบรมสั่งสอน ให้การสนับสนุน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง และสร้าง

ความรู้ลึกที่ติดต่อพุทธศาสนาให้กับบุตร) มีการเปลี่ยนแปลงการรับรู้ต่อการละเมิดศีลทำสูงกว่าผู้ที่
 ไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรมและได้รับการถ่ายทอดทางศาสนาจากครอบครัวน้อย ผลนี้ปรากฏอย่าง
 เด่นชัดเฉพาะกลุ่มสามเณรที่มาจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจสูง ผลนี้แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่เข้า
 รับการฝึกอบรมทางพุทธศาสนา (บวชเป็นสามเณรในช่วงบิตภาคฤดูร้อน) ซึ่งมีความพร้อมทางด้าน
 ศาสนามาก เนื่องจากการอบรมสั่งสอนด้านหลักธรรม ความเชื่อและการปฏิบัติตามประเพณี
 ทางพุทธศาสนาจากครอบครัวมาก่อนแล้ว เป็นนักเรียนกลุ่มที่ได้รับประโยชน์จากการฝึกอบรมมาก
 อย่างชัดเจน โดยเฉพาะสามารถรับรู้การละเมิดศีลทำได้มากขึ้น

เป็นที่แน่ชัดว่า บุคคลในครอบครัวโดยเฉพาะบิดามารดามีบทบาทอย่างสำคัญในการถ่ายทอด
 ความเชื่อ ความผูกพันทางอารมณ์ที่มีต่อศาสนา และการปฏิบัติตามหลักคำสอนทางศาสนาแก่เยาวชน
 และอิทธิพลนี้ปรากฏเด่นชัดในกลุ่มเยาวชนวัยรุ่นตอนต้นและตอนกลาง จากการประมวลผลวิจัยข้างต้น
 นี้ พบว่าเยาวชนได้รายงานถึงวิธีการที่บิดามารดาใช้ในการฝึกอบรมทางศาสนาไว้หลายรูปแบบ แต่
 ยังขาดการวิจัยทางฝ่ายบิดามารดาที่จะบ่งชี้ว่า บิดามารดาที่มีระดับความเคร่งในการนับถือศาสนา
 ต่างกัน จะใช้วิธีการอบรมสั่งสอนบุตรทางด้านศาสนาแตกต่างกันหรือไม่ เพียงใด เท่าที่พบมีงานวิจัย
 ในต่างประเทศเพียงเรื่องเดียวที่แสดงผลว่า แม้ในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจยากจนและมี
 ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวันอยู่มาก เช่น ครอบครัวชาวผิวดำในสหรัฐอเมริกา ความ
 เคร่งครัดในการนับถือศาสนาของมารดา ก็ยังสามารถช่วยให้มารดามีสุขภาพจิตดีกว่า และใช้วิธีการ
 อบรมเลี้ยงดูบุตรที่เหมาะสมกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับมารดาที่เคร่งศาสนา น้อย ทำให้คาดได้ว่า
 บิดามารดาไทยในกลุ่มตัวอย่างนี้ซึ่งส่วนใหญ่มีระดับเศรษฐกิจปานกลางถึงค่อนข้างสูง ถ้าเป็นผู้ที่มี
 ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธมาก จะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรอย่างเหมาะสมตามแนวพุทธมาก
 กว่าผู้ที่มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธน้อย

สืบเนื่องจากมีผลวิจัยในต่างประเทศจำนวนหนึ่งได้แสดงให้เห็นว่า อิทธิพลทางศาสนาของ
 บิดามารดาที่มีต่อบุตรไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ ค่านิยมหรือการประพฤติปฏิบัติทางศาสนา จะปรากฏ
 อย่างชัดเจนในผู้เป็นบุตรที่มีอายุน้อยในช่วงวัยรุ่นตอนต้นและตอนกลาง และอิทธิพลทางศาสนาของ
 บิดามารดาจะเริ่มลดน้อยลงเมื่อบุตรมีอายุอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลายและวัยผู้ใหญ่ตอนต้น (Dudley
 and Dudley, 1986; Ozorak, 1987, 1989; Willits and Crider, 1989) ส่วน
 สเตรฮอร์น และคณะ (Strayhorn et al., 1990) ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความเคร่ง

ทางศาสนาของมารดากับการแสดงพฤติกรรมของเด็กวัยก่อนเข้าเรียน (เช่น ติดผู้ใหญ่ ไม่ชอบโรงเรียน เจื้อยขา แสดงความรู้สึกผิด หลบหลีก เป็นต้น) ผลวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลวิจัยในประเทศไทยโดย เพ็ญแข ประจวบจันทน์ และอ้อมเตือน สดมณี (2529) ซึ่งศึกษาประชาชนในจังหวัดระยองที่มีอายุตั้งแต่ 9 ถึง 61 ปี พบว่า กลุ่มเด็กและวัยรุ่นมีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนามาก แต่ผู้ใหญ่ตอนต้นมีความเชื่อและการปฏิบัติที่น้อยลง ส่วนผู้ใหญ่ตอนกลางนั้นกลับมีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธเพิ่มสูงขึ้นอีก หลักฐานจากการวิจัยดังกล่าวจึงเป็นเหตุผลของการเลือกศึกษาการถ่ายทอดทางศาสนาของบิดาหรือมารดาจากครอบครัวที่มีบุตรคนใดคนหนึ่งอายุระหว่าง 8 ถึง 15 ปี ในการวิจัยครั้งนี้

ลักษณะทางจิตสังคมของบิดามารดากับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามหลักศาสนา

จุดมุ่งหมายประการหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ คือ ต้องการตอบคำถามว่าบิดามารดาที่สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธศาสนาได้มากนั้น นอกจากจำเป็นต้องมีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธมากแล้ว ยังควรต้องมีความพร้อมทางจิตใจที่สำคัญประการใดบ้าง ในการสืบค้นจากเอกสารวิจัยพบว่า ลักษณะทางจิตสังคม 3 ประการอันได้แก่ ทศนคติที่ต่อบุตร ความมีสุขภาพจิตดี และความเชื่ออำนาจภายในตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรมีความเกี่ยวข้องกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรอย่างเหมาะสมหลายวิธี ซึ่งอาจรวมถึงการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธด้วย ดังหลักฐานที่ปรากฏจากการประมวลเอกสารวิจัยต่อไปนี้

ทศนคติต่อบุตรกับการอบรมเลี้ยงดูตามหลักศาสนา

ทศนคติที่ต่อบุตรในที่นี้หมายถึง ปริมาณความรู้สึกรักใคร่พอใจในตัวบุตร ซึ่งอาจเกิดจากการมองเห็นว่าบุตรมีลักษณะที่ดี นำความสุขความสบายใจมาสู่ตนและครอบครัว และยังหมายรวมถึงความพร้อมในอันที่จะส่งเสริมสนับสนุนบุตรด้วย การอบรมเลี้ยงดูตามหลักศาสนาในการวิจัยนี้หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธศาสนา ให้บุตรเกิดความรู้ ความเข้าใจ และยอมรับการปฏิบัติตามหลักศาสนา ซึ่งได้แก่ การให้ทาน การรักษาศีลห้า และการปฏิบัติสมาธิภาวนา โดยวิธีการชักจูง

ให้บุตรเกิดความสนใจ ชี้แจงให้เข้าใจ เนื้อหาสาระที่รับทราบและสนใจและความคุมให้เกิดการยอมรับ ด้วยการทำเป็นแบบอย่าง ห้ามปรามมิให้กระทำผิด และชมเชยเมื่อปฏิบัติได้ถูกต้อง เป็นต้น

การที่บิดามารดามีทัศนคติต่อบุตรแตกต่างกันได้นั้นอาจเกิดจากสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง คือ ลักษณะนิสัยและลักษณะทางกายภาพของเด็กเอง มีนักวิจัยกลุ่มหนึ่งได้ให้ข้อคิดเห็นว่า ลักษณะของบุตรที่เป็นผลจากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวนั้น น่าจะมีปริมาณน้อยกว่าลักษณะของตัวเด็กเองที่เป็นสาเหตุทำให้บิดามารดาเลือกใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรคนนั้นในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ลักษณะของเด็กอาจกระตุ้นให้บิดามารดามีอารมณ์ ทัศนคติ และการปฏิบัติต่อบุตรแตกต่างกันไปได้มาก เด็กบางคนเป็นลูกรักของพ่อแม่ ในขณะที่บางคนก็เป็นลูกที่พ่อหรือแม่เกลียดชัง (ดวงเดือน พันธมนาวิน 2528 : 47 อ้างจาก Bell, 1968; Yarrow and Waxler, 1971) และจากการวิจัยของคองเกอร์ และคณะ (Conger et al., 1984) ซึ่งศึกษาการรับรู้ลักษณะของเด็กกับการปฏิบัติต่อเด็กเล็กอายุโดยเฉลี่ย 5 ขวบครึ่งของมารดาชาวอเมริกันจำนวน 74 คน ปรากฏผลว่า มารดาที่รับรู้ว่ายุตรของตนมีปัญหาทางอารมณ์และพฤติกรรมมากเท่าใด ก็ตอบสนองต่อเด็กในทางบวก (เช่น แสดงความรักใคร่สนับสุนน) น้อยลง (ค่าอาร์ = -.26) และตอบสนองในทางลบ (เช่น ดุว่า เพี้ยนตี และฉุดกระชากเด็ก) มากขึ้นเท่านั้น (ค่าอาร์ = .23)

ในประเทศไทย ดวงเดือน พันธมนาวิน และคณะ (2528) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของที่พักอาศัย ลักษณะทางจิตของบิดามารดา กับการอบรมเลี้ยงดูบุตรของผู้ปกครองนักเรียนทั้งระดับประถมและมัธยมในกรุงเทพฯ รวมจำนวนผู้ปกครอง 662 คน เป็นมารดา 386 คน บิดา 145 คน และผู้ปกครองอื่น ๆ 131 คน คณะผู้วิจัยได้พบว่าทัศนคติของบิดามารดาต่อบุตรเป็นตัวแปรที่มีบทบาทอย่างสำคัญในการทำนายปริมาณการอบรมเลี้ยงดูแบบต่าง ๆ ที่ศึกษาได้มากกว่าตัวแปรทางจิตด้านอื่น ๆ กล่าวคือ ทัศนคติที่ดีต่อบุตรเป็นลักษณะทางจิตที่สำคัญที่สุดในการทำนายปริมาณการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสุนนและแบบลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย และยังสามารถทำนายปริมาณการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์และแบบควบคุมได้เป็นอันดับที่สอง จะเห็นได้ว่าทัศนคติที่ดีต่อบุตรมีความสำคัญต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตร 4 แบบ จาก 5 แบบที่ทำการศึกษาในครั้งนั้น และเมื่อพิจารณาปริมาณความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่ดีต่อบุตรกับการอบรมเลี้ยงดูแต่ละแบบ ปรากฏว่า ในผู้ที่ตอบที่เป็นบิดา ทัศนคติที่ดีต่อบุตรเกี่ยวข้องกับ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสุนนมากที่สุด (ค่าอาร์ = .46) เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลและแบบ

ลงโทษทางกายเป็นอันดับรอง (ค่าอาร์ = .34 และ -.33 ตามลำดับ) ในกลุ่มมารดา ทักษะคิดที่ต่อบุตรเกี่ยวข้องกับ การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมากที่สุด (ค่าอาร์ = .43) และเกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทันและแบบลงโทษทางกายเป็นอันดับรองลงมา (ค่าอาร์ = .35 และ -.22 ตามลำดับ) อาจกล่าวได้ว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ต่อบุตรจะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันทันมาก ใช้เหตุผลมาก และลงโทษทางกายน้อย ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลที่พบในต่างประเทศโดยคองเกอร์และคณะ (Conger et al., 1984)

อาจกล่าวได้ว่า ครูคือบิดามารดาคนที่สองของเด็ก การอบรมสั่งสอนของครูมีความสำคัญมากโดยเฉพาะเด็กในวัยประถมศึกษา เพราะวิสัยของเด็กวัยนี้จะเชื่อฟังครูมาก ถ้ายิ่งรักครูมากก็ยิ่งเลียนแบบมาก บุญกอบ วิสมิตะนันท์ (2527) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างธรรมจริยา (ในการวิจัยนี้หมายถึงปริมาณการรับรู้เกี่ยวกับศีลห้า สติ-สัมปชัญญะ และหิริ-โอตตปปะ) ของครูกับของศิษย์ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา เขตภาคกลาง จำนวนครูที่ศึกษาทั้งสิ้น 593 คน และนักเรียนของครูเหล่านี้ก็จำนวน 2,654 คน พบผลวิจัยส่วนที่เกี่ยวกับครูว่า ถ้าครูมีธรรมจริยาสูงศิษย์จะมีธรรมจริยาสูงด้วยเช่นกัน ครูที่มีทัศนคติที่ต่อศิษย์สูงทั้งสั่งสอนฝึกรอบรมศิษย์อย่างเหมาะสมมาก กับครูที่มีทัศนคติที่ต่อศิษย์ต่ำทั้งสั่งสอนอบรมศิษย์อย่างเหมาะสมน้อย ศิษย์ของครูทั้งสองประเภทนี้มีธรรมจริยาสูงกว่าศิษย์ของครูที่มีทัศนคติที่ต่อศิษย์ต่ำแต่อบรมสั่งสอนมาก หรือมีทัศนคติที่ต่อศิษย์สูงแต่อบรมสั่งสอนน้อย ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ครูที่ประสบผลสำเร็จในการสร้างเสริมธรรมจริยาให้แก่เด็กนั้น เป็นครูที่มีธรรมจริยาสูง ให้การสั่งสอนฝึกรอบรมศิษย์ได้อย่างเหมาะสมมาก และยังคงเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ต่อศิษย์ คือ มีความรักใคร่ ชอบพอและยอมรับศิษย์ ดังนั้น ทัศนคติของครูต่อศิษย์จึงนับเป็นตัวแปรที่มีบทบาทสำคัญควบคู่ไปกับการสั่งสอนฝึกรอบรมศิษย์ โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

จากหลักฐานการวิจัยข้างต้น สรุปได้ว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ต่อบุตร (มีความรักใคร่พอใจ พร้อมทั้งจะสนับสนุนส่งเสริม) เป็นบิดามารดาที่สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูด้วยวิธีการที่เหมาะสม เช่น รักสันทันและใช้เหตุผลมาก ครู (ซึ่งเปรียบได้กับบิดามารดาคนที่สองของเด็ก) ที่สอนธรรมจริยาแก่ศิษย์ได้ผลดี ต้องมีธรรมจริยาสูง ฝึกรอบรมศิษย์มากและมีทัศนคติที่ต่อศิษย์มากด้วย จึงคาดหมายได้ว่า บิดามารดาที่จะฝึกรอบรมบุตรตามแนวพุทธได้มากนั้น นอกจากต้องมีความ

เชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เป็นแบบอย่างแก่บุตรแล้ว ยังต้องมีความรักใคร่พอใจและยอมรับบุตรที่ทำให้การอบรมด้วย

สุขภาพจิตของบิดามารดากับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามหลักศาสนา

ในการวิจัยนี้ บิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีคือบิดามารดาที่รายงานว่าตนมีลักษณะดังต่อไปนี้ ในปริมาณน้อยคือ รู้สึกวิตกกังวลโดยไม่ทราบสาเหตุ มีอารมณ์รุนแรง ขาดความอดทน ตื่นเต้นง่าย นอนไม่หลับ เป็นต้น สุขภาพจิตของบิดามารดาที่มีความเกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรอย่างไร งานวิจัยที่ให้คำตอบในเรื่องนี้ได้ชัดเจนและเป็นงานวิจัยในประเทศไทยด้วย คืองานวิจัยของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2528) ซึ่งส่วนหนึ่งของการศึกษาได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพจิตของบิดามารดากับวิธีการที่บิดามารดาใช้ในการอบรมเลี้ยงดูบุตร 5 แบบ (ได้แก่ แบบรักสั่นสนุน แบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ แบบลงโทษทางกายมากกว่าทางจิต แบบควบคุม และแบบให้พึ่งตนเองเร็ว) บรากรูว่า สุขภาพจิตของบิดาและมารดาที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับปริมาณการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลในปริมาณสูง (ค่าอาร์ = .54 และ .51 ตามลำดับ) นอกจากนี้ยังพบว่าสุขภาพจิตของมารดาที่มีการศึกษาระดับสูงกว่าประถมศึกษาและมาจากครอบครัวปกติมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสั่นสนุนด้วย (ค่าอาร์ = .28 และ .13 ตามลำดับ) กล่าวได้ว่า ผู้ปกครองที่มีสุขภาพจิตดีเท่าใด จะอบรมเลี้ยงดูบุตรอย่างมีเหตุผลมากกว่าอารมณ์มากเท่านั้น และมารดาที่มีการศึกษาสูงจะอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสั่นสนุนมากด้วย ในการใช้ตัวแปรลักษณะทางจิต 5 ลักษณะ (ทัศนคติต่อบุตร สุขภาพจิต ความรู้ด้านการปฏิบัติต่อบุตร ความรู้สึกแอ็ด และความเชื่ออำนาจใน-นอกตนในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก) เพื่อทำนายการอบรมเลี้ยงดูแต่ละแบบใน 5 แบบ พบว่า สุขภาพจิตมีความสำคัญเป็นอันดับสองรองจากทัศนคติต่อบุตร โดยตัวแปรสุขภาพจิตเข้าสู่สมการทำนายปริมาณการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล เป็นอันดับหนึ่งในกลุ่มผู้ปกครองนักเรียนทั้งระดับมัธยมและระดับประถม และทำนายปริมาณการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมและแบบให้พึ่งตนเองเร็ว เป็นอันดับที่หนึ่ง เฉพาะกลุ่มผู้ปกครองนักเรียนระดับประถม จึงกล่าวได้ว่า สุขภาพจิตของผู้ปกครองในกรุงเทพฯ มีบทบาทอย่างสำคัญต่อการใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตร โดยเฉพาะสุขภาพจิตของผู้ปกครองนักเรียนระดับประถมศึกษา

เมื่อไม่นานมานี้ สเตรฮอร์น และคณะ (Strayhorn et al., 1990) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเคร่งในศาสนาของบิดามารดากับสุขภาพจิตและการปฏิบัติต่อบุตร บิดามารดาที่ถูกรับใช้ในครั้งนี้เป็นชาวอเมริกันฐานะยากจนที่ส่งบุตรเข้าเรียนในโครงการให้การศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาส (Head Start Project) จำนวน 199 คน ผลปรากฏว่า ความเคร่งศาสนาของบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับตัวแปรด้านสุขภาพจิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ (ค่าอาร์ = .16 และ .20 ตามลำดับ) กล่าวได้ว่าบิดามารดาที่เคร่งศาสนามากเท่าใดก็ยังมีสุขภาพจิตดีขึ้นเท่านั้น (เช่น มีความเครียดที่น้อย และแสดงความเป็นปรปักษ์กับบุตรน้อย) ในทำนองเดียวกันก็พบว่า บิดามารดาที่เคร่งศาสนามากเท่าใด จะใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรในทางที่เหมาะสมมากขึ้น (ให้ความสำคัญกับการให้อภัยและไม่โกรธง่าย) ปริมาณความสัมพันธ์ของตัวแปรชุดหลังอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าอาร์ = .35)

พิจารณาจากผลการวิจัยทั้งในและต่างประเทศดังกล่าวข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า ความเคร่งในศาสนาทำให้ผู้เป็นบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีและการมีสุขภาพจิตดีทำให้บิดามารดาให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรอย่างเหมาะสม ซึ่งอาจหมายรวมถึงให้การอบรมสั่งสอนทางด้านศาสนาแก่บุตรด้วย ในกรณีที่บิดามารดาเห็นความสำคัญของศาสนาเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว

ความเชื่ออำนาจในตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามหลักศาสนา

ความเชื่ออำนาจในตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรในที่นี้คือ ปริมาณความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ความเชื่ออำนาจภายในตน หมายถึง การที่บิดามารดาที่มีความเชื่อว่าตนเองสามารถให้การอบรมปลูกฝังนิสัยที่ดีให้แก่บุตรได้มาก ไม่จำเป็นต้องพึ่งอำนาจจากภายนอก ลักษณะที่ตรงข้ามคือ ความเชื่ออำนาจภายนอกตน ซึ่งหมายถึงการที่บิดามารดาที่มีความเชื่อว่าบุตรจะเติบโตเป็นคนเช่นใดนั้นขึ้นอยู่กับโชคเคราะห์ ความบังเอิญ หรืออำนาจภายนอกอื่น ๆ และเชื่อว่าการอบรมเลี้ยงดูของตนมีส่วนส่งเสริมให้บุตรเป็นคนดีหรือคนเก่งได้ไม่มากนักหรือไม่ได้เลย

สำหรับความเกี่ยวข้องระหว่างความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดากับวิธีการอบรมเลี้ยงดูนั้น งานวิจัยของดวงเดือน พันธมนาวิน และคณะ (2528)

ได้แสดงผลไว้อย่างชัดเจนเช่นกัน กล่าวคือ พบว่าความเชื่ออำนาจภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรมีความสัมพันธ์ทางลบกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบใช้เหตุผลในปริมาณสูง (ค่าอาร์ = $-.48$) และยังมีสัมพันธ์ในทางลบกับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและแบบควบคุมน้อยด้วย (ค่าอาร์ = $-.18$ และ $-.17$ ตามลำดับ) และในการวิเคราะห์ข้อมูลแบบถดถอยพหุคูณก็พบอีกว่า ความเชื่ออำนาจภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรเป็นตัวแปรทางด้านจิตใจที่เข้าสู่สมการในการทำนายการอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายได้เป็นอันดับที่สองรองจากสุขภาพจิตในกลุ่มผู้ปกครองฐานะสูงมารดาที่มีการศึกษาสูง มารดาทำงาน และยังเข้าสู่สมการในการทำนายการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลได้เป็นอันดับสามรองจากสุขภาพจิตและทัศนคติต่อบุตรในกลุ่มร่วม และเฉพาะกลุ่มผู้ปกครองฐานะสูง ครอบครัวเดี่ยว และกลุ่มผู้ปกครองที่มีบุตรอยู่ในระดับมัธยมศึกษา อาจกล่าวได้ว่า บิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตนมาก (เชื่ออำนาจภายในตนน้อย) มักจะอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบใช้เหตุผลน้อย รักสนับสนุนน้อย ควบคุมมาก ผลเช่นนี้พบเฉพาะกลุ่มผู้ปกครองฐานะค่อนข้างสูง มารดาที่มีการศึกษาสูงกว่าระดับประถม และมารดาทำงานอาชีพ และผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลที่ได้จากการศึกษาของ ทศนา ทองภักดี (2528) ซึ่งศึกษากับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากโรงเรียนในกรุงเทพฯ จำนวน 759 คน พบว่า นักเรียนวัยรุ่นที่รายงานว่าตนได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลน้อย เป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตนมากกว่าผู้ที่รายงานว่าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมาก

จากหลักฐานดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยคาดหมายว่าบิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูงจะสามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรอย่างเหมาะสมได้มาก และคาดว่าความสัมพันธ์ในลักษณะนี้จะปรากฏชัดในกลุ่มบิดามารดาที่มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา มาก เพราะน่าจะเป็นกลุ่มที่ตระหนักถึงความสำคัญของการพึ่งตนเองในการปฏิบัติภาระหน้าที่ด้านต่าง ๆ รวมทั้งการอบรมเลี้ยงดูบุตรด้วย

นอกจากลักษณะทางจิตทั้ง 3 ด้านจะมีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบต่าง ๆ หลายนับแล้ว ดวงเดือน พันธุ์มานวิน และคณะ (2528) ยังพบอีกว่า ลักษณะทางจิตทั้งสามมีความสัมพันธ์ต่อกันด้วย โดยสุขภาพจิตที่ดีของผู้ปกครองมีความสัมพันธ์ทางลบกับความเชื่ออำนาจภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรในระดับสูง (ค่าอาร์ = $-.47$) และสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติที่ดีต่อบุตรในระดับที่ยอมรับได้ (ค่าอาร์ = $.19$) นอกจากนี้ ทัศนคติที่ดีต่อบุตรยังสัมพันธ์ทางลบ

กับความเชื่ออำนาจภายนอกตน (ค่าอาร์ = $-.24$) อีกด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพจิตกับความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนที่พบนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยในต่างประเทศที่พบว่าบุคคลที่มีสุขภาพจิตดีมักเป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจนอกตนต่ำ (เชื่ออำนาจในตนสูง) สำหรับความเกี่ยวข้องระหว่างสุขภาพจิตกับทัศนคติต่อบุตรที่พบในกลุ่มผู้ปกครองชาวไทยก็สอดคล้องกับผลวิจัยของคองเกอร์และคณะ (Conger et al., 1984) ที่พบว่า มารดาชาวอเมริกันที่มีอารมณ์เศร้าหมองมากเพียงใดก็จะรับรู้ลักษณะของบุตรในทางลบมากขึ้นเท่านั้น (ค่าอาร์ = $.28$) อาจกล่าวได้ว่า ในหมู่บิดามารดาไทย ผู้ที่มีสุขภาพจิตดี จะเป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตนน้อย (เชื่ออำนาจภายในตนมาก) และมีทัศนคติที่ดีต่อบุตรมากด้วย

จากการประมวลเอกสารวิจัยความเกี่ยวข้องระหว่างลักษณะทางจิตใจของบิดามารดา กับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามหลักศาสนา พบว่างานวิจัยของดวงเดือน พันธุมนาวัน และคณะ (2528) ซึ่งศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ปกครองไทยกว่า 600 คน เป็นงานวิจัยชิ้นสำคัญที่รายงานผลที่เกี่ยวข้องได้อย่างละเอียดและสอดคล้องกับผลการวิจัยในต่างประเทศหลายประเด็น ทัศนคติที่ดีต่อบุตร เป็นลักษณะทางจิตที่สำคัญที่สุดในการทำนายนการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันนุและแบบลงโทษทางกาย นอกจากนี้ยังสามารถทำนายนการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลและแบบควบคุมได้ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ปกครองของนักเรียนวัยรุ่นระดับมัธยมศึกษา สุขภาพจิตเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญที่สุดในการทำนายนการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล และยังทำนายนการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมและแบบฝึกให้พึ่งตนเองเร็วได้ดีที่สุดเฉพาะกลุ่มผู้ปกครองนักเรียนระดับประถมศึกษา อาจกล่าวได้ว่า สุขภาพจิตของผู้ปกครองนักเรียนประถมศึกษาที่มีบทบาทเด่นชัดในการกำหนดการอบรมเลี้ยงดูบุตร ส่วนความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร พบว่า มีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลในปริมาณสูง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ปกครองที่มีฐานะดี มารดามีการศึกษาสูงและมารดาทำงานอาชีพ นอกจากนี้ยังพบว่า ทัศนคติต่อบุตร สุขภาพจิต และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน โดยพบความเกี่ยวข้องระหว่างสุขภาพจิตกับความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในระดับสูง เป็นที่แน่ชัดว่าบิดามารดาไทยที่มีความพร้อมทางจิตใจ 3 ด้านดังกล่าวในระดับสูงจะสามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรได้อย่างเหมาะสมมาก และจากการประมวลเอกสารความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางศาสนากับลักษณะทางจิตใจก็ได้พบเค้าเงื่อนว่าบุคคลที่ใกล้ชิดศาสนา โดยเฉพาะผู้ที่เข้าร่วมหรือเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางศาสนา

เป็นผู้ที่ให้ความรักความอบอุ่นแก่บุตรได้มาก มีสุขภาพจิตดี และเชื่อมั่นในตนเองสูง ฉะนั้นจึงคาดได้ว่าลักษณะทางศาสนากับลักษณะทางจิตใจของบิดามารดา จะเป็นปัจจัยที่เอื้อซึ่งกันและกัน และอาจร่วมกันในการกำหนดปริมาณการอบรมเลี้ยงดูบุตร เพื่อปลูกฝังพุทธศาสนาได้ด้วย

การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสลับสับสนุนกับ การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามหลักศาสนา

การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสลับสับสนุน หมายถึง การที่บิดามารดารายงานว่า ให้ความสำคัญต่อบุตรด้วยความรักใคร่ เอาใจใส่ สนใจทุกขุสขุในบุตรของตนมากน้อยเพียงใด มีความใกล้ชิดกับบุตร โดยได้กระทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับบุตรมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ การสนับสนุนช่วยเหลือ และการให้ความสำคัญแก่บุตรด้วย การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสับสนุนนี้ เป็นการทำให้สิ่งที่บุตรต้องการทั้งสิ้น ฉะนั้นบิดามารดาที่เลี้ยงดูบุตรด้วยวิธีการนี้ จึงเป็นบุคคลที่บุตรรัก และบุตรเห็นความสำคัญ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการที่บิดามารดาจะอบรมสั่งสอนหรือถ่ายทอดลักษณะต่าง ๆ ผู้บุตรได้โดยง่าย และบุตรจะยอมรับบิดามารดาเป็นแบบอย่างโดยไม่รู้ตัว (ดวงเดือน พันธมนาวิน 2528 : 5)

จากการวิจัยในประเทศไทย ซึ่งมีการศึกษาเยาวชนเกือบทุกช่วงอายุ ตั้งแต่เด็กในวัยก่อนเข้าเรียนจนถึงนิสิตในมหาวิทยาลัย ผลปรากฏว่า เยาวชนที่รายงานว่าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสับสนุนมาก เป็นผู้ที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่รายงานว่าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสับสนุนน้อย ผลวิจัยในลักษณะนี้ปรากฏเด่นชัดในระดับที่ยอมรับได้ในกลุ่มเยาวชนตั้งแต่วัยรุ่นตอนต้นจนถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น แต่ไม่ชัดเจนในวัยเด็ก (ดวงเดือน พันธมนาวิน 2528 : 6)

นอกจากเหตุผลเชิงจริยธรรมแล้ว การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสับสนุนยังเกี่ยวข้องกับค่านิยมและคุณธรรมเชิงพุทธศาสนาอีกด้วย ลัดดาวัลย์ พรศรีสมุทร และ วิลาสลักษณ์ ชวัลลี (2524) ได้ศึกษาพบว่า นักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพฯ ที่รายงานว่าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสับสนุนมากมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางจิตใจ อาทิ ความเอื้อเฟื้อ ความกตัญญูทวดเวท ความซื่อสัตย์ มีสัมมาคารวะ และยึดถือเรื่องบาปบุญในระดับสูงกว่านักเรียนที่รายงานว่าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสับสนุนน้อย ในทำนองเดียวกัน สมศรี ทองนุช (2528) ได้ศึกษาทัศนคติต่อค่านิยมที่พึงประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ ความรักชาติ การปฏิบัติตามคุณธรรมในพุทธศาสนา และการมีวินัย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

ตอนปลาย ในจังหวัดสกลนคร จำนวน 282 คน พบผลการวิจัยว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุมากมีทัศนคติที่ดีต่อค่านิยมที่พึงประสงค์ 3 ประการสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุน้อย

ส่วนหนึ่งในการศึกษาลักษณะทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการบวชในพุทธศาสนาของชายไทย ในภาคใต้ จกจ ชวโยโต และดวงเดือน พันธมนาวิน (2533 : 44, 46) มีจุดมุ่งหมายที่จะตอบคำถามที่ว่า พระสงฆ์บวชใหม่ และเพื่อนที่เป็นฆราวาสผู้ซึ่งรายงานว่าได้รับความอบอุ่นจากครอบครัวมาก มีลักษณะทางพุทธด้านต่าง ๆ สูงกว่าผู้ที่รายงานว่าได้รับความอบอุ่นจากครอบครัวน้อยหรือไม่ ปรากฏผลว่า พระสงฆ์ที่รู้สึกว่ารอบครัวของท่านให้ความรักความอบอุ่นมาก เป็นพระที่มีความเชื่อและค่านิยมเชิงพุทธสูงกว่า มีเหตุผลเชิงจริยธรรมในการบวชในขั้นที่สูงกว่า ระยะเวลาที่ตั้งใจจะบวชยาวนานกว่า มีความตั้งใจที่จะปฏิบัติกิจของสงฆ์มากกว่า และคาดถึงสภาพที่ดีในการบวชมากกว่าพระสงฆ์ที่รู้สึกว่ารอบครัวให้ความรักและความอบอุ่นน้อย สำหรับเพื่อนพระซึ่งเป็นฆราวาสนั้นก็พบผลในทำนองเดียวกันว่า ฆราวาสที่มาจากครอบครัวอบอุ่นมากมีจิตลักษณะเชิงพุทธ 3 ด้าน สูงกว่าฆราวาสที่มาจากครอบครัวอบอุ่นน้อย จิตลักษณะ 3 ด้าน ได้แก่ ความเชื่อและค่านิยมเชิงพุทธ ความตั้งใจปฏิบัติกิจอย่างสงฆ์ และการคาดถึงสภาพที่ดีในการบวช และในการทำนายจิตลักษณะเชิงพุทธของพระสงฆ์ 7 ด้าน (ได้แก่ ความเชื่อและค่านิยมเชิงพุทธ เหตุเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจบวช จุดมุ่งหมายในการบวช เหตุผลเชิงจริยธรรมในการบวช ระยะเวลาที่ตั้งใจบวช ความตั้งใจปฏิบัติกิจของสงฆ์ และความคาดถึงสภาพที่ดีในการบวช) ด้วยตัวทำนายที่เป็นลักษณะชุมชนและครอบครัวของผู้บวช ปรากฏว่า ตัวแปร "มารดาเป็นแบบอย่างทางพุทธ" เป็นตัวแปรที่เข้าสู่สมการทำนายความตั้งใจในการปฏิบัติกิจของสงฆ์เป็นอันดับแรก และตัวแปร "บิดาเป็นแบบอย่างทางพุทธ" เข้าสู่สมการในการทำนายความเชื่อและค่านิยมเชิงพุทธ และความคาดหมายถึงสภาพที่ดีในการบวชได้เป็นอันดับแรกเช่นกัน สรุปได้ว่าการมาจากครอบครัวที่อบอุ่นมาก การมีบิดาและมารดาเป็นแบบอย่างทางพุทธมาก เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้พระสงฆ์บวชใหม่มีจิตลักษณะที่เหมาะสมต่อการบวชหลายประการ เช่น มีความเชื่อและค่านิยมเชิงพุทธสูง มีความตั้งใจในการปฏิบัติกิจของสงฆ์มาก เป็นต้น

จากหลักฐานการวิจัยดังกล่าวข้างต้น แสดงว่าการที่บิดามารดาปฏิบัติต่อบุตรด้วยความรักให้ความอบอุ่น และเป็นแบบอย่างทางพุทธแก่บุตร มีผลดีต่อการถ่ายทอดลักษณะที่พึงประสงค์หลายประการ ที่เด่นชัดคือ คุณธรรม จริยธรรม และจิตลักษณะเชิงพุทธหลายประการ ดังนั้นจึงคาดได้ว่า

บิดามารดาที่มีความเชื่อและการปฏิบัติตามหลักศาสนา มาก และให้ความรักและการสนับสนุนแก่บุตร
ได้มาก จะเป็นบิดามารดาที่อบรมสั่งสอนบุตรทางด้านศาสนา มากด้วย

สัมพันธภาพในครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร ตามหลักศาสนา

สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ความสัมพันธ์ที่ต่อกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว
ในการวิจัยนี้ให้ความหมายครอบคลุมสัมพันธภาพ 2 ด้านคือ 1) ความใกล้ชิดที่บิดามารดา มีต่อบุตร
ได้แก่ จำนวนเวลาและความถี่ที่บิดามารดาปฏิบัติสัมพันธ์กับบุตรของตน ในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ
ทั้งภายในและภายนอกครอบครัว และ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ซึ่งหมายถึงปริมาณการรับรู้
ของสามีหรือภรรยาเกี่ยวกับความผูกพันที่สามีและภรรยามีต่อกัน ในด้านการสนับสนุนทางอารมณ์
การสนับสนุนด้านที่เป็นรูปธรรม เช่น เงิน และการสนับสนุนด้านข่าวสารข้อมูล

จากการประมวลผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดทางศาสนาในครอบครัวที่พบใน
อดีตหลายเรื่อง สปีลกา (Spilka, 1985 : 79) ได้กล่าวถึงผลการวิจัยในราวปี ค.ศ. 1930
ซึ่งระบุว่ามารดามีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางศาสนาของบุตรมากกว่าบิดา แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนไป
มารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น ไม่มีเวลาอยู่กับบุตรมากเหมือนในอดีต งานวิจัยในระยะ
หลัง ๆ จึงพบว่าบิดาและมารดามีบทบาทในการพัฒนาทางศาสนาของบุตรเท่าเทียมกัน สปีลกา ได้
แสดงความเห็นว่าอิทธิพลของบิดามารดาที่มีต่อการนับถือศาสนาของบุตรเป็นเรื่องที่ซับซ้อน ควรนำ
ตัวแปรอื่น ๆ มาร่วมศึกษาด้วยเช่น เวลาที่บิดาและมารดาใช้ในการปฏิบัติสัมพันธ์กับบุตรแต่ละคน
ในปัจจุบันยังไม่พบผลการวิจัยความเกี่ยวข้องระหว่างเวลาที่บิดาหรือมารดาใช้ในการปฏิบัติสัมพันธ์
กับบุตรกับพัฒนาการทางศาสนาของบุตร แต่จากการรวบรวมเอกสารวิจัยด้านภูมิหลังทางสังคมที่มี
ผลต่อการนับถือศาสนาของบุคคล แบตสัน และเวนทิส (Batson and Ventis, 1982 : 47)
ได้พบงานวิจัยหลายเรื่องระบุว่าศาสนาที่บิดามารดานับถือจะมีความสำคัญต่อบุตร ถ้าบุตรรายงานว่า
มีความรักใคร่ ต้องการเทียบแบบและมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับบิดามารดาของเขา และ
อิทธิพลทางศาสนาของบิดามารดาจะลดน้อยลง ถ้าบุตรไม่ได้อาศัยอยู่กับบิดามารดา นอกจากนี้
ในการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการละทิ้งศาสนาของนักศึกษามหาวิทยาลัย (Hunsberger,
1980 : 1983) ยังพบว่า ในบรรดานักศึกษาที่ระบุว่า ตนเองนับถือศาสนา น้อย มักจะรายงาน

ถึงการมีความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่นกับบิดามารดา ทั้งในปัจจุบันและในอดีตที่ผ่านมา และมักมีความเห็น ไม่สอดคล้องกับบิดามารดาในหลายประเด็น เช่น ประเด็นทางการเมือง การศึกษา เป็นต้น ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า การปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด การมีความเห็นที่สอดคล้องกันในประเด็นต่าง ๆ น่าจะเป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมให้เห็นอิทธิพลทางศาสนาที่บิดามารดามีต่อบุตร ได้ชัดเจนขึ้น จึงคาดได้ว่า บิดามารดาที่มีโอกาสใกล้ชิดกับบุตรมาก เช่น ช่วยสอนการบ้าน ดู โทรทัศน์ร่วมกัน มีเวลาสนทนาซักถามถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ได้ทำกิจกรรมในครอบครัวร่วมกัน ในโอกาสเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมให้บิดามารดาที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุตร และเป็นช่องทางให้บิดามารดาสอดแทรกการอบรมสั่งสอนตามแนวศาสนาให้แก่บุตร ได้มาก

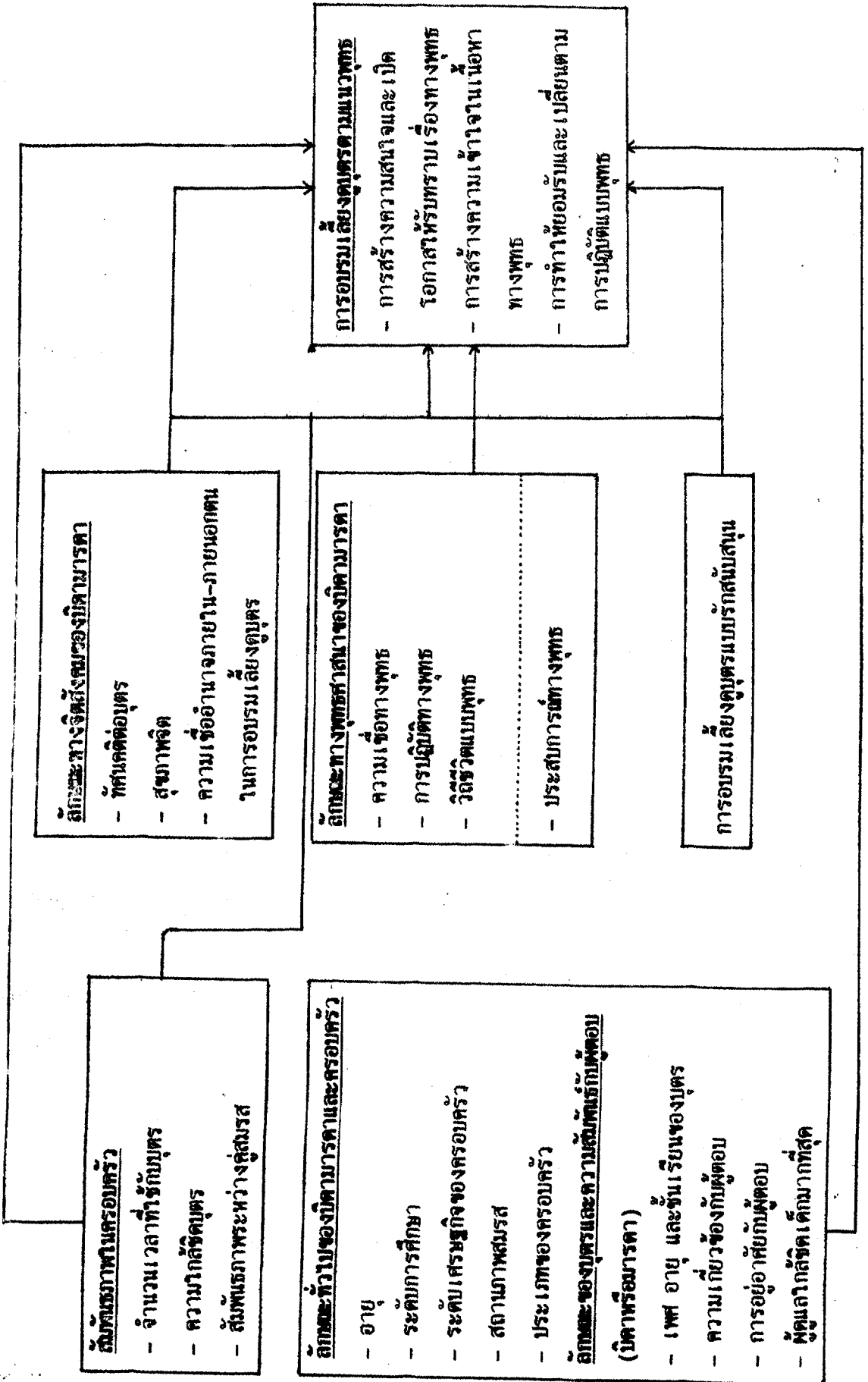
นอกจากการให้เวลากับบุตรแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดาก็นับได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับปริมาณการอบรมเลี้ยงดูบุตรอย่างเหมาะสม ในต่างประเทศ เนลเซน (Nelsen, 1981) ได้ทำการวิจัยผลของความไม่ลงรอยกันระหว่างคู่สมรสที่มีต่อการอบรมสั่งสอนบุตร พบว่า ยิ่งสามีและภรรยาทะเลาะวิวาทกันบ่อยครั้งเท่าใด ก็ยิ่งอบรมสั่งสอนทางศาสนาแก่บุตร ได้ผลน้อยลงเท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสามีและภรรยาตกลงกัน ไม่ได้เกี่ยวกับแนวทางการอบรมสั่งสอนบุตร หรือบุตร ได้ตัวแบบที่ขัดแย้งกันและไม่สามารถตัดสินใจเลือกฝ่ายใดได้ ในทางตรงข้าม ความเชื่อถือในศาสนาของเขาวงชนจะมีมากที่สุดถ้ามีบิดามารดาที่มีความศรัทธาในศาสนา และมีความรักใคร่ปรองดองกันมาก ซึ่งผลวิจัยนี้สอดคล้องกับผลวิจัยในอดีตของ โทมัส และคณะ (Thomas et al., 1974) ที่พบว่า ถ้าบิดามารดา (ผู้ซึ่งต่างมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน) ร่วมกันสนับสนุนและเข้มงวด เรื่องศาสนากับบุตรวัยรุ่น บุตรของบิดามารดาที่มีพฤติกรรมเช่นนี้ จะเกิดความผูกพันกับศาสนาที่ยึดถือขนบธรรมเนียมดั้งเดิม เช่นเดียวกับบิดามารดาของเขา จากผลการวิจัยดังกล่าวมาทั้งหมดนี้ ทำให้คาดได้ว่าบิดามารดาที่มีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันหรือมีความขัดแย้งกันน้อย และยังเป็นผู้ที่มีความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนามาก จะเป็นผู้ที่ให้การอบรมสั่งสอนตามหลักศาสนาได้มาก

สมมติฐาน

จากการประมวลแนวคิดทฤษฎีและผลวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งทางจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์ ประกอบกับความรู้เกี่ยวกับหลักความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาที่คฤหัสถ์หรือประชาชนทั่วไป

พึงยึดถือและปฏิบัติตามในการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังรายละเอียดที่กล่าวไปแล้วทำให้ทราบถึงความเกี่ยวข้องของตัวแปรทั้งหลายกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธของบิดามารดา ซึ่งสามารถใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนดสมมติฐานสำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ได้แสดงไว้ในภาพ 2 และอาจประมวลเป็นสมมติฐานได้ 6 ข้อด้วยกันดังนี้

1. บิดาหรือมารดาที่มีลักษณะทางพุทธศาสนา อันได้แก่ ความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธสูงพร้อมกันทั้งสามด้าน เป็นผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านมากกว่าบิดาหรือมารดาที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาต่ำทั้งสามด้านพร้อมกัน
2. บิดาหรือมารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคมซึ่งได้แก่ ทักษะคิดที่ต่อบุตร สุขภาพจิตดี และความเชื่ออำนาจภายในตน ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรสูงพร้อมกันทั้งสามด้าน เป็นผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านมากกว่าบิดาหรือมารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคมต่ำทั้งสามด้านพร้อมกัน
3. บิดาหรือมารดาที่มีสัมพันธภาพภายในครอบครัว (ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ความใกล้ชิดบุตร และการใช้เวลากับบุตร) สูงพร้อมกันทั้งสามด้าน เป็นผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านมากกว่าบิดาหรือมารดาที่มีสัมพันธภาพภายในครอบครัวต่ำทั้งสามด้านพร้อมกัน
4. ตัวแปรชุดที่หนึ่งคือลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน และตัวแปรชุดที่สองคือลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้าน ได้สูงกว่าตัวแปรชุดใดชุดหนึ่งเพียงชุดเดียว
5. ตัวแปรชุดที่หนึ่งคือลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน และตัวแปรชุดที่สองคือสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้าน ได้สูงกว่าตัวแปรชุดใดชุดหนึ่งเพียงชุดเดียว
6. ตัวแปรชุดที่หนึ่งคือลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน ตัวแปรชุดที่สองคือลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน ตัวแปรชุดที่สามคือสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน และตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุนอีก 1 ตัวแปร รวมทั้งหมด 10 ตัวแปร สามารถร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน ได้สูงในกลุ่มมารดาว่ากลุ่มบิดา

ภาพ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรประเภทต่าง ๆ ตามสมมติฐานของการวิจัยนี้

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยภาคสนาม มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาตัวแปรที่อาจเป็นสาเหตุทำให้ บิคารมารคาอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธศาสนาในปริมาณมากน้อยแตกต่างกัน ตัวแปรที่เกี่ยวข้อง ในการวิจัยครั้งนี้มีทั้งตัวแปรด้านจิตวิทยาและสังคมวิทยา จึงอาจกล่าวได้ว่า งานวิจัยนี้เป็นการวิจัย ทางพฤติกรรมศาสตร์ ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือวัดตัวแปร และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ประกอบด้วย บิคารและมารคาที่มีบุตรอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 8 ถึง 15 ปี จำนวน 545 คน เป็นบิคาร 233 คน และมารคา 289 คน ดิคเป็นร้อยละ 43.3 และ 53.7 ตามลำดับ และผู้ปกครองประเภทอื่น ๆ อีก 23 คน อายุของบิคารและมารคาอยู่ระหว่าง 27 ถึง 64 ปี อายุโดยเฉลี่ย 41.22 ปี บิคารมารคาทั้งหมดในกลุ่มตัวอย่างนับถือศาสนาพุทธ และ ประมาณร้อยละ 90 อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ตัวอย่างบิคารมารคาในการวิจัยนี้มิใช่ตัวอย่างที่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่าง เนื่องจากผู้วิจัยมีเป้าหมายที่จะได้ตัวอย่างบิคารมารคาที่มีความเชื่อและการปฏิบัติ ทางพุทธในระดับสูง ปานกลาง และต่ำ เป็นจำนวนใกล้เคียงกัน จึงได้ทำการสำรวจสถานที่ฝึก ปฏิบัติธรรมหลายแห่ง เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากผู้เป็นบิคารมารคา (ที่มีบุตรตาม เกณฑ์) ที่สนใจเข้าร่วมฝึกปฏิบัติธรรม ณ สถานที่นั้น ๆ โดยผู้วิจัยคาดหมายว่าบิคารมารคากลุ่มนี้ จะมีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาในระดับสูงและปานกลางเป็นส่วนใหญ่ และบิคารมารคา อีกจำนวนหนึ่งเป็นบิคารมารคาของนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นจาก โรงเรียน สาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าบิคารมารคากลุ่มหลังนี้ จะมีความ เชื่อและการปฏิบัติทางพุทธในระดับปานกลางและต่ำเป็นส่วนใหญ่

เครื่องมือวัดตัวแปร

จากภาพ 2 จะเห็นได้ว่าตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 5 ประเภทด้วยกันคือ (1) ตัวแปรเกี่ยวกับลักษณะทางศาสนาของบิฮามารคา 3 ตัวแปร (2) ตัวแปรลักษณะทางจิตสังคมของบิฮามารคา 3 ตัวแปร (3) ตัวแปรสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ตัวแปร (4) ตัวแปรเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของบิฮาทหรือมารคาและครอบครัว ลักษณะของบุตรและความสัมพันธ์กับเด็กรวมประมาณ 12 ตัวแปร และ (5) ตัวแปรเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร 2 ประเภทรวม 4 ตัวแปร รวมตัวแปรที่ศึกษาโดยประมาณ 25 ตัวแปร ผู้วิจัยจะกล่าวถึงนิยามปฏิบัติการของตัวแปร ลักษณะของแบบวัดตัวแปรที่สำคัญ ๆ ความหมายของคะแนน และคุณภาพของแบบวัดนั้น ๆ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ลักษณะทางพุทธศาสนาของบิฮามารคา หมายถึง ลักษณะความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธและวิถีชีวิตแบบพุทธ ของผู้ตอบที่เป็นบิฮาทหรือมารคา ลักษณะทางศาสนาข้างกล่าวจะทำการวัด โดยแบบวัดที่สร้างขึ้น ใช้ ใน โครงการวิจัย "ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิต การทำงานและจริยธรรมของคนไทย" ซึ่งมีศาสตราจารย์ ดร.ทองเคื่อน พันธุมนาวิน และคณะ เป็นผู้ดำเนินการวิจัย ตามเค้าโครงการวิจัยที่เสนอเพื่อขอรับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2533)

1. **ความเชื่อทางพุทธศาสนา** หมายถึง ปริมาณการรับรู้และยอมรับของผู้ตอบเกี่ยวกับหลักคำสอนทางพุทธศาสนา ซึ่ง ได้แก่ ความเชื่อในพระรัตนตรัย กฎแห่งกรรม กฎแห่งการเวียนว่ายตายเกิด (อเนกชาติ) นรก-สวรรค์ การให้ความสำคัญแก่ชีวิตในปัจจุบัน และความเชื่อว่ามีนิพพาน คือเป้าหมายสูงสุดของชีวิตในพุทธศาสนา วัดโดยแบบวัดความเชื่อทางพุทธของ ทองเคื่อน พันธุมนาวิน และคณะ (2533) แบบวัดประกอบด้วยประโยคคำถาม 10 ประโยค แต่ละประโยคมีมาตราวัด 6 หน่วย จาก "จริงที่สุด" ถึง "ไม่จริงเลย" พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 10 ถึง 60 คะแนน ผู้ตอบที่ได้คะแนนสูงแสดงว่ามีความเชื่อทางพุทธสูง ประโยคคำถามทั้ง 10 ประโยคเป็นประโยคที่คัดเลือกไว้จากการนำประโยคคำถามจำนวน 25 ประโยค ไปทดลองใช้กับกลุ่มฆราวาสจำนวน 159 คน แต่ละประโยคมีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 5.28 ถึง 11.87 ค่าความเชื่อมั่นได้แบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .78 แบบวัดนี้ได้นำไปให้พระสงฆ์จำนวน 121 รูปตอบด้วย และได้นำคะแนนที่ได้จากกลุ่มพระสงฆ์มาเปรียบเทียบกับคะแนนของกลุ่มฆราวาสเพื่อหาค่าความเที่ยงตรง

เชิงสังกรห์ (Construct Validity) ด้วยวิธีการแบบรู้กลุ่ม (Known-group Technique) ได้ค่าที่เท่ากับ 13.29 อนึ่ง เมื่อนำแบบวัดนี้มาใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ปรากฏว่าค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดเท่ากับ .79

2. การปฏิบัติทางพุทธศาสนา หมายถึง การรายงานเกี่ยวกับตนเองของผู้ตอบที่สะท้อนให้เห็นถึงปริมาณความเป็นไปได้ที่เขาจะกระทำหรืองดเว้นการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดในการดำเนินชีวิตประจำวันตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนา ภายใต้กรอบของ การให้ทาน การรักษาศีลห้า และการฝึกปฏิบัติสมาธิภาวนา วัดโดยแบบวัดการปฏิบัติทางพุทธของดวงเดือน พันธมนาวิน และคณะ (2533) ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถาม 10 ประโยค มีมาตราวัด 6 หน่วย จาก "จริงที่สุด" ถึง "ไม่จริงเลย" พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 10 ถึง 60 คะแนน ผู้ตอบที่ได้คะแนนสูงแสดงว่าเป็นผู้มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูง ประโยคคำถามทั้ง 10 ประโยคในแบบวัดนี้ เป็นประโยคที่คัดเลือกไว้ได้จากการนำประโยคจำนวน 27 ประโยคไปทดลองใช้กับกลุ่มฆราวาสจำนวน 159 คน แต่ละประโยคมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 4.55 ถึง 11.06 ค่าความเชื่อมั่นได้แบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .77 ผู้วิจัยได้นำแบบวัดนี้ไปให้พระสงฆ์ 121 รูปตอบด้วย และนำคะแนนจากการตอบของกลุ่มพระสงฆ์มาเปรียบเทียบกับคะแนนที่ได้ในกลุ่มฆราวาสเพื่อหาค่าความเที่ยงตรงเชิงสังกรห์ (Construct Validity) ด้วยวิธีการแบบรู้กลุ่ม (Known-group Technique) ได้ค่าที่เท่ากับ 6.02 เมื่อนำแบบวัดดังกล่าวมาใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ปรากฏว่าค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดเท่ากับ .74

3. วิถีชีวิตแบบพุทธ หมายถึง การรายงานเกี่ยวกับตนเองของผู้ตอบที่สะท้อนให้เห็นถึงปริมาณความเป็นไปได้ที่เขาจะเลือกประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างสอดคล้องตามหลักคำสอนขั้นพื้นฐานทางพุทธศาสนา (อันได้แก่ การให้ทาน รักษาศีล และเจริญสมาธิภาวนา) ในเรื่องต่าง ๆ ตั้งแต่การเลือกอาชีพ การคบเพื่อน การใช้เวลารว่าง และวิธีการพักผ่อนหย่อนใจของผู้ตอบชาวพุทธ วัดโดยแบบวัดวิถีชีวิตแบบพุทธที่สร้างโดย ดวงเดือน พันธมนาวิน และคณะ (2533) ประกอบด้วยประโยคคำถาม 10 ประโยค แต่ละประโยคมีมาตราวัด 6 หน่วย จาก "จริงที่สุด" ถึง "ไม่จริงเลย" พิสัยของคะแนนจาก 10 ถึง 60 คะแนน ผู้ตอบที่ได้คะแนนสูงแสดงว่ามีการดำเนินชีวิตแบบพุทธสูง ประโยคคำถามทั้ง 10 ประโยคเป็นประโยคที่คัดเลือกไว้จากการนำประโยคจำนวน 30 ประโยคไปทดลองใช้กับกลุ่มฆราวาสจำนวน 159 คน แต่ละประโยค

มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 6.41 ถึง 10.87 ค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .85 และเมื่อนำมาใช้กับกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .83

ลักษณะทางจิตสังคมของบิฑามารดา ในการวิจัยครั้งนี้วัดตัวแปรลักษณะทางจิตสังคมของ บิฑาหรือมารดา 3 ประเภทด้วยกันคือ ทัศนคติต่อบุตร สุขภาพจิตของบิฑามารดา และความเชื่อ อำนาจภายใน-ภายนอกคนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร การวัดตัวแปรทางจิตทั้ง 3 ตัวแปรนี้ ได้อาศัย แบบวัดที่นักวิชาการไทย ได้สร้างไว้ และมีการหาคุณภาพของแบบวัดแล้วอยู่ในเกณฑ์ดี

1. **ทัศนคติต่อบุตร** หมายถึง ปริมาณความรู้สึกรักใคร่พอใจและความพร้อมที่ผู้ตอบ จะส่งเสริมหรือสนับสนุนบุตรคนใดคนหนึ่งเพียงคนเดียวที่ผู้ตอบเลือกที่จะระลึกและกล่าวถึงตลอด การตอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้ ทัศนคติต่อบุตรวัด โดยแบบวัดทัศนคติต่อบุตรของดวงเดือน พันธ์มนาวิน และคณะ (2528) ประกอบด้วยข้อคำถาม 10 ประโยค มีมาตราวัด 6 หน่วย จาก "จริงที่สุด" ถึง "ไม่จริงเลย" แบบวัดนี้^{ซึ่ง}พิสัยของคะแนน 10 ถึง 60 คะแนน ผู้ที่ได้คะแนนสูง แสดงว่ามีทัศนคติ^{ซึ่ง}ต่อบุตรมาก แบบวัดนี้^{ซึ่ง}มีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .67 จากการ^{ใช้}กับกลุ่มผู้ปกครองนักเรียน 51 คน (ดวงเดือน พันธ์มนาวิน และคณะ 2528) และ มีค่าความเชื่อมั่น ได้ ในการวิจัยครั้งนี้เท่ากับ .82

2. **สุขภาพจิตของบิฑามารดา** สุขภาพจิตดี หมายถึง อาการทางกายและอารมณ์ บางประการที่ผู้ตอบรายงานว่าคนมีในปริมาณน้อยหรือ ไม่มีเลย ได้แก่ ความวิตกกังวลโดยไม่ทราบ สาเหตุ การมีอารมณ์รุนแรง ขาดความอดทน ขาดความกล้า นอนไม่หลับ เบื่อหน่าย วัดโดยแบบวัด สุขภาพจิตของ ดวงเดือน พันธ์มนาวิน และคณะ (2528) ซึ่งประกอบด้วยประโยคคำถาม 15 ประโยค มีมาตราวัด 6 หน่วย จาก "จริงที่สุด" ถึง "ไม่จริงเลย" พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 15 ถึง 90 คะแนน ผู้ที่ได้คะแนนสูงแสดงว่ามีสุขภาพจิตดี แบบวัดนี้^{ซึ่ง}มีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์ แอลฟาเท่ากับ .94 จากการ^{วัด}กับผู้ปกครองนักเรียน 51 คน (ดวงเดือน พันธ์มนาวิน และคณะ 2528 : 67) และมีค่าความเชื่อมั่นจากการ^{วัด}กับบิฑามารดาในการวิจัยครั้งนี้เท่ากับ .87

3. **ความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกคนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร** หมายถึง ปริมาณ ความเชื่อของผู้ตอบใน 2 ลักษณะคือ ถ้าผู้ตอบเชื่อว่า เขาสามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรให้เจริญเติบโต เป็นคนดีและคนเก่ง ได้ตามปรารถนาด้วยตนเอง ผู้ตอบ^{ซึ่ง}เห็น^{ซึ่ง}แสดงว่าเป็นผู้มีความเชื่ออำนาจภายใน คน ส่วนผู้ตอบที่เชื่อว่า โชคชะตาหรือ เคราะห์กรรม ความบังเอิญ เป็นตัวกำหนดการเป็นคนดีคนเก่ง

ของบุตรตาเมากว่าตนเอง เรียกว่าเป็นผู้ที่ความเชื่ออำนาจภายนอกตน วัด โดยแบบวัดของทางเถื่อน พันธมนาวิน และคณะ (2528) แบบวัดนี้มีประ โยคคำถาม 10 ประ โยค มีมาตราวัด 6 หน่วย จาก "จริงที่สุด" ถึง "ไม่จริงเลย" พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 10 ถึง 60 คะแนน คะแนนสูงแสดงว่า ผู้ตอบมีความเชื่ออำนาจภายในตน คะแนนต่ำแสดงว่ามีความเชื่ออำนาจภายนอกตน ในการวิจัย ของ ทางเถื่อน พันธมนาวิน และคณะ (2528) แบบวัดนี้มีค่าความ เชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ .72 เมื่อ ใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ค่าความ เชื่อมั่นเท่ากับ .63

สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ปริมาณเวลาและ โอกาสที่สมาชิกในครอบครัว ได้พบปะ พุคคุยกับบุตร การปฏิสัมพันธ์กัน ในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ และสัมพันธภาพที่สมาชิกในครอบครัว มีต่อกัน แบ่งวัดเป็น 3 ตัวแปรคือ (1) จำนวนเวลาเป็น ชั่วโมง นาที โดยประมาณที่บิดามารดา ใช้อยู่กับบุตรในแต่ละวัน (2) ความใกล้ชิดกับบุตร และ (3) ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับภรรยา ทั้งสามตัวแปรมีความหมายและวิธีการวัดดังต่อไปนี้

1. เวลาที่ ใช้กับบุตร หมายถึง จำนวนเวลาที่บิดาหรือมารดา ใช้ในการพบปะพูดคุยกับ บุตรในเรื่องต่าง ๆ โดยประมาณแต่ละวัน (คิดเป็น ชั่วโมงและนาที) วัด โดยขอให้ผู้ตอบระบุจำนวน เวลาเป็น ชั่วโมงนาทีต่อวันที่ผู้ตอบ ใช้อยู่กับบุตร ในระหว่างวันจันทร์ถึงวันศุกร์ โดยกำหนดว่าไม่ควร เกิน 6 ชั่วโมงต่อวันเพราะเด็ก ไปโรงเรียน และจำนวน เวลาเป็น ชั่วโมงนาทีต่อวันที่ผู้ตอบ ใช้อยู่ กับบุตร ในระหว่างวันหยุด เสาร์-อาทิตย์ จำนวน เวลาที่ใช้แต่ละวันจากวันจันทร์ถึงวันศุกร์ถูกคูณด้วย 5 วัน และจำนวน เวลาแต่ละวัน ในวันเสาร์ อาทิตย์คูณด้วย 2 วัน หลังจากนั้นนำมารวมกันและหาร ด้วย 7 วัน เป็นจำนวน เวลาที่บิดามารดา ใช้ในการพบปะพูดคุยกับบุตรในแต่ละวัน ค่าเฉลี่ยของ จำนวน เวลาที่บิดาหรือมารดา ในกลุ่มตัวอย่าง ใช้กับบุตรแต่ละวันเท่ากับ 482.37 นาที หรือประมาณ วันละ 8 ชั่วโมง

2. ความใกล้ชิดกับบุตร หมายถึง ปริมาณความถี่ที่บิดาหรือมารดาปฏิสัมพันธ์กับบุตร ของตนในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกครอบครัว เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนของ บุตร ร่วมเล่นเกมและกีฬาต่าง ๆ ภายในบ้าน ทำงานอดิเรกร่วมกัน พบบุตร ไปซื้อของ ใช้จำเป็น พาไปทัศนศึกษาและพูดคุยแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกัน เป็นต้น ตัวแปรนี้วัด โดยใช้แบบวัดที่ผู้วิจัย สร้างขึ้นใช้เอง แบบวัดนี้ประกอบด้วยข้อความ 10 ประ โยค มีมาตราวัด 6 หน่วย จาก "ทำประจำ" ถึง "ไม่เคยทำเลย" พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 10 ถึง 60 คะแนน ผู้ที่ ได้คะแนนสูงคือผู้ที่

ความใกล้เคียงกับบุุตรมาก ประโยคคำถามทั้ง 10 ประโยคเป็นประโยคที่คัดเลือกไว้จากการนำ
ประโยคคำถามจำนวน 20 ประโยคไปทดลองใช้กับกลุ่มบิดาหรือมารดา 147 คน แต่ละประโยค
มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 6.98 ถึง 9.32 ค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .83
และเมื่อนำมาใช้กับกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .83

3. ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส หมายถึง ปริมาณการรับรู้ถึงความเกี่ยวข้องกับคู่สมรสที่สามี
และภรรยาทำต่อกันใน 3 ด้านคือ (1) การสนับสนุนทางอารมณ์ ได้แก่ การให้ความรัก ความเอื้อ
อาทร และการเห็นคุณค่าของกันและกัน เป็นต้น (2) การสนับสนุนที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ การพึ่งพา
ด้านเงินทอง เป็นต้น และ (3) การสนับสนุนด้านข้อมูล ได้แก่ การให้ข่าวสาร การแลกเปลี่ยน
ความคิดเห็น เป็นต้น วัดโดยแบบวัดความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสที่ผู้วิจัยเป็นผู้สร้าง แบบวัดนี้มี
ประโยคคำถาม 10 ประโยค มีมาตราวัด 6 หน่วย จาก "จริงที่สุด" ถึง "ไม่จริงเลย" พิสัยของ
คะแนนอยู่ระหว่าง 10 ถึง 60 คะแนน ผู้ที่ได้คะแนนสูงคือผู้ที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคู่สมรส ประโยค
คำถาม 10 ประโยคนั้นคัดเลือกจากประโยคคำถามจำนวน 21 ประโยคที่นำไปทดลองใช้กับกลุ่ม
บิดาหรือมารดาจำนวน 123 คน แต่ละประโยคมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 5.46-8.38 แบบวัด
นี้มีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .86 และเมื่อนำมาใช้กับกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย
ครั้งนี้ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .92

ลักษณะทั่วไปของบิดามารดาและครอบครัว ลักษณะของบุตรและความสัมพันธ์กับเด็ก
ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทั่วไปของบิดามารดาและครอบครัว ได้แก่ ลักษณะทางชีวสังคมและ
ภูมิหลังทางครอบครัวและสังคมของผู้ตอบ ซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายตัวแปร เช่น อายุ อาชีพ สถานภาพ-
สมรส การนับถือศาสนา ประเภทของครอบครัว ระดับการศึกษาของผู้ตอบ ระดับเศรษฐกิจของ
ครอบครัว และประสบการณ์ทางพุทธของผู้ตอบ ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้จัดเตรียมข้อคำถามไว้ใน
ช่วงแรกและช่วงสุดท้ายของแบบสอบถามทั้งหมด เพื่อให้ผู้ตอบ ได้รายงานเกี่ยวกับลักษณะต่าง ๆ
ดังกล่าวข้างต้นนี้ ในที่นี้จะให้รายละเอียดเกี่ยวกับนิยามปฏิบัติการของตัวแปรและวิธีการวัดตัวแปร
บางตัวที่มีความสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ระดับการศึกษา หมายถึง จำนวนปีที่ผู้ตอบ ได้รับการศึกษาจากสถานศึกษา จัดเป็น
5 ระดับด้วยกัน ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา (6 ปี) จนถึงระดับสูงกว่าปริญญาตรี (18 ปีขึ้นไป) ผู้ถูก
ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างนี้มีคะแนนเฉลี่ยการศึกษาเท่ากับ 15 ปี

2. ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว พิจารณาจากคำตอบเกี่ยวกับปริมาณรายได้ทั้งหมดของครอบครัวต่อเดือนร่วมกับจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ใช้จ่ายจากเงินรายได้ดังกล่าว ครอบครัวที่มีปริมาณรายได้น้อยแต่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวใช้จ่ายเงินรายได้มาก จัดเป็นครอบครัวที่มีระดับเศรษฐกิจต่ำ ครอบครัวที่มีปริมาณรายได้มากแต่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวใช้จ่ายเงินรายได้น้อย จัดเป็นครอบครัวที่มีระดับเศรษฐกิจสูง ระดับเศรษฐกิจต่ำสุดมีคะแนนเป็น 1 และระดับเศรษฐกิจสูงสุดมีคะแนนเป็น 9 ทั้งรายละเอียดแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 แสดงเกณฑ์การให้คะแนนระดับเศรษฐกิจของครอบครัวผู้ตอบ

รายได้รวมต่อเดือน	จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
	1-4 คน	5-8 คน	≥ 9 คน
น้อยกว่า 6,000 บาท ถึง 12,000 บาท	3	2	1
12,001 บาท ถึง 30,000 บาท	6	5	4
30,000 บาทขึ้นไป	9	8	7

3. ประเภทของครอบครัว แบ่งเป็นครอบครัวประเภทเดี่ยวหรือขยาย ครอบครัวประเภทที่สมาชิกในครอบครัวคือผู้ตอบและคู่สมรสอาศัยอยู่กับบุตรธิดา เรียกว่าครอบครัวเดี่ยว แต่ถ้ามีสมาชิกอื่น ๆ เช่น ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา มาอาศัยอยู่ด้วย เรียกว่าเป็นครอบครัวขยาย ส่วนคนอื่น ๆ ที่มีโชฎกาคิ คนรับใช้ ผู้ขออาศัย ไม่ได้นำมาพิจารณาร่วมด้วย ผู้ตอบซึ่งเป็นบิดาหรือมารดาจะเป็นผู้รายงานเกี่ยวกับประเภทของสมาชิกที่อาศัยอยู่ภายในครอบครัวของตน

4. ประสบการณ์ทางพุทธ หมายถึง ประสบการณ์ที่ผู้ตอบได้รับจากการได้มีโอกาสถือศีลแปด เข้ารับการฝึกปฏิบัติสมาธิภาวนา และรับฟังการบรรยายธรรมะ วัตถุประสงค์ให้ผู้ตอบระบุจำนวนครั้งของการได้รับประสบการณ์ดังกล่าวนี้ในรอบ 1 ปี ผู้วิจัยได้พิจารณาให้น้ำหนักแก่

ประสบการณ์ในการถือศีลแปดและการฝึกปฏิบัติสมาธิภาวนาเป็น 5 เท่าของการฟังบรรยายธรรมะ ดังนั้นถ้าผู้ถือศีลแปดหรือฝึกปฏิบัติสมาธิ 1 ครั้งจะได้คะแนนเท่ากับ 5×1 เท่ากับ 5 หน่วย ขณะที่รับฟังธรรมะ 1 ครั้งจะได้คะแนนเท่ากับ 1×1 เท่ากับ 1 หน่วย จากนั้นจึงนำคะแนนที่ได้จากการมีประสบการณ์ทั้ง 3 ประเภทมารวมกัน ผู้ตอบที่มีประสบการณ์รวมน้อยกว่า 5 หน่วย ถือว่ามีประสบการณ์ทางพุทธน้อย มีประสบการณ์รวมอยู่ระหว่าง 5 ถึง 10 หน่วย เรียกว่ามีประสบการณ์ทางพุทธปานกลาง และมีประสบการณ์รวมมากกว่า 10 หน่วย ถือว่ามีประสบการณ์ทางพุทธมาก

การอบรมเลี้ยงดูบุตร หมายถึง การที่ผู้ใหญ่ปฏิบัติต่อเด็กในชีวิตประจำวัน เพื่อเลี้ยงดูและฝึกรอบรมลักษณะและพฤติกรรมของเด็กทั้งโดยตรงและทางอ้อม ในการวิจัยมุ่งศึกษาตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูเด็ก 2 ประเภทคือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน และการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ

1. **การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุน** หมายถึง ปริมาณการปฏิบัติของผู้เป็นบิดามารดาของเด็กในด้านการแสดงความรัก ความสนใจเอาใจใส่ ใกล้ชิด และยอมรับเด็ก วัตถุประสงค์ให้ผู้ตอบรายงานในแบบวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2528) ซึ่งมีข้อคำถาม 10 ประโยค มีมาตราวัด 6 หน่วย จาก "จริงที่สุด" ถึง "ไม่จริงเลย" พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 10 ถึง 60 คะแนน คะแนนสูงแสดงว่าบิดามารดาอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุนมาก แบบวัดนี้มีค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .70 จากการใช้วัดกับผู้ปกครองนักเรียน 120 คน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ 2528) และมีค่าความเชื่อมั่นได้ในการวิจัยครั้งนี้เท่ากับ .69

2. **การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ** หมายถึง ปริมาณการฝึกรอบรมของบิดามารดาที่โดยทางตรงและทางอ้อม เพื่อกระตุ้นบุตรให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และการยอมรับที่จะปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาขั้นพื้นฐาน อันได้แก่ การบริจาคทาน การรักษาศีลห้า และการฝึกสมาธิภาวนา ด้วยวิธีการตามขั้นตอนการชักจูงให้บุคคลเปลี่ยนทัศนคติ 3 ขั้นตอน คือ (1) สร้างความสนใจและให้โอกาสรับทราบหลักปฏิบัติเบื้องต้นทางพุทธศาสนา (2) สร้างความเข้าใจในเนื้อความของหลักปฏิบัติทางพุทธ และ (3) สร้างการยอมรับและการเปลี่ยนตามหลักปฏิบัติทางพุทธ แบบวัดการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นใช้เป็นครั้งแรก

ประกอบด้วยประโยคคำถามเกี่ยวกับปริมาณการใช้วิธีการตามขั้นตอน 3 ขั้นดังกล่าว เพื่อฝึกอบรม
 เด็กในเนื้อความของการปฏิบัติตามหลักเบื้องต้นทางพุทธศาสนา จำนวนทั้งหมด 33 ประโยค
 แบ่งเป็นประโยคคำถามเกี่ยวกับขั้นสร้างความสนใจรับทราบ 10 ประโยค ขั้นตอนการสร้าง
 ความเข้าใจเนื้อความ 10 ประโยค และขั้นตอนสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม 13 ประโยค
 แต่ละประโยคมีมาตรวัด 6 หน่วย จาก "จริงที่สุด" ถึง "ไม่จริงเลย" พิลัยของคะแนนในขั้นตอน
 แรกอยู่ระหว่าง 10 ถึง 60 คะแนน ในขั้นตอนที่สองอยู่ระหว่าง 10 ถึง 60 คะแนน และใน
 ขั้นตอนที่สามอยู่ระหว่าง 13 ถึง 78 คะแนน พิลัยของคะแนนรวม 3 ขั้นตอนอยู่ระหว่าง 33 ถึง
 198 คะแนน คะแนนสูงแสดงว่าบิดาหรือมารดาให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธมาก ประโยค
 คำถามการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้งหมด ได้ผ่านการทดลองใช้กับกลุ่มบิดามารดาจำนวน
 151 คน ประโยคคำถาม 10 ประโยคของขั้นตอนการสร้างความสนใจมีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่
 ระหว่าง 3.46 ถึง 8.08 ค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .70 ประโยคคำถาม 10
 ประโยคของขั้นตอนการสร้างความเข้าใจเนื้อความมีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 3.59 ถึง
 8.64 ค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .77 ประโยคคำถาม 13 ประโยคของขั้นตอน
 การสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามมีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 3.79 ถึง 11.14 ค่า
 ความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .82 และข้อคำถามทั้งหมด 33 ประโยคมีค่าความเชื่อมั่น
 แบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .77 เมื่อนำแบบวัดการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 คำน
 ดังกล่าวมาใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า แบบวัดการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ
 แต่ละค่านี้อาจมีความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .75, .81 และ .82 ตามลำดับ
 เครื่องมือวัดตัวแปรทั้งหมดดังกล่าวข้างต้นนี้ ผู้วิจัยได้นำไปใช้ไว้ในภาคผนวก ก.

วิธีดำเนินการเก็บข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยภาคสนาม เพื่อศึกษาความเกี่ยวข้องระหว่างลักษณะทางศาสนา
 ลักษณะทางจิตสังคม ลักษณะส่วนบุคคลและครอบครัวของบิดามารดากับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตาม
 แนวพุทธ กลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูลคือ บิดาหรือมารดาจากครอบครัวที่มีบุตรคนใดคนหนึ่งอายุ
 ระหว่าง 8 ถึง 15 ปี ในกรณีที่ไม่มีบุตรอายุระหว่าง 8 ถึง 15 ปี มากกว่า 1 คน ผู้วิจัยได้ชี้แจงให้

บิคาหรือมารดาผู้ตอบเลือกกระลักถึงบุตรคนใดคนหนึ่งเพียงคนเดียว แล้วตอบคำถามทั้งหมดเกี่ยวกับตนเองและบุตรคนนั้นแทน

ผู้วิจัย ได้จัดรวบรวมแบบวัดทั้งหมดตามรายละเอียดในหัวข้อเครื่องมือวัดตัวแปรเข้าเป็นเล่มเดียวกัน ให้ชื่อว่า "แบบสอบถามการปฏิบัติต่อกันในครอบครัวไทย" แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรก เป็นแบบวัดความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ ส่วนที่สอง เป็นแบบวัดการปฏิบัติต่อบุตร ซึ่งประกอบด้วยแบบวัดทัศนคติต่อบุตร แบบวัดความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกทศนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร แบบวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน แบบวัดการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธทั้ง 3 ชั้นตอน แบบวัดความใกล้ชิดกับบุตร และแบบสอบถามประสบการณ์ทางพุทธของบิคา มารดา ลักษณะของบุตร ตลอดจนความสัมพันธ์กับบุตร และในส่วนที่สาม เป็นแบบวัดความรู้สึกเกี่ยวกับตัวผู้ตอบและครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยแบบวัดสุขภาพจิต แบบวัดสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส และแบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของผู้ตอบและครอบครัว

การเลือกกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยครั้งนี้ มิได้ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างในลักษณะที่เป็นสัดส่วนกับจำนวนประชากร เพราะงานวิจัยนี้ ต้องการทราบลักษณะของประชากร แต่มีจุดมุ่งหมายหลักที่จะเปรียบเทียบลักษณะทางพุทธศาสนาของบิคาหรือมารดา เพื่อพิสูจน์ว่าบิคาหรือมารดาที่มีลักษณะทางพุทธสูงจะอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ ได้มากกว่าผู้มีลักษณะทางพุทธต่ำหรือไม่ เพียงใด ในการวิจัยนี้จึงจำเป็นต้องมีการจัดหาตัวอย่างบิคาหรือมารดาที่มีลักษณะทางพุทธแตกต่างกันจากสุญปานกลางถึงต่ำ มาในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน เพื่อป้องกันความลำเอียงทางสถิติที่อาจเกิดขึ้นจากการนำกลุ่มที่มีจำนวนคนต่างกันมากมาเปรียบเทียบกัน

บิคาหรือมารดาที่คาดว่าจะมีลักษณะทางพุทธอยู่ในระดับสูงและปานกลางนั้น คือ บิคาหรือมารดาที่มีประสบการณ์ใกล้ชิดกับพุทธศาสนามาก ผู้วิจัย ได้ทำการติดต่อขอความร่วมมือจากเจ้าอาวาสวัดและหัวหน้าฝ่ายฝึกอบรมการปฏิบัติธรรม ณ วัดที่มีการจัดฝึกอบรมปฏิบัติธรรมเป็นประจำทุกวันเสาร์หรืออาทิตย์ เช่น วัดพระธรรมกาย จังหวัดปทุมธานี และวัดที่มีการจัดอบรมวิปัสสนากรรมฐานเป็นระยะ ๆ เช่น วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี และวัดพุทธโคดม จังหวัดชลบุรี เป็นต้น ซึ่งผู้ไปร่วมปฏิบัติธรรม ณ วัดดังกล่าวเป็นพุทธศาสนิกชนที่เดินทางไปจากกรุงเทพฯ เป็นส่วนใหญ่ เมื่อผู้วิจัยได้รับอนุญาตจากทางวัดแล้ว จึงเดินทางไปตามวันและเวลาที่กำหนดพร้อมผู้ช่วยวิจัย เพื่อนำ

แบบสอบถาม ไปเก็บข้อมูลจากผู้เข้ารับการอบรม เฉพาะที่เป็นบิดาหรือมารดาของบุตรอายุระหว่าง 8 ถึง 15 ปี ได้จำนวนราว 350 คน

สำหรับบิดาหรือมารดาที่คาดว่าจะมีลักษณะทางพุทธอยู่ในระดับปานกลางและต่ำนั้น คือ กลุ่มที่ผู้วิจัย ได้ทำการรวบรวมข้อมูลมาจากแหล่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่วัดหรือสถานที่ปฏิบัติธรรม ส่วนหนึ่ง ประมาณ 200 คน เป็นผู้ปกครองนักเรียนระดับประถมและมัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างดีจากผู้อำนวยการโรงเรียน ช่วยประกาศชี้แจงและขอความร่วมมือกับผู้ปกครองนักเรียนที่เข้ามาเข้าร่วมประชุมผู้ปกครองที่โรงเรียน แต่มีอาจเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ปกครองได้โดยตรง เนื่องจากทางโรงเรียนมีกำหนดการประชุมหลายรายการ อย่างไรก็ตาม แบบสอบถามของการวิจัยนี้ได้ถูกส่งผ่านนักเรียนไปยังผู้ปกครองทันทีหลังวันประชุม จำนวนที่ได้รับตอบกลับคืนมาสูงประมาณร้อยละ 90 ข้อมูลอีกส่วนหนึ่ง เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัย ได้รับความร่วมมือจากนิสิตระดับปริญญาโทของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์หลายคน ได้ช่วยนำแบบสอบถาม ไปติดต่อขอเก็บข้อมูลจากเพื่อนร่วมงาน (ที่เป็นบิดาหรือมารดาของบุตรอายุ 8 ถึง 15 ปี) ในหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ที่แต่ละคนสังกัดอยู่ภายในกรุงเทพฯ ผู้ให้ข้อมูลเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นผู้มีการศึกษาค่อนข้างดี จึงมัก ไม่มีปัญหาในการตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัย ได้ทดลองตรวจสอบคะแนนประสบการณ์ทางพุทธของบิดาหรือมารดาในกลุ่มที่ผู้วิจัย ได้รับข้อมูลผ่านทางวัดที่จัดอบรมการปฏิบัติธรรม ปรากฏว่าบิดาหรือมารดาส่วนใหญ่ในกลุ่มนี้มีประสบการณ์ทางพุทธ (ประเมินจากจำนวน ครั้ง ในการถือศีลแปด จำนวนครั้งในการเข้ารับการฝึกปฏิบัติธรรม และจำนวนครั้งในการฟังบรรยายธรรม) อยู่ในระดับสูงและปานกลาง ส่วนตัวอย่างบิดามารดาจากแหล่งข้อมูลนอกเหนือจากวัด พบว่า ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทางพุทธอยู่ในระดับปานกลางและต่ำ จากการวิเคราะห์ลักษณะเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีจำนวนผู้ที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง 177 คน (คิดเป็นร้อยละ 34.3 ของจำนวนตัวอย่างทั้งหมด) ผู้ที่มีประสบการณ์ทางพุทธปานกลาง 82 คน (ร้อยละ 15.9) และผู้ที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ 257 คน (ร้อยละ 49.8)

ข้อมูลเกี่ยวกับบิดามารดาในการวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมในช่วงปลายปี 2534 ถึงต้นปี 2535 ผู้วิจัย ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากบิดาหรือมารดา โดยเฉพาะกลุ่มที่เดินทางไปปฏิบัติธรรม ณ วัดต่าง ๆ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นผู้มีการศึกษาค่อนข้างดี (คะแนนเฉลี่ยจำนวนปีที่รับการศึกษา

เท่ากับ 15 ปี) ปัญหาในเรื่องการอ่านและการเข้าใจจึงมีน้อย แต่ยังปรากฏว่ามีผู้ตอบจำนวนหนึ่ง ประมาณ 50 ฉบับ ตอบคำถามไม่ครบถ้วน เพราะมีบางแห่งที่ผู้วิจัยมิได้ออกเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง จึงเกิดความบกพร่องในการตรวจสอบก่อนรับแบบสอบถามคืนมา และเนื่องจากผู้ให้ข้อมูลมาจากหลายแหล่ง การติดตามเก็บข้อมูลที่ขาดหายไปเพิ่มเติมจึงเป็นเรื่องไม่คุ้มค่า

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง "ลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของนิคมารดาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร" เป็นการวิจัยภาคสนาม มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาปัจจัย ซึ่งอาจเป็นสาเหตุ ทำให้นิคมารดาไทยอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธศาสนาแตกต่างกัน ปัจจัยเชิงสาเหตุหรือตัวแปรอิสระที่ศึกษาในครั้งนี้คือ ลักษณะทางศาสนาของนิคมารดา 3 ด้าน ได้แก่ ความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ ลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ของนิคมารดา ได้แก่ ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน และสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัว 3 ด้าน นอกจากนี้ยังศึกษาลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังทางครอบครัวของนิคมารดาและบุตรอีกรวม 12 ด้าน ส่วนลักษณะการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธศาสนาที่ศึกษาเป็นตัวแปรตามมี 3 ด้าน ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูด้านสร้างความสนใจหรือเปิดโอกาสให้บุตรได้รับทราบเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนา ด้านสร้างความเข้าใจเนื้อหาความทางพุทธศาสนา และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามแนวทางที่อบรมสั่งสอน

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีจุดเน้นที่การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ และจะมีการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในกลุ่มตัวอย่างรวมและกลุ่มที่แยกตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังทางครอบครัวของผู้ถูกศึกษา นอกจากนี้ยังมีการวิเคราะห์ข้อมูลบางประการเพื่อสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรกลุ่มต่าง ๆ ที่ศึกษาอีกด้วย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์มีหลายประเภทคือ สถิติค่าที่ การวิเคราะห์ความแปรปรวน 3 ทาง การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นชั้น การหาค่าสหสัมพันธ์คานันคอล และการหาค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 7 หัวข้อดังนี้ (1) ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (2) เปรียบเทียบการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธในนิคมารดาที่มีลักษณะทางศาสนาต่างกัน (3) เปรียบเทียบการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธในนิคมารดาที่มีลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ต่างกัน (4) เปรียบเทียบการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธในนิคมารดาประเภทต่าง ๆ (5) หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์

รวม 9 ด้าน กับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธศาสนาแต่ละด้านในบิดามารดาประเภทต่าง ๆ (6) ทหาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์รวม 10 ด้าน กับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ พิจารณาพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน ในบิดามารดาประเภทต่าง ๆ และ (7) ทหาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางศาสนาแต่ละด้าน ระหว่างลักษณะการอบรมเลี้ยงดู บุตรตามแนวพุทธแต่ละด้าน และระหว่างการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้าน กับการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันนิบาต และสุดท้ายหาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางศาสนา แต่ละด้านกับลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์แต่ละด้านในบิดามารดาประเภทต่าง ๆ

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังทางครอบครัว

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาตัวอย่างที่เป็นบิดามารดาเป็นสำคัญ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีผู้ปกครอง นักเรียนตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 545 คน มีผู้ระบุเป็นมารดา 289 คน เป็นบิดา 233 คน (ร้อยละ 53.7 และ 43.3 ตามลำดับ) นอกจากนั้นเป็นการตอบของญาติผู้ใหญ่และคนอื่น ๆ (ไม่ระบุ ความสัมพันธ์กับนักเรียน) รวม 23 คน (ร้อยละ 2.9) กล่าวได้ว่าบิดามารดาในกลุ่มตัวอย่าง โดยรวมมีลักษณะพื้นฐานทั่วไปดังนี้ มีอายุอยู่ระหว่าง 27-64 ปี อายุเฉลี่ย 41.22 ปี แบ่งเป็นกลุ่ม อายุน้อย 306 คน (ร้อยละ 56.9) และกลุ่มอายุมาก 239 คน (ร้อยละ 43.1) บิดามารดามี การศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 (6 ปี) 47 คน (ร้อยละ 8.7) มีระดับการศึกษาถึงมัธยม- ศึกษาปีที่ 6 (12 ปี) 72 คน (ร้อยละ 13.4) มีระดับการศึกษาถึงระดับอนุปริญญา (14 ปี) 52 คน (ร้อยละ 9.7) มีระดับการศึกษาถึงระดับปริญญาตรี (16 ปี) 206 คน (ร้อยละ 38.1) และมีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี (18 ปีขึ้นไป) 162 คน (ร้อยละ 30) ผู้ปกครองกลุ่มนี้มี ระดับการศึกษาคิดเป็นจำนวนปีที่ศึกษาโดยเฉลี่ย 15 ปี แบ่งเป็นผู้มีการศึกษาระดับปานกลาง 171 คน (ร้อยละ 31.8) และกลุ่มที่มีการศึกษาระดับสูง 374 คน (ร้อยละ 68.2) บิดามารดาใน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพรับราชการหรือทำงานในหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจจำนวน 300 คน (ร้อยละ 56) นอกจากนั้นมีธุรกิจเป็นส่วนบุคคล 95 คน (ร้อยละ 17.7) ทำงานองค์กรเอกชน 79 คน (ร้อยละ 14.7) และอาชีพอื่น ๆ 62 คน (ร้อยละ 11.6) อีก 9 คนไม่ระบุอาชีพ ระดับ

เศรษฐกิจของครอบครัวในการศึกษาคั้งนี้ เป็นการพิจารณาร่วมกันระหว่างปริมาณรายได้ต่อเดือนของครอบครัวกับจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ใช้จ่ายเงินจำนวนดังกล่าว เกณฑ์ในการพิจารณาให้คะแนนแสดงในตาราง 1 พิสัยของคะแนนสำหรับการประเมินระดับเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ระหว่าง 1-9 หน่วย บิดามารดากลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจโดยเฉลี่ย 5.96 หน่วย จัดเป็นผู้ที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง 199 คน (ร้อยละ 37.6) และกลุ่มระดับเศรษฐกิจสูง 346 คน (ร้อยละ 62.4) เป็นบิดามารดาที่มาจากครอบครัวปกติ (สามีภรรยาอยู่ร่วมกันในครอบครัว) 490 คน (ร้อยละ 91.2) และเป็นผู้มาจากครอบครัวแตกแยก (สามีภรรยาแยกกันอยู่ หย่าร้างหรือเป็นหม้าย) 55 คน (ร้อยละ 8.8) บิดามารดากลุ่มนี้มาจากครอบครัวที่มีโครงสร้างทางครอบครัวประเภทเดี่ยว (คือมีสมาชิกในครอบครัวเพียงบิดา มารดาและบุตร) จำนวน 319 คน (ร้อยละ 60.1) และเป็นผู้มาจากครอบครัวประเภทขยาย (หมายถึงครอบครัวที่บิดา มารดา บุตร และญาติผู้ใหญ่ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย อยู่ร่วมกัน) จำนวน 212 คน (ร้อยละ 39.9)

สำหรับลักษณะของบุตรคนที่บิดามารดาระลึกถึงในการตอบแบบสอบถามและความสัมพันธ์กับบุตรคนดังกล่าว มีรายละเอียดดังนี้ บุตรคนที่เกี่ยวข้องได้รับการระบุว่า เป็นชาย 192 คน (ร้อยละ 35.2) เป็นหญิง 190 คน (ร้อยละ 34.9) ไม่ได้ระบุเพศ 163 คน (ร้อยละ 29.9) บุตรเหล่านี้มีอายุอยู่ระหว่าง 8-15 ปี อายุโดยเฉลี่ย 10.63 ปี กำลังเรียนอยู่ในระดับประถมศึกษา 304 คน (ร้อยละ 55.8) และเรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษา 123 คน (ร้อยละ 22.6) ไม่ได้ระบุระดับการศึกษาของบุตร 118 คน (ร้อยละ 21.7) มีผู้ตอบแบบสอบถาม 347 รายระบุว่า มารดาเป็นผู้ให้การดูแลอบรมบุตร (คนที่กล่าวถึงในแบบสอบถาม) อย่างใกล้ชิดมากที่สุด (ร้อยละ 63.7) และมี 144 รายระบุว่าบิดาเป็นผู้ให้การดูแลอบรมบุตรคนที่กล่าวถึงมากที่สุด (ร้อยละ 26.4) อีก 42 รายระบุว่า เป็นญาติผู้ใหญ่ที่ดูแลอบรมบุตรมากที่สุด (ร้อยละ 7.7) และไม่ได้ระบุผู้ดูแลอบรม 12 ราย (ร้อยละ 2.2)

ตามรายงานเกี่ยวกับประสบการณ์ที่บิดามารดาได้รับจากการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางพุทธศาสนา เช่น การถือศีลแปด นกัปฏิบัติธรรม ฟังธรรมะ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นสำหรับการวิจัยครั้งนี้ (ดูหน้า 71) และได้แบ่งบิดามารดาออกเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทางพุทธดำจำนวน 257 คน (ร้อยละ 49.8) และผู้ที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง 259 คน (ร้อยละ 50.2)

ลักษณะทางพุทธศาสนา

ลักษณะทางศาสนาในการวิจัยครั้งนี้ หมายความว่าถึงลักษณะความเชื่อ การปฏิบัติและวิถีชีวิตแบบพุทธของบิณฑามารดา วัดโดยแบบวัด 3 ฉบับ แต่ละฉบับมีข้อคำถาม 10 ข้อ มีพิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 10-60 คะแนน ผู้ตอบที่ได้คะแนนสูงแสดงว่ามีลักษณะทางศาสนาแต่ละด้านสูง จากการนำแบบวัดลักษณะทางศาสนาทั้ง 3 ฉบับไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ปรากฏผลว่า

ด้านความเชื่อทางพุทธ ซึ่งหมายถึง ปริมาณการรับรู้และยอมรับของผู้ตอบเกี่ยวกับหลักคำสอนทางพุทธศาสนาขั้นพื้นฐานบางด้าน ได้แก่ ความเชื่อในพระรัตนตรัย กฎแห่งกรรม กฎแห่งการเวียนว่ายตายเกิด นรก-สวรรค์ และความเชื่อเรื่องนิพพาน เป็นต้น ผลการวัดพบว่า ผู้ตอบได้คะแนนความเชื่อทางพุทธอยู่ระหว่าง 22-60 คะแนน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 43.84

ด้านการปฏิบัติทางพุทธ หมายถึง ปริมาณ ความเป็นไปได้ที่ผู้ตอบจะกระทำหรืองดเว้นการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดในการดำเนินชีวิตประจำวันตามหลักพุทธศาสนาที่สำคัญบางด้าน ได้แก่ การให้ทาน การรักษาศีลห้า และการฝึกปฏิบัติสมาธิภาวนา ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบได้คะแนนการปฏิบัติทางพุทธอยู่ระหว่าง 26-60 คะแนน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 48.08

ด้านวิถีชีวิตแบบพุทธ หมายถึง ปริมาณความเป็นไปได้ที่ผู้ตอบจะเลือกประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างสอดคล้องตามหลักคำสอนขั้นพื้นฐานของพุทธศาสนาในเรื่องต่าง ๆ ตั้งแต่การเลือกอาชีพ การคบเพื่อน การใช้เวลารว่าง และวิธีการพักผ่อนหย่อนใจของผู้ตอบชาวพุทธ ผลการวัดปรากฏว่า ผู้ตอบได้คะแนนวิถีชีวิตแบบพุทธอยู่ระหว่าง 19-60 คะแนน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 44.15

ลักษณะทางจิตสังคม

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน คือ ทักษะติดต่อบุรุษ สุขภาพจิตและความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกคนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร วัดโดยแบบวัด 3 ฉบับ สำหรับแบบวัดทักษะติดต่อบุรุษ และแบบวัดความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกคนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร มีข้อคำถาม 10 ข้อในแต่ละแบบวัด มีพิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 10-60 คะแนน ส่วนแบบวัดสุขภาพจิตของบิณฑามารดามีข้อคำถาม 15 ข้อ มีพิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 15-90 คะแนน ผู้ตอบที่ได้คะแนนมากแสดงว่าเป็นผู้มีทัศนคติที่ดีต่อบุตร มีสุขภาพจิตดี และมีความเชื่ออำนาจภายในตนมากกว่าภายนอก

ตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร จากการนำแบบวัดทั้ง 3 ฉบับดังกล่าวไปใช้วัดกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้
ปรากฏผลว่า

ทัศนคติต่อบุตร หมายถึง ปริมาณความรู้สึกรักใคร่ พอใจ และพร้อมที่จะให้การสนับสนุน
และส่งเสริมบุตร ผลการวัดปรากฏว่า ผู้ตอบได้คะแนนทัศนคติต่อบุตรอยู่ระหว่าง 30-60 คะแนน
คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 51.10

สุขภาพจิต หมายถึง อาการทางกายและอารมณ์บางประการที่ผู้ตอบรายงานว่าตนมีอาการ
อยู่บ้างในปริมาณน้อยหรือไม่มีเลย ได้แก่ ความวิตกกังวลโดยไม่มีสาเหตุ การมีอาการรุนแรง ขาด
ความอดทน ขาดความกล้า นอนไม่หลับ เป็นต้น ผลการวัดปรากฏว่า บิดามารดาในกลุ่มตัวอย่างนี้
มีคะแนนสุขภาพจิตอยู่ระหว่าง 20-90 คะแนน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 64.88

ความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร หมายถึง ปริมาณความเชื่อ
ใน 2 ลักษณะ คือ ถ้าผู้ตอบเชื่อว่าตนสามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรให้เป็นคนดีและคนเก่ง ได้ด้วยความ
สามารถของตนเอง เรียกว่าเป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจภายในตน ส่วนผู้ที่เชื่อว่าโชคชะตาราศีเป็น
ตัวกำหนดความเป็นคนดีและคนเก่งของบุตรตน เรียกว่ามีความเชื่ออำนาจภายนอกตน ผู้ตอบที่ได้
คะแนนในแบบวัดนี้สูง แสดงว่าเป็นผู้ตอบที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนมากกว่าความเชื่ออำนาจ
ภายนอกตน ผลการวัดแบบวัดนี้กับกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยนี้ ปรากฏว่า ผู้ตอบมีคะแนนอยู่ระหว่าง
28-60 คะแนน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 45.51

สัมพันธภาพในครอบครัว

ในการวิจัยนี้ หมายถึง ปริมาณเวลาและโอกาสที่สมาชิกในครอบครัวได้พบปะ พูดคุย
ปรึกษารื้อกัน หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน สัมพันธภาพในครอบครัว แบ่งวัดเป็น 3 ตัวแปร
คือ (1) จำนวนเวลาเป็นชั่วโมงและนาทีโดยประมาณที่บิดามารดาใช้อยู่กับบุตรแต่ละวันใน 1
สัปดาห์ (2) ความใกล้ชิดกับบุตร และ (3) ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ผลการวัดกับกลุ่ม
ตัวอย่างของการวิจัยนี้ ปรากฏว่า

จำนวนเวลาโดยประมาณที่บิดามารดาใช้กับบุตร หมายถึง จำนวนเวลาคิดเป็นนาทีที่
บิดามารดาใช้ในการพบปะพูดคุยในเรื่องต่าง ๆ แต่ละวันใน 1 สัปดาห์ ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันอาทิตย์

จากการรายงานของบิดามารดา พบว่า บิดามารดาใช้เวลาอยู่กับบุตรเป็นจำนวนเวลาดังแต่ 20 นาที ถึง 999 นาทีต่อวัน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 482.37 นาทีต่อวัน หรือประมาณ 8 ชั่วโมงต่อวัน

ความใกล้ชิดกับบุตร หมายถึง ปริมาณความถี่ที่บิดามารดาเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับบุตร ทั้งภายในและภายนอกครอบครัว วัดโดยข้อคำถาม 10 ข้อ ที่มีพิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 10-60 คะแนน เมื่อใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้คะแนนอยู่ระหว่าง 9-60 คะแนน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 40.83

ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส หมายถึง ปริมาณการรับรู้ถึงความผูกพันที่สามีและภรรยา มีต่อกันใน 3 ด้าน คือ การสนับสนุนทางอารมณ์ การสนับสนุนที่เป็นรูปธรรม และการสนับสนุนด้านข้อมูล แบบวัดนี้มีข้อคำถาม 10 ข้อ มีพิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 10-60 คะแนน ผู้ตอบที่ได้คะแนนสูง แสดงว่ามีความสัมพันธ์ที่ดีกับสามีหรือภรรยา เมื่อนำมาใช้วัดในกลุ่มตัวอย่างนี้ ปรากฏผลว่าผู้ตอบมีคะแนนอยู่ระหว่าง 11-60 คะแนน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 46.35

การอบรมเลี้ยงดูบุตร

ตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ลักษณะด้วยกัน คือ การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุน และการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธมี 3 ด้าน ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบ ด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตาม

การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุน หมายถึง ปริมาณการปฏิบัติของบิดามารดาในการแสดงความรัก ดูแลเอาใจใส่ ใกล้ชิดเด็ก และยอมรับเด็ก วัดโดยใช้แบบวัด 10 ข้อ มีพิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 10-60 คะแนน เมื่อนำแบบวัดนี้มาใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ ปรากฏว่าผู้ตอบมีคะแนนอยู่ระหว่าง 23-60 คะแนน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 46.72

การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ หมายถึง ปริมาณการฝึกอบรมของบิดามารดาทั้งโดยตรงและทางอ้อม เพื่อกระตุ้นให้บุตรเกิดความสนใจ ความเข้าใจ และการยอมรับที่จะปฏิบัติตามหลักคำสั่งสอนทางพุทธศาสนาขั้นพื้นฐาน อันได้แก่ การบริจาคทาน การรักษาศีล และการฝึกสมาธิภาวนา แบ่งวัดเป็น 3 ด้านดังกล่าวข้างต้น การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านแรกและด้านที่สองมีข้อคำถาม 10 ข้อ มีพิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 10-60 คะแนน ส่วนการอบรมเลี้ยงดู

บุตรตามแนวพุทธด้านที่สามมีข้อคำถาม 13 ข้อ มีพิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 13-78 คะแนน เมื่อนำแบบวัดการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้านมาใช้วัดในกลุ่มตัวอย่างนี้ ปรากฏว่า แบบวัดการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบมีคะแนนอยู่ระหว่าง 24-60 คะแนน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 46.05 แบบวัดการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ-เนื้อความมีคะแนนอยู่ระหว่าง 26-60 คะแนน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 44.01 และแบบวัดการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามมีคะแนนอยู่ระหว่าง 33-78 คะแนน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 57.85

เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบขึ้นด้วยผู้ที่ เป็นบิดาและมารดาของเยาวชนอายุระหว่าง 8-15 ปี ในส่วนแรกที่มีการพิจารณาลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จึงควรมีการเปรียบเทียบลักษณะทางพุทธศาสนา ลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ และการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันนิบาต (ซึ่งจัดเป็นตัวแปรอิสระที่สำคัญของการวิจัยนี้) ระหว่างบิดากับมารดาดูว่าจะแตกต่างกันอย่างเด่นชัดในด้านใดบ้าง จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบด้วยใช้สถิติค่าที่ พบผลดังต่อไปนี้

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน (คือ ความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ) และประสบการณ์ทางพุทธระหว่างบิดากับมารดาปรากฏว่า (ดูตาราง 91 ภาคผนวก ข.) มารดามีลักษณะทางพุทธศาสนาแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านแตกต่างจากบิดาอย่างเชื่อมั่นได้ ส่วนคะแนนประสบการณ์ทางพุทธนั้น พบว่ามารดามีมากกว่าบิดาเพียงเล็กน้อยไม่ถึงเกณฑ์ที่ยอมรับได้

จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ ซึ่งในที่นี้แบ่งศึกษาเป็น 2 กลุ่มตัวแปร คือ กลุ่มตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับลักษณะภายในตัวบุคคล เรียกรวมว่าลักษณะทางจิตสังคัม มี 3 ด้าน (ได้แก่ ทศนคติต่อบุตร สุขภาพจิต และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร) และกลุ่มตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับลักษณะภายนอกตัวบุคคล เรียกรวมว่าสัมพันธภาพในครอบครัว (ประกอบด้วยตัวแปรความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ความใกล้ชิดบุตร และจำนวนเวลาที่ใช้กับบุตร) ปรากฏผลดังนี้ (1) พบว่าบิดามีลักษณะทางจิตสังคัม 2 ด้าน จาก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพจิต และด้านความเชื่ออำนาจภายในตนสูงกว่ามารดาอย่างเด่นชัด (ตาราง 91 ภาคผนวก ข.) และ (2) พบว่าผู้ตอบฝ่ายบิดามีคะแนน

ความล้มพินธ์ระหว่างคู่สมรสสูงกว่าฝ่ายมารดาอย่างเด่นชัด ขณะที่ผู้ตอบฝ่ายมารดามีจำนวนเวลาที่อยู่กับบุตรสูงกว่าฝ่ายบิดาอย่างเด่นชัด ส่วนความใกล้ชิดกับบุตรนั้นมารดามีสูงกว่าบิดาเล็กน้อย ไม่อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (ตาราง 91 ภาคผนวก ข.)

จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักกันนับสุนระหว่างบิดากับมารดา ปรากฏว่า มารดาให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักกันนับสุนมากกว่าบิดาเล็กน้อย ไม่อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

สรุปผลในส่วนนี้ได้ว่า มารดาในกลุ่มตัวอย่างมีลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านคือ ความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ มากกว่าฝ่ายบิดาอย่างเด่นชัด ขณะที่ฝ่ายบิดามีลักษณะทางจิตสังคม 2 ด้านคือ สุขภาพจิตดี และความเชื่ออำนาจภายในตนในปริมาณสูงกว่ามารดา

ลักษณะทางพุทธศาสนากับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะพิจารณาว่า บิดามารดาที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาแตกต่างกัน 3 ด้าน คือ ความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ จะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้าน (คือ การอบรมเลี้ยงดูบุตรด้านสร้างความสนใจรับทราบ ด้านสร้างความเข้าใจเพื่อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลง) แตกต่างกันหรือไม่ โดยนำเอาคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านของผู้ตอบมาวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบแพตทอเรียล 3 ทาง

ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ

ด้านสร้างความสนใจรับทราบ

ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรด้านสร้างความสนใจรับทราบเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา โดยพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวแปร คือ ความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ ทั้งในกลุ่มกลุ่มบิดามารดาโดยรวมและกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะทางจิตสังคมและภูมิหลังทางครอบครัวของผู้ตอบ 6 ตัวแปร ตัวแปรละ 2 ระดับ และลักษณะ

ของบุตรผู้ตอบ (เฉพาะบุตรคนที่กล่าวถึงในการตอบแบบสอบถาม) อีก 2 ตัวแปร ตัวแปรละ 2 ระดับเช่นกัน รวมเป็นกลุ่มย่อย 16 กลุ่ม พบผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตาราง 2 กล่าวคือ

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง
ความสนใจรับทราบ พิจารณาตามลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านคือ ความเชื่อ การปฏิบัติ และ
วิถีชีวิตแบบพุทธ ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 16 กลุ่ม

กลุ่ม	ค่าเอฟ			จำนวน	ค่าเอฟ			% ทำนาย	
	ความเชื่อ	การปฏิบัติ	วิถีชีวิตแบบ		-----				
	(ก)	(ข)	พุทธ (ค)		ก x ข	ก x ค	ข x ค		กxขxค
กลุ่มรวม	22.75***	29.34***	54.97***	535	<1	<1	<1	<1	38
เป็นมารดา	11.00***	14.30***	15.87***	283	2.16	<1	<1	<1	32
เป็นบิดา	8.44**	11.66***	41.32***	229	<1	<1	<1	1.29	44
อายุมาก	16.93***	9.74**	17.90***	228	<1	<1	<1	<1	38
อายุน้อย	5.86*	20.75***	37.55***	301	<1	<1	<1	<1	39
การศึกษาสูง	9.50**	20.36***	43.14***	363	<1	<1	<1	<1	35
การศึกษานานกลาง	16.03***	7.99**	12.00***	167	<1	<1	<1	<1	47
ระดับเศรษฐกิจสูง	12.76***	16.04***	38.70***	327	1.41	<1	<1	<1	41
ระดับเศรษฐกิจปานกลาง	8.19**	13.21***	21.67***	194	<1	2.07	1.33	<1	39
ครอบครัวเดียว	13.68***	23.64***	27.39***	314	<1	<1	<1	<1	42
ครอบครัวขยาย	8.82**	7.12**	26.54***	209	<1	<1	<1	<1	34
มีบุตรชาย	3.47	8.98**	17.30***	189	<1	1.10	<1	<1	34
มีบุตรหญิง	12.65***	12.59***	20.90***	186	<1	<1	<1	2.14	41
บุตรเรียนชั้นประถม	11.70***	14.10***	36.59***	298	<1	<1	<1	<1	38
บุตรเรียนชั้นมัธยม	3.61	10.23**	7.52**	120	<1	1.59	1.05	<1	38

ตาราง 2 (ต่อ)

กลุ่ม	ค่าเอฟ			จำนวน	ค่าเอฟ				% ทำนาย
	ความเชื่อ	การปฏิบัติ	วิถีชีวิตแบบพุทธ		ก x ข	ก x ค	ข x ค	กxขxค	
	(ก)	(ข)	(ค)	คน					รวม
ประสบการณ์ทางพุทธสูง	17.17***	12.61***	30.12***	255	<1	<1	<1	<1	38
ประสบการณ์ทางพุทธต่ำ	3.67	17.27***	10.73***	252	<1	<1	<1	<1	27

* ค่านัยสำคัญที่ระดับ .05 ** ที่ระดับ .01 *** ที่ระดับ .001

คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างศาสนจักรรับทราบแปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระทีละตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยตัวแปรความเชื่อทางพุทธส่งผลทำให้คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างศาสนจักรรับทราบแปรปรวนไปอย่าง เชื่อมันได้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 13 จาก 16 กลุ่ม สำหรับการปฏิบัติทางพุทธและวิถีชีวิตแบบพุทธนั้น ก็พบว่าตัวแปรดังกล่าว แต่ละตัวส่งผลให้คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรแปรปรวนไปอย่าง เชื่อมันได้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย (ตาราง 1 ภาคผนวก ข.) พบว่า บิดามารดาที่มีความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธแต่ละด้านในปริมาณสูง มีคะแนนเฉลี่ยการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างศาสนจักรรับทราบมากกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธแต่ละด้านในปริมาณต่ำ

จากการวิเคราะห์ผลในส่วนนี้ สรุปได้ว่า บิดามารดาที่มีความเชื่อทางพุทธมากให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างศาสนจักรรับทราบมากกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่อทางพุทธน้อย พบผลในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม ที่สำคัญคือ กลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง กลุ่มอายุมาก และกลุ่มการศึกษาระดับปานกลาง บิดามารดาที่มีการปฏิบัติทางพุทธมากให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างศาสนจักรรับทราบมากกว่าบิดามารดาที่มีการปฏิบัติทางพุทธน้อย พบผล

ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ที่สำคัญคือ กลุ่มครอบครัวเดี่ยว กลุ่มอายุน้อย กลุ่มการศึกษาระดับสูง และกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธศา นอกจากนี้ยังพบว่าบิดามารดาที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธมากให้ การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้มากกว่าบิดามารดาที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธน้อย พบผล ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ที่สำคัญคือ กลุ่มการศึกษาระดับสูง กลุ่มที่เป็นบิดา กลุ่มที่มีระดับ เศรษฐกิจสูง และกลุ่มที่บุตรเรียนชั้นประถมศึกษา เป็นต้น

**ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ
ด้านสร้างความเข้าใจในความ**

ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง ความเข้าใจในความ โดยพิจารณาตามตัวแปรอิสระทีละ 3 ตัวแปร คือ ความเชื่อ การปฏิบัติ และ วิถีชีวิตแบบพุทธ ทั้งในกลุ่มรวมและในกลุ่มบิดามารดาประเภทต่าง ๆ อีก 16 กลุ่ม ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลแสดงในตาราง 3 พบว่า คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ-

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง ความเข้าใจในความ พิจารณาตามลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน คือ ความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 16 กลุ่ม

กลุ่ม	ค่าเอฟ			จำนวน	ค่าเอฟ			%
	ความเชื่อ	การปฏิบัติ	วิถีชีวิตแบบ		ก x ข	ก x ค	ข x ค	
	(ก)	(ข)	พุทธ (ค)	คน	ก x ข	ก x ค	ข x ค	รวม
กลุ่มรวม	18.22***	32.13***	67.92***	535	<1	1.08	<1	4.82* 40
เป็นมารดา	10.58***	9.93**	27.95***	283	2.06	<1	<1	3.86* 34
เป็นบิดา	9.14**	20.69***	41.08***	229	<1	1.62	<1	1.27 48
อายุมาก	3.85	13.45***	39.72***	228	<1	<1	<1	<1 42
อายุน้อย	13.52***	18.24***	29.61***	301	<1	<1	<1	5.01* 39

ตาราง 3 (ต่อ)

กลุ่ม	ค่าเอฟ			จำนวน	ค่าเอฟ			% ทำนาย	
	ความเชื่อ	การปฏิบัติ	วิถีชีวิตแบบ		ก x ข	ก x ค	ข x ค		กxขxค
การศึกษาสูง	10.96***	26.07***	45.96***	363	<1	<1	<1	4.37* 38	
การศึกษานานกลาง	6.79**	4.78*	21.28***	167	1.26	1.13	1.15	<1 43	
ระดับเศรษฐกิจสูง	4.01*	22.67***	42.18***	327	<1	<1	<1	3.47 39	
ระดับเศรษฐกิจปานกลาง	16.48***	10.15**	24.07***	194	1.66	1.14	3.10	1.97 43	
ครอบครัวเดี่ยว	7.79**	27.35***	46.76***	314	<1	1.66	<1	3.49 46	
ครอบครัวขยาย	9.33**	5.79*	19.81***	209	1.65	<1	<1	1.11 30	
มิตรชาย	3.97*	8.89**	22.65***	189	<1	<1	<1	<1 37	
มิตรหญิง	13.36***	5.88*	27.08***	186	<1	<1	<1	1.40 40	
บุตรเรียนชั้นประถม	10.97***	10.58***	54.96***	298	<1	<1	<1	1.76 40	
บุตรเรียนชั้นมัธยม	3.75	13.34***	4.02*	120	4.35*	3.33	3.10	<1 35	
ประสบการณ์ทางพหุสูง	14.16***	16.53***	33.35***	255	<1	5.06*	<1	2.75 39	
ประสบการณ์ทางพหุต่ำ	2.38	15.28***	29.78***	252	<1	<1	<1	<1 34	

* คำนัยสำคัญที่ระดับ .05 ** ที่ระดับ .01 *** ที่ระดับ .001

เนื้อความแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปร ในกลุ่มบิตามารดาโดยรวมและกลุ่มบิตามารดาประเภทต่าง ๆ อีก 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เป็นมารดา กลุ่มบิตามารดาอายุน้อย และกลุ่มบิตามารดาที่มีการศึกษาสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อนำค่าเฉลี่ยของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านดังกล่าวของบิตามารดา 8 กลุ่มมาเปรียบเทียบกันเป็นรายคู่โดยวิธีการของนิวแมน-คูลส์ (ตาราง 2-5 ภาคผนวก ข.) ปรากฏผลดังนี้ (1) ในกลุ่มบิตามารดาที่มีลักษณะ

ทางศาสนาสูงพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ-
 เนื้อความมากกว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางศาสนาต่ำพร้อมกันทั้ง 3 ด้านอย่างเด่นชัด ผลนี้พบใน
 กลุ่มรวม กลุ่มผู้ตอบที่เป็นมารดา กลุ่มบิดามารดาที่มีอายุน้อย และกลุ่มบิดามารดาที่มีการศึกษาระดับ
 สูง (2) ในกลุ่มบิดามารดาที่มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธสูง ถ้ามีวิถีชีวิตแบบพุทธสูงด้วย ให้
 การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านดังกล่าวมากกว่าบิดามารดาที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธต่ำ ผลนี้พบใน
 กลุ่มรวมและกลุ่มย่อยอีก 3 กลุ่มดังกล่าวแล้วข้างต้น (ตาราง 2-5 ภาคผนวก ข.) พบว่า ในกลุ่ม
 บิดามารดาที่มีความเชื่อและวิถีชีวิตแบบพุทธสูง ถ้ามีการปฏิบัติทางพุทธสูงด้วย ให้การอบรมเลี้ยงดู
 บุตรตามแนวพุทธด้านดังกล่าวมากกว่าบิดามารดาที่มีการปฏิบัติทางพุทธต่ำ ผลนี้พบในกลุ่มรวมและ
 กลุ่มย่อย 3 กลุ่มดังกล่าวเช่นเดียวกัน และยังพบอีกว่าในกลุ่มบิดามารดาที่มีการปฏิบัติทางพุทธและ
 วิถีชีวิตแบบพุทธสูง ถ้ามีความเชื่อทางพุทธสูงด้วย ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้
 มากกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่อทางพุทธต่ำ ผลนี้พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยอีก 3 กลุ่มเช่นกัน อาจ
 กล่าวได้ว่า บิดามารดาที่มีลักษณะทางศาสนาสูงพร้อมกัน 3 ด้าน สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตาม
 แนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความได้มากกว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางศาสนา 2 ใน 3 ด้าน
 ในปริมาณสูง แต่มีด้านที่เหลืออีกด้านหนึ่งในปริมาณต่ำ และ (3) พบผลว่าในกลุ่มบิดามารดาที่มี
 ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธต่ำ แต่ถ้ามีวิถีชีวิตแบบพุทธสูง ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ
 ด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความมากกว่าบิดามารดาที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธต่ำ ผลเช่นนี้พบในกลุ่มรวมและ
 ในกลุ่มย่อย 3 กลุ่มคือกลุ่มมารดา กลุ่มบิดามารดาอายุน้อย และกลุ่มบิดามารดาการศึกษาสูง (ตาราง
 2-5 ภาคผนวก ข.) พบผลต่อไปว่าในกลุ่มบิดามารดาที่มีความเชื่อและวิถีชีวิตแบบพุทธต่ำ แต่ถ้า
 มีการปฏิบัติทางพุทธสูงอยู่ ก็สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านดังกล่าวได้มากกว่า
 บิดามารดาที่มีการปฏิบัติทางพุทธต่ำ ผลนี้พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 2 กลุ่มคือ กลุ่มบิดามารดาที่มี
 อายุน้อย และกลุ่มที่มีการศึกษาระดับสูง (ตาราง 2, 4 และ 5 ภาคผนวก ข.) และยังพบอีกว่า
 ในกลุ่มบิดามารดาที่มีการปฏิบัติทางพุทธและวิถีชีวิตแบบพุทธต่ำ ถ้ายังมีความเชื่อทางพุทธสูงอยู่ ก็
 สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้มากกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่อทางพุทธ
 ต่ำ ผลนี้พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยอีก 2 กลุ่มดังกล่าวเช่นกัน อาจกล่าวได้ว่าแม้บิดามารดาจะมี
 ลักษณะทางศาสนา 2 ใน 3 ด้านต่ำ แต่ถ้ายังมีลักษณะทางศาสนาในด้านใดด้านหนึ่งในปริมาณสูงอยู่ ก็

สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความได้มากกว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางศาสนาต่ำพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน

เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัวแปร ปรากฏผลดังนี้ พบว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความแปรปรวนไปตามภูมิลักษณ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 2 ตัว คือ ความเชื่อกับการปฏิบัติทางพุทธอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษา (ดูตาราง 3) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของนิวแมน-คูลส์ (ตาราง 6 ภาคผนวก ข.) พบว่ากลุ่มบิดามารดาที่มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธสูงทั้ง 2 ด้านให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความมากกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธต่ำทั้ง 2 ด้านอย่างเด่นชัด และพบว่าในกลุ่มบิดามารดาที่มีความเชื่อทางพุทธสูงถ้ามีการปฏิบัติทางพุทธสูงด้วย การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านดังกล่าวมากกว่าบิดามารดาที่มีการปฏิบัติทางพุทธต่ำ และในทำนองเดียวกันในกลุ่มบิดามารดาที่มีการปฏิบัติทางพุทธสูง ถ้ามีความเชื่อทางพุทธสูงด้วย ก็ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้ได้มากกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่อทางพุทธต่ำ หรืออาจกล่าวได้ว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางศาสนาสูง 2 ด้าน (คือมีความเชื่อและการปฏิบัติสูง) ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธได้มากกว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางศาสนาในด้านใดด้านหนึ่งใน 2 ด้านสูง แต่อีกด้านหนึ่งต่ำ และยิ่งมากกว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางศาสนาทั้ง 2 ด้านต่ำด้วย นอกจากนี้ยังพบว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความแปรปรวนไปตามภูมิลักษณ์ระหว่างความเชื่อกับวิถีชีวิตแบบพุทธอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง (ดูตาราง 3) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของนิวแมน-คูลส์ (ตาราง 7 ภาคผนวก ข.) พบว่ากลุ่มบิดามารดาที่มีความเชื่อและวิถีชีวิตแบบพุทธสูงทั้ง 2 ด้านให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความมากกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่อและวิถีชีวิตแบบพุทธต่ำทั้ง 2 ด้าน พบต่อไปว่าในกลุ่มบิดามารดาที่มีความเชื่อทางพุทธสูง ถ้ามีวิถีชีวิตแบบพุทธสูงด้วย การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านดังกล่าวมากกว่าบิดามารดาที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธต่ำ ในทำนองเดียวกัน กลุ่มบิดามารดาที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธสูง ถ้ามีความเชื่อทางพุทธสูงด้วย การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านนี้มากกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่อทางพุทธต่ำ นอกจากนี้ยังพบอีกว่า กลุ่มบิดามารดาที่มีความเชื่อทางพุทธต่ำ ถ้ายังคงมีวิถีชีวิตแบบพุทธสูงอยู่ ก็สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้มากกว่าบิดา-

มารดาที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธต่ำ อาจกล่าวได้ว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางศาสนา 2 ด้านสูง (คือ ความเชื่อและวิถีชีวิตแบบพุทธ) ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อ- ความมากกว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางศาสนาทั้งสองด้านสูง แต่อีกด้านหนึ่งต่ำ และยิ่งมากกว่า กลุ่มบิดามารดาที่มีลักษณะทางศาสนาทั้งสองด้านดังกล่าวต่ำพร้อมกันด้วย และแม้ในกรณีที่บิดามารดา มีความเชื่อทางพุทธต่ำ แต่ถ้ายังคงมีวิถีชีวิตแบบพุทธในปริมาณสูงอยู่ ก็สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตร ตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้ได้มากกว่าบิดามารดาที่มีทั้งความเชื่อและวิถีชีวิตแบบพุทธต่ำพร้อมกัน

เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละตัว พบว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้าน สร้างความเข้าใจเนื้อความแปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระแต่ละตัวอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มรวมและ กลุ่มย่อยเกือบทุกกลุ่ม (ตาราง 3) โดยตัวแปรความเชื่อทางพุทธส่งผลให้คะแนนการอบรมเลี้ยงดู บุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความแปรปรวนเป็นอย่างดี เชื่อมั่นได้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 13 จาก 16 กลุ่ม ตัวแปรการปฏิบัติทางพุทธและตัวแปรวิถีชีวิตแบบพุทธ แต่ละตัวแปรส่งผลให้ คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้แปรปรวนเป็นอย่างดี เชื่อมั่นได้ในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่มที่ศึกษา เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ย (ตาราง 8 ภาคผนวก ข.) พบว่า กลุ่มบิดามารดาที่มีความเชื่อ การปฏิบัติและวิถีชีวิตแบบพุทธแต่ละด้านในปริมาณสูง ให้การอบรม- เลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความมากกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธแต่ละด้านในปริมาณต่ำ

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ สรุปได้ดังนี้ 1) บิดามารดาที่มีลักษณะทางศาสนา ได้แก่ ความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธสูงทั้ง 3 ด้าน เป็นกลุ่มบิดามารดาที่ให้การอบรม- เลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความมากที่สุด พบทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 3 กลุ่ม คือกลุ่มเฉพาะมารดา กลุ่มอายุน้อยและกลุ่มการศึกษาสูง 2) บิดามารดาที่มีความเชื่อและ การปฏิบัติทางพุทธสูงทั้งสองด้าน เป็นผู้ที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ- เนื้อความมากที่สุด ผลนี้พบในกลุ่มที่มีบุตร เรียนอยู่ชั้นมัธยม 3) บิดามารดาที่มีความเชื่อและ วิถีชีวิตแบบพุทธสูงทั้งสองด้าน เป็นผู้ที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ- เนื้อความมากที่สุด ผลนี้พบในกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง 4) บิดามารดาที่มีความเชื่อ ทางพุทธสูงให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความมากกว่าผู้ที่มี ความเชื่อทางพุทธต่ำ ซึ่งปรากฏผลทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม ที่สำคัญคือกลุ่มที่มีระดับ

เศรษฐกิจปานกลาง กลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง และกลุ่มการศึกษาสูง 5) บิฑามารดาที่มี การปฏิบัติทางพุทธสูงให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง ความเข้าใจ เนื้อความมากกว่า ผู้ปฏิบัติทางพุทธต่ำ บราภฏผลในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ที่สำคัญคือกลุ่มครอบครัวเดี่ยว กลุ่มการศึกษาสูง กลุ่มระดับเศรษฐกิจสูง และกลุ่มเฉพาะบิดา และ 6) บิฑามารดาที่มีวิถีชีวิต แบบพุทธสูงให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง ความเข้าใจ เนื้อความมากกว่าผู้ที่มีวิถีชีวิต แบบพุทธต่ำ ผลดังกล่าวบราภฏเด่นชัดในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ที่สำคัญคือ กลุ่มที่มีบุตรเรียน ชั้นประถม กลุ่มครอบครัวเดี่ยว กลุ่มการศึกษาสูงกลุ่มระดับเศรษฐกิจสูง และกลุ่มบิดา

ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ ด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตาม

ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง การยอมรับและเปลี่ยนแปลงตาม โดยพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวแปร คือ ความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ ทั้งในกลุ่มบิดามารดาโดยรวมและในกลุ่มย่อย 16 กลุ่ม บราภฏผลดังแสดงใน ตาราง 4 กล่าวคือ คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตาม

ตาราง 4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง การยอมรับและเปลี่ยนแปลงตาม พิจารณาตามลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านคือ ความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 16 กลุ่ม

กลุ่ม	ค่าเอฟ			จำนวน	ค่าเอฟ			%
	ความเชื่อ	การปฏิบัติ	วิถีชีวิตแบบ		ก x ข	ก x ค	ข x ค	
	(ก)	(ข)	พุทธ (ค)	คน	ก x ข	ก x ค	ข x ค	กxขxค รวม
กลุ่มรวม	12.10***	25.19***	63.20***	535	<1	1.66	<1	4.93* 35
บิดามารดา	7.22**	10.37***	33.34***	283	<1	<1	<1	2.73 34
เป็นบิดา	5.03*	11.57***	25.49***	229	2.34	2.60	<1	2.48 35

ตาราง 4 (ต่อ)

กลุ่ม	ค่าเอฟ			จำนวน	ค่าเอฟ				% ทำนาย
	ความเชื่อ	การปฏิบัติ	วิถีชีวิตแบบ		ก x ย	ก x ค	ย x ค	กxยxค	
	(ก)	(ข)	พช (ค)	คน					รวม
อายุมาก	4.53*	9.92**	27.61***	228	<1	<1	1.76	1.34	35
อายุน้อย	6.90**	15.14***	35.57***	301	<1	2.46	1.63	2.41	36
การศึกษาระดับสูง	7.19**	20.66***	42.44***	363	<1	<1	<1	3.06	34
การศึกษาระดับปานกลาง	3.37	4.86*	17.80***	167	<1	<1	1.30	3.58	37
ระดับเศรษฐกิจสูง	2.82	18.93***	33.20***	327	<1	<1	<1	3.23	34
ระดับเศรษฐกิจปานกลาง	11.63***	7.30**	26.55***	194	<1	1.63	1.76	2.15	39
ครอบครัวเดี่ยว	3.88*	17.11***	46.66***	314	1.79	<1	<1	4.34*	39
ครอบครัวขยาย	7.82**	7.88**	17.56***	209	<1	<1	<1	<1	29
มีบุตรชาย	3.31	10.11**	20.52***	189	<1	<1	<1	<1	36
มีบุตรหญิง	12.96***	3.10	21.15***	186	<1	<1	<1	2.98	34
บุตรเรียนชั้นประถม	7.44**	11.95***	37.32***	298	1.96	1.22	<1	2.29	34
บุตรเรียนชั้นมัธยม	3.73	3.76	10.84***	120	4.27*	<1	<1	<1	35
ประสบการณ์ทางพหุสง	9.95**	15.38***	40.56***	255	<1	1.19	<1	1.22	40
ประสบการณ์ทางพหุตา	2.27	8.68**	17.65***	252	<1	<1	<1	3.41	24

* ค่านัยสำคัญที่ระดับ .05 ** ที่ระดับ .01 *** ที่ระดับ .001

แปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวแปรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มบิดา-มารดาโดยรวม และกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวประเภทเดี่ยว เมื่อนำค่าเฉลี่ยของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านดังกล่าวจากบิดามารดา 8 กลุ่มมาเปรียบเทียบกันเป็นรายคู่

ด้วยวิธีการของนิวแมน-คูลส์ (ตาราง 9-10 ภาคผนวก ข.) บราภูผลตั้งต่อไปนี้ (1) พบว่ากลุ่มบิคารมาตาที่มีความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธสูงพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน มีคะแนนเฉลี่ยการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตามมากกว่ากลุ่มบิคารมาตาที่มีความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธต่ำพร้อมกันทั้ง 3 ด้านอย่างเด่นชัด ผลนี้พบในกลุ่มรวมและกลุ่มบิคารมาตาที่มาจากครอบครัวประเภทเดียว (2) พบว่าในกลุ่มบิคารมาตาที่มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธสูงทั้ง 2 ด้าน ถ้ามีวิถีชีวิตแบบพุทธสูงด้วย ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตามมากกว่าบิคารมาตาที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธต่ำ พบว่าในกลุ่มบิคารมาตาที่มีความเชื่อและวิถีชีวิตแบบพุทธสูงทั้ง 2 ด้าน ถ้ามีการปฏิบัติทางพุทธสูงด้วย ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านดังกล่าวมากกว่าบิคารมาตาที่มีการปฏิบัติทางพุทธต่ำ และพบอีกว่าในกลุ่มบิคารมาตาที่มีการปฏิบัติและวิถีชีวิตแบบพุทธสูงทั้ง 2 ด้าน ถ้ามีความเชื่อทางพุทธสูงด้วย ก็ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้มากกว่าบิคารมาตาที่มีความเชื่อทางพุทธต่ำ ผลทั้งหมดนี้พบในกลุ่มรวมและกลุ่มที่มาจากครอบครัวเดียว (ตาราง 9-10 ภาคผนวก ข.) อาจกล่าวได้ว่าบิคารมาตาที่มีลักษณะทางศาสนาสูงพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตามมากกว่าบิคารมาตาที่มีลักษณะทางศาสนาสูง 2 ใน 3 ด้าน แต่มีด้านที่สามที่เหลือน้อย (3) พบว่าในกลุ่มบิคารมาตาที่มีความเชื่อทางพุทธสูงแต่มีการปฏิบัติทางพุทธต่ำ ถ้ายังมีวิถีชีวิตแบบพุทธสูงอยู่ ก็สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตามได้มากกว่าบิคารมาตาที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธต่ำ ผลดังกล่าวนี้พบในกลุ่มรวม (ตาราง 9 ภาคผนวก ข.) และ (4) พบว่าในกลุ่มบิคารมาตาที่มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธต่ำทั้ง 2 ด้าน ถ้ายังมีวิถีชีวิตแบบพุทธสูงอยู่ ก็สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตามมากกว่าบิคารมาตาที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธต่ำ ในกลุ่มบิคารมาตาที่มีความเชื่อและวิถีชีวิตแบบพุทธต่ำทั้ง 2 ด้าน แต่ถ้ายังมีการปฏิบัติทางพุทธสูงอยู่ ก็สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านดังกล่าวมากกว่าบิคารมาตาที่มีการปฏิบัติทางพุทธต่ำ และในกลุ่มบิคารมาตาที่มีการปฏิบัติและวิถีชีวิตแบบพุทธต่ำทั้ง 2 ด้าน แต่ถ้ายังมีความเชื่อทางพุทธสูงอยู่ก็สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธได้มากกว่าบิคารมาตาที่มีความเชื่อทางพุทธต่ำ ผลเช่นนี้พบในกลุ่มรวมและกลุ่มบิคารมาตาจากครอบครัวเดียว (ตาราง 9-10 ภาคผนวก ข.) อาจกล่าวได้ว่า แมื่บิคารมาตาบางกลุ่มจะมีลักษณะทางศาสนาต่ำ 2 ด้าน แต่ถ้ายังมีด้านหนึ่งด้านใดสูงอยู่หนึ่งด้านก็สามารถอบรมเลี้ยงดู

ตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางศาสนาต่ำพร้อมกัน ทั้ง 3 ด้าน

เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัวแปร พบว่า คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตามแบบรวมนำไปตามสถิติสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อกับการปฏิบัติทางพุทธอย่าง เชื่อมั่นได้ในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตร เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษา (ดูตาราง 4) เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของนิวแมน-คูลล์ (ตาราง 11 ภาคผนวก ข.) พบว่า กลุ่มบิดามารดาที่มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธสูงทั้ง 2 ด้าน ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธต่ำทั้ง 2 ด้าน และยังพบว่าในกลุ่มบิดามารดาที่มีความเชื่อทางพุทธสูง ถ้ามีการปฏิบัติทางพุทธสูงด้วย ก็อบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้มากกว่าบิดามารดาที่มีการปฏิบัติทางพุทธต่ำ และในกลุ่มบิดามารดาที่มีการปฏิบัติทางพุทธสูงเหมือนกัน ถ้ามีความเชื่อทางพุทธสูงด้วย ก็จะอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้มากกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่อทางพุทธต่ำ อาจกล่าวได้ว่าบิดามารดาที่มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธสูงพร้อมกันทั้ง 2 ด้าน เป็นผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางศาสนาต่ำ กล่าว ด้านหนึ่งสูงแต่อีกด้านหนึ่งต่ำ และยังมากกว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางศาสนาต่ำทั้งสองด้านอีกด้วย

เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละตัว พบว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตามแบบรวมนำไปตามตัวแปรความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธแต่ละตัวแปรอย่าง เชื่อมั่นได้ทางสถิติในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย เกือบทุกกลุ่ม (ดูตาราง 4) โดยตัวแปรความเชื่อทางพุทธส่งผลต่อความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงอย่าง เชื่อมั่นได้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 11 จาก 16 กลุ่ม ตัวแปรการปฏิบัติทางพุทธส่งผลให้คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านดังกล่าวแปรปรวนไปอย่าง เชื่อมั่นได้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 15 จาก 16 กลุ่ม และตัวแปรวิถีชีวิตแบบพุทธส่งผลให้คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้แปรปรวนไปอย่าง เชื่อมั่นได้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย พบว่า บิดามารดาที่มีความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธแต่ละด้านในปริมาณสูง มีคะแนนเฉลี่ยการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง

การยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่อ การปฏิบัติและวิถีชีวิตแบบพุทธแต่ละด้าน ในปริมาณต่ำ (ตาราง 12 ภาคผนวก ข.)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในเวลานี้ อาจสรุปได้ดังนี้ 1) บิดามารดาที่มีลักษณะทางศาสนา ได้แก่ ความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธสูงพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน เป็นผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากที่สุด ปรากฏผลเช่นนี้ในกลุ่มรวมและกลุ่มครอบครัวเดี่ยว 2) บิดามารดาที่มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธสูงทั้ง 2 ด้าน เป็นกลุ่มที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากที่สุด ผลนี้พบในกลุ่มที่มีบุตรเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษา 3) บิดามารดาที่มีความเชื่อทางพุทธสูงให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่าผู้ที่มีความเชื่อทางพุทธต่ำ ปรากฏผลนี้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม ที่สำคัญคือ กลุ่มที่มีบุตรหญิง และกลุ่มระดับเศรษฐกิจปานกลาง 4) บิดามารดาที่ปฏิบัติทางพุทธสูงให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่าผู้ที่ปฏิบัติทางพุทธต่ำ พบผลนี้ในกลุ่มรวมและและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม ที่สำคัญคือ กลุ่มการศึกษาสูง กลุ่มระดับเศรษฐกิจสูง กลุ่มครอบครัวเดี่ยว และกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง และ 5) บิดามารดาที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธสูงให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่าผู้ที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธต่ำ ปรากฏผลเช่นนี้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ที่สำคัญคือ กลุ่มครอบครัวเดี่ยว กลุ่มการศึกษาสูง กลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง และกลุ่มที่มีบุตรเรียนชั้นประถมศึกษา

จากผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบ ด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงแต่ละด้าน โดยพิจารณาตามลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน คือ ความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ สรุปผลที่สำคัญได้เป็น 3 ประเด็นดังนี้

ประเด็นแรก แบ่งกล่าวได้เป็น 3 ส่วน คือ (1) บิดามารดาที่มีความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธสูงพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน เป็นบิดามารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากที่สุด ผลการวิจัยนี้พบในกลุ่มรวม กลุ่มตัวอย่างเฉพาะมารดา กลุ่มบิดามารดาอายุน้อย กลุ่มบิดามารดาการศึกษาระดับสูง และกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวเดี่ยว ผลเหล่านี้เป็นไปตามความคาดหมายอย่างเด่นชัด และ

(2) สำหรับกลุ่มบิดามารดาที่มีลักษณะทางศาสนา 2 ใน 3 ด้านต่ำเหมือนกัน ถ้ายังมีด้านที่เหลือด้านใดด้านหนึ่งในปริมาณสูงอยู่ ก็สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง ความเข้าใจ เนื้อความและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้มากกว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทาง ศาสนาต่ำพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน ผลนี้พบในกลุ่มรวมและกลุ่มบิดามารดาประเภทเดียวกันกับที่กล่าวถึง ข้างต้นนี้ ยกเว้นในกลุ่มที่เป็นมารดา นอกจากนี้ ในกรณีที่ผู้ปกครองมีลักษณะทางศาสนา 2 ด้าน ในปริมาณที่ขัดแย้งกัน คือ มีความเชื่อทางพุทธสูงแต่มีการปฏิบัติทางพุทธต่ำ ถ้ายังมีวิถีชีวิตแบบพุทธ ในปริมาณสูง ก็สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้มากกว่าผู้ปกครองที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธในปริมาณต่ำ ผลนี้พบในกลุ่มรวม แสดงว่าลักษณะทางศาสนาด้าน วิถีชีวิตแบบพุทธมีบทบาทอย่างสำคัญต่อความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ ด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลง

ประเด็นที่สอง แบ่งเป็น 2 ส่วน (1) พบว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้าน สร้างความเข้าใจ เนื้อความและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงไปตามแบบตามภูมิสัมพันธะระหว่าง ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธ ในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตร เรียนชั้นมัธยม โดยกลุ่มที่มีความเชื่อและ การปฏิบัติทางพุทธในปริมาณสูง เป็นผู้อบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 2 ด้านดังกล่าวข้างต้นมากที่สุด และ (2) พบว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความยังแปรปรวน ไปตามภูมิสัมพันธะระหว่าง ความเชื่อกับวิถีชีวิตแบบพุทธ ในกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง โดยพบในทำนองเดียวกันว่ากลุ่มบิดามารดาที่มีลักษณะทางศาสนาทั้ง 2 ด้านดังกล่าวในปริมาณสูง เป็นกลุ่มที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความมากที่สุด อนึ่ง พบ อีกด้วยว่าในกลุ่มบิดามารดาที่มีความเชื่อต่ำ ถ้ายังคงมีวิถีชีวิตแบบพุทธสูงอยู่ ก็สามารถอบรมเลี้ยงดู บุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความได้มากกว่าบิดามารดาที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธต่ำ

ประเด็นที่สาม พบว่า (1) บิดามารดาที่มีความเชื่อทางพุทธสูงให้การอบรมเลี้ยงดู บุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านมากกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่อต่ำ ผลนี้พบในกลุ่มรวมและ กลุ่มย่อยหลายกลุ่ม ที่สำคัญคือ กลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง กลุ่มอายุมากและกลุ่มที่มีบุตรหญิง (2) บิดามารดาที่มีการปฏิบัติทางพุทธสูงให้การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านมาก กว่าบิดามารดาที่มีการปฏิบัติทางพุทธต่ำ ผลนี้พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย ที่สำคัญคือ กลุ่มครอบครัว เดี่ยว กลุ่มการศึกษาสูง กลุ่มระดับเศรษฐกิจสูง กลุ่มอายุน้อย และกลุ่มบิดา และ (3) บิดา-

มารดาที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธสูงให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านมากกว่า บิดามารดาที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธต่ำ พบผลทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ที่สำคัญคือ กลุ่มการศึกษาสูง กลุ่มครอบครัวเดี่ยว กลุ่มบิดา กลุ่มระดับเศรษฐิกิจสูง และกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง

ลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์กับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ

การศึกษาลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ในการวิจัยครั้งนี้ หมายรวมถึงการศึกษาลักษณะทางจิตสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคล และสัมพันธภาพในครอบครัวอันเป็นปัจจัยภายนอกตัวบุคคลหรือสภาพแวดล้อม การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนแรกเป็นการพิจารณาว่าบิดามารดาในกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน คือ มีทัศนคติต่อบุตร สุขภาพจิต และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรแตกต่างกัน จะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ ด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามแต่ละด้านใน 3 ด้านดังกล่าวต่างกันหรือไม่ อย่างไร และตอนที่สองเป็นการตรวจสอบว่าสัมพันธภาพกับสมาชิกภายในครอบครัว 3 ด้าน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ความใกล้ชิดต่อบุตร และเวลาที่ใช้กับบุตร จะส่งผลให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านดังกล่าวแปรเปลี่ยนไปอย่างไร

ตอนที่หนึ่ง : ลักษณะทางจิตสังคมกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ

ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้านกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ

ด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ

ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ โดยพิจารณาตามตัวแปรอิสระทีละ 3 ตัวแปร คือ ทัศนคติต่อบุตร สุขภาพจิต และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ทั้งในกลุ่มบิดามารดาโดยรวมและ

ในกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะทางจิตสังคมและภูมิหลังของครอบครัวของผู้ตอบ 6 ตัวแปร ตัวแปรละ 2 ระดับ และลักษณะของบุตรผู้ตอบ (เฉพาะบุตรคนที่เลือกกล่าวถึงในการตอบแบบสอบถาม) อีก 2 ตัวแปร ตัวแปรละ 2 ระดับ รวมเป็นกลุ่มย่อยทั้งหมด 16 กลุ่ม ปรากฏผลว่า คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 3 ตัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยอีก 3 กลุ่ม คือ กลุ่มบิดา-มารดาอายุน้อย กลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง และกลุ่มที่มาจากครอบครัวประเภทเดี่ยว (ดูตาราง 5) เมื่อนำค่าเฉลี่ยของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จ-

ตาราง 5 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ พิจารณาตามลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน คือ ทิศนคติต่อบุตร สุขภาพจิต และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ในกลุ่มรวมและในกลุ่มย่อย 16 กลุ่ม

กลุ่ม	ค่าเอฟ				ค่าเอฟ				%
	ทัศนคติ ต่อบุตร (ก)	สุขภาพ จิต (ข)	ความเชื่อ อำนาจภายใน- นอกตน (ค)	จำนวน คน	ค่าเอฟ				
					ก x ข	ก x ค	ข x ค	กxขxค รวม	
กลุ่มรวม	8.99**	20.34***	4.37*	534	<1	1.17	1.48	4.50*	7
เป็นมารดา	<1	20.06***	<1	282	<1	<1	2.44	<1	8
เป็นบิดา	9.58**	8.07**	2.89	229	<1	1.17	1.24	3.19	9
อายุมาก	4.95*	6.24*	1.25	228	1.29	<1	3.59	<1	6
อายุน้อย	4.74*	11.93***	2.35	300	2.35	1.48	<1	3.85**	6
การศึกษาสูง	4.82*	13.34***	2.82	363	<1	<1	3.72	2.10	6
การศึกษานกลาง	4.61*	7.37**	<1	166	<1	1.24	<1	1.86	9

ตาราง 5 (ต่อ)

กลุ่ม	ค่าเอฟ				ค่าเอฟ				%
	ทัศนคติ	สภภาพ	ความเชื่อ	จำ					
	ตอบตรง	จิต	อำนาจกาย	นวน	ก x ข	ก x ค	ข x ค	กxขxค	
(ก)	(ข)	ใน-นอกตน	คน					ทำนาย	
(ด)									
ระดับเศรษฐกิจสูง	11.82***	6.46*	4.29*	326	<1	<1	4.66*	1.30	7
ระดับเศรษฐกิจปานกลาง	<1	16.56***	<1	194	3.62	1.85	<1	6.44*	9
ครอบครัวเดี่ยว	5.21*	25.17***	2.53	313	<1	4.67*	<1	4.73*	10
ครอบครัวขยาย	4.50*	1.05	2.62	209	<1	<1	2.33	<1	4
มิตรชาย	<1	5.54*	<1	188	<1	<1	<1	<1	4
มิตรหญิง	3.46	16.76***	1.45	186	<1	<1	1.22	3.42	10
บุตรเรียนชั้นประถม	2.54	16.16**	3.30	297	2.25	<1	2.29	1.58	8
บุตรเรียนชั้นมัธยม	1.18	5.80*	<1	120	<1	<1	1.71	<1	9
ประสบการณ์ทางพุทธสูง	6.36*	10.75***	2.11	254	<1	1.01	<1	<1	9
ประสบการณ์ทางพุทธต่ำ	6.95**	7.03**	1.07	252	1.16	<1	5.34*	1.02	6

* ค่านัยสำคัญที่ระดับ .05 ** ที่ระดับ .01 *** ที่ระดับ .001

รับทราบของบิตามารดาจำนวน 8 กลุ่ม มาเปรียบเทียบกันเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของนิวแมน-คูลส์ (ตาราง 13-16 ภาคผนวก ข.) ปรากฏผลดังนี้ (1) กลุ่มบิตามารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคัมสูง ทั้ง 3 ด้านพร้อมกัน (คือ มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรในปริมาณสูง มีปริมาณสุขภาพจิตดีสูง และมีความเชื่ออำนาจกายในตนสูงกว่าภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร) มีคะแนนเฉลี่ยการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบมากกว่าบิตามารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคัมทั้ง 3 ด้าน

ดังกล่าวต่ำพร้อมกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลเช่นนี้พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทั้ง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มบิตามารดาอายุน้อย กลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง และกลุ่มที่มาจากครอบครัวเดี่ยว

(2) พบผลว่าในกลุ่มบิตามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรสูงและมีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง ถ้ามีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงด้วย เป็นบิตามารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบมากกว่าบิตามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ ผลนี้พบในกลุ่มรวม กลุ่มบิตามารดาอายุน้อย กลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง และกลุ่มที่มาจากครอบครัวเดี่ยว (ตาราง 13-16 ภาคผนวก ข.) และยังพบอีกว่า ในกลุ่มบิตามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรต่ำและมีความเชื่ออำนาจภายในตนต่ำ แต่ถ้ายังคงมีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงอยู่ ก็สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบได้มากกว่าบิตามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ พบผลนี้ในกลุ่มรวมและกลุ่มที่มีระดับทางเศรษฐกิจปานกลาง (ตาราง 13, 15 ภาคผนวก ข.) นอกจากนี้ยังปรากฏว่า ในกลุ่มบิตามารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคม 2 ด้านขัดแย้งกัน คือ มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรต่ำแต่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง ถ้ายังมีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงอยู่ ก็อบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบได้มากกว่าบิตามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ พบผลนี้ในกลุ่มจากครอบครัวเดี่ยว (ตาราง 16 ภาคผนวก ข.) และ (3) พบว่าในกลุ่มบิตามารดาที่มีสุขภาพจิตดีปริมาณสูงและความเชื่ออำนาจภายในตนมาก ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อบุตรสูงด้วย ก็เป็นผู้ที่อบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบได้มากกว่าบิตามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรต่ำ ผลเช่นนี้พบในกลุ่มรวม กลุ่มบิตามารดาอายุน้อย กลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง และกลุ่มที่มาจากครอบครัวเดี่ยว (ตาราง 13-16 ภาคผนวก ข.)

เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัวแปร ปรากฏผลว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 2 ตัว คือ ทัศนคติต่อบุตรกับความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มบิตามารดาที่มาจากครอบครัวเดี่ยว (ดูตาราง 5) เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบเป็นรายคู่โดยวิธีการของนิวแมน-คูลส์ (ตาราง 17 ภาคผนวก ข.) พบว่า ในกลุ่มบิตามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อบุตรในปริมาณสูงด้วย ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบมากกว่าบิตามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรในปริมาณต่ำ และบิตามารดาในกลุ่มดังกล่าวยังมีการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้มากกว่าบิตามารดาในกลุ่มที่มีลักษณะ

ทางจิตสังคมต่ำพร้อมกันทั้งสองด้าน (คือ มีทัศนคติที่ต่อบุตรต่ำและมีความเชื่ออำนาจภายในตนต่ำ) นอกจากนี้คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบยังแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพจิตกับความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนเอง เชื่อมันได้ในกลุ่มบิดามารดาที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูงและกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ดูตาราง 5) เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกันเป็นรายคู่ (ตาราง 18-19 ภาคผนวก ข.) พบว่า ในกลุ่มบิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง ถ้ามีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงด้วย ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบมากกว่าบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ นอกจากนี้ยังพบว่าบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ ถ้ามีความเชื่ออำนาจภายในตนต่ำด้วย ก็สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรด้านเดียวกันนี้มากกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง ผลส่วนนี้ไม่เป็นไปตามความคาดหมาย ผลทั้งสองประการนี้พบทั้งในกลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจสูงและกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ

เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละตัวแปร พบว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบแปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระแต่ละตัวใน 3 ตัวอย่าง เชื่อมันได้ ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม (ดูตาราง 5) กล่าวคือ ตัวแปรทัศนคติต่อบุตรมีผลทำให้คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบแปรปรวนไปอย่าง เชื่อมันได้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 10 กลุ่มจาก 16 กลุ่ม ตัวแปรสุขภาพจิตสูงผลทำให้คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านดังกล่าวแปรปรวนไปอย่างเด่นชัดในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 15 จาก 16 กลุ่ม และตัวแปรความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน ส่งผลให้คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้แปรปรวนไปอย่างเด่นชัดในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยเพียงกลุ่มเดียวจาก 16 กลุ่ม คือ กลุ่มบิดามารดาที่มีระดับเศรษฐกิจสูง เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย (ตาราง 20 ภาคผนวก ข.) ปรากฏว่า บิดามารดาที่มีทัศนคติที่ต่อบุตรสูงและมีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงแต่ละด้านต่างมีคะแนนเฉลี่ยการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบมากกว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ต่อบุตรต่ำและมีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ ส่วนบิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูงมีคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรด้านเดียวกันนี้ใกล้เคียงกับบิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนต่ำ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ อาจสรุปได้ดังนี้ (1) ในกลุ่มบิดามารดาโดยรวม กลุ่มอายุน้อย กลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง และกลุ่มจากครอบครัวเดี่ยว พบว่าบิดามารดาที่มีลักษณะ

ทางจิตสังคมสูงทั้ง 3 ด้าน กล่าวคือ มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรสูงและความเชื่ออำนาจภายในตนสูง ถ้ามีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงช่วยให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบมากกว่าบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีปริมาณต่ำ บิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีปริมาณสูงและมีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อบุตรสูงช่วยให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรด้านเดียวกันนี้มากกว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรต่ำ และยังพบอีกว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคมสูงพร้อมกันทั้ง 3 ด้านให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านดังกล่าวมากกว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคมต่ำพร้อมกันทั้ง 3 ด้านอีกด้วย (2) ในกลุ่มบิดามารดา รวมและกลุ่มที่มีระดับทางเศรษฐกิจปานกลาง พบว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรและมีความเชื่ออำนาจภายในตนต่ำทั้งสองด้าน แต่ถ้ายังมีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงอยู่ก็สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบมากกว่าผู้ที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ และยังพบในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวเดี่ยวอีกว่า บิดามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรต่ำแต่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูงถ้ามีสุขภาพจิตดีปริมาณสูงสามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรด้านเดียวกันนี้มากกว่าผู้ที่มีสุขภาพจิตดีปริมาณต่ำ (3) ในกลุ่มครอบครัวเดี่ยว พบว่าบิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อบุตรสูงช่วยให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบมากกว่าผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรต่ำ และ (4) ในกลุ่มบิดามารดาที่มีระดับเศรษฐกิจสูงและกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ ก็พบว่า บิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง ถ้ามีสุขภาพจิตดีปริมาณสูงช่วยให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบมากกว่าผู้ที่มีสุขภาพจิตดีปริมาณต่ำ และยังพบผลตรงข้ามกับที่คาดหมายอีกว่า บิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีปริมาณต่ำและมีความเชื่ออำนาจภายในตนต่ำด้วยการอบรมเลี้ยงดูบุตรด้านเดียวกันนี้มากกว่าผู้ที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง

ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้านกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ ด้านสร้างความสำเร็จเพื่อความ

จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง
ความสำเร็จเพื่อความ โดยพิจารณาตามตัวแปรอิสระทีละ 3 ตัวแปร คือ ทัศนคติต่อบุตร สุขภาพจิต
และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ทั้งในกลุ่มบิดามารดาโดยรวม
และกลุ่มบิดามารดาที่แยกย่อยตามลักษณะทางจิตสังคมและภูมิหลังของครอบครัวจำนวน 16 กลุ่ม

ปรากฏผลว่า คณะกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จนี้เพื่อความแปรปรวนไป ตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มรวม กลุ่มบิดามารดา อายุน้อย และกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรหญิง (ดูตาราง 6) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของบิดา- มารดา 8 กลุ่มเป็นรายคู่โดยวิธีการของนิวแมน-คูลล์ (ตาราง 21-23 ภาคผนวก ข.) ปรากฏ ผลดังนี้ (1) ในกลุ่มบิดามารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคมสูงทั้ง 3 ด้าน (คือ มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรสูง มีสุขภาพจิตดีปริมาณสูงและมีความเชื่ออำนาจภายในตนเองสูงกว่าภายนอกตน) มีคะแนนเฉลี่ยการอบรม- เลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จนี้ความมากกว่าบิดามารดาในกลุ่มที่มีลักษณะทาง จิตสังคมต่ำพร้อมกันทั้ง 3 ด้านอย่างเด่นชัด ผลเช่นนี้พบในกลุ่มรวม กลุ่มบิดามารดาอายุน้อย และ กลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรหญิง (ตาราง 21-23 ภาคผนวก ข.) (2) พบว่าในกลุ่มบิดามารดาที่มี ทัศนคติที่ดีต่อบุตรสูง และมีความเชื่ออำนาจภายในตนเองสูง ถ้ามีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงด้วย อบรม- เลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จนี้ความมากกว่าบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณ ต่ำ ผลเช่นนี้พบทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มบิดามารดาอายุน้อย และกลุ่มที่มีบุตรหญิง (ตาราง 21-23 ภาคผนวก ข.) และ (3) ยังพบอีกด้วยว่า ในกลุ่มบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงและมี ความเชื่ออำนาจภายในตนเองสูง ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อบุตรต่ำ ก็อบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านดังกล่าว มากกว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรต่ำ พบผลนี้ในกลุ่มรวม กลุ่มบิดามารดาอายุน้อย และกลุ่มที่มี บุตรหญิง เช่นกัน

เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัวแปร ปรากฏผลดังนี้ คณะกรรมการอบรมเลี้ยงดู บุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จนี้เพื่อความแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 2 ตัวอย่างเชื่อมั่นได้ คือ ทัศนคติต่อบุตรกับสุขภาพจิตในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 5 กลุ่ม คือ กลุ่ม ผู้ตอบที่เป็นบิดา กลุ่มที่มีอายุน้อย กลุ่มที่มีระดับการศึกษาสูง กลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลางและ กลุ่มที่มีบุตรเป็นหญิง (ดูตาราง 6) เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกันเป็นรายคู่โดยวิธีการ ของนิวแมน-คูลล์ (ตาราง 24-29 ภาคผนวก ข.) พบผลว่าในกลุ่มบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อ บุตรสูงและมีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูง ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จ- นี้ความมากกว่ากลุ่มบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรต่ำและมีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำอย่างเชื่อมั่น ได้ ผลนี้ปรากฏในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทั้ง 5 กลุ่มดังกล่าว พบว่าในกลุ่มบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ดี ต่อบุตรสูง ถ้ามีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงด้วย ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จ

ตาราง 6 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง
ความเข้าใจเพื่อความ พิจารณาตามลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน คือ ทักษะดีต่อบุตร สุขภาพจิต
และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 16 กลุ่ม

กลุ่ม	ค่าเอฟ								% ทำนาย
	ทัศนคติ ต่อบุตร (ก)	สุขภาพ จิต (ข)	ความเชื่อ อำนาจภายใน- นอกตน (ค)	จำนวน คน	ค่าเอฟ				
					ก x ข	ก x ค	ข x ค	กxขxค	
(ด)									
กลุ่มรวม	11.31***	11.21***	4.56*	534	5.29*	<1	1.90	4.50*	5
เป็นมารดา	<1	10.73***	<1	282	<1	<1	6.54*	1.53	5
เป็นบิดา	13.32***	4.20*	2.05	229	4.84*	<1	<1	<1	8
อายุมาก	8.99**	1.85	1.22	228	<1	<1	4.48*	<1	6
อายุน้อย	4.21*	8.87**	2.46	300	9.50***	1.97	<1	4.41*	5
การศึกษาสูง	4.33*	4.27*	<1	363	4.94*	<1	1.68	3.04	3
การศึกษานกลาง	10.64***	9.50**	2.45	166	1.57	3.96*	<1	2.80	14
ระดับเศรษฐกิจสูง	13.91***	4.94*	2.55	326	1.54	<1	2.13	2.20	7
ระดับเศรษฐกิจปานกลาง	<1	9.17**	1.13	194	4.62*	<1	<1	3.02	6
ครอบครัวเดี่ยว	6.26*	8.86**	1.58	313	3.09	<1	<1	3.55	6
ครอบครัวขยาย	5.12*	2.27	3.61	209	1.59	<1	2.93	1.67	5
บุตรชาย	3.70	1.17	<1	188	<1	1.23	<1	<1	4
บุตรหญิง	1.34	20.16***	2.77	186	4.50*	<1	1.16	4.37*	11
บุตรเรียนชั้นประถม	4.07*	10.26**	1.67	297	3.30	<1	<1	1.27	6
บุตรเรียนชั้นมัธยม	1.57	3.97*	<1	120	<1	1.77	2.08	<1	5

ตาราง 6 (ต่อ)

กลุ่ม	ค่าเอฟ								%
	ทัศนคติ	สุขภาพ	ความเชื่อ	ใจ	ค่าเอฟ				
	ตอบตรง	จิต	อำนาจกาย	นวน	ก x ข	ก x ค	ข x ค	กxขxค	
(ก)	(ข)	ใน-นอกคน	คน	ก x ข	ก x ค	ข x ค	กxขxค	รวม	
ประสบการณ์ทางพุทธสง	5.94*	9.44**	2.84	254	1.90	<1	<1	<1	8
ประสบการณ์ทางพุทธธา	9.62**	1.36	<1	252	2.66	<1	3.04	3.14	5

* คำนัยสำคัญที่ระดับ .05 ** ที่ระดับ .01 *** ที่ระดับ .001

เข้าใจเนื้อความมากกว่าบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ ผลนี้พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยอีก 5 กลุ่มดังกล่าวข้างต้น นอกจากนี้ยังพบว่า ในกลุ่มบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูง ถ้ามีทัศนคติที่ต่อบุตรสูงด้วย จะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้มากกว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ต่อบุตรต่ำ ผลนี้พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทั้ง 5 กลุ่มเช่นกัน อาจกล่าวได้ว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคมด้านทัศนคติที่ต่อบุตรและสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงทั้งสองด้าน จะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความมากกว่ากลุ่มที่มีลักษณะทางจิตสังคมดังกล่าวสูงด้านหนึ่งแต่ต่ำอีกด้านหนึ่ง และยิ่งมากกว่ากลุ่มที่มีลักษณะทางจิตสังคมทั้งสองด้านนี้ต่ำอีกด้วย พบต่อมาว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ-เนื้อความแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อบุตรกับความเชื่ออำนาจกายใน-ภายนอกคน อย่างไรก็ตามได้ในกลุ่มบิดามารดาที่มีการศึกษาระดับปานกลาง (ดูตาราง 6) เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีการของนิวแมน-คูลส์ (ตาราง 30 ภาคผนวก ข.) พบว่า ในกลุ่มบิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจกายในตนเองสูง ถ้ามีทัศนคติที่ต่อบุตรสูงด้วย จะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความมากกว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ต่อบุตรต่ำ และยิ่ง

มากกว่ากลุ่มบิดามารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคมทั้งสองด้านต่ำ (คือ มีทัศนคติที่ต่อต้านบุตรต่ำ และมีความเชื่ออำนาจภายในตนต่ำ) ในทางกลับกัน พบว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ต่อต้านบุตรต่ำและยังมีความเชื่ออำนาจภายในตนต่ำด้วย ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้มากกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง ซึ่งเป็นผลที่กลับกับความคาดหมาย และยังพบว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพจิตกับความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนเอง เชื่อมกันได้ในกลุ่มผู้ตอบที่เป็นมารดา และกลุ่มผู้ตอบอายุมาก (ดูตาราง 6) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยให้รายคู่ด้วยวิธีการของนิวแมน-คูลส์ (ตาราง 31-32 ภาคผนวก ข.) พบว่าในกลุ่มบิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง ถ้ามีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงด้วย ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความได้มากกว่าบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ และยังมากกว่ากลุ่มที่มีลักษณะทางจิตสังคมทั้งสองด้านต่ำพร้อมกัน (คือ มีสุขภาพจิตดีปริมาณต่ำ และมีความเชื่ออำนาจภายในตนต่ำ) ในทิศทางกลับกัน พบว่าบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำอยู่แล้ว ถ้ามีความเชื่ออำนาจภายในตนต่ำด้วย ก็ยังสามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้มากกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูงอย่างเด่นชัด ผลดังกล่าวนี้กลับกับความคาดหมายของการวิจัยนี้

เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละตัว พบว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความแปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระแต่ละตัวอย่าง เชื่อมกันได้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม (ดูตาราง 6) กล่าวอีกนัยหนึ่ง ตัวแปรทัศนคติต่อบุตรส่งผลทำให้คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความแปรปรวนไปอย่าง เชื่อมกันได้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 11 จาก 16 กลุ่ม ตัวแปรสุขภาพจิตส่งผลให้คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านดังกล่าวแปรปรวนไปในระดับที่ เชื่อมกันได้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 12 จาก 16 กลุ่ม และตัวแปรความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรส่งผลให้คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้แปรปรวนไปอย่าง เชื่อมกันได้ในกลุ่มรวมเท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย (ตาราง 33 ภาคผนวก ข.) ปรากฏว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ต่อต้านบุตรสูงมีคะแนนเฉลี่ยการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความมากกว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ต่อต้านบุตรต่ำ บิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงมีคะแนนเฉลี่ยการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านดังกล่าวมากกว่าบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ แต่กลับพบว่า

บิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนต่ำมีคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรด้านเดียวกันนี้มากกว่า
บิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง

ผลวิจัยในส่วนนี้ สรุปได้ว่า (1) ในกลุ่มบิดามารดา รวม กลุ่มอายุน้อย และกลุ่มที่มี
บุตรหญิง พบว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคมสูงพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน กล่าวคือ มีทัศนคติที่ดีต่อ
บุตรสูง ความเชื่ออำนาจภายในตนสูง ถ้ามีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงด้วย เป็นผู้สามารถให้การอบรม-
เลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จ เนื้อความที่ได้มากกว่าบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีใน
ปริมาณต่ำ บิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีและความเชื่ออำนาจภายในตนสูง ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อบุตรสูงด้วย
ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้มากกว่าผู้ที่ทัศนคติที่ดีต่อบุตรต่ำ นอกจากนี้ยัง
พบว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคมสูงพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรด้านเดียวกันนี้
มากกว่าผู้ที่ที่มีลักษณะทางจิตสังคมต่ำพร้อมกันทั้ง 3 ด้านอีกด้วย (2) ในกลุ่มบิดามารดา รวม กลุ่ม
เฉพาะบิดา กลุ่มอายุน้อย กลุ่มระดับการศึกษาสูง กลุ่มระดับเศรษฐกิจปานกลาง และกลุ่มที่มีบุตร
หญิง พบว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรสูงและมีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงด้วยให้การอบรมเลี้ยงดู
บุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จ เนื้อความมากที่สุด (3) ในกลุ่มบิดามารดาที่มีการศึกษา
ระดับปานกลาง พบว่า บิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อบุตรสูงด้วย
ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จ เนื้อความมากกว่าบิดามารดาซึ่งมีทัศนคติ
ที่ดีต่อบุตรต่ำ แต่กลับพบอีกว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรต่ำ ถ้ามีความเชื่ออำนาจภายในตน
ต่ำด้วยให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรด้านเดียวกันนี้มากกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง
และ (4) ในกลุ่มเฉพาะมารดาและกลุ่มบิดามารดาอายุมาก พบว่าบิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจ
ภายในตนสูง ถ้ามีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงด้วยให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จ
สำเร็จ เนื้อความมากกว่าบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ และยังพบผลตรงข้ามกับที่คาดหมาย
ว่า บิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีปริมาณต่ำ ถ้ามีความเชื่ออำนาจภายในตนต่ำด้วยยังสามารถให้การ
อบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้มากกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง

ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้านกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ ด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม

ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม โดยพิจารณาตามตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปร คือ ทักษะคิดต่อบุตร สุขภาพจิต และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกคนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 16 กลุ่ม พบผลว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มบิดามารดาที่มีอายุน้อย (ดูตาราง 7) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของบิดามารดา 8 กลุ่ม เป็นรายคู่ด้วยวิธีการของนิวแมน-คูลส์ (ตาราง 34 ภาคผนวก ข.) พบผลว่า ในกลุ่มบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรสูง และมีความเชื่ออำนาจภายในตนเองสูง ถ้ามีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงด้วย ก็จะอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านดังกล่าวมากกว่าบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำอย่างเด่นชัด และยังพบว่าในกลุ่มบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงและมีความเชื่ออำนาจภายในตนเองสูง ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อบุตรสูง ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้ได้มากกว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรต่ำอย่างเชื่อมั่นได้อีกด้วย

เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัว พบว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพจิตกับความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกคนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มผู้ตอบที่เป็นมารดาและกลุ่มบิดามารดาที่มีอายุมาก (ดูตาราง 7) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของนิวแมน-คูลส์ (ตาราง 35-36 ภาคผนวก ข.) ผลปรากฏว่าในกลุ่มบิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนเองสูง ถ้ามีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงด้วย ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามมากกว่าบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ ผลนี้พบในกลุ่มย่อยทั้ง 2 กลุ่มดังกล่าวข้างต้น พบว่ากลุ่มที่มีลักษณะทางจิตสังคม 2 ด้านนี้ คือ สุขภาพจิตดีและความเชื่ออำนาจภายในตนเองสูง ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามมากกว่ากลุ่มที่มีลักษณะทางจิตสังคม 2 ด้านดังกล่าวในปริมาณต่ำพร้อมกัน ผลนี้พบเฉพาะในกลุ่มผู้ตอบที่เป็นมารดา (ตาราง 35 ภาคผนวก ข.) ในทางกลับกันพบว่าในกลุ่มบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ ถ้ามีความเชื่ออำนาจภายในตนเองต่ำด้วย ก็ยังสามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้าน

เดียวกันนี้ได้มากกว่าวิตามินซีที่ความเชื่ออำนาจภายในตนเองอย่างเชื่อมั่นได้ ผลนี้พบในกลุ่ม
 วิตามินซีอายุมาก (ตาราง 36 ภาคผนวก ข.) เป็นผลที่ตรงข้ามกับความคาดหมาย

เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละตัว พบว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธด้าน
 สร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตามบรรพชาภิเษกตามตัวแปรอิสระแต่ละตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
 ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม (ดูตาราง 7) โดยตัวแปรทัศนคติต่อบุตรส่งผลทำให้คะแนนการ

ตาราง 7 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้าน
 สร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลง พิจารณาตามลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน คือ ทัศนคติต่อบุตร
 สุขภาพจิต และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ในกลุ่มรวมและ
 ในกลุ่มย่อย 16 กลุ่ม

กลุ่ม	ค่าเอฟ				ค่าเอฟ				%
	ทัศนคติ	สุขภาพ	ความเชื่อ	จำ					
	ต่อบุตร	จิต	อำนาจภายใน-นอกตน	นวน	ก x ข	ก x ค	ข x ค	กxขxค	
(ก)	(ข)		คน					รวม	
(ด)									
กลุ่มรวม	5.24*	8.05**	6.21*	534	2.09	<1	1.54	2.13	3
เป็นมารดา	<1	6.07*	<1	282	<1	<1	4.07*	<1	3
เป็นบิดา	4.15*	5.80*	4.53*	229	2.25	<1	<1	1.40	5
อายุมาก	3.10	<1	1.08	528	<1	<1	5.08*	<1	2
อายุน้อย	2.64	8.91**	4.37*	300	3.15	<1	<1	3.95*	5
การศึกษาสูง	3.27	2.40	1.00	363	1.62	<1	1.25	2.60	2
การศึกษานกลาง	3.32	9.77**	4.19*	166	<1	<1	<1	<1	10
ระดับเศรษฐกิจสูง	7.36**	3.88*	2.73	326	<1	<1	1.71	<1	5
ระดับเศรษฐกิจปานกลาง	<1	7.92**	2.54	194	3.12	<1	<1	3.12	6

ตาราง 7 (ต่อ)

กลุ่ม	ค่าเอฟ								% ทานาย รวม
	ทัศนคติ	สขภาพ	ความเชื่อ	จำ	ค่าเอฟ				
	ตอบตร	จิต	อำนาจภายใน-นอกตน	นวน	ก x ข	ก x ค	ข x ค	กxขxค	
(ก)	(ข)	(ค)	(ง)	ก x ข	ก x ค	ข x ค	กxขxค	รวม	
ครอบครัวเดี่ยว	1.68	10.46***	1.22	313	1.25	<1	<1	1.89	5
ครอบครัวขยาย	5.41*	<1	8.99**	209	1.14	<1	<1	1.58	5
มิตรชาย	3.01	<1	<1	188	2.16	<1	<1	<1	3
มิตรหญิง	<1	17.15***	1.22	186	3.53	1.77	1.33	2.43	9
บุตรเรียนชั้นประถม	<1	9.12**	3.34	297	1.90	<1	1.28	<1	4
บุตรเรียนชั้นมัธยม	1.89	3.14	<1	120	<1	3.02	2.75	1.88	5
ประสบการณ์ทางพุทธสูง	2.97	9.28**	1.27	254	<1	<1	<1	<1	6
ประสบการณ์ทางพุทธต่ำ	5.10*	<1	3.79	252	1.99	1.10	2.49	1.07	3

* คำนัยสำคัญที่ระดับ .05 ** ที่ระดับ .01 *** ที่ระดับ .001

อบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตามแปรปรวนไปอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 4 กลุ่มจาก 16 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มบิดา กลุ่มบิดามารดาที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง กลุ่มจากครอบครัวขยาย และกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ ตัวแปรสุขภาพจิตส่งผลให้คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านดังกล่าวแปรปรวนไปอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 11 กลุ่มจาก 16 กลุ่ม และตัวแปรความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรส่งผลทำให้คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันแปรปรวนไปอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มบิดา กลุ่มอายุน้อย กลุ่มการศึกษาปานกลาง และกลุ่ม

บิดามารดาจากครอบครัวประเภทขยาย เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย (ตาราง 37 ภาคผนวก ข.) พบว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ต่อต้านบุตรและมีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงแต่ละด้านต่างก็มีคะแนนเฉลี่ย การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่ากลุ่มที่มีทัศนคติที่ต่อต้านบุตรและมีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ แต่กลับพบว่าบิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนเองต่ำ มีคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้มากกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนเองสูง

ผลในส่วนนี้ สรุปได้ว่า (1) ในกลุ่มบิดามารดาอายุน้อย พบว่าบิดามารดาซึ่งมีทัศนคติที่ต่อต้านบุตรและมีความเชื่ออำนาจภายในตนเองสูง ถ้ามีสุขภาพจิตดีปริมาณสูงด้วยการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่าผู้ที่มีสุขภาพจิตดีปริมาณต่ำ และพบอีกว่า บิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีและมีความเชื่ออำนาจภายในตนเองปริมาณสูง ถ้ามีทัศนคติที่ต่อต้านสูงด้วยการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้มากกว่าผู้ที่มีทัศนคติที่ต่อต้านต่ำ (2) ในกลุ่มผู้เป็นมารดาและกลุ่มบิดามารดาที่มีอายุมาก บิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนเองสูง ถ้ามีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงด้วยการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่าผู้ที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ และยังพบผลที่ตรงข้ามกับความคาดหมายในกลุ่มบิดามารดาอายุมาก ว่าบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีปริมาณต่ำ ถ้ามีความเชื่ออำนาจภายในตนเองต่ำด้วยการอบรมเลี้ยงดูบุตรด้านเดียวกันนี้มากกว่าผู้ที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนเองสูง

จากผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ ด้านสร้างความเข้าใจในความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงแต่ละด้าน พิจารณาตามตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปร คือ ทัศนคติต่อต้านบุตร สุขภาพจิต ความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน สรุปผลได้เป็น 3 ประเด็นดังนี้

ประเด็นแรก แบ่งผลออกเป็น 3 ส่วน (1) ในกลุ่มบิดามารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคมสูง พร้อมกันทั้ง 3 ด้าน ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้งด้านที่ 1 และ 2 (คือ ด้านสร้างความสนใจรับทราบและด้านสร้างความเข้าใจในความ) มากกว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคมต่ำ พร้อมกันทั้ง 3 ด้าน ผลเช่นนี้พบในกลุ่มรวม กลุ่มบิดามารดาอายุน้อย พบต่อไปว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคมสูงพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธเฉพาะด้านที่ 1 มากกว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคมต่ำพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน ผลนี้พบในกลุ่มบิดามารดาที่มี

ระดับเศรษฐกิจปานกลางและบิดามารดาที่มาจากครอบครัวประเภทเดียว และยังพบอีกว่า บิดามารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคมสูงพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธเฉพาะด้านที่ 2 มากกว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคมต่ำพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน ผลนี้พบในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรหญิง ผลของการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดในเวลานี้เป็นไปตามความคาดหมายอย่างเด่นชัด (2) พบว่าในกลุ่มบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ต่อบุตรสูงและมีความเชื่ออำนาจภายในตนเองสูง ถ้ามีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงด้วย ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านมากกว่าบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ ผลลักษณะนี้พบในกลุ่มบิดามารดาอายุน้อยเมื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้าน พบผลในทำนองเดียวกันในกลุ่มรวมเมื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านที่ 1 และด้านที่ 2 พบผลลักษณะเดียวกันในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวเดี่ยว และกลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลางเมื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านที่ 1 และสุดท้ายพบผลเช่นเดียวกันนี้ในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรเป็นหญิง เมื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านที่ 2 ต่อไปพบว่าในกลุ่มบิดามารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคม 2 ด้านในปริมาณต่ำ (คือมีทัศนคติที่ต่อบุตรต่ำและมีความเชื่ออำนาจภายในตนเองต่ำ) ถ้ายังมีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูง ก็สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบมากกว่าบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ ผลนี้พบในกลุ่มรวมและกลุ่มบิดามารดาที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง และยังพบอีกว่าในกลุ่มบิดามารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคม 2 ด้านขัดแย้งกัน (คือ มีทัศนคติที่ต่อบุตรต่ำแต่มีความเชื่ออำนาจภายในตนเองสูง) ถ้ายังเป็นผู้มีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูง ก็สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้ได้มากกว่าบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ พบผลนี้ในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวเดี่ยว ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเวลานี้ชี้ให้เห็นว่าบิดามารดาโดยรวมที่มีทัศนคติที่ต่อบุตรและความเชื่ออำนาจภายในตนเองสูง ถ้ามีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงด้วย เป็นผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้านมากกว่าผู้ที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ นอกจากนี้ในกลุ่มบิดามารดาบางประเภทที่มีทัศนคติที่ต่อบุตรและความเชื่ออำนาจภายในตนเองต่ำทั้งสองด้านหรือมีทัศนคติที่ต่อบุตรต่ำแต่มีความเชื่ออำนาจภายในตนเองสูง ถ้ายังมีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงอยู่ ก็สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบได้มากกว่าบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ และ (3) ในกลุ่มบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีและมีความเชื่ออำนาจภายในตนเองสูงทั้งสอง

ด้าน ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อบุตรสูงด้วย ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านมากกว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรต่ำ ผลลักษณะนี้ปรากฏในกลุ่มบิดามารดาที่มีอายุน้อยจากการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้าน ผลเช่นเดียวกันนี้ปรากฏในกลุ่มรวมจากการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านที่ 1 และด้านที่ 2 และผลในทำนองเดียวกันยังปรากฏในกลุ่มบิดามารดาที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง และกลุ่มบิดามารดาที่มาจากครอบครัวประเภทเดียว เมื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ชี้ให้เห็นว่าในกลุ่มบิดามารดาอายุน้อยที่มีสุขภาพจิตดีและความเชื่ออำนาจภายในตนสูงทั้ง 2 ด้าน ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อบุตรสูงด้วย สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้านมากกว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรต่ำ

ประเด็นที่ลดลง พบว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้าน

แปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัวอย่าง เชื้อมັນได้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่มและเมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพบผลที่อาจแบ่งได้เป็น 3 ส่วนดังนี้ (1) พบว่าในกลุ่มบิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง ถ้ามีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงด้วย ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านมากกว่าบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ ผลลักษณะนี้พบในกลุ่มที่เป็นมารดาและกลุ่มบิดามารดาที่มีอายุมากจากการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านที่ 2 และด้านที่ 3 (ด้านสร้างความเข้าใจในความและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลง) และพบผลเช่นเดียวกันนี้ในกลุ่มบิดามารดาที่มีระดับเศรษฐกิจสูงและกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธตำล้าหรับการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านที่ 1 (ด้านสร้างความสนใจรับทราบ) นอกจากนี้ยังพบผลว่าในกลุ่มบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรสูง ถ้ามีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงด้วย ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านที่ 2 (ด้านสร้างความเข้าใจในความ) มากกว่าบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ ผลนี้พบในกลุ่มบิดามารดาโดยรวม กลุ่มที่เป็นบิดา กลุ่มอายุน้อย กลุ่มที่มีการศึกษาสูง กลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง และกลุ่มที่มีบุตรหญิง อาจกล่าวได้ว่าแนวทางบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรหรือความเชื่ออำนาจภายในตนด้านใดด้านหนึ่งสูง ถ้ามีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงด้วย สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านมากกว่าบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ (2) พบผลว่าในกลุ่มบิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อบุตรสูงด้วย ให้การ

อบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านที่ 1 และด้านที่ 2 (ด้านสร้างความสนใจรับทราบและด้านสร้าง
ความเข้าใจเนื้อความ) มากกว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ต่อบุตรต่ำ ผลนี้พบในกลุ่มบิดามารดาที่
มาจากครอบครัวประเภทเดียวและกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปานกลาง ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบ
อีกว่า ในกลุ่มบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูง ถ้ามีทัศนคติที่ต่อบุตรสูงด้วย ให้การอบรม-
เลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านที่ 2 (ด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความ) มากกว่าบิดามารดาที่มี
ทัศนคติที่ต่อบุตรต่ำ ผลนี้พบในกลุ่มบิดามารดา รวม กลุ่มที่เป็นมารดา กลุ่มอายุน้อย กลุ่มการศึกษา
สูง กลุ่มเศรษฐกิจระดับปานกลาง และกลุ่มที่มีบุตรหญิง อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ในหมู่บิดามารดา
ที่มีสุขภาพจิตดีหรือมีความเชื่ออำนาจภายในตนเองด้านใดด้านหนึ่ง ปริมาณสูง ถ้ามีทัศนคติที่ต่อบุตรใน
ปริมาณสูงด้วย ก็สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้าน ได้มากกว่า
บิดามารดาที่มีทัศนคติที่ต่อบุตรในปริมาณต่ำ และ (3) ในทางกลับกันพบว่า ในกลุ่มบิดามารดา
ที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ ถ้ามีความเชื่ออำนาจภายในตนเองต่ำด้วย ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตาม
แนวพุทธแต่ละด้านมากกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนเองสูง ผลลักษณะนี้พบในกลุ่มบิดา-
มารดาที่อายุมากสำหรับการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ
ด้านที่ 2 และด้านที่ 3 (ด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตาม)
พบผลเช่นเดียวกันนี้ เฉพาะในกลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจสูงและกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำสำหรับ
การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านที่ 1 (ด้านสร้าง
ความสนใจรับทราบ) และพบผลทำนองเดียวกันในกลุ่มมารดาและกลุ่มบิดามารดาที่มีการศึกษา
ระดับปานกลางสำหรับการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ
ด้านที่ 2 (ด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความ) อาจกล่าวได้ว่าบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ
ถ้ามีความเชื่ออำนาจภายในตนเองต่ำด้วย ยังสามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน
3 ด้านมากกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนเองสูง ผลวิจัยส่วนนี้ตรงข้ามกับความคาดหมาย

ประเด็นสุดท้าย พบว่า (1) บิดามารดาที่มีทัศนคติที่ต่อบุตรในปริมาณสูง ให้การอบรม-
เลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้าน มากกว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ต่อบุตรปริมาณต่ำ
ผลนี้พบในกลุ่มมารดาและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม ที่สำคัญคือ กลุ่มเฉพาะบิดา กลุ่มบิดามารดาที่มีระดับทาง
เศรษฐกิจสูง กลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ และกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปานกลาง (2) บิดา-
มารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านมากกว่า

บิถามารดาที่มีสุขภาพจิตดีปริมาณต่ำ พบผลในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม ที่สำคัญคือ กลุ่มบิถา-
มารดาที่มีบุตรหญิง กลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง กลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง กลุ่มที่บุตร
เรียนอยู่ชั้นประถมศึกษา และกลุ่มจากครอบครัวเดี่ยว และ (3) บิถามารดาที่มีความเชื่ออำนาจ
ภายในตนต่ำให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จและความเชื่ออำนาจ
การยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่าบิถามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง ผลนี้พบในกลุ่มรวม
และกลุ่มย่อยบางกลุ่ม ที่สำคัญคือ กลุ่มจากครอบครัวขยาย กลุ่มเฉพาะบิดา และกลุ่มอายุย่อย ผลนี้
ส่วนนี้ตรงข้ามกับความคาดหมายของการวิจัย

ตอนที่สอง : สัมพันธภาพในครอบครัว กับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ

สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้านกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ ด้านสร้างความสนใจรับทราบ

ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง
ความสนใจรับทราบ โดยพิจารณาตามตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปรคือ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส
ความใกล้ชิดบุตร และเวลาที่ใช้กับบุตร ทั้งในกลุ่มบิถามารดาโดยรวมและกลุ่มบิถามารดาประเภท
ต่าง ๆ ที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัวจำนวน 16 กลุ่ม ปรากฏผลว่า
คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์
ระหว่างตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสกับความใกล้ชิดบุตร อย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติในกลุ่มผู้ที่เป็บบิดา กลุ่มบิถามารดาที่อายุมาก และกลุ่มบิถามารดาที่มีบุตรชาย (ดูตาราง 8)
เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีการของนิวแมน-คูลลี (ตาราง 38-40 ภาคผนวก ข.)
ปรากฏผลดังนี้ พบว่ากลุ่มบิถามารดาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสสูงและมีความใกล้ชิดบุตรสูง
ช่วยให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบมากกว่ากลุ่มบิถามารดา
ที่มีลักษณะทั้ง 2 ด้านดังกล่าวต่ำ ผลนี้พบในกลุ่มบิดา กลุ่มบิถามารดาอายุมาก และกลุ่มบิถามารดา
ที่มีบุตรชาย (ตาราง 38-40 ภาคผนวก ข.) และยังพบอีกว่าในกลุ่มบิถามารดาที่มีความสัมพันธ์
ระหว่างคู่สมรสสูง ถ้ามีความใกล้ชิดบุตรสูงด้วย ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้

ตาราง 8 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้าน
สร้างควมสนใจรับทราบ พิจารณาตามตัวแปรสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน คือ ความสัมพันธ์
ระหว่างคู่สมรส ความใกล้ชิดบุตร และเวลาที่ใช้กับบุตร ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 16 กลุ่ม

กลุ่ม	ค่าเอฟ			จำนวน	ค่าเอฟ				% ทำนาย
	ความสัมพันธ์ ระหว่าง คู่สมรส (ก)	ความ ใกล้ชิด บุตร (ข)	เวลาที่ใช้ กับบุตร (ค)		ค่าเอฟ				
					ก x ข	ก x ค	ข x ค	กxขxค	
					ข	ค	รวม		
กลุ่มรวม	1.65	28.07***	<1	377	2.38	<1	<1	2.58	9
เบนมารดา	<1	11.85***	<1	196	<1	<1	<1	1.36	7
เบนบิดา	1.18	14.10***	<1	165	4.50*	1.65	1.19	1.49	10
อายุมาก	<1	13.29***	<1	156	5.30*	<1	<1	<1	9
อายุน้อย	1.72	18.82***	<1	219	<1	<1	1.12	2.79	11
การศึกษาสูง	1.10	14.07***	<1	251	1.15	<1	<1	<1	7
การศึกษานกลาง	<1	14.94***	<1	124	1.70	<1	<1	1.67	15
ระดับเศรษฐกิจสูง	3.06	11.06***	<1	236	1.43	<1	<1	2.99	7
ระดับเศรษฐกิจปานกลาง	<1	17.39***	<1	132	<1	1.05	1.04	<1	13
ครอบครัวเดียว	1.72	8.05**	<1	229	<1	<1	<1	1.20	6
ครอบครัวขยาย	1.32	22.28***	<1	141	3.17	<1	<1	<1	16
มิตรชาย	<1	25.32***	<1	142	4.34*	<1	<1	<1	19
มิตรหญิง	<1	3.01	<1	126	<1	<1	1.27	1.13	4
บุตรเรียนชั้นประถม	1.60	22.82***	<1	218	3.10	1.61	<1	<1	11
บุตรเรียนชั้นมัธยม	1.32	3.64	<1	82	1.15	2.57	<1	<1	10

ตาราง 8 (ต่อ)

กลุ่ม	ค่าเอฟ				จำนวน	ค่าเอฟ			% ทำนาย
	ความสัมพันธ	ความ	เวลาที่ใช้	ค		ค	ค	ค	
	ระหว่าง	ใกล้ชิดบุตร	กับบุตร						
ความสัมพันธ์ (ก)	(ข)	(ค)	คน	รวม					
ประสบการณ์ทางพุทธสง	1.87	13.01***	<1	178	2.36	<1	1.95	<1	9
ประสบการณ์ทางพุทธดา	2.92	12.54***	<1	185	<1	<1	<1	1.20	11

* คำนัยสำคัญที่ระดับ .05 ** ที่ระดับ .01 *** ที่ระดับ .001

มากกว่าบิดามารดาที่มีความใกล้ชิดบุตรต่ำ ผลเช่นนี้พบในกลุ่มบิดาและกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรชาย (ตาราง 38, 40 ภาคผนวก ข.) สำหรับในกลุ่มบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสต่ำ ถ้ายังมีความใกล้ชิดบุตรสูงอยู่ ก็สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบมากกว่าบิดามารดาที่มีความใกล้ชิดบุตรต่ำอย่างเด่นชัด ผลเช่นนี้พบในกลุ่มบิดา กลุ่มบิดามารดาที่อายุมากและกลุ่มที่มีบุตรชาย (ตาราง 38-40 ภาคผนวก ข.) นอกจากนี้ในกลุ่มบิดามารดาที่มีความใกล้ชิดบุตรต่ำ ถ้ายังมีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสสูงอยู่ ก็สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบได้มากกว่าผู้ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสต่ำ ผลนี้พบเฉพาะในกลุ่มบิดากลุ่มเดียว (ตาราง 38 ภาคผนวก ข.) จากผลในส่วนนี้ อาจกล่าวได้ว่าในกลุ่มบิดามารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัว ได้แก่ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสและความใกล้ชิดบุตรสูงทั้ง 2 ด้าน สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบได้มากกว่าบิดามารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวด้านที่ 1 สูง แต่ด้านที่ 2 ต่ำ และยิ่งมากกว่าบิดามารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวต่ำทั้ง 2 ด้านด้วย นอกจากนี้ในกรณีที่มีบิดามารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวด้านที่ 1 ต่ำ ถ้าสัมพันธภาพด้านที่ 2 ยังสูงอยู่ ก็สามารถอบรมเลี้ยงดู

บุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบได้มากกว่าบิดามารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัว
ด้านที่ 2 ต่ำ

เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระทีละตัว (ตาราง 8) พบว่าการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ
ด้านสร้างความสำเร็จรับทราบแปรปรวนไปตามตัวแปรความใกล้ชิดบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
เพียงด้านเดียวในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 14 จาก 16 กลุ่ม ที่สำคัญคือ กลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรชาย
กลุ่มที่มีบุตรเรียนชั้นประถมศึกษา กลุ่มจากครอบครัวขยาย และกลุ่มอายุน้อย โดยกลุ่มบิดามารดา
ที่มีความใกล้ชิดบุตรสูงมีคะแนนเฉลี่ยการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ
มากกว่ากลุ่มที่มีความใกล้ชิดบุตรต่ำ (ตาราง 41 ภาคผนวก ข.)

สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้านกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ ด้านสร้างความสำเร็จเพื่อความ

ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จ
เข้าใจเพื่อความ พิจารณาตามตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปร คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ความใกล้ชิด
บุตร และเวลาที่ใช้กับบุตร ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยต่าง ๆ 16 กลุ่ม ปรากฏผลดังนี้ คะแนนการ
อบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จเพื่อความแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่าง
ตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัวแปร คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสกับความใกล้ชิดบุตรอย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติในกลุ่มมารดาและกลุ่มบิดามารดาอายุมาก (ดูตาราง 9) เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่
โดยวิธีการของนิวแมน-คูลส์ (ตาราง 43 ภาคผนวก ข.) พบว่า ในกลุ่มบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์
ระหว่างคู่สมรสและความใกล้ชิดบุตรสูงทั้ง 2 ด้าน ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง
ความสำเร็จเพื่อความมากกว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทั้ง 2 ด้านดังกล่าวต่ำ พบว่าในกลุ่มบิดามารดา
ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสต่ำ ถ้ายังมีความใกล้ชิดกับบุตรสูงอยู่ ก็สามารถอบรมเลี้ยงดู
บุตรตามแนวพุทธด้านดังกล่าวมากกว่าบิดามารดาที่มีความใกล้ชิดบุตรต่ำ และพบอีกว่าในกลุ่มบิดา-
มารดาที่มีความใกล้ชิดบุตรต่ำ ถ้ายังมีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสสูงอยู่ ก็ให้การอบรมเลี้ยงดู
บุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้มากกว่าบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสต่ำ อาจกล่าว
ได้ว่า บิดามารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัว (คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส และความใกล้ชิด
บุตร) สูงทั้ง 2 ด้านและบิดามารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวด้านใดด้านหนึ่งสูงแต่อีกด้านหนึ่งต่ำ

ต่างสามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความมากกว่าบิดามารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวต่ำทั้ง 2 ด้าน ผลนี้พบเฉพาะในกลุ่มบิดามารดาที่มีอายุมาก พบต่อมาว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความแปรปรวนไปตามภูมิสัมพันธะระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสกับเวลาที่ใช้กับบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มที่เป็นมารดาและกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ตาราง 9) เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ (ตาราง 45 ภาคผนวก ข.) พบเฉพาะในกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำว่า บิดามารดาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสและเวลาที่ใช้กับบุตรสูงทั้ง 2 ด้าน ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความมากกว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทั้ง 2 ด้านดังกล่าวต่ำอย่างเด่นชัด พบว่าในกลุ่มบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสต่ำ ถ้ายังมีเวลาที่ใช้กับบุตรสูงอยู่ ก็สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านดังกล่าวมากกว่าบิดามารดาที่มีเวลาที่ใช้กับบุตรต่ำ และพบอีกว่าในกลุ่มบิดามารดาที่มีเวลาที่ใช้กับบุตรต่ำ ถ้ายังมีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสสูงอยู่ ก็สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรด้านเดียวกันนี้ได้มากกว่าบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสต่ำ อาจกล่าวได้ว่าบิดามารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัว 2 ด้านสูง (คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสและเวลาที่ใช้กับบุตร) และบิดามารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวด้านใดด้านหนึ่งสูง แต่มีอีกด้านหนึ่งต่ำ ต่างให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความมากกว่าบิดามารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวทั้ง 2 ด้านต่ำ นอกจากนี้ยังพบว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความแปรปรวนไปตามภูมิสัมพันธะระหว่างความใกล้ชิดบุตรกับเวลาที่ใช้กับบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มที่เป็นมารดาและกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ตาราง 9) เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ (ตาราง 46-47 ภาคผนวก ข.) พบว่าในหมู่บิดามารดาที่ใช้เวลากับบุตรมาก ถ้ามีความใกล้ชิดบุตรสูงด้วย ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความได้มากกว่าบิดามารดาที่มีความใกล้ชิดบุตรต่ำ ผลนี้พบในกลุ่มมารดาและกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ และในหมู่บิดามารดาที่ใช้เวลากับบุตรมากถ้ามีความใกล้ชิดบุตรสูงด้วย ก็สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้มากกว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทั้ง 2 ด้านดังกล่าวต่ำอีกด้วย ผลนี้พบเฉพาะในกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ตาราง 47 ภาคผนวก ข.) อีกประการหนึ่งพบว่าในหมู่บิดามารดาที่มีความใกล้ชิดบุตรมากแต่ใช้เวลากับบุตรน้อย และในหมู่ที่มีความใกล้ชิดกับบุตรน้อยและใช้เวลากับบุตรน้อยด้วย

ตาราง 9 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพหุศาสตร์ด้านสร้าง
ความเข้าใจเนื้อหาความ พิจารณาตามตัวแปรสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้านคือ ความสัมพันธ์
ระหว่างคู่สมรส ความใกล้ชิดบุตร และเวลาที่ใช้กับบุตร ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 16 กลุ่ม

กลุ่ม	ค่าเอฟ			จำนวน	ค่าเอฟ				% ทำนาย
	ความสัมพันธ์	ความใกล้ชิดบุตร	เวลาที่ใช้กับบุตร						
	ระหว่างคู่สมรส (ก)	(ข)	(ค)		ก x ข	ก x ค	ข x ค	กxขxค	
กลุ่มรวม	3.59	19.65***	<1	377	<1	1.87	1.75	2.36	7
เป็นมารดา	<1	9.40**	1.96	196	4.31*	4.32*	5.32*	1.34	5
เป็นบิดา	8.15**	10.07**	<1	165	2.62	<1	<1	1.33	13
อายุมาก	<1	3.85	<1	156	5.82*	<1	<1	<1	4
อายุน้อย	3.13	18.49***	<1	219	2.84	<1	1.04	<1	11
การศึกษาสูง	3.53	7.63**	<1	251	<1	1.51	2.43	<1	5
การศึกษานกลาง	<1	17.91***	1.04	124	<1	<1	<1	2.74	16
ระดับเศรษฐกิจสูง	4.82*	9.12**	1.03	236	<1	3.41	1.19	1.35	7
ระดับเศรษฐกิจปานกลาง	<1	11.91***	<1	132	<1	<1	<1	1.10	10
ครอบครัวเดี่ยว	1.59	5.94*	<1	229	3.33	3.12	1.47	<1	4
ครอบครัวขยาย	2.99	15.89***	1.92	141	3.26	<1	1.40	<1	14
มีบุตรชาย	1.73	11.41***	<1	142	<1	2.90	2.29	2.31	11
มีบุตรหญิง	2.77	2.73	1.81	126	1.34	<1	<1	<1	5
บุตรเรียนชั้นประถม	4.04	11.90***	1.86	218	<1	<1	1.11	1.65	8
บุตรเรียนชั้นมัธยม	2.16	5.27*	<1	82	<1	2.85	<1	<1	12

ตาราง 9 (ต่อ)

กลุ่ม	ค่าเอฟ			จำนวน	ค่าเอฟ				%
	ความสัมพันธ	ความ	เวลาที่ใช้						
	ระหว่าง	ใกล้ชิดบุตร	กับบุตร		ก x ข	ก x ค	ข x ค	กxขxค	
คสมรส (ก)	(ข)	(ค)	คน					ทำนาย	
									รวม
ประสบการณ์ทางพุทธสูง	4.36*	12.27***	5.76*	178	<1	<1	<1	<1	11
ประสบการณ์ทางพุทธต่ำ	2.45	6.39*	<1	185	1.02	9.54**	6.19*	<1	7

* ค่านัยสำคัญที่ระดับ .05 ** ที่ระดับ .01 *** ที่ระดับ .001

ยังสามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้ได้มากกว่าบิดามารดาที่ใกล้ชิดบุตรน้อยแต่ใช้เวลากับบุตรมากอย่างเด่นชัด ผลนี้พบเฉพาะในกลุ่มมารดา (ตาราง 46 ภาคผนวก ข.)

เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละตัว พบว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความแปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระด้านความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสและด้านความใกล้ชิดบุตรแต่ละตัวแปรอย่าง เชื่อมันได้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม (ตาราง 9) กล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสส่งผลให้คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านดังกล่าวแปรปรวนไปอย่าง เชื่อมันได้ในกลุ่มย่อย 3 กลุ่ม จาก 16 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มบิดา กลุ่มบิดามารดาที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง และกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง และความใกล้ชิดบุตรก็ส่งผลให้คะแนนการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความแปรปรวนไปอย่าง เชื่อมันได้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 14 กลุ่ม จาก 16 กลุ่ม เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ย (ตาราง 48 ภาคผนวก ข.) พบว่าบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสและมีความใกล้ชิดบุตรแต่ละด้านสูง ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความมากกว่าบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสและความใกล้ชิดบุตรแต่ละด้านในปริมาณต่ำ

ผลในส่วนนี้อาจสรุปได้ว่า (1) ในกลุ่มบิดามารดาที่อายุมาก พบว่าบิดามารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัว (ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสกับความใกล้ชิดบุตร) สูงทั้ง 2 ด้าน และบิดามารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวด้านใดด้านหนึ่งสูงแต่อีกด้านหนึ่งต่ำต่างให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความมากกว่าผู้ที่มีสัมพันธภาพในครอบครัว 2 ด้านดังกล่าวต่ำ (2) ในกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ พบว่า บิดามารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัว (ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสและจำนวนเวลาที่ใช้กับบุตร) สูงทั้ง 2 ด้าน และบิดามารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวด้านใดด้านหนึ่งสูงแต่อีกด้านหนึ่งต่ำต่างให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความมากกว่าผู้ที่มีสัมพันธภาพในครอบครัว 2 ด้านดังกล่าวต่ำ และ (3) ในกลุ่มที่เป็นมารดาและในกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ พบผลว่าบิดามารดาที่ใช้เวลากับบุตรมากและมีความใกล้ชิดกับบุตรมากให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความมากกว่าบิดามารดาที่ใกล้ชิดบุตรน้อย นอกจากนี้ยังพบผลเฉพาะในกลุ่มมารดาว่า มารดาที่มีความใกล้ชิดบุตรน้อย ถ้าหากใช้เวลากับบุตรมากจะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้ยิ่งน้อยที่สุด

สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้านกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ ด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตาม

ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตาม พิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวแปร คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ความใกล้ชิดบุตร และเวลาที่ใช้กับบุตร ปรากฏผลว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านนี้แปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในกลุ่มบิดามารดาที่มีระดับการศึกษาสูงและกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ดูตาราง 10) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีการของนิวแมน-คูลส์ ปรากฏผลดังนี้ (1) ในกลุ่มบิดามารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวสูงทั้ง 3 ด้าน ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตามมากกว่าบิดามารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัว 2 ด้านสูง (คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสและเวลาที่ใช้กับบุตร) แต่มีความใกล้ชิดบุตรต่ำและยังมากกว่ากลุ่มที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวต่ำทั้ง 3 ด้านอีกด้วย ผลนี้พบในกลุ่มบิดามารดาที่มีระดับการศึกษาสูง

และกลุ่มที่มีประสิทธิภาพทางพุทธานุภาพ (2) พบว่าในกลุ่มบิฑามารดาที่มีความใกล้ชิดบุตรต่ำและใช้เวลากับบุตรน้อย ถ้ายังมีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสสูงอยู่ ก็สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธานุภาพด้านการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้มากกว่าบิฑามารดาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสต่ำ ผลนี้พบเฉพาะในกลุ่มบิฑามารดาที่มีประสิทธิภาพทางพุทธานุภาพ

เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัว พบว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธานุภาพด้านการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตามแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัวคือ ความใกล้ชิดบุตรและเวลาที่ใช้กับบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มมารดา (ดูตาราง 10) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ (ตาราง 51 ภาคผนวก ข.) พบผลว่า ในหมู่บิฑามารดาที่ใช้เวลากับบุตรมาก ถ้ามีความใกล้ชิดบุตรมากด้วย ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธานุภาพด้านดังกล่าวมากกว่าบิฑามารดาที่มีความใกล้ชิดบุตรต่ำ และพบว่าในหมู่บิฑามารดาที่มีความใกล้ชิดบุตรมากแต่มีเวลากับบุตรน้อย และในหมู่บิฑามารดาที่มีความใกล้ชิดบุตรต่ำถ้าหากใช้เวลากับบุตรน้อยด้วยจะอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธานุภาพด้านเดียวกันนี้ได้มากกว่าบิฑามารดาใกล้ชิดบุตรน้อยแต่ใช้เวลากับบุตรมากอย่างเด่นชัด

เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละตัว พบว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธานุภาพด้านการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตามแปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระแต่ละตัว คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสและความใกล้ชิดบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตาราง 10) โดยตัวแปรความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสส่งผลให้คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธานุภาพด้านการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตามแปรปรวนไปอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มย่อย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มบิฑามารดาที่มีบุตรชายและกลุ่มที่มีบุตรเรียนชั้นมัธยมศึกษา และตัวแปรความใกล้ชิดบุตรส่งผลให้คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธานุภาพด้านเดียวกันนี้แปรปรวนไปอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 15 จาก 16 กลุ่ม กล่าวได้ว่าบิฑามารดาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสสูงและให้ความใกล้ชิดกับบุตรมากต่างมีคะแนนเฉลี่ยการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธานุภาพด้านการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่าบิฑามารดาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสต่ำและให้ความใกล้ชิดกับบุตรน้อย (ตาราง 52 ภาคผนวก ข.)

ผลส่วนนี้สรุปได้ว่า (1) ในกลุ่มบิฑามารดาที่มีการศึกษาระดับสูงและในกลุ่มที่มีประสิทธิภาพทางพุทธานุภาพ พบว่าบิฑามารดาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสสูงและใช้เวลากับบุตรมาก ถ้ามีความใกล้ชิดบุตรมาก ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธานุภาพด้านการยอมรับและเปลี่ยนแปลง

ตาราง 10 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพหุคูณด้าน
สร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม พิจารณาตามตัวแปรสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน คือ ความ
สัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ความใกล้ชิดบุตร และเวลาที่ใช้กับบุตร ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 16 กลุ่ม

กลุ่ม	ค่าเอฟ			จำนวน	ค่าเอฟ				% ทำนาย
	ความสัมพันธ์ ระหว่าง คู่สมรส (ก)	ความ ใกล้ชิด บุตร (ข)	เวลาที่ใช้ กับบุตร (ค)		ค่าเอฟ				
					ก x ข	ก x ค	ข x ค	กxขxค	
กลุ่มรวม	1.97	28.26***	<1	377	<1	<1	<1	2.53	9
เป็นมารดา	<1	10.11**	<1	196	2.90	<1	4.21*	1.39	6
เป็นบิดา	3.39	18.95***	<1	165	3.39	1.73	<1	1.65	15
อายุมาก	<1	5.67*	1.39	156	3.22	<1	<1	2.35	5
อายุน้อย	1.18	27.41***	1.46	219	1.52	<1	<1	<1	15
การศึกษาลง	2.16	18.47***	<1	251	<1	<1	<1	3.88*	9
การศึกษานกลาง	<1	15.17***	<1	124	1.85	<1	<1	<1	14
ระดับเศรษฐกิจสูง	3.83	15.25***	<1	236	<1	<1	<1	<1	10
ระดับเศรษฐกิจปานกลาง	<1	13.65***	<1	132	<1	1.25	<1	2.61	11
ครอบครัวเดี่ยว	1.39	14.89***	<1	229	<1	<1	<1	3.43	8
ครอบครัวขยาย	1.49	12.67***	<1	141	<1	<1	<1	<1	12
มิตรชาย	4.95*	10.09**	<1	142	<1	<1	<1	3.56	13
มิตรหญิง	<1	7.25**	<1	126	<1	<1	<1	<1	8
บุตรเรียนชั้นประถม	1.10	23.43***	<1	218	<1	<1	<1	<1	12
บุตรเรียนชั้นมัธยม	6.81*	2.45	<1	82	<1	<1	<1	<1	15

ตาราง 10 (ต่อ)

กลุ่ม	ค่าเอฟ				จำนวน	ค่าเอฟ				% ทำนาย
	ความสัมพัธ์	ความ	เวลาที่ใช้							
	ระหว่าง	ไกลซ์ติบุตร	กับบุตร	คน		ก x ข	ก x ค	ข x ค	กxขxค	
	คู่สมรส (ก)	(ข)	(ค)						รวม	
ประสบการณ์ทางเพศสูง	1.93	12.09***	2.33	178	<1	<1	<1	<1	9	
ประสบการณ์ทางเพศต่ำ	2.04	14.47***	2.38	185	<1	2.70	3.10	4.90*	13	

* ค่านัยสำคัญที่ระดับ .05 ** ที่ระดับ .01 *** ที่ระดับ .001

มากกว่าบิดามารดาที่มีความใกล้ชิดบุตรน้อย และยิ่งมากกว่าบิดามารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัว ทั้ง 3 ด้านดังกล่าวในปริมาณน้อย (2) ในกลุ่มเฉพาะมารดา พบว่ามารดาที่ใช้เวลากับบุตรมาก ถ้าใกล้ชิดบุตรมากด้วยการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลง มากกว่ามารดาที่ใกล้ชิดบุตรน้อย และในกรณีที่มีมารดาที่มีความใกล้ชิดบุตรน้อย หากใช้เวลากับบุตรมาก ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้ น้อยกว่ากลุ่มเปรียบเทียบกับทั้งหมด

จากผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสร้างความสนใจรับทราบ ด้านสร้างความเข้าใจในใจ และความ และด้านสร้างการยอมรับ และเปลี่ยนแปลง โดยพิจารณาตามสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้านคือ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ความใกล้ชิดบุตร และจำนวนเวลาที่ใช้กับบุตร อาจสรุปผลได้เป็น 3 ประเด็นใหญ่ ๆ

ประเด็นที่หนึ่ง บิดามารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวสูงทั้ง 3 ด้าน (คือ มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสสูง ให้ความใกล้ชิดบุตรมากและใช้เวลากับบุตรมาก) ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่ากลุ่มบิดามารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวสูง 2 ด้าน (ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสและเวลาที่ใช้กับบุตรสูง) แต่มีความใกล้ชิดบุตรต่ำ และยิ่งมากกว่ากลุ่มที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวต่ำทั้ง 3 ด้านด้วย พบผลลักษณะนี้ในกลุ่มบิดามารดาที่มี

การศึกษาสูงและกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธดำ นอกจากนั้น "ในกลุ่มบิดามารดาที่มีความใกล้ชิดบุตร
 ดำและใช้เวลากับบุตรน้อย ถ้าหากความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสยังมีสูงอยู่ ก็สามารถให้การอบรม-
 เลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้มากกว่าบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์
 ระหว่างคู่สมรสต่ำด้วย ผลนี้พบเฉพาะในกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธดำ

ประเด็นที่สอง พบว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้าน
 แปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัวอย่างเช่นมันได้ในกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม เมื่อเปรียบเทียบ
 คะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ บราคุกุผลซึ่งอาจกล่าวได้เป็น 3 ส่วน คือ (1) ในกลุ่มผู้ปกครองที่มี
 ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสสูง ถ้ามีความใกล้ชิดบุตรสูงด้วย ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนว
 พุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบได้มากกว่าบิดามารดาที่มีความใกล้ชิดบุตรต่ำ ผลนี้พบในกลุ่ม
 ที่เป็นบิดาและกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรเป็นชาย และยังพบอีกว่าในกลุ่มบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์
 ระหว่างคู่สมรสต่ำ แต่ก็ยังให้ความใกล้ชิดบุตรสูง ก็สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้าน
 สร้างความสนใจรับทราบและด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความมากกว่าบิดามารดาที่มีความใกล้ชิด
 บุตรต่ำ ผลนี้พบในกลุ่มที่เป็นบิดา กลุ่มบิดามารดาที่มีอายุมาก และกลุ่มที่มีบุตรชาย ผลวิจัยนี้
 แสดงว่าความใกล้ชิดบุตรมากมีความสำคัญต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจ-
 รับทราบและด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความ ไม่ว่าความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดาจะดีหรือไม่ดี
 ก็ตาม (2) ในกลุ่มบิดามารดาที่มีความใกล้ชิดบุตรต่ำ ถ้ายังคงมีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสสูงอยู่
 ก็สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบและด้านสร้างความเข้าใจ-
 เนื้อความมากกว่าบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสต่ำ พบผลนี้ในกลุ่มที่เป็นบิดาและใน
 กลุ่มบิดามารดาอายุมาก และยังพบอีกว่า "ในกลุ่มบิดามารดาที่ใช้เวลากับบุตรน้อย ถ้าความสัมพันธ์
 ระหว่างคู่สมรสยังมีอยู่สูง ก็สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความ
 ได้มากกว่าบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสต่ำ ผลนี้พบในกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์
 ทางพุทธดำ และ (3) ในกลุ่มที่เป็นมารดาและกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธด้านนั้น ถ้าใช้
 เวลาอยู่กับบุตรได้มาก ก็ควรต้องใกล้ชิดบุตรมากด้วย (ซึ่งหมายถึงการได้ร่วมกันทำกิจกรรมตาม
 โอกาสและสถานที่ต่าง ๆ) จึงจะอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความ
 และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้มากกว่าบิดามารดาที่มีความใกล้ชิดบุตรน้อย และในกลุ่ม

เฉพาะมารดา ถ้าใกล้ชิดบุตรน้อยแต่ใช้เวลากับบุตรมาก ก็เป็นผู้อบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้ให้น้อยที่สุด

ประเด็นที่สาม พบว่า บิดามารดาที่มีความใกล้ชิดบุตรมากให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้านมากกว่าบิดามารดาที่มีความใกล้ชิดบุตรน้อย ผลนี้พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยเกือบทุกกลุ่ม ที่สำคัญคือ กลุ่มอายุน้อย กลุ่มที่มีบุตรเรียนชั้นประถมศึกษา กลุ่มครอบครัวขยาย กลุ่มเฉพาะบิดา และกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง และพบอีกว่า บิดามารดาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสสูง ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 2 ด้านคือ ด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความและด้านการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่าบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสต่ำ พบผลนี้ในกลุ่มย่อยเพียงบางกลุ่มเท่านั้น ที่สำคัญได้แก่ กลุ่มเฉพาะบิดา กลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจสูง และกลุ่มที่มีบุตรเรียนชั้นมัธยมศึกษา

ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของผู้ปกครองกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ

เท่าที่ผ่านมาผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานเปรียบเทียบการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธของผู้ปกครอง (บิดามารดา) ที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ต่างกัน ในส่วนนี้จะเป็นการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพิ่มเติมนอกเหนือสมมติฐาน เพื่อให้ภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้นว่าผู้ปกครองที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธมากน้อยแตกต่างกันนั้นมีลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว เช่นใดบ้าง

ปริมาณการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้านของผู้ปกครองที่มี

สถานภาพทางครอบครัว อายุ และระดับการศึกษาต่างกัน

ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบ พิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวแปร คือ สถานภาพทางครอบครัว อายุและระดับการศึกษา ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 12 กลุ่ม พบผลดังแสดงในตาราง 61 ภาคผนวก ข. กล่าวคือ คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบแปรปรวนไปตาม

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 2 ตัวคือ อายุกับระดับการศึกษาของผู้ปกครองในกลุ่มผู้ปกครองที่มาจากครอบครัวขยายและกลุ่มผู้ปกครองที่มีบุตรโกลีซิมมารดาอย่างเชื่อมั่นได้ เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกันเป็นรายคู่โดยวิธีของนิวแมน-คูลส์ พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะในกลุ่มผู้ปกครองที่มีบุตรโกลีซิมมารดาเท่านั้น กล่าวคือ ในหมู่ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาสูง ผู้ที่มีอายุมากให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบมากกว่าผู้ที่มีอายุน้อย (ตาราง 62 ภาคผนวก ข.)

เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละตัว พบว่า คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรด้านสร้างความสำเร็จรับทราบแปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระแต่ละตัวอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยบางกลุ่ม (ตาราง 63 ภาคผนวก ข.) โดยตัวแปรสถานะภาพทางครอบครัวส่งผลให้คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบแปรปรวนไปอย่างเด่นชัดในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยต่าง ๆ 9 จาก 12 กลุ่ม ตัวแปรอายุส่งผลให้คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบแปรปรวนไปอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยต่าง ๆ 6 จาก 12 กลุ่ม และตัวแปรระดับการศึกษาส่งผลให้คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบแปรปรวนไปอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มย่อย 1 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ทางพุทธดำ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย พบว่า กลุ่มผู้ปกครองที่มีสถานะภาพเป็นมารดา กลุ่มผู้ปกครองที่มีอายุมาก และกลุ่มผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาสูงแต่ละกลุ่มให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบมากกว่ากลุ่มที่มีสถานะภาพเป็นบิดา อายุน้อย และมีระดับการศึกษายานกลาง

ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ เนื่องจากพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวแปร คือ สถานภาพทางครอบครัว อายุ และระดับการศึกษา ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยประเภทต่าง ๆ อีก 12 กลุ่ม บรรากฎผลดังแสดงในตาราง 64 ภาคผนวก ข. กล่าวคือ คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัว คือ อายุกับระดับการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มผู้ปกครองที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลางและกลุ่มผู้ปกครองที่มีบุตรโกลีซิมมารดา และเมื่อนำคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกันด้วยวิธีการของนิวแมน-คูลส์ พบความแตกต่างอย่างเด่นชัดเฉพาะการเปรียบเทียบในกลุ่มผู้ปกครองที่มีบุตรโกลีซิมมารดา กล่าวคือ ในหมู่ผู้ปกครองที่มีการศึกษาระดับสูง ผู้ที่มีอายุมากให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง

ความเข้าใจ เนื้อความได้มากกว่าผู้ที่มีอายุน้อย และพบอีกว่า ในหมู่ผู้ปกครองที่มีอายุน้อย ผู้ที่มีการศึกษาระดับปานกลางให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับสูง (ตาราง 65 ภาคผนวก ข.)

เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละตัว พบว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง ความเข้าใจ เนื้อความแปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระแต่ละตัว ได้แก่ สถานภาพทางครอบครัวและอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยบางกลุ่ม แต่ไม่แปรปรวนไปตามตัวแปรระดับการศึกษา และเมื่อนำคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกัน พบว่า ผู้ปกครองที่มีสถานภาพเป็นมารดาและเป็นผู้ที่มีอายุมากให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง ความเข้าใจ เนื้อความมากกว่ากลุ่มที่มีสถานภาพเป็นบิดาและเป็นผู้ที่มีอายุน้อยอย่างเด่นชัด (ตาราง 66 ภาคผนวก ข.)

ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง การยอมรับและเปลี่ยนแปลงตาม พิจารณาตามสถานภาพทางครอบครัว อายุ และระดับการศึกษาทั้งใน กลุ่มรวมและกลุ่มย่อยประเภทต่าง ๆ 12 กลุ่ม ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 67 ภาคผนวก ข. กล่าวคือ คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตามแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 3 ตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มผู้ปกครองโดยรวมและในกลุ่มผู้ปกครองที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกันเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของนิวแมน-คอลลีย์ ในกลุ่มผู้ปกครองรวม (ตาราง 68 ภาคผนวก ข.) ปรากฏผลที่สำคัญคือ ในหมู่ผู้ปกครองที่มีอายุมากและมีระดับการศึกษาสูง ในหมู่ผู้ปกครองที่อายุน้อยและมีระดับการศึกษาสูง และในหมู่ผู้ปกครองที่มีอายุน้อยและมีการศึกษาระดับปานกลาง เหล่านี้ถ้าเป็นมารดาสามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้มากกว่าบิดา และยังพบอีกว่า ในหมู่ผู้ปกครองที่เป็นมารดาและมีอายุน้อย ผู้ที่มีการศึกษาระดับปานกลางให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านดังกล่าวมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับสูง สำหรับผลในกลุ่มผู้ปกครองที่มีระดับเศรษฐกิจสูงนั้น (ตาราง 69 ภาคผนวก ข.) ปรากฏว่า ในหมู่บิดาที่มีอายุมาก ถ้ามีการศึกษาระดับปานกลางให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับสูง และในหมู่บิดาที่มีการศึกษาปานกลาง ถ้ามีอายุมากให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันมากกว่าผู้ที่มีอายุน้อยอย่างเด่นชัด

เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัว พบว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ ด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางครอบครัว กับระดับการศึกษาอย่าง เชื่อมมันได้ในกลุ่มผู้ปกครองที่มีบุตร เรียนอยู่ในประถมศึกษา และยังแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างอายุกับระดับการศึกษาของผู้ปกครองอย่าง เชื่อมมันได้ในกลุ่มผู้ปกครองที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูงอีกด้วย (ตาราง 67 ภาคผนวก ข.) เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกันเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของนิวแมน-คูลส์ ในกลุ่มผู้ปกครองที่มีบุตร เรียนอยู่ในประถมศึกษา (ตาราง 70 ภาคผนวก ข.) ปรากฏผลที่สำคัญคือ ถ้าเป็นมารดา ผู้มีการศึกษาระดับปานกลาง ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับสูง และในกลุ่มผู้มีการศึกษาระดับปานกลาง มารดาให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้มากกว่าบิดา สำหรับในกลุ่มผู้ปกครองที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง ปรากฏผลว่า ในหมู่ผู้ปกครองที่มีอายุมาก ผู้ที่มีการศึกษาระดับปานกลางให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับสูง (ตาราง 71 ภาคผนวก ข.)

เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละตัว พบว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ ด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามแปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระแต่ละตัว ได้แก่ สถานภาพทางครอบครัว และระดับการศึกษาอย่าง เชื่อมมันได้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยบางกลุ่ม แต่ไม่แปรปรวนไปตามตัวแปรอายุ เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกัน พบว่ากลุ่มที่มีสถานภาพเป็นมารดา และเป็นผู้ที่มีการศึกษาระดับปานกลางแต่ละด้านให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านดังกล่าว มากกว่าผู้ปกครองที่มีสถานภาพเป็นบิดาและมีการศึกษาระดับสูงอย่างเด่นชัด (ตาราง 72 ภาคผนวก ข.)

ผลการวิเคราะห์คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ ด้านสร้างความสำเร็จ เนื้อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม โดยพิจารณาตามตัวแปร สถานภาพทางครอบครัว อายุ และระดับการศึกษาที่ละ 3 ตัวแปร 2 ตัวแปร และที่ละตัวแปร ตามลำดับ สรุปผลได้ดังนี้

ปรากฏว่ามีคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม เพียงด้านเดียวที่แปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัวแปร โดยพบผลในกลุ่มรวมว่า มารดาที่มีการศึกษาระดับสูงทั้งผู้ที่มีอายุมากและน้อย ต่างเป็นผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตาม

แนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามมากกว่าบิดาที่มีการศึกษาระดับสูงทั้งอายุมากและ
น้อย พบผลอีกว่า มารดาที่มีการศึกษาระดับปานกลางและมีอายุน้อยให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตาม
แนวพุทธด้านเดียวกันนี้มากกว่ามารดาที่มีการศึกษาระดับสูงแต่อายุน้อย และมากกว่าบิดาที่มีการ
ศึกษาระดับปานกลางและอายุน้อย สำหรับในกลุ่มผู้ปกครองที่มีระดับทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูง
ก็พบว่า บิดาที่มีการศึกษาระดับปานกลางแต่มีอายุมาก สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนว
พุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามได้มากกว่าบิดาที่มีการศึกษาระดับปานกลางและอายุน้อย
และมากกว่าบิดาที่มีการศึกษาระดับสูงและอายุมาก

พบว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านแปรปรวนไปตามอายุ
กับระดับการศึกษาอย่างเด่นชัดในกลุ่มผู้ปกครองที่ระบุว่าไม่มีบุตรใกล้ชิดมารดาและในกลุ่มผู้ปกครอง
ที่มีระดับเศรษฐกิจสูง โดยพบว่า ในหมู่ผู้ปกครองที่มีการศึกษาระดับสูง ผู้ที่มีอายุมากให้การอบรม-
เลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบและด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความมากกว่า
ผู้ที่มีอายุน้อย พบอีกว่า ในหมู่ผู้ปกครองที่อายุน้อย ถ้ามีการศึกษาระดับระดับปานกลางให้การอบรม-
เลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จเนื้อความมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูง ผลนี้พบในกลุ่ม
ผู้ปกครองที่มีบุตรใกล้ชิดมารดา และในหมู่ผู้ปกครองที่อายุมาก ถ้ามีการศึกษาระดับปานกลางให้การ
อบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับสูง
ผลนี้พบในกลุ่มผู้ปกครองที่มีระดับเศรษฐกิจสูง นอกจากนี้ยังพบว่า มารดาที่มีการศึกษาระดับ
ปานกลางให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามมากที่สุด
พบผลในกลุ่มที่มีบุตรเรียนชั้นประถมศึกษา

อีกประการหนึ่ง พบว่า มารดาเป็นผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง
3 ด้านมากกว่าบิดาทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย ที่สำคัญคือ กลุ่มจากครอบครัวประเภทเดี่ยว กลุ่ม
ที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดมารดา กลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง และกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง
ผู้ปกครองที่มีอายุมากให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบและด้านสร้าง
ความเข้าใจเนื้อความมากกว่าผู้ปกครองที่อายุน้อย ผลนี้ปรากฏในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย ที่สำคัญคือ
กลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ แต่พบว่าผู้ปกครองที่มีการศึกษาระดับปานกลางให้การอบรมเลี้ยงดู
บุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามมากกว่าผู้ปกครองที่มีการศึกษาระดับสูง ผลนี้
พบทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยบางกลุ่ม ที่สำคัญคือ กลุ่มผู้ปกครองที่ระบุว่าไม่มีบุตรใกล้ชิดมารดา

ปริมาณการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้านของผู้ปกครองที่มี
สถานภาพทางครอบครัว ประสบการณ์ทางพุทธ และระดับการศึกษาต่างกัน
ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง

ความสนใจรับทราบ พิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวแปร คือ สถานภาพทางครอบครัว
ประสบการณ์ทางพุทธ และระดับการศึกษา ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 12 กลุ่ม พบผลดังแสดง
ในตาราง 73 ภาคผนวก ข. กล่าวคือ คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง
ความสนใจรับทราบแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัว คือ สถานภาพ
ทางครอบครัวกับระดับการศึกษา อย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มผู้ปกครองที่มีบุตรเรียนอยู่ในมัธยมศึกษา
แต่เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกันเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของนิวแมน-คูลล์ ไม่พบว่ามีคะแนน
เฉลี่ยคู่ใดต่างกันอย่างเด่นชัด นอกจากนี้คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความ
สนใจรับทราบยังแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษา กับ ประสบการณ์ทางพุทธ อย่าง
เชื่อมั่นได้ในกลุ่มผู้ปกครองโดยรวม กลุ่มผู้ปกครองที่มีอายุน้อย มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง มาจาก
ครอบครัวเดี่ยว มีบุตรหญิง มีบุตรเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษา และมีบุตรที่ใกล้ชิดบิดา เมื่อนำคะแนน
เฉลี่ยมาเปรียบเทียบกันเป็นรายคู่ พบว่าในกลุ่มผู้ปกครองที่มีการศึกษาทั้งระดับสูงและระดับปานกลาง
ถ้าหากมีประสบการณ์ทางพุทธสูง ก็สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความ
สนใจรับทราบได้มากกว่าผู้ที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ ผลลักษณะนี้พบในกลุ่มรวมและในกลุ่มย่อย
ประเภทต่าง ๆ 6 ประเภทดังกล่าวข้างต้น (ตาราง 74-80 ภาคผนวก ข.) พบอีกว่าในกลุ่ม
ผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง ถ้ามีการศึกษาระดับปานกลาง สามารถให้การอบรมเลี้ยงดู
บุตรตามแนวพุทธด้านดังกล่าวได้มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับสูง พบผลเช่นนี้เฉพาะในกลุ่มผู้ปกครอง
ที่มีบุตรเรียนอยู่ระดับประถมศึกษา (ตาราง 79 ภาคผนวก ข.) นอกจากนี้ยังพบว่า ในหมู่
ผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ ถ้าหากเป็นผู้มีการศึกษาสูง ก็สามารถให้การอบรมเลี้ยงดู
บุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้ได้มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับปานกลาง ผลนี้พบในกลุ่มผู้ปกครอง
ที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลางและในกลุ่มผู้ปกครองที่มีบุตรใกล้ชิดบิดา (ตาราง 76 และ 80
ภาคผนวก ข.)

เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละตัว พบว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ
ด้านสร้างความสนใจรับทราบแปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระแต่ละตัว ได้แก่ สถานภาพทางครอบครัว

อย่าง เชื่อมกันได้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยบางกลุ่ม และแปรปรวนไปตามประสบการณ์ทางพุทธอย่าง เชื่อมกันได้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม แต่ไม่แปรปรวนไปตามตัวแปรระดับการศึกษา และเมื่อนำคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกัน พบว่ากลุ่มที่มีสถานภาพเป็นมารดาและเป็นผู้มีประสบการณ์ทาง พุทธสูง ให้ความสำคัญน้อยกว่ากลุ่มที่มีสถานภาพเป็นบิดาและ เป็นผู้มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ตาราง 81 ภาคผนวก ข.)

ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้าน สร้างความเข้าใจเพื่อความ พิจารณาตามตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปร คือ สถานภาพทางครอบครัว ประสบการณ์ทางพุทธ และระดับการศึกษา ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 12 กลุ่ม ปรากฏผลดัง แสดงในตาราง 82 ภาคผนวก ข. กล่าวคือ คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความ เข้าใจเพื่อความแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัวคือ สถานภาพ ทางครอบครัวกับระดับการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มผู้ปกครองที่มีบุตรชาย และระดับ การศึกษากับประสบการณ์ทางพุทธอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มผู้ปกครองที่มีบุตรโกลีชนิดบิดา เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกันเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของนิวแมน-คูลส์ ปรากฏความแตกต่าง อย่างเด่นชัดเฉพาะการเปรียบเทียบในกลุ่มผู้ปกครองที่มีบุตรโกลีชนิดบิดาเท่านั้น กล่าวคือ ใน หมูผู้ปกครองที่มีการศึกษาระดับปานกลาง ผู้ที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงให้การอบรมเลี้ยงดูบุตร ตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเพื่อความมากกว่าผู้ที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ตาราง 83 ภาคผนวก ข.)

เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละตัวแปร พบว่า คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนว พุทธด้านสร้างความเข้าใจเพื่อความแปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระแต่ละตัว ได้แก่ สถานภาพ ทางครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยบางกลุ่ม และยังไม่แปรปรวนไปตาม ประสบการณ์ทางพุทธอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม แต่ไม่แปรปรวนใ้ ตามระดับการศึกษา และเมื่อนำคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกัน ปรากฏว่ากลุ่มที่มีสถานภาพเป็น มารดาและมีประสบการณ์ทางพุทธสูง ให้ความสำคัญน้อยกว่ากลุ่มที่มีสถานภาพเป็นบิดาและ เป็นผู้มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ตาราง 84 ภาคผนวก ข.)

ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง การยอมรับและเปลี่ยนตาม พิจารณาตามสถานภาพทางครอบครัว ประสบการณ์ทางพุทธ และระดับ

การศึกษา ทั้งในกลุ่มผู้ปกครองรวมและกลุ่มผู้ปกครองประเภทต่าง ๆ 12 กลุ่ม บราภูผลดังแสดงในตาราง 85 ภาคผนวก ข. กล่าวคือ คณะแผนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตามแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 3 ตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มผู้ปกครองที่มีบุตรใกล้ชิดมารดา เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของนิวแมน-คูลส์ (ตาราง 86 ภาคผนวก ข.) บราภูผลว่า ในหมู่บิดาที่มีการศึกษาระดับสูง ในหมู่มารดาที่มีการศึกษาระดับสูง และในหมู่มารดาที่มีการศึกษาระดับปานกลาง ทั้ง 3 กลุ่มนี้ ถ้าเป็นผู้มีประสบการณ์ทางพุทธสูงแล้วจะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่าผู้ที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ในหมู่ผู้ที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำแต่มีการศึกษาสูง ถ้าเป็นฝ่ายมารดาจะอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้มากกว่าฝ่ายบิดา

เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัว พบว่าคณะแผนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตามแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 2 ตัว ได้แก่ สถานภาพทางครอบครัวกับระดับการศึกษาอย่าง เชื่อมันได้ในกลุ่มผู้ปกครองที่มีบุตรชายและในกลุ่มผู้ปกครองที่มีบุตร เรียนอยู่ชั้นประถมศึกษา และยังแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษา กับประสบการณ์ทางพุทธอย่าง เชื่อมันได้ในกลุ่มผู้ปกครองที่มีบุตรใกล้ชิดบิดาอีกด้วย (ตาราง 85 ภาคผนวก ข.) เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบเป็นรายคู่ ในกลุ่มผู้ปกครองที่มีบุตรชาย (ตาราง 87 ภาคผนวก ข.) พบว่า ในหมู่ผู้ปกครองที่มีการศึกษาระดับปานกลาง ผู้เป็นมารดาให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่าผู้เป็นบิดาอย่างเด่นชัด ในกลุ่มผู้ปกครองที่มีบุตรเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษา (ตาราง 88 ภาคผนวก ข.) พบว่า ในหมู่ผู้ปกครองที่มีการศึกษาระดับปานกลาง ผู้เป็นมารดาอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่าผู้เป็นบิดา และในหมู่มารดา ผู้มีการศึกษาระดับปานกลางสามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้มากกว่าผู้มีการศึกษาสูง สำหรับในกลุ่มผู้ปกครองที่ระบุว่าไม่มีบุตรใกล้ชิดกับบิดา (ตาราง 89 ภาคผนวก ข.) ก็พบว่าในหมู่ผู้ปกครองที่มีการศึกษาทั้งระดับสูงและระดับปานกลาง ถ้าหากมีประสบการณ์ทางพุทธสูงก็สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่าผู้ที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำอย่างเด่นชัด

เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละตัว พบว่า คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้าน
สร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามแบบรวมนำไปตามตัวแปรอิสระแต่ละตัวคือ สถานภาพทางครอบครัว
และระดับการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มผู้ปกครองรวมและในกลุ่มย่อยบางกลุ่ม และ
ยังแปรปรวนไปตามตัวแปรประสพการณ์ทางพุทธอย่าง เชื่อมมันได้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม
เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย พบว่ากลุ่มที่มีสถานภาพเป็นมารดา มีการศึกษาระดับปานกลาง
และมีประสพการณ์ทางพุทธสูงให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและ
เปลี่ยนตามมากกว่ากลุ่มผู้ที่มีสถานภาพเป็นบิดา มีการศึกษาระดับสูง และมีประสพการณ์ทางพุทธ
ต่ำ (ตาราง 90 ภาคผนวก ข.)

จากผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้าน
สร้างความสนใจรับทราบ ด้านสร้างความเข้าใจในความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม
พิจารณาตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังที่ละ 3 ตัวแปร 2 ตัวแปร และที่ละตัวแปร ตามลำดับ
สรุปผลได้ดังนี้

ในหมู่บิดาและมารดาที่มีการศึกษาระดับสูง และในหมู่มารดาที่มีการศึกษาระดับปานกลาง
บิดามารดาเหล่านี้ถ้าเป็นผู้มีประสพการณ์ทางพุทธสูงก็จะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้าน
สร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามได้มากกว่าผู้ที่มีประสพการณ์ทางพุทธต่ำอย่างเด่นชัด อย่างไรก็ตาม
ในกรณีที่มีการศึกษาระดับสูงแต่มีประสพการณ์ทางพุทธต่ำ ผู้ที่เป็นมารดาจะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตร
ตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้ได้มากกว่าผู้เป็นบิดา ผลลักษณะนี้พบในกลุ่มที่ระบุว่ามารดาเป็นผู้ให้
การอบรมเลี้ยงดูบุตรอย่างใกล้ชิด

จากการพิจารณาตามตัวแปรอิสระ 2 ตัว คือ ระดับการศึกษา กับประสพการณ์ทางพุทธ
ปรากฏว่า ผู้ปกครองที่มีการศึกษาทั้งระดับสูงและระดับปานกลาง ถ้ามีประสพการณ์ทางพุทธสูง
เป็นผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านคือ ด้านสร้างความสนใจรับทราบ
ด้านสร้างความเข้าใจในความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามได้มากกว่าผู้ปกครอง
ที่มีประสพการณ์ทางพุทธต่ำ ผลนี้พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยประเภทต่าง ๆ อีก 6 กลุ่มคือ กลุ่ม
อายุน้อย กลุ่มที่มีระดับทางเศรษฐกิจปานกลาง กลุ่มที่มาจากครอบครัวเดี่ยว กลุ่มที่มีบุตรหญิง กลุ่ม
ที่มีบุตรเรียนอยู่ระดับประถมศึกษา และกลุ่มที่ระบุว่าบุตรมีความใกล้ชิดกับบิดา และยังพบอีกว่า

ในหมู่ผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง ผู้ที่มีการศึกษาระดับปานกลาง ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จร่ำรวยมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับสูง ผลปรากฏในกลุ่มผู้ปกครองที่มีบุตรเรียนอยู่ที่ประถมศึกษาเท่านั้น จากผลในส่วนนี้จึงกล่าวได้ว่า กลุ่มผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงและมีการศึกษาระดับปานกลาง เป็นกลุ่มที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จร่ำรวยมากกว่ากลุ่มผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง เช่นกันแต่มีการศึกษาระดับสูง มากกว่ากลุ่มผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำแต่มีการศึกษาระดับสูง และยังพบมากกว่ากลุ่มผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำและมีการศึกษาระดับปานกลางอีกด้วย นอกจากนี้ยังพบผลอย่างเด่นชัดในกลุ่มผู้ปกครองที่มีระดับทางเศรษฐกิจปานกลางและในกลุ่มผู้ปกครองที่ระบุว่าไม่บุตรใกล้ชิดกับบิดาว่า ในหมู่ผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ ถ้าหากเป็นผู้มีการศึกษาระดับสูงอยู่ก็สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จร่ำรวยได้มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับปานกลาง

และถ้าพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละตัวแปร พบว่ามารดาให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านมากกว่าบิดา พบผลเช่นนี้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยบางกลุ่ม ที่สำคัญคือ กลุ่มจากครอบครัวเดี่ยว กลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง กลุ่มอายุน้อย และกลุ่มที่มีบุตรเรียนชั้นประถมศึกษา และพบอีกว่าผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านมากกว่าผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ พบผลเช่นนี้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ที่สำคัญคือ กลุ่มที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดมารดา กลุ่มอายุน้อย กลุ่มที่มีบุตรเรียนชั้นประถมศึกษา กลุ่มที่มีระดับทางเศรษฐกิจปานกลาง และกลุ่มจากครอบครัวเดี่ยว

สรุปผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้าน โดยใช้ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังเป็นตัวแปรอิสระในการวิเคราะห์ทั้งหมด 3 ตัว ได้แก่ สถานภาพทางครอบครัว ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทางพุทธ สรุปผลที่สำคัญ ๆ ได้ดังนี้

1. ผู้ปกครองที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านได้มากที่สุดคือ ผู้เป็นมารดาเมื่อเปรียบเทียบกับบิดา ซึ่งผลนี้พบทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย ที่สำคัญได้แก่ กลุ่มจากครอบครัวประเภทเดี่ยว กลุ่มที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดมารดา กลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง และกลุ่มอายุน้อย

2. ผู้ปกครองที่มีอายุมากให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 2 ใน 3 ด้านคือ ด้านสร้าง ความสนใจรับทราบ และด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความมากกว่าผู้ปกครองที่อายุน้อย พบทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ
3. ผู้ปกครองที่มีการศึกษาระดับปานกลางให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ เฉพาะ ด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้มากกว่าผู้ปกครองที่มีการศึกษาระดับสูง พบทั้งในกลุ่มรวมและ กลุ่มย่อย ที่สำคัญคือกลุ่มผู้ปกครองที่ระบุว่าบุตรมีความใกล้ชิดมารดา ผลส่วนนี้กลับกับที่คาดหมายไว้
4. ผู้ปกครองที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านได้มากคือ ผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ พบ ผลทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ที่สำคัญได้แก่ กลุ่มผู้ปกครองที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดมารดา กลุ่ม อายุน้อย กลุ่มที่มีบุตรเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษา และกลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง
5. มารดาที่มีการศึกษาระดับปานกลางให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง การยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่นอีก 3 กลุ่ม พบเฉพาะในกลุ่มที่มีบุตร เรียนอยู่ชั้นประถมศึกษา
6. ในกลุ่มตัวอย่างรวม มารดาที่มีการศึกษาระดับปานกลางและอายุน้อยให้การอบรม- เลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่ามารดาที่มีการศึกษาระดับสูง แต่อายุน้อยเช่นกัน และยังมากกว่าบิดาที่มีการศึกษาและอายุในระดับเดียวกันด้วย และพบในกลุ่มที่ ครอบครัวมีระดับเศรษฐกิจสูงว่า บิดาที่มีการศึกษาระดับปานกลางและอายุมาก ให้การอบรมเลี้ยงดู บุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่าบิดาที่มีการศึกษาระดับเดียวกันแต่ อายุน้อย และมากกว่าบิดาที่มีการศึกษาระดับสูงและอายุมาก
7. ในกลุ่มผู้ปกครองที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดกับมารดานั้น มารดาที่มีการศึกษาระดับปานกลาง และมีประสบการณ์ทางพุทธสูงสามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและ เปลี่ยนแปลงมากกว่ามารดาที่มีการศึกษาระดับเดียวกันแต่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ และในหมู่บิดา ที่มีการศึกษาระดับสูงและมีประสบการณ์ทางพุทธสูง สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ ด้านเดียวกันนี้มากกว่าฝ่ายบิดาที่มีการศึกษาระดับเดียวกันแต่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ

ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนาและ ลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์กับการอบรมเลี้ยงดู- บุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้าน

ต่อมาผู้วิจัยได้นำคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านจาก 3 ด้านคือ ด้าน
สร้างควมสนใจรับทราบ ด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม
มาทำการวิเคราะห์ด้วยวิธีการถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSSX โดยใช้
ตัวทำนาย 2 ชุดเข้าทำนายที่ละชุด การวิเคราะห์ที่ข้อมูลในส่วนนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนแรก :
ใช้ลักษณะทางพุทธศาสนาจำนวน 3 ตัวแปรเป็นตัวทำนายชุดที่หนึ่ง และลักษณะทางจิตสังคม 3 ตัวแปร
(หนึ่งในสองลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้) เป็นตัวทำนายชุดที่สอง รวม 6
ตัวทำนาย โดยมีการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านเป็นตัวถูกทำนาย และตอนที่สอง :
ใช้ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ตัวแปรเป็นตัวทำนายชุดที่หนึ่ง และสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ตัวแปร
(ลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์อีกลักษณะหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้) เป็นตัวทำนายชุดที่สอง รวม 6 ตัว
ทำนาย โดยมีคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านเป็นตัวถูกทำนาย การวิเคราะห์
ผลในแต่ละตอน นอกจากมุ่งที่จะศึกษาว่า ตัวทำนายชุดที่หนึ่งและชุดที่สองแยกจากกัน จะสามารถ
ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธของบิดามารดาด้านสร้างควมสนใจรับทราบ ด้าน
สร้างควมเข้าใจเนื้อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามแต่ละด้านได้มากเพียงใดแล้ว
ผู้วิจัยยังต้องการศึกษาเปรียบเทียบด้วยว่าปริมาณการทำนายของตัวทำนายชุดที่ 3 (ประกอบด้วย
ตัวทำนายชุดที่หนึ่งและชุดที่สองรวมกันเป็น 6 ตัวทำนาย) จะสามารถร่วมกันทำนายการอบรม-
เลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธของบิดามารดาแต่ละด้านใน 3 ด้านได้เพิ่มมากขึ้นกว่าที่ตัวทำนายชุดที่หนึ่ง
หรือชุดที่สองเคยร่วมกันทำนายได้ เป็นปริมาณสูงสุดอยู่เต็มเพียงใด และปรากฏในกลุ่มตัวอย่างรวม
หรือกลุ่มย่อยประเภทใดบ้างจาก 24 ประเภท อนึ่ง ในการเปรียบเทียบปริมาณการทำนายเมื่อ
ใช้ตัวทำนายต่างชุดกันนั้น ผู้วิจัยถือเอาความแตกต่างของปริมาณการทำนายที่ร้อยละ 5 เป็นเกณฑ์
ขั้นต่ำที่ยอมรับได้ในการวิจัยครั้งนี้

ตอนที่หนึ่ง : ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพฤกษศาสตร์และลักษณะทาง
จิตสังคัมกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้าน

ในการใช้ตัวแปร 2 ชุดคือ ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ (ประกอบด้วยความเชื่อ การปฏิบัติ
และวิถีชีวิตแบบพุทธและลักษณะทางจิตสังคัม (ประกอบด้วยทัศนคติต่อบุตร สุขภาพจิต และความ
เชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร) ทีละชุดและ 2 ชุดร่วมกันเพื่อทำนาย
ความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบ ปรากฏ
ดังแสดงในตาราง 11

ตาราง 11 ปริมาณการทำนายและตัวทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธของบิดามารดา
ด้านสร้างความสนใจรับทราบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย ด้วยวิธีวิเคราะห์แบบถดถอยพหุคูณเป็นขั้น

กลุ่ม	จำ ลักษณะทางพุทธ 3 ตัว		จำ ลักษณะทางจิตสังคัม		รวม 6 ตัว		%		
	จำนวน		จำนวน 3 ตัว		จำนวน				
	คน	% ทำนาย	คน	% ทำนาย	คน	% ทำนาย			
กลุ่รวม	541	51	3,2,1	535	9	4,5,6	52	3,2,1,4	1
เป็นมารดา	287	41	2,3,1	283	9	4	43	2,3,1,4	2
เป็นบิดา	232	56	3,2	230	13	5,4	56	3,2	-
อายุมาก	231	46	3,2,1	229	5	5	48	3,2,1,6	2
อายุน้อย	304	55	3,2,1	301	8	4	55	3,2,1	-
การศึกษาสูง	366	47	3,2,1	364	6	4	47	3,2,1	-
การศึกษานกลาง	170	60	3,2,1	167	13	4,5,6	63	3,2,4,1	3
ระดับเศรษฐกิจสูง	330	54	3,2,1	327	13	4,5,6	54	3,2,1	-
ระดับเศรษฐกิจปานกลาง	197	49	3,2,1	195	4	4	51	3,2,1,6	2
ประสบการทางพุทธสูง	258	56	3,2,1	255	10	4,5	57	3,2,1,5	1
ประสบการทางพุทธต่ำ	255	37	3,2	253	9	4,5	39	2,3,4	2

ตาราง 11 (ต่อ)

กลุ่ม	จำ ลักษณะทางพุทธ 3 ตัว			จำ ลักษณะทางจิตสังคม			รวม 6 ตัว		% ทำนาย ± 5% เพมชน
	จำนวน	คน	%	จำนวน	คน	%	จำนวน	คน	
ข้าราชการ	300	49	2,3,1	299	10	4,5	50	2,3,1,6	1
อาชีพอื่น ๆ	234	54	3,1,2	230	9	4,6,5	56	3,1,4	2
ครอบครัวปกติ	488	49	3,2,1	485	8	4,5	50	3,2,1,6	1
ครอบครัวแตกแยก	47	64	3,2	45	18	4	71	3,4,2	7
ครอบครัวเดี่ยว	318	55	3,2,1	314	14	4,6,5	57	3,2,4,1	2
ครอบครัวขยาย	211	45	3,2,1	210	4	5	45	3,2,1	-
มิตรชาย	190	48	2,3	189	7	4	48	2,3	-
มิตรหญิง	190	53	3,2,1	187	8	4	53	3,2,1	-
บุตรเรียนชั้นประถม	302	54	3,2,1	298	8	4	54	3,2,1,4	-
บุตรเรียนชั้นมัธยม	122	46	3,2	121	8	4	48	3,2,6	2
บุตรใกล้ชิดมารดา	346	45	2,3,1	341	7	4,6	47	2,3,1,4	2
บุตรใกล้ชิดบิดา	143	64	3,2	142	23	5,4	67	3,5	3
อบรมแบบรักนอญ	257	48	2,3,1	254	4	4	50	2,3,1,4	2
อบรมแบบรักมาก	282	52	3,2,1	281	8	4,6	52	3,2,1	-
ค่าเฉลี่ย % ทำนาย		51.12%			9.4%		52.52%		1.40%

- 1 = ความเชื่อทางพุทธ 2 = การปฏิบัติทางพุทธ
3 = วิถีชีวิตแบบพุทธ 4 = สุขภาพจิต
5 = ทศนคติต่อบุตร 6 = ความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร

ลักษณะทางพุทธศาสนากับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ

จากตาราง 11 พบว่า เมื่อใช้ตัวแปรชุดที่หนึ่งคือ ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านร่วมกันทำนาย การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ ผลปรากฏว่า ในกลุ่มตัวอย่าง รวมนั้นตัวทำนายทั้ง 3 ตัวแปรร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบได้ร้อยละ 51 โดยมีตัวทำนายที่สำคัญเป็นอันดับแรกคือ วิธีชีวิตแบบพุทธ รองลงมาคือการปฏิบัติทางพุทธ และความเชื่อทางพุทธ ตามลำดับ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .67, .64 และ .56 ตามลำดับ ดูตาราง 53 ภาคผนวก ข.) จากการพิจารณาในกลุ่มตัวอย่างย่อยประเภทต่าง ๆ อีก 24 กลุ่มนั้น ก็พบว่าลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ตัวแปรร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบได้ระหว่างร้อยละ 37 ถึง 64 (ค่าเฉลี่ยของปริมาณการทำนายในกลุ่มมีตามารดาประเภทต่าง ๆ เท่ากับร้อยละ 51.12) โดยทำนายได้สูงสุดในกลุ่มมีตามารดาจากครอบครัวแตกแยกและกลุ่มมีตามารดาที่ระบุ ว่าบุตรใกล้ชิดบิดา (ทำนายได้ร้อยละ 64 เท่ากันทั้งสองกลุ่ม) ตัวแปรลักษณะทางพุทธศาสนา ที่มีบทบาทสำคัญเด่นชัดในการทำนายคือ วิธีชีวิตแบบพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธเหมือนกันทั้งสองกลุ่ม ซึ่งตัวทำนาย 2 ตัวนี้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .77 และ .74 ในกลุ่มมีตามารดาจากครอบครัวแตกแยก และค่าอาร์ .79 และ .68 ในกลุ่มมีตามารดาที่ระบุว่ามี บุตรใกล้ชิดบิดา ดูตาราง 53 ภาคผนวก ข.) ส่วนในกลุ่มมีตามารดาที่พบว่าลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน ทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้ได้ต่ำที่สุดคือ กลุ่มมีตามารดาที่มี ประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ทำนายได้ร้อยละ 37) ตัวทำนายที่มีความสำคัญเด่นชัดคือ วิธีชีวิตแบบ พุทธและการปฏิบัติทางพุทธ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .56 เท่ากันทั้ง สองตัวทำนาย ดูตาราง 53 ภาคผนวก ข.) สำหรับกลุ่มตัวอย่างย่อยสองกลุ่มที่แบ่งตามตัวแปร อีสระตัวเดียวกัน แต่พบว่าลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ตัวแปร ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตร ตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบได้แตกต่างกันมากที่สุดคือ กลุ่มมีตามารดาที่มีประสบการณ์ ทางพุทธสูงมีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ทำนายได้ร้อยละ 56 และ 37 ตามลำดับ) รองลงมาคือ กลุ่มมีตามารดาที่ระบุว่ามีบุตรที่มีความใกล้ชิดบิดามีปริมาณการทำนาย มากกว่ากลุ่มที่ระบุว่ามีบุตรใกล้ชิดมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 64 และ 45 ตามลำดับ) กลุ่มบิดา มีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 56 และ 41 ตามลำดับ) และกลุ่ม

บิดามารดาจากครอบครัวแตกแยกมีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มจากครอบครัวปกติ (ทำนายได้ร้อยละ 64 และ 49 ตามลำดับ) จึงอาจกล่าวได้ว่า ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 19 จาก 24 กลุ่ม พบว่าบิดามารดาที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธสูงเท่าใด มีการปฏิบัติทางพุทธสูงเท่าใด และมีความเชื่อทางพุทธสูงเท่าใด ก็มีการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบสูงเท่านั้น

ลักษณะทางจิตสังคมกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ

เมื่อใช้ตัวแปรชุดที่สองคือ ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้านร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ ผลปรากฏดังแสดงในตาราง 11 ว่า ในกลุ่มบิดามารดา รวมตัวทำนาย 3 ตัวร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบได้ร้อยละ 9 โดยมีตัวทำนายสำคัญเป็นอันดับแรกคือ สุขภาพจิต รองลงมาคือทัศนคติต่อบุตรและความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกคนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ตามลำดับ ซึ่งตัวทำนายเหล่านี้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .26, .19 และ .01 ตามลำดับ ดูตาราง 54 ภาคผนวก ข.) เมื่อพิจารณาตามกลุ่มบิดามารดาประเภทต่าง ๆ อีก 24 กลุ่ม ก็พบว่าลักษณะทางจิตสังคม 3 ตัวแปรร่วมกันสามารถทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบได้ระหว่างร้อยละ 4 ถึง 23 (ปริมาณการทำนายได้โดยเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 9.4) โดยทำนายได้สูงสุดในกลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดกับบิดา (ทำนายได้ร้อยละ 23) มีตัวทำนายที่เด่นชัดคือ ทัศนคติต่อบุตรและสุขภาพจิต ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .42 และ .38 ตามลำดับ ดูตาราง 54 ภาคผนวก ข.) ส่วนกลุ่มบิดามารดาที่ลักษณะทางจิตสังคมร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบได้ต่ำที่สุดคือ กลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง กลุ่มจากครอบครัวขยาย และกลุ่มที่ให้การอบรมเลี้ยงดูแบบรักน้อย (ทำนายได้ร้อยละ 4 เท่ากันทุกกลุ่ม) ตัวทำนายที่สำคัญเด่นชัดคือ สุขภาพจิต พบในกลุ่มบิดามารดาที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง และกลุ่มที่ให้การอบรมเลี้ยงดูแบบรักน้อย มีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .21 และ .20 ตามลำดับ) และทัศนคติต่อบุตรเป็นตัวทำนายที่สำคัญอย่างเด่นชัดในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวขยาย ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .20 ดูตาราง 54 ภาคผนวก ข.) สำหรับกลุ่มย่อยสองกลุ่มที่แบ่งตามตัวแปรอิสระตัวเดียวกัน แต่พบว่าลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้านร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบได้แตกต่างกันมากที่สุดคือ กลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่า

บุตรีใกล้ชิดบิดามีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มที่ระบุว่าเป็นใกล้ชิดมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 23 และ 7 ตามลำดับ) รองลงมาคือกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวแตกแยกมีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มจากครอบครัวปกติ (ทำนายได้ร้อยละ 18 และ 8 ตามลำดับ) และกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวเดี่ยวมีปริมาณการทำนายมากกว่ากลุ่มจากครอบครัวขยาย (ทำนายได้ร้อยละ 14 และ 4 ตามลำดับ) จึงอาจกล่าวได้ว่า ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยนั้น บิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีปริมาณสูงเท่าใด และมีทัศนคติที่ต่อบุตรสูงเท่าใด ก็มีการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างควมสนใจรับทราบมากเท่านั้น

ลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางจิตสังคมกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ

ด้านสร้างควมสนใจรับทราบ เมื่อนำตัวแปรชุดที่ทั้งนี้คือ ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ตัวแปร และตัวแปรชุดที่สองคือ ลักษณะทางจิตสังคม 3 ตัวแปร รวม 6 ตัวแปร มาร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างควมสนใจรับทราบ ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 11 ว่า ในกลุ่มตัวอย่างรวมนั้น ตัวทำนาย 6 ตัว สามารถร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างควมสนใจรับทราบได้ร้อยละ 52 โดยมีตัวทำนายที่สำคัญเด่นชัดเป็นอันดับแรกคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ รองลงมาคือ การปฏิบัติทางพุทธ ความเชื่อทางพุทธ และสุขภาพจิต ตามลำดับ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .67, .64, .56 และ .26 ตามลำดับ ดูตาราง 53 และ 54 ภาคผนวก ข.) เมื่อพิจารณาในกลุ่มตัวอย่างที่แยกย่อยตามลักษณะภูมิหลัง 24 กลุ่ม พบว่า ตัวทำนาย 6 ตัวร่วมกันสามารถทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างควมสนใจรับทราบได้ระหว่างร้อยละ 39 ถึง 71 (ค่าเฉลี่ยของการทำนายเท่ากับร้อยละ 52.52) โดยทำนายได้สูงสุดในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวแตกแยก (ทำนายได้ร้อยละ 71) มีตัวทำนายที่เด่นชัดคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ สุขภาพจิต และการปฏิบัติทางพุทธ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .77, .43 และ .74 ตามลำดับ ดูตาราง 53 และ 54 ภาคผนวก ข.) ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางจิตสังคม รวม 6 ตัวแปรร่วมกันทำนายได้ต่ำสุดคือ กลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ทำนายได้ร้อยละ 39) มีตัวทำนายที่สำคัญเด่นชัดคือ การปฏิบัติทางพุทธ วิถีชีวิตแบบพุทธและสุขภาพจิต ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .56, .56 และ .26 ตามลำดับ ดูตาราง 53 และ 54 ภาคผนวก ข.) ในการพิจารณากลุ่มย่อยลองกลุ่มที่แบ่งตามตัวแปรอิสระตัวเดียวกัน

แต่พบว่าตัวทำนายทั้ง 6 ตัวร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จ-
รับทราบได้แตกต่างกันมากที่สุดนั้น พบว่า กลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวแตกแยกมีปริมาณการทำนาย
สูงกว่ากลุ่มจากครอบครัวปกติ (ทำนายได้ร้อยละ 71 และ 50 ตามลำดับ) รองลงมาคือ กลุ่ม
บิดามารดาที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดบิดามีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดมารดา
(ทำนายได้ร้อยละ 67 และ 47 ตามลำดับ) และกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงมี
ปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ทำนายได้ร้อยละ 57 และ 39
ตามลำดับ) จึงกล่าวได้ว่า บิดามารดาที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธสูงเท่าใด มีการปฏิบัติทางพุทธสูงเท่าใด
มีความเชื่อทางพุทธสูงเท่าใดและมีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงเท่าใด ก็ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตาม
แนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบมากเท่านั้น

เปรียบเทียบการทำนายเมื่อใช้ตัวทำนายต่างชุดกัน ในส่วนนี้ต้องการศึกษาจากข้อมูล
ว่า ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน ซึ่งเป็นตัวทำนายชุดที่หนึ่ง ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน ซึ่ง
เป็นตัวทำนายชุดที่สอง และตัวทำนายชุดที่สามคือ ตัวทำนายชุดที่หนึ่งและชุดที่สองรวมกันเป็น 6
ตัวทำนาย จะสามารถทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบของ
บิดามารดาได้ต่างกันเพียงใด และต้องการศึกษาว่าตัวทำนายชุดที่สามจะทำนายได้มากกว่าตัวทำนาย
ชุดที่หนึ่งหรือชุดที่สอง ที่มีปริมาณการทำนายสูงที่สุดอยู่เดิมเพียงใด ในกลุ่มตัวอย่างประเภทใดบ้าง
จากการวิเคราะห์คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ
ด้วยวิธีถดถอยพหุคูณแบบขั้นบันไดโดยใช้ตัวแปรชุดที่สาม ในกลุ่มตัวอย่างรวม พบผลดังแสดงในตาราง
11 ว่า ตัวทำนายชุดที่สามทั้ง 6 ตัวร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จ
รับทราบได้ร้อยละ 52 เพิ่มจากชุดที่หนึ่งที่ทำนายได้ร้อยละ 51 อีกเพียงร้อยละ 1 เท่านั้น
และพบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่มว่าตัวทำนายชุดที่หนึ่ง (ลักษณะทางพุทธ 3 ตัว) ทำนายการ
อบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบได้มากกว่าตัวทำนายชุดที่สอง (ลักษณะ
ทางจิตสังคม 3 ตัว) เมื่อเพิ่มตัวทำนายจากชุดที่หนึ่ง 3 ตัวเป็น 6 ตัว สามารถเพิ่มปริมาณการ
ทำนายได้ระหว่างร้อยละ 1 ถึง 7 ในกลุ่มย่อย โดยมีกลุ่มย่อยเพียงกลุ่มเดียวที่มีปริมาณการทำนาย
เพิ่มขึ้นมากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 5 ตามเกณฑ์ความต่างที่กำหนดไว้ ได้แก่ กลุ่มบิดามารดา
จากครอบครัวแตกแยก (เพิ่มขึ้นร้อยละ 7) สำหรับกลุ่มย่อยสองกลุ่มที่แบ่งตามตัวแปรอิสระตัว
เดียวกัน แต่มีปริมาณการทำนายเพิ่มขึ้นเมื่อใช้ตัวทำนายรวม 6 ตัว โดยในแต่ละกลุ่มต่างกันตั้งแต่

ร้อยละ 5 นี้ใบ บรากลุ่มว่ามีเพียงคู่เดียวคือ ในกลุ่มบิตามารดาจากครอบครัวแตกแยกทำนายเพิ่ม ได้มากกว่ากลุ่มบิตามารดาจากครอบครัวปกติ (เพิ่มขึ้นต่างกันร้อยละ 6)

ในการใช้ตัวแปร 2 ชุดคือ ลักษณะทางพุทธศาสนา (ประกอบด้วยความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ) และลักษณะทางจิตสังคม (ประกอบด้วยทัศนคติต่อบุตร สุขภาพจิต และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกคนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร) ที่ละชุดและ 2 ชุดรวมกัน เพื่อทำนาย การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จในชีวิต ความเข้าใจในความ บรากลุ่มดังแสดงในตาราง 12

ตาราง 12 ปริมาณการทำนายและตัวทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จในชีวิตของความของบิตามารดาในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย ด้วยวิธีวิเคราะห์แบบถดถอยพหุคูณเป็นขั้น

กลุ่ม	จำ		ลักษณะทางพุทธ 3 ตัว		ลักษณะทางจิตสังคม 3 ตัว		รวม 6 ตัว		%
	จำนวน	คน	% ทำนาย	ตัวทำนาย	% ทำนาย	ตัวทำนาย	% ทำนาย	ตัวทำนาย	
กลุ่รวม	541	51	3,2,1	8	4,5,6	51	3,2,1,5	-	
เป็นมารดา	287	40	3,2,1	4	4	40	3,2,1	-	
เป็นบิดา	232	63	3,2	15	5,4	64	3,2,5,1	1	
อายุมาก	231	50	3,2	6	5	53	3,2,6,1	2	
อายุน้อย	304	50	3,2,1	6	4	50	3,2,1	-	
การศึกษาสูง	366	47	3,2,1	5	4	48	3,2,1,6	1	
การศึกษานกลาง	170	58	3,2	13	5,4,6	60	3,2,5	2	
ระดับเศรษฐกิจสูง	330	48	3,2	14	4,5,6	48	3,2	-	
ระดับเศรษฐกิจปานกลาง	197	56	3,1,2	3	4	57	3,1,6	1	
ประสบการณทางพุทธสูง	258	53	3,2,1	10	4,5,6	54	3,2,1,4	1	
ประสบการณทางพุทธต่ำ	255	41	3,2	5	5	41	3,2	-	

ตาราง 12 (ต่อ)

กลุ่ม	จำ		ลักษณะทางพุทธ 3 ตัว		ลักษณะทางจิตสังคม 3 ตัว		รวม 6 ตัว		%
	นวน								
	คน	%	%	ท่านาย	%	ท่านาย	%	ท่านาย	
ข้าราชการ	300	51	3,2	13	4,5	52	3,2,4	1	
อาชีพอื่น ๆ	234	50	3,2,1	4	5,6	50	3,1,2	-	
ครอบครัวปกติ	488	51	3,2,1	8	4,5,6	52	3,2,1,5	1	
ครอบครัวแตกแยก	47	52	3	0	-	52	3	-	
ครอบครัวเดี่ยว	318	57	3,2	7	4	58	3,2,6,1	1	
ครอบครัวขยาย	211	37	3,2	4	5	37	3,2	-	
มิตรชาย	190	49	3,2	3	4	52	3,2,6,1	3	
มิตรหญิง	190	45	3,1	8	4	46	3,1,4	1	
บุตรเรียนชั้นประถม	302	53	3,2,1	6	4	54	3,1,2,5	1	
บุตรเรียนชั้นมัธยม	122	43	3,2	5	5	43	3,2	-	
บุตรใกล้ชดมารดา	346	45	3,2,1	4	4,6	45	3,2,1	-	
บุตรใกล้ชดบิดา	143	66	3,2	18	4,5	66	3,2	-	
อบรมแบบรักน้อย	257	48	3,2,1	3	4	49	3,2,1,4	1	
อบรมแบบรักมาก	282	50	3,2	4	4	50	3,2	-	
ค่าเฉลี่ย % ท่านาย		50.16%		7.04%		50.88%		0.72%	

- 1 = ความเชื่อทางพุทธ 2 = การปฏิบัติทางพุทธ
3 = วิถีชีวิตแบบพุทธ 4 = สุขภาพจิต
5 = ที่คนคิดต่อบุตร 6 = ความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร

ลักษณะทางพุทธศาสนากับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จ-

เนื้อความ จากตาราง 12 พบว่าเมื่อใช้ตัวแปรชุดที่หนึ่งคือ ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านร่วมกัน ทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จ เนื้อความ ผลปรากฏว่าในกลุ่มตัวอย่างรวม ตัวทำนายทั้ง 3 ตัวแปรร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จ เนื้อความได้ร้อยละ 51 โดยมีตัวทำนายที่สำคัญเป็นอันดับแรกคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ รองลงมาคือ การปฏิบัติทางพุทธ และความเชื่อทางพุทธ ตามลำดับ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .68, .61 และ .54 ตามลำดับ ดูตาราง 53 ภาคผนวก ข.) เมื่อพิจารณาในกลุ่มตัวอย่างย่อยประเภทต่าง ๆ 24 กลุ่ม ก็พบผลว่าลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ตัวแปรร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จ เนื้อความได้ระหว่างร้อยละ 37 ถึง 66 (ค่าเฉลี่ยของปริมาณการทำนายเท่ากับร้อยละ 50.16) โดยทำนายได้สูงสุดในกลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดบิดา (ทำนายได้ร้อยละ 66) รองลงมาคือกลุ่มบิดา (ทำนายได้ร้อยละ 63) ตัวทำนายที่มีความสำคัญเด่นชัด คือ วิถีชีวิตแบบพุทธและการปฏิบัติทางพุทธเหมือนกันทั้งสองกลุ่ม ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .80 และ .70 ในกลุ่มที่มีบุตรใกล้ชิดบิดา และค่าอาร์ .77 และ .68 ในกลุ่มที่เป็นบิดา ดูตาราง 53 ภาคผนวก ข.) ส่วนในกลุ่มบิดามารดาที่พบว่าลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ตัวทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้ได้ต่ำที่สุดคือ กลุ่มบิดามารดาจากครอบครัววัยยาย (ทำนายได้ร้อยละ 37) ตัวทำนายที่มีบทบาทสำคัญเด่นชัดคือ วิถีชีวิตแบบพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .69 และ .58 ตามลำดับ ดูตาราง 53 ภาคผนวก ข.) สำหรับกลุ่มตัวอย่างย่อยสองกลุ่มซึ่งแบ่งตามตัวแปรอิสระตัวเดียวกัน แต่พบว่าลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ตัวร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านนี้ได้แตกต่างกันมากที่สุดคือ กลุ่มบิดามีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 63 และ 40 ตามลำดับ) รองลงมาคือ กลุ่มที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดบิดามีปริมาณการทำนายมากกว่ากลุ่มที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 66 และ 45 ตามลำดับ) และกลุ่มครอบครัวเดี่ยวที่มีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มครอบครัววัยยาย (ทำนายได้ร้อยละ 57 และ 37 ตามลำดับ) จึงอาจกล่าวได้ว่าใน กลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 11 จาก 24 กลุ่ม พบว่าบิดามารดาที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธสูงเท่าใด มีการปฏิบัติ

ทางพุทธสูงเท่าใด และมีความเชื่อทางพุทธสูงเท่าใด ก็ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้าน
สร้างความสำเร็จเพื่อความมากเท่านั้น

ลักษณะทางจิตสังคมกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จเพื่อความ
เมื่อใช้ตัวแปรชุดที่สองคือลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้านร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนว
พุทธด้านสร้างความสำเร็จเพื่อความ ผลปรากฏดังแสดงในตาราง 12 ว่า ในกลุ่มตัวอย่างรวม
ตัวทำนาย 3 ตัว ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จเพื่อความ
ได้ร้อยละ 8 โดยมีตัวทำนายสำคัญเป็นอันดับแรกคือ สุขภาพจิต รองลงมาคือทัศนคติต่อบุตร และ
ความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูก
ทำนาย (ค่าอาร์ .22 และ .19 ตามลำดับ ดูตาราง 54 ภาคผนวก ข.) ส่วนความเชื่อ
อำนาจภายใน-ภายนอกตนนี้มีความสัมพันธ์ทางลบกับตัวถูกทำนายในปริมาณเล็กน้อยมาก (ค่า
อาร์ -.01 ดูตาราง 54 ภาคผนวก ข.) จากการพิจารณาในกลุ่มบิดามารดาประเภทต่าง ๆ
อีก 24 กลุ่ม พบว่าลักษณะทางจิตสังคม 3 ตัวร่วมกันสามารถทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตาม
แนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จเพื่อความได้ระหว่างร้อยละ 3 ถึง 18 (ค่าเฉลี่ยของปริมาณ
การทำนายเท่ากับร้อยละ 7.04) โดยทำนายได้สูงที่สุดในกลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิด
บิดา (ทำนายได้ร้อยละ 18) รองลงมาคือ กลุ่มบิดา (ทำนายได้ร้อยละ 15) มีตัวทำนายที่
สำคัญเด่นชัดคือ สุขภาพจิตและทัศนคติต่อบุตร เหมือนกันทั้งสองกลุ่ม ตัวทำนายเหล่านี้มีความ
สัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .36 และ .35 ในกลุ่มที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดบิดา และ
ค่าอาร์ .27 และ .36 ในกลุ่มบิดา ดูตาราง 54 ภาคผนวก ข.) ส่วนกลุ่มบิดามารดาที่ลักษณะ
ทางจิตสังคมร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้ได้ต่ำที่สุดคือ กลุ่มบิดา-
มารดาที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง กลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรชาย และกลุ่มที่อบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรัก
สนับสนุนน้อย (ปริมาณการทำนายได้ร้อยละ 3 เท่ากันทุกกลุ่ม) ตัวทำนายที่มีความสำคัญเด่นชัด
คือ สุขภาพจิต เหมือนกันทั้งสามกลุ่ม ซึ่งตัวทำนายนี้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่า
อาร์ .16 ในกลุ่มบิดามารดาที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง ค่าอาร์ .19 ในกลุ่มบิดามารดาที่มี
บุตรชาย และค่าอาร์ .18 ในกลุ่มที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุนน้อย ดูตาราง 54
ภาคผนวก ข.) ลำหรับกลุ่มย่อยสองกลุ่มที่แบ่งตามตัวแปรอิสระตัวเดียวกัน แต่พบว่าลักษณะทาง
จิตสังคม 3 ด้านร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จเพื่อความ

ได้แตกต่างกันมากที่สุดคือ กลุ่มบัณฑิตมารดาที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดบิดามีปริมาณการทำงานสูงกว่ากลุ่มที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 18 และ 4 ตามลำดับ) รองลงมาคือ กลุ่มบิดามีปริมาณการทำงานสูงกว่ากลุ่มมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 15 และ 4 ตามลำดับ) และกลุ่มบัณฑิตมารดาที่มีระดับเศรษฐกิจสูงมีปริมาณการทำงานสูงกว่ากลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง (ทำนายได้ร้อยละ 14 และ 3 ตามลำดับ) จากผลที่พบในเวลานี้ สรุปได้ว่า บิดามารดาที่มีลูกภาพจิตดีในปริมาณสูงเท่าใด และมีทัศนคติที่ดีต่อบุตรสูงเท่าใด ก็มีปริมาณการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จในแง่ความมากเท่านั้น

ลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางจิตสังคมกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ

ด้านสร้างความสำเร็จในแง่ความ เมื่อใช้ตัวแปรชุดที่หนึ่งคือลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ตัวแปร และตัวแปรชุดที่สองคือลักษณะทางจิตสังคม 3 ตัวแปร รวม 6 ตัวแปรร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จในแง่ความ ดังแสดงในตาราง 12 ปรากฏผลว่า ในกลุ่มรวมตัวทำนาย 6 ตัวสามารถร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านนี้ได้ร้อยละ 51 โดยมีตัวทำนายสำคัญเด่นชัดคือ วิธีชีวิตแบบพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ ความเชื่อทางพุทธ และทัศนคติต่อบุตร ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .68, .61, .54 และ .19 ตามลำดับ ดูตาราง 53-54 ภาคผนวก ข.) เมื่อพิจารณาในกลุ่มย่อย 24 กลุ่ม พบว่าตัวทำนาย 6 ตัวร่วมกันสามารถทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จในแง่ความได้ระหว่างร้อยละ 37 ถึง 66 ค่าเฉลี่ยในการทำนายเท่ากับร้อยละ 50.88) โดยทำนายได้สูงที่สุดในกลุ่มบัณฑิตมารดาที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดบิดา (ทำนายได้ร้อยละ 66) รองลงมาคือกลุ่มบิดา (ทำนายได้ร้อยละ 64) และกลุ่มการศึกษาระดับปานกลาง (ทำนายได้ร้อยละ 60) ตัวทำนายที่มีบทบาทสำคัญเด่นชัดในกลุ่มที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดบิดาคือ วิธีชีวิตแบบพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธ ตัวทำนายที่มีความสำคัญเด่นชัดในกลุ่มบิดาคือ วิธีชีวิตแบบพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ ทัศนคติต่อบุตร และความเชื่อทางพุทธ ตัวทำนายที่มีความสำคัญเด่นชัดในกลุ่มการศึกษาระดับปานกลางคือ วิธีชีวิตแบบพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ และทัศนคติต่อบุตร ตัวทำนายเหล่านี้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .80 และ .70 ในกลุ่มที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดบิดา ค่าอาร์ .77, .68, .36 และ .57 ในกลุ่มบิดา ค่าอาร์ .74, .66 และ .27 ในกลุ่มบัณฑิตมารดาที่มีระดับการศึกษาระดับปานกลาง ดูตาราง 53-54 ภาคผนวก ข.) ส่วนในกลุ่มตัวอย่างที่พบว่าตัวทำนาย 6 ตัวทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตาม

แนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จเพื่อความได้ค่าสุดคือ กลุ่มบิฑามารดาจากครอบครัวขยาย (ทำนาย
ได้ร้อยละ 37) รองลงมาคือ กลุ่มมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 40) ตัวทำนายสำคัญเด่นชัดใน
กลุ่มครอบครัวขยายคือ วิธีชีวิตแบบพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ ตัวทำนายที่สำคัญเด่นชัดในกลุ่ม
มารดาคือ วิธีชีวิตแบบพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ และความเชื่อทางพุทธ ตัวทำนายเหล่านี้มีความ
สัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .69 และ .58 ในกลุ่มจากครอบครัวขยาย และค่า
อาร์ .59, .54 และ .51 ในกลุ่มมารดา ดูตาราง 53 ในภาคผนวก ข.) สำหรับการพิจารณา
ในกลุ่มย่อยสองกลุ่มซึ่งแบ่งตามตัวแปรอิสระตัวเดียวกัน แต่พบว่าตัวทำนายทั้ง 6 ตัวร่วมกันสามารถ
ทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จเพื่อความได้แตกต่างกันมากที่สุดนั้น
พบว่ากลุ่มบิดามีปริมาณการทำนายได้สูงกว่ากลุ่มมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 64 และ 40 ตามลำดับ)
กลุ่มครอบครัวเดียวก็มีปริมาณการทำนายมากกว่ากลุ่มครอบครัวขยาย (ทำนายได้ 58 และ 37
ตามลำดับ) และกลุ่มที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดบิดามีปริมาณการทำนายได้สูงกว่ากลุ่มที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิด
มารดา (ทำนายได้ร้อยละ 66 และ 45 ตามลำดับ) จากผลในส่วนนี้กล่าวได้ว่า บิฑามารดา
ที่มีวิธีชีวิตแบบพุทธสูงเท่าใด มีการปฏิบัติทางพุทธสูงเท่าใด มีทัศนคติที่ต่อบุตรสูงเท่าใด และมี
ความเชื่อทางพุทธสูงเท่าใด ก็ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จเพื่อความ
มากเท่านั้น

เปรียบเทียบการทำนายเมื่อใช้ตัวทำนายต่างชุดกัน ในส่วนนี้ต้องการศึกษาจากข้อมูลว่า
ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน ซึ่งเป็นตัวทำนายชุดที่หนึ่ง ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน ซึ่งเป็นตัว
ทำนายชุดที่สอง และตัวทำนายชุดที่สามซึ่งประกอบด้วยตัวทำนายชุดที่หนึ่งและชุดที่สองรวม 6 ตัวแปร
จะสามารถทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จเพื่อความของบิฑามารดา
ได้ต่างกันเพียงใด และต้องการศึกษาว่าตัวทำนายชุดที่สามจะทำนายได้มากกว่าตัวทำนายชุดที่หนึ่ง
หรือชุดที่สองที่มีปริมาณการทำนายสูงสุดอยู่เดิม เพียงใดในกลุ่มตัวอย่างประเภทใดบ้าง

จากการวิเคราะห์คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จเพื่อความ
ด้วยวิธีการถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น โดยใช้ตัวแปรชุดที่สาม ในกลุ่มตัวอย่างรวม พบผลดังแสดงใน
ตาราง 12 ว่า ตัวทำนายชุดที่สามทั้ง 6 ตัวร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้าน
สร้างความสำเร็จเพื่อความได้ร้อยละ 51 ซึ่งเป็นปริมาณการทำนายเท่ากับที่ตัวทำนายชุดที่หนึ่ง
เคยทำนายได้ และพบทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่มว่าตัวทำนายชุดที่หนึ่ง (ลักษณะทางพุทธ-

ศาสนา 3 ด้าน) ทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความได้มากกว่าตัวทำนายชุดที่สอง (ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน) เมื่อเพิ่มตัวทำนายชุดที่หนึ่งจาก 3 ตัวเป็น 6 ตัว ปรากฏว่าสามารถเพิ่มปริมาณการทำนายได้ระหว่างร้อยละ 1 ถึง 2 ในกลุ่มย่อย โดยไม่มีกลุ่มย่อยใดที่ปริมาณการทำนายเพิ่มขึ้นมากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 5 ตามเกณฑ์ความต่างของปริมาณการทำนายที่ยอมรับได้ในการวิจัยนี้ และไม่ปรากฏมีกลุ่มย่อยสองกลุ่มที่แบ่งตามตัวแปรอิสระตัวเดียวกันคู่ใดที่ปริมาณการทำนายได้เพิ่มขึ้น (เมื่อใช้ตัวทำนาย 6 ตัว) แต่ละกลุ่มต่างกันถึงร้อยละ 5

ในการใช้ตัวแปร 2 ชุดคือ ลักษณะทางพุทธศาสนา (ประกอบด้วย ความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ) และลักษณะทางจิตสังคม (ประกอบด้วย ทศนคติต่อบุตร สุขภาพจิต และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกคนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร) ที่ละชุด และ 2 ชุดร่วมกัน เพื่อทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตาม ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 13

ลักษณะทางพุทธศาสนากับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลง จากตาราง 13 พบว่า เมื่อใช้ตัวแปรชุดที่หนึ่งคือ ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลง ผลปรากฏว่า ในกลุ่มบิฑามารดา รวม ตัวทำนายทั้ง 3 ตัวร่วมกันทำนายตัวถูกทำนายได้ร้อยละ 47 ตัวทำนายที่มีความสำคัญเด่นชัดคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ และความเชื่อทางพุทธ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .60, .58 และ .51 ตามลำดับ ดูตาราง 53 ภาคผนวก ข.) จากการพิจารณาในกลุ่มตัวอย่างย่อยประเภทต่าง ๆ 24 กลุ่ม พบว่าลักษณะทางพุทธศาสนาทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้ระหว่างร้อยละ 34 ถึง 62 (ค่าเฉลี่ยของการทำนายเท่ากับร้อยละ 46.16) โดยทำนายได้สูงสุดในกลุ่มบิฑามารดาที่ระบุว่า มีบุตรใกล้ชิดบิดา (ทำนายได้ร้อยละ 62) รองลงมาคือ กลุ่มบิฑามารดาที่มีการศึกษาระดับปานกลาง (ทำนายได้ร้อยละ 52) ตัวทำนายที่มีความสำคัญเด่นชัดในกลุ่มแรกคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ และความเชื่อทางพุทธ และตัวทำนายที่มีความสำคัญเด่นชัดในกลุ่มที่สองคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธ ซึ่งตัวทำนายเหล่านี้มีความสัมพันธ์ทางบวก

ตาราง 13 ปริมาณการทำนายและตัวทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับ และเปลี่ยนแปลงของบิดามารดาในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย ด้วยวิธีวิเคราะห์แบบถดถอยพหุคูณแบบขั้น

กลุ่ม	จำนวน	ลักษณะทางพุทธ 3 ตัว		ลักษณะทางจิตสังคม 3 ตัว		รวม 6 ตัว		ทำนาย ± % เพิ่มขึ้น
		% ทำนาย	ตัวทำนาย	% ทำนาย	ตัวทำนาย	% ทำนาย	ตัวทำนาย	
กลุ่มรวม	541	47	3,2,1	6	4,6,5	47	3,2,1	-
เป็นมารดา	287	41	3,2,1	3	4	41	3,2,1	-
เป็นบิดา	232	50	3,2	11	4,5,6	50	3,2	-
อายุมาก	231	44	3,2	4	5,6	44	3,2,	-
อายุน้อย	304	48	3,2	5	4	48	3,2	-
การศึกษาสูง	366	43	3,2,1	2	4	43	3,2,1	-
การศึกษานกลาง	170	52	3,2	7	4	54	3,4,2	2
ระดับเศรษฐกิจสูง	330	44	3,2	10	5,4,6	44	3,2	-
ระดับเศรษฐกิจปานกลาง	197	50	3,2	0	-	51	3,2	1
ประสบการณ์ทางพุทธสูง	258	51	3,2	7	4	53	3,2,4	2
ประสบการณ์ทางพุทธต่ำ	255	34	3,2	3	5,6	35	3,2,4	1
ข้าราชการ	300	44	3,2	8	4,5	44	3,2	-
อาชีพอื่น ๆ	234	51	3,1	6	6,5	51	3,1	-
ครอบครัวปกติ	488	47	3,2,1	5	5,6,4	47	3,2,1	-
ครอบครัวแตกแยก	47	51	3	11	4	51	3	-
ครอบครัวเดี่ยว	318	50	3,2	5	4	50	3,2	-
ครอบครัวขยาย	211	40	3,2	6	5,6	40	3,2	-
มิตรชาย	190	44	3	3	5	44	3	-
มิตรหญิง	190	43	3,1	6	4	43	3,1	-

ตาราง 13 (ต่อ)

กลุ่ม	จำ		ลักษณะทางพุทธ 3 ตัว		ลักษณะทางจิตสังคม 3 ตัว		รวม 6 ตัว		%
	จำนวน								
	คน	%	ท่านาย	ตัวท่านาย	%	ท่านาย	ตัวท่านาย	%	
บุตรเรียนชนประคม	302	47	3,2,1	4	4	47	3,2,1	-	
บุตรเรียนชนมัธยม	122	39	3	5	5	40	3	1	
บุตรไกลชิดมารดา	346	41	3,2	3	4,6	41	3,2	-	
บุตรไกลชิดบิดา	143	62	3,1	8	4	62	3,1	-	
อบรมแบบชรกน้อย	257	43	3,2	7	4,6,5	43	3,2	-	
อบรมแบบชรกมาก	282	48	3,1,2	0	-	48	3,1,2	-	
ค่าเฉลี่ย % ท่านาย		46.16%		5.4%		46.44%		0.28%	

- 1 = ความเชื่อทางพุทธ 2 = การปฏิบัติทางพุทธ
- 3 = วิถีชีวิตแบบพุทธ 4 = สุขภาพจิต
- 5 = ทักษะติดต่อบุตร 6 = ความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร

กับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .77 และ .63 ในกลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่าบุตรไกลชิดบิดา และค่าอาร์ .71 และ .60 ในกลุ่มบิดามารดาที่มีการศึกษาระดับปานกลาง ดูตาราง 53 ภาคผนวก ข.) ส่วนในกลุ่มตัวอย่างที่ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน ทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ ด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้ต่ำที่สุดคือ กลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ท่านายได้ร้อยละ 34) ตัวทำนายที่มีบทบาทสำคัญเด่นชัดคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .56 และ .50 ตามลำดับ ดูตาราง 53 ภาคผนวก ข.) สำหรับกลุ่มย่อยสองกลุ่มที่แบ่งตามตัวแปรอิสระตัวเดียวกัน แต่พบว่าลักษณะทาง

พุทธศาสนา 3 ตัวร่วมกันทำนายนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านนี้ได้แตกต่างกันมากที่สุดคือ กลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่าไม่มีบุตรใกล้ชิดบิดามีปริมาณการทำนายนสูงกว่ากลุ่มที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดมารดา (ทำนายนได้ร้อยละ 62 และ 41 ตามลำดับ) รองลงมาคือ กลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทาง พุทธสูงมีปริมาณการทำนายนสูงกว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ทำนายนได้ร้อยละ 51 และ 34 ตามลำดับ) จึงกล่าวได้ว่าบิดามารดาที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธสูงเท่าใด มีการปฏิบัติทางพุทธสูงเท่าใด และมีความเชื่อทางพุทธสูงเท่าใด ก็ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านนี้วางการยอมรับและ เปลี่ยนตามมากเท่านั้น

ลักษณะทางจิตสังคมกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยน- ตาม เมื่อใช้ตัวแปรชุดที่สองคือ ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน ร่วมกันทำนายนการอบรมเลี้ยงดูบุตร ตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม ผลปรากฏดังแสดงเนตาราง 13 ว่า ในกลุ่มบิดา- มารดา รวม ตัวทำนายน 3 ตัวร่วมกันทำนายนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับ และเปลี่ยนตามได้ร้อยละ 6 โดยมีตัวทำนายนที่สำคัญเป็นอันดับแรกคือ สุขภาพจิต รองลงมาคือ ความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร และทัศนคติต่อบุตร ที่วิถีชีวิตแบบ พุทธและทัศนคติต่อบุตรมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านดังกล่าว (ค่าอาร์ .16 และ .14 ตามลำดับ ดูตาราง 54 ภาคผนวก ข.) ส่วนความเชื่ออำนาจภายใน- ภายนอกตนมีความสัมพันธ์ทางลบกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้ (ค่าอาร์ -.06 ดูตาราง 54 ภาคผนวก ข.) เมื่อพิจารณากลุ่มตัวอย่างที่แยกย่อยประเภทต่าง ๆ 24 กลุ่ม พบว่า ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้านสามารถร่วมกันทำนายนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการ ยอมรับและเปลี่ยนตามได้ระหว่างร้อยละ 2 ถึง 11 (ค่าเฉลี่ยของการทำนายนเท่ากับร้อยละ 5.4) กลุ่มที่ลักษณะทางจิตสังคมทำนายนได้สูงที่สุดคือ กลุ่มบิดาและกลุ่มจากครอบครัวแตกแยก (ทำนายน ได้ร้อยละ 11 เท่ากันทั้งสองกลุ่ม) ตัวทำนายนที่มีความสำคัญเด่นชัดในกลุ่มบิดาคือ สุขภาพจิต ทัศนคติต่อบุตร และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน และตัวทำนายนที่มีความสำคัญเด่นชัดในกลุ่ม ที่มาจากครอบครัวแตกแยกคือ สุขภาพจิต ตัวทำนายนเหล่านี้ต่างมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนายน (ค่าอาร์ .23 เท่ากันทั้งสองตัวทำนายนในกลุ่มบิดา และค่าอาร์ .33 ในกลุ่มที่มาจากครอบครัว แตกแยก ดูตาราง 54 ภาคผนวก ข.) ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ลักษณะทางจิตสังคมทำนายนได้ต่ำที่สุด คือ กลุ่มบิดามารดาที่มีการศึกษาระดับสูง (ทำนายนได้ร้อยละ 2) ตัวทำนายนสำคัญเด่นชัดคือ

สุขภาพจิต ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .14 ดูตาราง 54 ภาคผนวก ข.) สำหรับกลุ่มย่อยสองกลุ่มที่แบ่งตามตัวแปรอิสระตัวเดียวกัน แต่พบว่าลักษณะจิตสังคม 3 ด้านร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามได้แตกต่างกันมากที่สุดคือ กลุ่มบิดามารดาที่มีระดับเศรษฐกิจสูงมีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง (ทำนายได้ร้อยละ 10 และ 0 ตามลำดับ) รองลงมาคือกลุ่มบิดามีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 11 และ 3 ตามลำดับ) จึงอาจกล่าวได้ว่า บิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีปริมาณสูงเท่าใด มีทัศนคติที่ต่อบุตรสูงเท่าใด ก็ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามมากเท่านั้น

ลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางจิตสังคมกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ

ด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม เมื่อใช้ตัวแปรชุดที่หนึ่งคือ ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ตัวแปร และตัวแปรชุดที่สองคือ ลักษณะทางจิตสังคม 3 ตัวแปร รวม 6 ตัวแปร มาร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม ผลปรากฏในตาราง 13 ดังนี้ ในกลุ่มตัวอย่างรวม ตัวทำนาย 6 ตัว สามารถร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามได้ร้อยละ 47 โดยมีตัวทำนายที่สำคัญเด่นชัดเป็นอันดับแรกคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ รองลงมาคือ การปฏิบัติทางพุทธและความเชื่อทางพุทธ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .66, .58 และ .51 ตามลำดับ ดูตาราง 53 ภาคผนวก ข.) เมื่อพิจารณาในกลุ่มย่อยประเภทต่าง ๆ 24 กลุ่ม พบว่าตัวทำนายทั้ง 6 ตัว ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามได้ระหว่างร้อยละ 35 ถึง 62 (ค่าเฉลี่ยของการทำนายได้เท่ากับร้อยละ 46.44) โดยทำนายได้สูงสุดในกลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดกับบิดา (ทำนายได้ร้อยละ 62) รองลงมาคือ กลุ่มบิดามารดาที่มีการศึกษาระดับปานกลาง (ทำนายได้ร้อยละ 54) และกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง (ทำนายได้ร้อยละ 53) ตัวทำนายที่สำคัญเด่นชัดในกลุ่มที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดกับบิดาคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ และความเชื่อทางพุทธ ตัวทำนายที่สำคัญเด่นชัดในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปานกลางคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ สุขภาพจิต และการปฏิบัติทางพุทธ และตัวแปรที่มีความสำคัญเด่นชัดในกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ และสุขภาพจิต ตัวทำนายเหล่านี้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .77 และ .63 ในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดบิดา ค่าอาร์ .71, .25 และ .60 ในกลุ่มที่มีการศึกษา

ระดับปานกลาง และค่าอาร์ .70, .60 และ .27 ในกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง (ดูตาราง 53 และ 54 ภาคผนวก ข.) ส่วนในกลุ่มตัวอย่างที่พบว่าตัวทำนาย 6 ตัวร่วมกันทำนายการอบรม-เลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้ตามได้ต่ำที่สุดคือ กลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ทำนายได้ร้อยละ 35) ตัวทำนายที่สำคัญเด่นชัดคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ การปฏิบัติทางพุทธและสุขภาพจิต ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .56, .50 และ .02 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาในกลุ่มย่อยของข้อมูลที่แบ่งตามตัวแปรอิสระตัวเดียวกัน แต่พบว่าตัวทำนายทั้ง 6 ตัวร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้ตามแตกต่างกันมากที่สุดนั้น พบว่า กลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่าไม่มีบุตรใกล้ชิดบิดามีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มที่ระบุว่าไม่มีบุตรใกล้ชิดมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 62 และ 41 ตามลำดับ) รองลงมาคือ กลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงมีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ทำนายได้ร้อยละ 53 และ 35 ตามลำดับ) และกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปานกลางมีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาระดับสูง (ทำนายได้ร้อยละ 54 และ 43 ตามลำดับ) จึงอาจกล่าวได้ว่า บิดามารดาที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธสูงเท่าใด มีการปฏิบัติทางพุทธสูงเท่าใด มีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงเท่าใด และมีความเชื่อทางพุทธสูงเท่าใด ก็มีการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตามมากเท่านั้น

เปรียบเทียบการทำนายเมื่อใช้ตัวทำนายต่างชุดกัน ในส่วนนี้ ต้องการศึกษาค้นคว้าว่า ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน ซึ่งเป็นตัวทำนายชุดที่หนึ่ง ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน ซึ่งเป็นตัวทำนายชุดที่สอง และตัวทำนายชุดที่สามคือ ตัวทำนายชุดที่หนึ่งและชุดที่สองรวมกันเป็น 6 ตัวทำนาย จะสามารถทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงของบิดามารดาได้ต่างกันเพียงใด และต้องการศึกษาว่าตัวทำนายชุดที่สามจะทำนายได้มากกว่าตัวทำนายชุดที่หนึ่งหรือชุดที่สองที่มีปริมาณการทำนายสูงที่สุดอยู่เดิมเพียงใด ในกลุ่มตัวอย่างประเภทใดบ้าง

จากการวิเคราะห์คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงด้วยวิธีการถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นโดยใช้ตัวแปรชุดที่สาม ในกลุ่มตัวอย่างรวม พบผลดังปรากฏในตาราง 13 ดังนี้ ตัวแปรชุดที่สาม 6 ตัวร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้ร้อยละ 47 ซึ่งเป็นปริมาณการทำนายเท่ากับที่ตัวแปร

ชุดที่หนึ่งเคยทำนายได้ และพบทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่มว่า ตัวทำนายชุดที่หนึ่ง (ลักษณะทางพุทธศาสนา) ทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้มากกว่าตัวทำนายชุดที่สอง (ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน) เมื่อเพิ่มตัวทำนายชุดที่หนึ่งจาก 3 ตัวเป็น 6 ตัวแปร ปรากฏว่าสามารถเพิ่มปริมาณการทำนายได้ระหว่างร้อยละ 1-2 ในกลุ่มย่อย โดยปรากฏว่าไม่มีกลุ่มย่อยกลุ่มใดที่ปริมาณการทำนายเพิ่มขึ้นมากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 5 และไม่ปรากฏมีกลุ่มย่อยสองกลุ่มที่แบ่งตามตัวแปรอิสระเดียวกันคู่ใดที่ปริมาณการทำนายที่เพิ่มขึ้น (เมื่อใช้ตัวทำนาย 6 ตัว) แต่ละกลุ่มต่างกันถึงร้อยละ 5

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อใช้ตัวทำนาย 2 ชุดคือ ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน และลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน ทีละชุดและ 2 ชุดร่วมกันเพื่อทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้าน สรุปผลได้เป็น 4 ประเด็นใหญ่ดังต่อไปนี้

ประเด็นแรก เมื่อใช้ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้าน ปรากฏว่า (1) ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบได้มากที่สุด รองลงมาคือ การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจในใจและความ และทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้น้อยที่สุด (2) ตัวทำนายที่สำคัญเด่นชัดเป็นอันดับแรกของการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้านคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ อันดับรองลงมาคือ การปฏิบัติทางพุทธ และสุดท้ายคือ ความเชื่อทางพุทธ (3) ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านได้มากที่สุดในกลุ่มบิดา-มารดาที่ระบุว่าไม่มีบุตรใกล้ชิดบิดาและกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวแตกแยก รองลงมาคือ กลุ่มบิดาและกลุ่มบิดามารดาที่มีการศึกษาระดับปานกลาง ส่วนกลุ่มบิดามารดาที่ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านได้ต่ำที่สุดคือ กลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ และกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวขยาย (4) เมื่อเปรียบเทียบปริมาณการทำนายในกลุ่มย่อย 2 กลุ่มที่มีลักษณะตรงข้าม (4.1) พบผลในกลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดบิดาเด่นชัดกว่าในกลุ่มที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดมารดา ถ้ามีลักษณะทางพุทธศาสนาสูงจะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านคือ ด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ ด้านสร้างความเข้าใจในใจและความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้มากด้วย (4.2) พบใน

กลุ่มบิดาเด่นชัดกว่าในกลุ่มมารดาว่า ถ้ามีลักษณะทางพุทธศาสนาสูงจะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบและด้านสร้างความสำเร็จในใจเนื้อความมาก และ (4.3) พบในกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงเด่นชัดกว่าในกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำว่า ถ้ามีลักษณะทางพุทธศาสนาสูงจะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้มากด้วย (5) เมื่อพิจารณาตัวทำนายแต่ละตัวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านของบิดามารดา พบว่าบิดามารดาที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธสูงให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านมาก บิดามารดาที่มีการปฏิบัติทางพุทธสูงให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านมาก และบิดามารดาที่มีความเชื่อทางพุทธสูงให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านมากอย่างเด่นชัด

ประเด็นที่สอง เมื่อใช้ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้านร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้าน ปรากฏผลดังนี้ (1) ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้านร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบได้มากที่สุด รองลงมาคือ การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จในใจเนื้อความ และสุดท้ายคือ การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลง (2) ตัวทำนายที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกคือ สุขภาพจิต รองลงมาคือ ทัศนคติต่อบุตร และสุดท้ายคือความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน (3) ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้านร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านได้มากที่สุดในกลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดกับบิดา รองลงมาคือ กลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวแตกแยก และกลุ่มบิดามารดาตามลำดับ ส่วนกลุ่มบิดามารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคมร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธได้ต่ำที่สุดคือ กลุ่มบิดามารดาที่มีการศึกษาระดับสูง กลุ่มบิดามารดาที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง และกลุ่มที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุนน้อย (4) เมื่อเปรียบเทียบปริมาณการทำนายในกลุ่มย่อย 2 กลุ่มที่มีลักษณะตรงข้ามกัน (4.1) พบผลในกลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่าไม่มีบุตรใกล้ชิดบิดาเด่นชัดกว่าในกลุ่มที่ระบุว่าไม่มีบุตรใกล้ชิดมารดาว่า ถ้ามีลักษณะทางจิตสังคมสูง จะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบได้มากด้วย (4.2) พบในกลุ่มบิดาเด่นชัดกว่าในกลุ่มมารดาว่า ถ้ามีลักษณะทางจิตสังคมสูงให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จในใจเนื้อความและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้มากด้วย (4.3) พบผลในกลุ่มบิดามารดาที่มีระดับเศรษฐกิจสูงเด่นชัดกว่าในกลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจ

ปานกลางว่า ถ้ามีลักษณะทางจิตสังคัมสูง^๕ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จ-
 ใจและความและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้มากด้วย และ (4.4) พบในกลุ่มบิดามารดาจาก
 ครอบครัวแตกแยกเด่นชัดกว่าในกลุ่มครอบครัวปกติว่า ถ้ามีลักษณะทางจิตสังคัมสูง^๕ให้การอบรมเลี้ยงดู
 บุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบมากด้วย (5) เมื่อพิจารณาตัวทำนายแต่ละตัวกับ
 การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านของบิดามารดาพบว่า บิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีปริมาณ
 สูง^๕ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านมาก บิดามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตร
 ในปริมาณสูง ก็สามารบให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านมาก บิดามารดา
 ที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง^๕ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ
 และด้านสร้างความสำเร็จใจเนื้อความมาก พบอย่างเด่นชัดเฉพาะในกลุ่มบิดาและกลุ่มที่มีบุตรใกล้ชิด
 บิดา แต่บิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูงกลับให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้าน
 สร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้น้อย พบอย่างเด่นชัดเฉพาะในกลุ่มที่มีบุตรใกล้ชิดมารดาและกลุ่ม
 อาชีพอื่น ๆ

ประเด็นที่สาม เมื่อใช้ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านและลักษณะทางจิตสังคัม 3 ด้าน
 รวม 6 ด้าน ทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้าน ผลปรากฏดังนี้
 (1) ตัวทำนาย 6 ตัวร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ
 ได้มากที่สุด รองลงมาคือการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จใจเนื้อความ
 และทำนายได้น้อยที่สุดคือ การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลง
 (2) ตัวทำนายที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ รองลงมาคือ การปฏิบัติทางพุทธ
 ความเชื่อทางพุทธ และสุขภาพจิต ตามลำดับ (3) ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน และลักษณะทาง
 จิตสังคัม 3 ด้าน รวม 6 ด้าน ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้าน
 ได้มากที่สุดในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวแตกแยก รองลงมาคือ กลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดบิดา
 กลุ่มบิดา กลุ่มบิดามารดาที่มีการศึกษาระดับปานกลาง และกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง
 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มที่ตัวทำนายทั้ง 6 ตัว ทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านได้ต่ำ
 ที่สุดคือ กลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ รองลงมาคือ กลุ่มบิดามารดาจากครอบครัว
 ขยาย กลุ่มมารดา และกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดมารดา ตามลำดับ (4) เมื่อเปรียบเทียบ
 ปริมาณการทำนายในกลุ่มย่อย 2 กลุ่มที่มีลักษณะตรงกันข้าม (4.1) พบผลในกลุ่มบิดามารดาที่ระบุ

ว่ามีบุตรโกลีชนิดบิดาเด่นชัดกว่าในกลุ่มที่ระบุว่ามีบุตรโกลีชนิดมารดาว่า ถ้ามีลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางจิตสังคัมสูง ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านมากด้วย (4.2) พบในกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงเด่นชัดกว่าในกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำว่ามีลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางจิตสังคัมสูง ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้มากด้วย (4.3) พบในกลุ่มบิดาเด่นชัดกว่าในกลุ่มมารดาว่า ถ้ามีลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางจิตสังคัมสูง ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความและด้านการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้มากด้วย และ (4.4) พบในกลุ่มครอบครัวแตกแยกเด่นชัดกว่าในกลุ่มครอบครัวปกติว่า ถ้าบิดามารดามีลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางจิตสังคัมสูง ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบได้มากด้วย และ (5) เมื่อพิจารณาตัวทำนายแต่ละตัวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านของบิดามารดาพบว่า บิดามารดาที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาแต่ละด้านสูง ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านมาก และบิดามารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคัม 2 ด้านคือ สุขภาพจิตดีและทัศนคติที่ดีต่อบุตรในปริมาณสูง ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านมากอย่างเด่นชัดแต่บิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านได้น้อย ยกเว้นในกลุ่มบิดาและกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรโกลีชนิดบิดา ที่พบว่า บิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบและด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความ ได้มากอย่างเด่นชัด

ประเด็นที่สี่ จากการเปรียบเทียบการทำนายเมื่อใช้ตัวทำนายต่างชุดกัน ผลปรากฏดังนี้

(1) ในกลุ่มรวม ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน และลักษณะทางจิตสังคัม 3 ด้าน รวม 6 ตัวทำนาย ทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธของบิดามารดาได้สูงกว่าเมื่อใช้ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านทำนายเพียงร้อยละ 1 ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบ แต่ไม่สามารถเพิ่มปริมาณการทำนายในการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้เลยทั้งในกลุ่มตัวอย่างรวมและกลุ่มย่อยที่ศึกษาทุกกลุ่ม (2) ในการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบโดยใช้ตัวทำนาย 6 ตัวร่วมกัน พบว่าสามารถเพิ่มปริมาณการทำนายจากเดิมที่ตัวทำนายชุดหนึ่งชุดใดเพียงชุดเดียว เคยทำนายได้สูงสุดในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวแตกแยก (เพิ่มขึ้นร้อยละ 17)

(3) ในกลุ่มย่อย 2 กลุ่มที่แบ่งตามตัวแปรอิสระตัวเดียวกัน แต่พบว่าปริมาณการทำนายเพิ่มขึ้นต่างกันเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 5 พบเพียงกลุ่มเดียวคือ กลุ่มบิตามารดาจากครอบครัวแตกแยก ทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบเพิ่มมากกว่าในกลุ่มบิตามารดาจากครอบครัวปกติ

ตอนที่สอง : ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนาและสัมพันธภาพในครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้าน
ในการใช้ตัวทำนายลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ตัวแปร (ได้แก่ ความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ และวิถีชีวิตแบบพุทธ) และสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ตัวแปร (ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ความใกล้ชิดบุตร และเวลาที่ใช้กับบุตร) ทีละชุดและสองชุดร่วมกัน เพื่อทำนายความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ ผลปรากฏแสดงในตาราง 14 ดังนี้

สัมพันธภาพในครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ จากตาราง 14 พบว่า เมื่อใช้ตัวแปรชุดที่สองคือ สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ ผลปรากฏว่า ในกลุ่มตัวอย่างรวม

ตาราง 14 ปริมาณการทำนายและตัวทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธของบิตามารดา ด้านสร้างความสำเร็จรับทราบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย ด้วยวิธีวิเคราะห์แบบถดถอยพหุคูณเป็นขั้น

=====

กลุ่ม	จำนวน	จำ สัมพันธภาพในครอบครัว		ลักษณะทางศาสนา		%
		3 ตัว	สัมพันธภาพรวม 6 ตัว	ทำนาย	ทำนาย	
	คน	%	ทำนาย	%	ทำนาย	เพิ่มขึ้น
กลุ่มรวม	379	9	8	57	3,2,8,1	6
เป็นมารดา	198	6	8	46	2,3,8,1	5
เป็นบิดา	166	17	8,7	62	3,2,8,1	6

ตาราง 14 (ต่อ)

กลุ่ม	จำนวน	สัมพันธภาพในครอบครัว		ลักษณะทางศาสนา		% ทำนาย เพิ่มขึ้น
		3 ตัว	ตัวทำนาย	สัมพันธภาพรวม 6 ตัว	ตัวทำนาย	
	คน	%	ทำนาย	%	ทำนาย	
อายุมาก	157	9	8	54	3,8,1	8
อายุน้อย	221	10	8	59	2,3,8,1	4
การศึกษาสูง	253	7	8	53	3,2,8,1	6
การศึกษานกลาง	125	12	8	65	3,2,8,1	5
ระดับเศรษฐกิจสูง	237	7	8	57	3,2,8,1	3
ระดับเศรษฐกิจปานกลาง	134	13	8	61	3,8,1,2	12
ประสบการณ์ทางพุทธสูง	179	9	8	62	3,1,8,2	6
ประสบการณ์ทางพุทธต่ำ	187	13	8	42	2,3,8	5
ข้าราชการ	205	10	8	58	2,3,8,1	9
อาชีพอื่น ๆ	173	8	8	56	3,1,8,2	2
ครอบครัวปกติ	350	10	8	55	3,8,1,2	6
ครอบครัวแตกแยก	28	0	-	67	2,8	3
ครอบครัวเดี่ยว	231	5	8	54	3,2,8,1	1
ครอบครัวขยาย	142	17	8	62	3,8,1,2	17
มีบุตรชาย	143	20	8	57	2,8,3	9
มีบุตรหญิง	128	3	8	56	3,2,8,1	3
บุตรเรียนชั้นประถม	220	10	8	58	3,2,8,1	4
บุตรเรียนชั้นมัธยม	83	11	8	55	3,8,2	9
บุตรใกล้ชิดมารดา	236	4	8	49	2,3,8,1	4
บุตรใกล้ชิดบิดา	103	30	8,7,9	67	3,8	3

ตาราง 14 (ต่อ)

กลุ่ม	จำ สัมพันธภาพในครอบครัว		ลักษณะทางศาสนา		%	
	จำนวน	3 ตัว	สัมพันธภาพรวม	6 ตัว		
	คน	% ทำนาย	ตัวทำนาย	% ทำนาย	ตัวทำนาย	ทำนาย เพิ่มขึ้น
อบรมแบบรักน้อย	171	13	8	57	2,8,1,3	9
อบรมแบบรักมาก	207	3	8	56	3,2,8,1	4
ค่าเฉลี่ย % ทำนาย		10.24%		57.00%		5.88%

1 = ความเชื่อทางพุทธ

7 = ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส

2 = การปฏิบัติทางพุทธ

8 = ความใกล้ชิดบุตร

3 = วิถีชีวิตแบบพุทธ

9 = เวลาที่ใช้กับบุตร

ตัวทำนายทั้ง 3 ตัวร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ ได้ร้อยละ 9 โดยมีตัวทำนายสำคัญเด่นชัดคือ ความใกล้ชิดบุตร ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ ตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .30 ตาราง 55 ภาคผนวก ข.) จากการพิจารณาในกลุ่มตัวอย่าง ย่อยประเภทต่าง ๆ อีก 24 กลุ่มนั้น พบว่า สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้านร่วมกันทำนายการ อบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบได้ระหว่างร้อยละ 3 ถึง 30 (ค่าเฉลี่ย ของปริมาณการทำนายเท่ากับร้อยละ 10.24) โดยทำนายได้สูงสุดในกลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่า มีบุตรใกล้ชิดบิดา (ทำนายได้ร้อยละ 30) ตัวทำนายที่สำคัญเด่นชัดคือ ความใกล้ชิดบุตร ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส และจำนวนเวลาที่ใช้อยู่กับบุตร ตัวทำนาย 2 ตัวแรกดังกล่าวมีความสัมพันธ์ ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .48 และ .38 ตาราง 55 ภาคผนวก ข.) ส่วนจำนวน เวลาที่ใช้อยู่กับบุตรมีความสัมพันธ์ทางลบกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ -.09 ตาราง 55 ภาคผนวก ข.) และกลุ่มตัวอย่างที่สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้านร่วมกันทำนายได้เป็นอันดับรองลงมาคือ

กลุ่มบิดาและกลุ่มจากครอบครัวขยาย (ซึ่งทำนายได้ร้อยละ 17 เท่ากันทั้งสองกลุ่ม) ตัวทำนายที่มีบทบาทสำคัญคือ ความใกล้ชิดบุตรและความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .37 และ .29 ในกลุ่มบิดา และค่าอาร์ของความใกล้ชิดบุตรเท่ากับ .41 ในกลุ่มครอบครัวขยาย ดูตาราง 55 ภาคผนวก ข.) ส่วนกลุ่มที่สัมพันธ์ภาพในครอบครัวทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบได้ดีที่สุดคือ กลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรหญิง และกลุ่มที่บิดามารดาอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักมาก (ทำนายได้ร้อยละ 3 เท่ากันทั้งสองกลุ่ม) ตัวทำนายที่มีบทบาทสำคัญเด่นชัดคือ ความใกล้ชิดบุตร ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .27 ในกลุ่มที่มีบุตรหญิง และค่าอาร์ .17 ในกลุ่มที่อบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักมาก ดูตาราง 55 ภาคผนวก ข.) สำหรับการพิจารณาในกลุ่มย่อยสองกลุ่มซึ่งแบ่งตามตัวแปรอิสระตัวเดียวกัน แต่พบว่าสัมพันธ์ภาพในครอบครัว 3 ด้านร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบได้แตกต่างกันมากที่สุดคือ กลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดบิดามีปริมาณการทำนายได้สูงกว่ากลุ่มที่มีบุตรใกล้ชิดมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 30 และ 4 ตามลำดับ) รองลงมาคือ กลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรชายมีปริมาณการทำนายได้สูงกว่ากลุ่มที่มีบุตรหญิง (ทำนายได้ร้อยละ 20 และ 3 ตามลำดับ) กลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวขยายมีปริมาณการทำนายได้สูงกว่ากลุ่มที่มาจากรครอบครัวเดี่ยว (ทำนายได้ร้อยละ 17 และ 5 ตามลำดับ) และกลุ่มบิดามีปริมาณการทำนายได้มากกว่ากลุ่มมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 17 และ 6 ตามลำดับ) จึงอาจกล่าวได้ว่าบิดามารดาที่มีความใกล้ชิดบุตรมากเท่าใด และมีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสดีเท่าใด ก็ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบมากเท่านั้น

ลักษณะทางพุทธศาสนาและสัมพันธ์ภาพในครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบ เมื่อนำตัวแปรชุดที่หนึ่งคือ ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ตัวแปร และตัวแปรชุดที่สองคือ สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ตัวแปร รวม 6 ตัวแปร มาร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบ ปรากฏผลในตาราง 14 ดังนี้ ในกลุ่มตัวอย่างรวมนั้น ตัวทำนาย 6 ตัว สามารถร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบได้ร้อยละ 57 โดยมีตัวทำนายสำคัญเด่นชัดเป็นอันดับแรกคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ รองลงมาคือ การปฏิบัติทางพุทธ ความใกล้ชิดบุตร และความเชื่อทางพุทธ ตามลำดับ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .67, .64, .30 และ .56 ตามลำดับ

ดูตาราง 53 และ 55 ภาคผนวก ข.) เมื่อพิจารณาในกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะภูมิหลังของ
 กลุ่มตัวอย่าง 24 กลุ่ม พบว่าตัวทำนาย 6 ตัวร่วมกันสามารถทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนว
 พุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบได้ระหว่างร้อยละ 42 ถึง 67 (ค่าเฉลี่ยของปริมาณการทำนาย
 เท่ากับร้อยละ 57) โดยทำนายได้สูงที่สุดในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวแตกแยกและกลุ่มที่มี
 บุตรใกล้ชิดบิดา (ทำนายได้ร้อยละ 67 เท่ากันทั้งสองกลุ่ม) รองลงมาคือ กลุ่มที่มีการศึกษาระดับ
 ปานกลาง (ทำนายได้ร้อยละ 65) และกลุ่มบิดา กลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง และกลุ่มจาก
 ครอบครัวขยาย (ทั้งสามกลุ่มหลังนี้ทำนายได้ร้อยละ 62 เท่ากันทุกกลุ่ม) ตัวทำนายที่มีบทบาท
 สำคัญเด่นชัดในกลุ่มที่มาจากรครอบครัวแตกแยกคือ การปฏิบัติทางพุทธและความใกล้ชิดบุตร ตัว
 ทำนายที่สำคัญเด่นชัดในกลุ่มที่มีบุตรใกล้ชิดบิดาคือ วิถีชีวิตแบบพุทธและความใกล้ชิดบุตร ตัวทำนาย
 ที่มีความสำคัญเด่นชัดในกลุ่มการศึกษาระดับปานกลาง ในกลุ่มบิดา และในกลุ่มจากครอบครัวขยาย
 คือ วิถีชีวิตแบบพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ ความใกล้ชิดบุตร และความเชื่อทางพุทธ เหมือนกันทั้ง
 3 กลุ่ม และตัวทำนายที่มีความสำคัญเด่นชัดในกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงคือ
 วิถีชีวิตแบบพุทธ ความเชื่อทางพุทธ ความใกล้ชิดบุตร และการปฏิบัติทางพุทธ ตามลำดับ ซึ่ง
 ตัวทำนายเหล่านี้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .74 และ .18 ตามลำดับ
 ในกลุ่มจากครอบครัวแตกแยก ค่าอาร์ .79 และ .48 ตามลำดับ ในกลุ่มที่มีบุตรใกล้ชิดบิดา
 ค่าอาร์ .72, .70, .35 และ .65 ตามลำดับ ในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปานกลาง ค่าอาร์
 73, .63, .37 และ .56 ตามลำดับ ในกลุ่มบิดา ค่าอาร์ .62, .55, .41 และ .50
 ตามลำดับ ในกลุ่มจากครอบครัวขยาย และค่าอาร์ .70, .65, .30 และ .59 ตามลำดับ
 ในกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง ดูตาราง 53 และ 55 ภาคผนวก ข.) ส่วนกลุ่มตัวอย่าง
 ที่ตัวทำนายทั้ง 6 ตัวร่วมกันทำนายได้ต่ำที่สุดคือ กลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ทำนายได้
 ร้อยละ 42) รองลงมาคือ กลุ่มมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 46) ตัวทำนายที่สำคัญเด่นชัด
 ในกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำคือ การปฏิบัติทางพุทธ วิถีชีวิตแบบพุทธ และความใกล้ชิดบุตร
 และตัวทำนายที่มีความสำคัญเด่นชัดในกลุ่มมารดาคือ การปฏิบัติทางพุทธ วิถีชีวิตแบบพุทธ ความ
 ใกล้ชิดบุตร และความเชื่อทางพุทธ ตามลำดับ ซึ่งตัวทำนายเหล่านี้มีความสำคัญทางบวกกับตัวถูก
 ทำนาย (ค่าอาร์ .56, .56 และ .36 ตามลำดับ ในกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ และค่าอาร์
 59, .56, .24 และ .53 ตามลำดับ ในกลุ่มมารดา ดูตาราง 53 และ 55 ภาคผนวก ข.)

เมื่อพิจารณาในกลุ่มย่อยสองกลุ่มที่แบ่งตามตัวแปรอิสระตัวเดียวกัน แต่พบว่าตัวทำนายทั้ง 6 ตัว ทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบได้แตกต่างกันมากที่สุด พบว่า กลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงมีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ทำนายได้ร้อยละ 62 และ 42 ตามลำดับ) รองลงมาคือ กลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดบิดา มีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มที่บุตรใกล้ชิดมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 67 และ 49 ตามลำดับ) และกลุ่มบิดามีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 62 และ 46 ตามลำดับ) จึงอาจกล่าวได้ว่า ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย บิดามารดาที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธสูงเท่าใด มีการปฏิบัติทางพุทธสูงเท่าใด มีความใกล้ชิดบุตรมากเท่าใด และมีความเชื่อทางพุทธสูงเท่าใด ก็ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบมากเท่านั้น

เปรียบเทียบการทำนายเมื่อใช้ตัวทำนายต่างชุดกัน ในส่วนนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่า ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน ซึ่งเป็นตัวทำนายชุดที่หนึ่ง สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน ซึ่งเป็นตัวทำนายชุดที่สอง และตัวทำนายชุดที่สามอันประกอบด้วยตัวทำนายชุดที่หนึ่ง 3 ตัวและชุดที่สอง 3 ตัว รวมเป็น 6 ตัวทำนาย จะสามารถทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบของบิดามารดาได้ต่างกันเพียงใด และต้องการศึกษาว่าตัวทำนายชุดที่สามจะทำนายได้มากกว่าตัวทำนายชุดที่หนึ่งหรือชุดที่สองที่มีปริมาณการทำนายสูงสุดอยู่เดิมเพียงใด ในกลุ่มตัวอย่างประเภทใดบ้าง

จากการวิเคราะห์คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ ด้วยวิธีถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นกันโดยใช้ตัวแปรชุดที่สาม ในกลุ่มตัวอย่างรวม พบผลดังแสดงในตารางที่ 11 และ 14 ดังนี้ ตัวทำนายชุดที่สามรวม 6 ตัวแปรร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบได้ร้อยละ 57 (ตาราง 14) สามารถเพิ่มปริมาณการทำนายจากเดิมที่ตัวทำนายชุดที่หนึ่ง (ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน) เคยทำนายได้ร้อยละ 51 (ตาราง 11) อีกร้อยละ 6 และพบว่าในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ตัวทำนายชุดที่หนึ่ง (ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ตัว) ทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบได้มากกว่าตัวแปรชุดที่สอง (สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ตัว) เมื่อผนวกตัวทำนายจากชุดที่หนึ่ง 3 ตัว เข้ากับชุดที่สอง 3 ตัว รวมเป็น 6 ตัว สามารถเพิ่มปริมาณการทำนายได้ระหว่างร้อยละ 1 ถึง 17 ในกลุ่มย่อย โดยมีกลุ่มย่อย 15 จาก 24 กลุ่ม ซึ่งปริมาณการทำนายที่เพิ่มขึ้นมากกว่าหรือ

เท่ากับร้อยละ 5 ตามเกณฑ์ความต่างที่ยอมรับได้ในการวิจัยนี้ กลุ่มย่อยที่มีปริมาณการทำนายเพิ่มขึ้น
 สูงที่สุดคือ กลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวขยาย (เพิ่มขึ้นร้อยละ 17) รองลงมาคือ กลุ่มบิดามารดา
 ที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง (เพิ่มขึ้นร้อยละ 12) ส่วนกลุ่มย่อยที่มีปริมาณการเพิ่มขึ้นต่ำสุดคือ
 กลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวเดี่ยว (เพิ่มขึ้นร้อยละ 1) สำหรับการพิจารณาในกลุ่มย่อย 2 กลุ่ม
 ที่แบ่งตามตัวแปรอิสระตัวเดียวกัน แต่พบว่าปริมาณการทำนายเพิ่มขึ้นเมื่อใช้ตัวทำนายรวม 6 ตัว
 ใดตัวในแต่ละกลุ่มที่มีปริมาณการทำนายต่างกันตั้งแต่ร้อยละ 5 ขึ้นไป ปรากฏว่ามี 6 คู่ ได้แก่ กลุ่ม
 จากครอบครัวขยายกับกลุ่มจากครอบครัวเดี่ยว (เพิ่มขึ้นต่างกันร้อยละ 16) กลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจ
 ปานกลางกับกลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจสูง (เพิ่มขึ้นต่างกันร้อยละ 9) กลุ่มที่มีอาชีพรับราชการกับ
 กลุ่มอาชีพอื่น ๆ (เพิ่มขึ้นต่างกันร้อยละ 7) กลุ่มที่มีบุตรชายกับกลุ่มที่มีบุตรหญิง (เพิ่มขึ้นต่างกัน
 ร้อยละ 6) สุกท้ายกลุ่มที่มีบุตร เรียนชั้นมัธยมศึกษา กับกลุ่มที่มีบุตร เรียนชั้นประถมศึกษาและกลุ่ม
 ที่อบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุนน้อยกับกลุ่มที่อบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุนมาก (เพิ่มขึ้น
 ร้อยละ 5 เท่ากันทั้ง 2 กลุ่ม)

ในการใช้ตัวทำนายลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ตัวแปร (ได้แก่ วิถีชีวิตแบบพุทธ การ
 ปฏิบัติทางพุทธ และความเชื่อทางพุทธ) และสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ตัวแปร (ได้แก่ ความ
 สัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ความใกล้ชิดบุตร และจำนวนเวลาที่ใช้กับบุตร) ที่ละชุดและสองชุดร่วมกัน
 6 ตัวแปร เพื่อทำนายคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความ
 ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 15 ดังนี้

สัมพันธภาพในครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ-
เนื้อความ จากตาราง 15 พบว่าเมื่อใช้ตัวแปรชุดที่ลองคือ สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน
 ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความ ผลปรากฏว่า
 ในกลุ่มตัวอย่างรวม ตัวทำนายทั้ง 3 ตัวร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง
 ความเข้าใจ เนื้อความได้ร้อยละ 7 โดยมีตัวทำนายที่สำคัญเด่นชัดคือ ความใกล้ชิดบุตร ซึ่งมี
 ความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .27 ดูตาราง 55 ภาคผนวก ข.) จากการ
 พิจารณาในกลุ่มตัวอย่างย่อยประเภทต่าง ๆ อีก 24 กลุ่มนั้น พบว่าสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน
 ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความได้ระหว่างร้อยละ 4

ตาราง 15 ปริมาณการทำนายและตัวทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จ
 เข้าใจเนื้อหาของบิดามารดาในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย ด้วยวิธีวิเคราะห์แบบถดถอยพหุคูณเป็นขั้น

กลุ่ม	จำนวน	สัมพันธภาพในครอบครัว		ลักษณะทางศาสนา		% ทำนาย เพิ่มขึ้น
		3 ตัว คน % ทำนาย	ตัวทำนาย	สัมพันธภาพรวม 6 ตัว % ทำนาย	ตัวทำนาย	
กลุ่มรวม	379	7	8	56	3,8,1,2,9	5
เป็นมารดา	198	7	8,9	46	3,8,1,9	6
เป็นบิดา	166	15	8,7	68	3,2,1,8	5
อายุมาก	157	7	8,7	58	3,8,1	8
อายุน้อย	221	11	8	55	3,8,1,2,9	5
การศึกษาสูง	253	6	8	51	3,1,8,2	4
การศึกษานกลาง	125	13	8	66	3,8,1	8
ระดับเศรษฐกิจสูง	237	7	8	53	3,2,8,1,9	5
ระดับเศรษฐกิจปานกลาง	134	8	8	65	3,8,1	9
ประสบการณ์ทางพุทธสูง	179	8	8,9	62	3,1,8,2,9	9
ประสบการณ์ทางพุทธต่ำ	187	11	8	44	3,8,1	3
ข้าราชการ	205	6	8	56	3,8,1,9,2	5
อาชีพอื่น ๆ	173	10	8	56	3,1,8,2	6
ครอบครัวปกติ	350	8	8	56	3,8,1,2,9	5
ครอบครัวแตกแยก	28	0	-	62	3	10
ครอบครัวเดี่ยว	231	5	8	60	3,2,8,1,9	3
ครอบครัวขยาย	142	10	8	47	3,8,1	10
มีบุตรชาย	143	14	8	62	3,8,1,2	13
มีบุตรหญิง	128	0	-	45	3,1,8,9	-

ตาราง 15 (ต่อ)

กลุ่ม	จำ สัมพันธภาพในครอบครัว		ลักษณะทางศาสนา		% ทำนาย เพิ่มขึ้น	
	จำนวน คน	3 ตัว		สัมพันธภาพรวม 6 ตัว		
		% ทำนาย	ตัวทำนาย	% ทำนาย		ตัวทำนาย
บุตรเรียนชั้นประถม	220	7	8	59	3,1,8	6
บุตรเรียนชั้นมัธยม	83	13	8	45	3,8	2
บุตรใกล้ชิดมารดา	236	4	8	48	3,8,1,9	3
บุตรใกล้ชิดบิดา	103	19	8,9	69	3,1,2	3
อบรมแบบรักน้อย	171	6	8	54	3,2,1,8	6
อบรมแบบรักมาก	207	4	8	55	3,8,1,9	5
ค่าเฉลี่ย % ทำนาย		8.24%		55.92%		5.76%

1 = ความเชื่อทางพุทธ

7 = ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส

2 = การปฏิบัติทางพุทธ

8 = ความใกล้ชิดบุตร

3 = วิถีชีวิตแบบพุทธ

9 = เวลาที่ใช้กับบุตร

ถึง 19 (ค่าเฉลี่ยของปริมาณการทำนายเท่ากับร้อยละ 8.24) โดยทำนายได้สูงที่สุดในกลุ่มบิดา-มารดาที่มีบุตรใกล้ชิดบิดา (ทำนายได้ร้อยละ 19) รองลงมาคือกลุ่มบิดา (ทำนายได้ร้อยละ 15) และกลุ่มที่มีบุตรชาย (ทำนายได้ร้อยละ 14) ตัวทำนายที่สำคัญเด่นชัดในกลุ่มบิดา มารดาที่มีบุตรใกล้ชิดบิดาคือ ความใกล้ชิดบุตร และจำนวนเวลาที่ใช้กับบุตร ตัวทำนายที่สำคัญเด่นชัดในกลุ่มบิดาคือ ความใกล้ชิดบุตร และความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส และตัวทำนายที่สำคัญเด่นชัดในกลุ่มบิดา-มารดาที่มีบุตรชายคือ ความใกล้ชิดบุตร ตัวทำนายเหล่านี้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .39 ในกลุ่มบิดา มารดาที่มีบุตรใกล้ชิดบิดา ค่าอาร์ .33, .30 ในกลุ่มบิดา และ

ค่าอาร์ .38 ในกลุ่มบิคมารดาที่มีบุตรชาย ดูตาราง 55 ภาคผนวก ข.) ยกเว้นเวลาที่ใช้กับบุตรซึ่งมีความสัมพันธ์ทางลบกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ -.13 ในกลุ่มบิคมารดาที่มีบุตรใกล้ชิดบิดา ดูตาราง 55 ภาคผนวก ข.) ส่วนกลุ่มที่สัมพันธ์ภาพในครอบครัว 3 ด้าน ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความได้ต่ำที่สุดคือ กลุ่มบิคมารดาที่มีบุตรใกล้ชิดมารดา และกลุ่มที่อบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันทันสนุนมาก (ทำนายได้ร้อยละ 4 เท่ากันทั้ง 2 กลุ่ม) ตัวทำนายที่มีความสำคัญเด่นชัดคือ ความใกล้ชิดบุตรเหมือนกันทั้งสองกลุ่ม ตัวทำนายเหล่านี้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .19 ในกลุ่มที่มีบุตรใกล้ชิดมารดา และค่าอาร์ .20 ในกลุ่มที่อบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันทันสนุนมาก ดูตาราง 55 ภาคผนวก ข.) เมื่อพิจารณาในกลุ่มย่อยสองกลุ่มที่แบ่งตามตัวแปรอิสระตัวเดียวกัน แต่พบว่าสัมพันธ์ภาพในครอบครัว 3 ด้าน ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความได้แตกต่างกันมากที่สุดคือ กลุ่มบิคมารดาที่มีบุตรใกล้ชิดบิดามีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มที่มีบุตรใกล้ชิดมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 19 และ 4 ตามลำดับ) รองลงมาคือ กลุ่มบิคมารดาที่มีบุตรชายทำนายได้สูงกว่ากลุ่มที่มีบุตรหญิง (ทำนายได้ร้อยละ 14 และ 0 ตามลำดับ) และกลุ่มบิดามีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 15 และร้อยละ 7 ตามลำดับ) จึงอาจกล่าวได้ว่า ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยบิคมารดาที่มีความใกล้ชิดบุตรมากเท่าใดก็ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความมากเท่านั้น

ลักษณะทางพุทธศาสนาและสัมพันธ์ภาพในครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความ เมื่อนำตัวแปรชุดที่หนึ่งคือ ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ตัวแปร และตัวแปรชุดที่สองคือ สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ตัวแปร รวม 6 ตัวแปร มาร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความ ปรากฏผลในตาราง 15 ดังนี้ ในกลุ่มตัวอย่างรวม ตัวทำนาย 6 ตัว ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความได้ร้อยละ 52 โดยมีตัวทำนายที่เด่นชัดเป็นอันดับแรกคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ รองลงมาคือ ความใกล้ชิดบุตร ความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ และเวลาที่ใช้กับบุตร ตามลำดับ ตัวทำนาย 4 ตัวแรกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .68, .27, .54, .61 ตามลำดับ ดูตาราง 53 และ 55 ภาคผนวก ข.) ส่วนเวลาที่ใช้กับบุตรมีความสัมพันธ์ทางลบกับตัวถูกทำนาย (อาร์มีค่าต่ำกว่า -.01 จึงไม่ได้รายงานไว้ในตาราง 55 ภาคผนวก ข.) เมื่อ

พิจารณาในกลุ่มตัวอย่างย่อยอีก 24 กลุ่ม พบว่าตัวทำนาย 6 ตัวร่วมกันสามารถทำนายการอบรม-เลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความได้ระหว่างร้อยละ 44 ถึง 69 (ค่าเฉลี่ยของปริมาณการทำนายเท่ากับร้อยละ 55.92) โดยทำนายได้สูงที่สุดในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดบิดา (ทำนายได้ร้อยละ 69) รองลงมาคือ กลุ่มบิดา (ทำนายได้ร้อยละ 68) และกลุ่มที่มีระดับการศึกษานานกลาง (ทำนายได้ร้อยละ 66) ตัวทำนายที่มีความสำคัญเด่นชัดในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดบิดาคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ ความเชื่อทางพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธ ตัวทำนายที่มีความสำคัญเด่นชัดในกลุ่มบิดาคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ ความเชื่อทางพุทธ และความใกล้ชิดบุตร และตัวทำนายที่มีความสำคัญเด่นชัดในกลุ่มบิดามารดาที่มีการศึกษาระดับปานกลางคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ ความใกล้ชิดบุตร และความเชื่อทางพุทธ ตามลำดับ ตัวทำนายเหล่านี้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .80, .61 และ .70 ตามลำดับ ในกลุ่มที่มีบุตรใกล้ชิดบิดา ค่าอาร์ .77, .68, .57 และ .33 ในกลุ่มบิดา และค่าอาร์ .74, .36 และ .56 ในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปานกลาง ดูตาราง 53 และ 55 ภาคผนวก ข.) ส่วนในกลุ่มตัวอย่างย่อยที่ตัวทำนาย 6 ตัวร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธได้ดีที่สุดคือ กลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ทำนายได้ร้อยละ 44) รองลงมาคือกลุ่มที่มีบุตรหญิง และกลุ่มที่มีบุตรเรียนชั้นมัธยมศึกษา (ทำนายได้ร้อยละ 45 เท่ากันทั้งสองกลุ่ม) และกลุ่มมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 46) ตัวทำนายที่มีความสำคัญเด่นชัดในกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ ความใกล้ชิดบุตร และความเชื่อทางพุทธ ตัวทำนายที่มีความสำคัญเด่นชัดในกลุ่มที่มีบุตรหญิงคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ ความเชื่อทางพุทธ ความใกล้ชิดบุตร และเวลาที่ใช้กับบุตร ตัวทำนายที่มีความสำคัญเด่นชัดในกลุ่มที่มีบุตรเรียนชั้นมัธยมศึกษาคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ และความใกล้ชิดบุตร และตัวทำนายที่มีความสำคัญเด่นชัดในกลุ่มมารดาคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ ความใกล้ชิดบุตร ความเชื่อทางพุทธ และเวลาที่ใช้กับบุตร ตัวทำนายเหล่านี้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนายทุกตัว ยกเว้นเวลาที่ใช้กับบุตรซึ่งมีความสัมพันธ์ทางลบกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .63, .32, .43 ในกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ ค่าอาร์ .65, .53, .11 และ .11 ในกลุ่มที่มีบุตรหญิง ค่าอาร์ 62 และ .26 ในกลุ่มที่มีบุตรเรียนอยู่ชั้นมัธยม และค่าอาร์ .59, .21, .51 และ -.09 ในกลุ่มมารดา ดูตาราง 53 และ 55 ภาคผนวก ข.) สำหรับการพิจารณาในกลุ่มย่อยสองกลุ่มที่แบ่งตามตัวแปรอิสระตัวเดียวกัน แต่พบว่าตัวทำนายทั้ง 6 ตัวทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ

ด้านสร้างความสำเร็จในแง่ความได้แตกต่างกันมากที่สุดนั้น พบว่า กลุ่มบิฑามมีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 68 และ 46 ตามลำดับ) กลุ่มที่มีบุตรีใกล้ชิดบิดามีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มที่มีบุตรีใกล้ชิดมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 69 และ 48 ตามลำดับ) และกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงมีปริมาณการทำนายได้สูงกว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ทำนายได้ร้อยละ 62 และ 44 ตามลำดับ) จึงอาจกล่าวได้ว่า บิฑามารดาที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธสูงเท่าใด มีความใกล้ชิดบุตรมากเท่าใด มีความเชื่อทางพุทธสูงเท่าใด และมีการปฏิบัติทางพุทธสูงเท่าใด ก็ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จในแง่ความมากเท่านั้น

เปรียบเทียบการทำนายเมื่อใช้ตัวทำนายต่างชุดกัน ในการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่า ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านซึ่งเป็นตัวทำนายชุดที่หนึ่ง สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้านซึ่งเป็นตัวทำนายชุดที่สอง และตัวทำนายชุดที่สามซึ่งประกอบด้วยตัวทำนายชุดที่หนึ่ง 3 ตัวและชุดที่สอง 3 ตัว รวมเป็น 6 ตัวทำนาย จะสามารถทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จในแง่ความของบิฑามารดาได้ต่างกันเพียงใด และต้องการศึกษาว่า ตัวทำนายชุดที่สามจะทำนายได้มากกว่าตัวทำนายชุดที่หนึ่งหรือชุดที่สองที่มีปริมาณการทำนายสูงสุดอยู่เดิมเพียงใด ในกลุ่มตัวอย่างประเภทใดบ้าง

จากการวิเคราะห์คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จในแง่ความด้วยวิธีการถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นโดยใช้ตัวแปรชุดที่สาม ในกลุ่มตัวอย่างรวม พบผลดังแสดงในตาราง 12 และ 15 ดังนี้ ตัวทำนายชุดที่สามรวม 6 ตัวแปรร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จในแง่ความได้ร้อยละ 56 (ตาราง 15) สามารถเพิ่มปริมาณการทำนายจากเดิมที่ตัวแปรชุดที่หนึ่ง (ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน) เคยทำนายได้ร้อยละ 51 (ตาราง 12) อีกร้อยละ 5 และพบว่าในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ตัวทำนายชุดที่หนึ่ง (ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน) ทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จในแง่ความได้มากกว่าตัวทำนายชุดที่สอง (สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน) เมื่อผนวกตัวทำนายชุดที่หนึ่งเข้ากับชุดที่สองรวม 6 ตัวทำนาย สามารถเพิ่มปริมาณการทำนายในกลุ่มย่อยประเภทต่าง ๆ ได้ระหว่างร้อยละ 2 ถึง 13 โดยมีกลุ่มย่อย 17 จาก 24 กลุ่ม ซึ่งปริมาณการทำนายที่เพิ่มขึ้นมากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 5 ตามเกณฑ์ความต่างที่ยอมรับได้ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มย่อยที่ปริมาณการทำนายเพิ่มขึ้นสูงที่สุดคือ กลุ่มบิฑามารดาที่มีบุตรีชาย (เพิ่มขึ้นร้อยละ 13) รองลงมาคือกลุ่มจาก

ครอบครัวแตกแยก และกลุ่มจากครอบครัวขยาย (เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 เท่ากันทั้งสองกลุ่ม) ส่วนกลุ่มย่อยที่มีปริมาณการเพิ่มขึ้นต่ำที่สุดคือ กลุ่มที่มีบุตรเรียนชั้นมัธยมศึกษา (เพิ่มขึ้นร้อยละ 2) สำหรับการพิจารณาในกลุ่มย่อย 2 กลุ่มที่แบ่งตามตัวแปรอิสระตัวเดียวกัน แต่พบว่าปริมาณการทำนายเพิ่มขึ้นเมื่อใช้ตัวทำนายรวม 6 ตัว โดยในแต่ละกลุ่มมีปริมาณการทำนายต่างกันตั้งแต่ร้อยละ 5 ขึ้นไป ปรากฏว่ามี 4 คู่ ได้แก่ กลุ่มที่มีบุตรชายกับกลุ่มที่มีบุตรหญิง (เพิ่มขึ้นต่างกันร้อยละ 13) กลุ่มที่มาจากครอบครัวขยายกับกลุ่มที่มาจากครอบครัวเดี่ยว (เพิ่มขึ้นต่างกันร้อยละ 7) กลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงกับกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (เพิ่มขึ้นต่างกันร้อยละ 6) และกลุ่มจากครอบครัวแตกแยกกับกลุ่มจากครอบครัวปกติ (เพิ่มขึ้นต่างกันร้อยละ 5) ตามลำดับ

ในการใช้ตัวแปร 2 ชุดคือ ลักษณะทางพุทธศาสนา (ประกอบด้วยความเชื่อ การปฏิบัติและวิถีชีวิตแบบพุทธ) และสัมพันธภาพในครอบครัว (ประกอบด้วยทัศนคติต่อบุตร สุขภาพจิต และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร) ที่ละชุดและ 2 ชุดร่วมกันเพื่อทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตาม ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 16

สัมพันธภาพในครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลง จากตาราง 16 พบว่า เมื่อใช้ตัวแปรชุดที่สองคือ สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้านร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลง ผลปรากฏว่าในกลุ่มตัวอย่างรวมนั้น ตัวทำนายทั้ง 3 ตัวร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้ร้อยละ 10 โดยมีตัวทำนายที่สำคัญเด่นชัดคือ ความใกล้ชิดบุตรซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .32 ดูตาราง 55 ภาคผนวก ข.) จากการพิจารณาในกลุ่มตัวอย่างย่อยประเภทต่าง ๆ อีก 24 กลุ่มนั้น พบว่าสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้านร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้ระหว่างร้อยละ 5 ถึง 19 (ค่าเฉลี่ยปริมาณการทำนายเท่ากับร้อยละ 10.4) โดยทำนายได้สูงที่สุดในกลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่าไม่มีบุตรใกล้ชิดบิดา (ทำนายได้ร้อยละ 19) รองลงมาคือกลุ่มบิดา (ทำนายได้ร้อยละ 17) และกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ทำนายได้ร้อยละ 16) ตัวทำนายที่สำคัญเด่นชัดคือความใกล้ชิดบุตร เหมือนกันทั้ง 3 กลุ่ม ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .43 ในกลุ่มที่มีบุตรใกล้ชิดบิดา ค่าอาร์ .41 ในกลุ่มบิดา และค่าอาร์ .39 ในกลุ่มที่มีประสบการณ์ทาง

พุทธตำรา 55 ภาคผนวก ข.) ส่วนในกลุ่มตัวอย่างที่สัมพันธ์ภาพในครอบครัว 3 ด้าน ทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธได้ต่ำที่สุดคือ กลุ่มมารดาและกลุ่มบิดามารดาที่มีอายุมาก (ทำนายได้ร้อยละ 5 เท่ากันทั้ง 2 กลุ่ม) ตัวทำนายที่สำคัญเด่นชัดคือ ความใกล้ชิดบุตรเหมือนกันทั้ง 2 กลุ่ม ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .23 เท่ากันทั้ง 2 กลุ่ม ดูตาราง 55 ภาคผนวก ข.) เมื่อพิจารณาในกลุ่มย่อย 2 กลุ่มที่แบ่งตามตัวแปรอิสระตัวเดียวกัน แต่พบว่าสัมพันธ์ภาพในครอบครัว 3 ด้านร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้แตกต่างกันมากที่สุดคือ กลุ่มบิดามีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 17 และ 5 ตามลำดับ) รองลงมาคือ กลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดบิดามีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มที่มีบุตรใกล้ชิดมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 19 และ 7 ตามลำดับ) และกลุ่มจากครอบครัวปกติมีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มจากครอบครัวแตกแยก (ทำนายได้ร้อยละ 11 และ 0 ตามลำดับ) จึงอาจกล่าวได้ว่าทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย พบว่า บิดามารดาที่มีความใกล้ชิดบุตรมากเท่าใด ก็ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้มากเท่านั้น

ลักษณะทางพุทธศาสนาและสัมพันธ์ภาพในครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลง เมื่อนำตัวแปรชุดที่หนึ่งคือ ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน และตัวแปรชุดที่สองคือ สัมพันธ์ภาพในครอบครัว 3 ด้าน รวม 6 ตัวแปร มาร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลง ปรากฏผลในตาราง 16 ดังนี้

ในกลุ่มตัวอย่างรวม ตัวทำนาย 6 ตัว ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้ร้อยละ 54 โดยมีตัวทำนายที่เด่นชัดเป็นอันดับแรกคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ รองลงมาคือ ความใกล้ชิดบุตร ความเชื่อทางพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธ ตามลำดับ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .66, .32, .51 และ .58 ตามลำดับ ดูตาราง 53 และ 55 ภาคผนวก ข.) เมื่อพิจารณาในกลุ่มตัวอย่างย่อยอีก 24 กลุ่ม พบว่าตัวทำนาย 6 ตัว ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้ระหว่างร้อยละ 42 ถึง 70 (ค่าเฉลี่ยปริมาณการทำนายเท่ากับร้อยละ 54.48) โดยทำนายได้สูงสุดคือ กลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดบิดา (ทำนายได้ร้อยละ 70) รองลงมาคือ กลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวแตกแยก (ทำนายได้ร้อยละ 68) ตัวทำนายที่สำคัญเด่นชัดในกลุ่มที่มีบุตรใกล้ชิดบิดาคือ

ตาราง 16 ปริมาณการทำนายและตัวทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธของบิดามารดาต้น
สร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย ด้วยวิธีวิเคราะห์แบบถดถอยพหุคูณเป็นขั้น

กลุ่ม	จำนวน	สัมพันธภาพในครอบครัว		ลักษณะทางศาสนา		% ทำนายเพิ่มขึ้น
		3 ตัว	สัมพันธภาพรวม 6 ตัว	% ทำนาย	ตัวทำนาย	
กลุ่มรวม	379	10	8	54	3,8,1,2	7
เป็นมารดา	198	5	8	42	3,8,1	1
เป็นบิดา	166	17	8	61	3,8,1	11
อายุมาก	157	5	8	51	3,8,1	7
อายุน้อย	221	15	8	58	3,8,2,1	10
การศึกษาสูง	253	10	8	51	3,8,1	8
การศึกษานกลาง	125	15	8	61	3,8,2	9
ระดับเศรษฐกิจสูง	237	12	8	52	3,8,1	8
ระดับเศรษฐกิจปานกลาง	134	8	8	62	3,8,1	12
ประสบการณ์ทางพุทธสูง	179	8	8	59	3,8,1,2	8
ประสบการณ์ทางพุทธต่ำ	187	16	8	44	3,8,1	10
ข้าราชการ	205	11	8	48	3,8,1	4
อาชีพอื่น ๆ	173	10	8	61	3,8,1	10
ครอบครัวปกติ	350	11	8	54	3,8,1,2	7
ครอบครัวแตกแยก	28	0	-	68	3	17
ครอบครัวเดี่ยว	231	10	8	53	3,8,1	3
ครอบครัวขยาย	142	11	8	56	3,8,1	16
มีบุตรชาย	143	12	8	55	3,8,1	11
มีบุตรหญิง	128	8	8	48	3,8,1	5

ตาราง 16 (ต่อ)

กลุ่ม	จำ		สัมพันธภาพในครอบครัว		ลักษณะทางศาสนา		% ทำนาย เพิ่มขึ้น
	จำนวน	3 ตัว		สัมพันธภาพรวม 6 ตัว			
		คน	%	ทำนาย	ตัวทำนาย	%	
บุตรเรียนชั้นประถม	220	12	8	54	3,8,1	7	
บุตรเรียนชั้นมัธยม	83	11	8	48	3,8	9	
บุตรใกล้ชิดมารดา	236	7	8	46	3,8,1	5	
บุตรใกล้ชิดบิดา	103	19	8	70	3,1,8	8	
อบรมแบบรักน้อย	171	9	8	51	3,8,2	8	
อบรมแบบรักมาก	207	8	8	55	3,8,1	7	
ค่าเฉลี่ย % ทำนาย			10.40%		54.48%		8.32%

1 = ความเชื่อทางพุทธ

7 = ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส

2 = การปฏิบัติทางพุทธ

8 = ความใกล้ชิดบุตร

3 = วิถีชีวิตแบบพุทธ

9 = เวลาที่ใช้กับบุตร

วิถีชีวิตแบบพุทธ ความเชื่อทางพุทธ และความใกล้ชิดบุตร และตัวทำนายที่สำคัญเด่นชัดในกลุ่ม จากครอบครัวแตกแยกคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ ตัวทำนายเหล่านี้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .77, .63 และ .43 ตามลำดับ ในกลุ่มที่มีบุตรใกล้ชิดบิดา และค่าอาร์ .72 ในกลุ่มที่มาจากครอบครัวแตกแยก ดูตาราง 53 และ 55 ภาคผนวก ข.) ส่วนในกลุ่มตัวอย่างย่อยที่ ตัวทำนาย 6 ตัวร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธได้ดีที่สุดคือ กลุ่มมารดา (ทำนาย ได้ร้อยละ 42) รองลงมาคือกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ทำนายได้ร้อยละ 44) และกลุ่ม ที่มีบุตรใกล้ชิดมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 46) ตัวทำนายที่สำคัญเด่นชัดคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ

ความใกล้ชิดบุตร และความเชื่อทางพุทธเหมือนกันทั้ง 3 กลุ่ม ตัวทำนายเหล่านี้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .60, .23 และ .51 ในกลุ่มมารดา ค่าอาร์ .56, .39 และ .41 ในกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ และค่าอาร์ .77, .43 และ .63 ในกลุ่มที่มีบุตรใกล้ชิดมารดา ดูตาราง 53 และ 55 ภาคผนวก ข.) สำหรับในกลุ่มตัวอย่างย่อย 2 กลุ่มที่แบ่งตามตัวแปรอิสระตัวเดียวกัน แต่พบว่าตัวทำนายทั้ง 6 ตัวทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามได้แตกต่างกันมากที่สุดเห็น พบว่า กลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดบิดามีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มที่มีบุตรใกล้ชิดมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 70 และ 42 ตามลำดับ) กลุ่มบิดามีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มมารดา (ทำนายได้ร้อยละ 61 และ 42 ตามลำดับ) และกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงมีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ทำนายได้ร้อยละ 59 และ 44 ตามลำดับ) อาจกล่าวได้ว่าทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย บิดามารดาที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธสูงเท่าใด มีความใกล้ชิดบุตรมากเท่าใด มีความเชื่อทางพุทธสูงเท่าใด และมีการปฏิบัติทางพุทธสูงเท่าใด ก็ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามมากเท่านั้น

เปรียบเทียบการทำนายเมื่อใช้ตัวทำนายต่างชุดกัน ในการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่าลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน ซึ่งเป็นตัวทำนายชุดที่หนึ่ง สัมพันธ์ภาพในครอบครัว ซึ่งเป็นตัวทำนายชุดที่สอง และตัวทำนายชุดที่สามอันประกอบด้วยตัวทำนายชุดที่หนึ่ง 3 ตัว และชุดที่สอง 3 ตัว รวม 6 ตัวทำนาย จะสามารถทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามของบิดามารดาได้ต่างกันเพียงใด และต้องการศึกษาว่าตัวทำนายชุดที่สามจะสามารถทำนายได้มากกว่าตัวทำนายชุดที่หนึ่งหรือสองที่มีปริมาณการทำนายสูงสุดอยู่เดิมเพียงใด ในตัวอย่างประเภทใด

จากการวิเคราะห์คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม ด้วยวิธีถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นโดยใช้ตัวแปรชุดที่สาม ในกลุ่มตัวอย่างรวม พบผลดังแสดงในตาราง 13 และ 16 ดังนี้ ตัวทำนายชุดที่สามรวม 6 ตัวร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามได้ร้อยละ 54 (ตาราง 16) สามารถเพิ่มปริมาณการทำนายจากเดิมที่ตัวแปรชุดที่หนึ่ง (ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน) เคยทำนายได้ร้อยละ 47 (ตาราง 16) อีกร้อยละ 7 และพบว่าในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่มตัวทำนาย

ชุดที่หนึ่ง (ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน) ทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง การยอมรับและเปลี่ยนตามได้มากกว่าตัวทำนายชุดที่สอง (สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน) เมื่อผนวกตัวทำนายชุดที่หนึ่งและชุดที่สองรวม 6 ตัวทำนาย สามารถเพิ่มปริมาณการทำนายใน กลุ่มย่อยประเภทต่าง ๆ ได้ระหว่างร้อยละ 1 ถึง 17 โดยมีกลุ่มย่อย 21 จาก 24 กลุ่ม ซึ่ง ปริมาณการทำนายเพิ่มขึ้นมากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 5 ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในการศึกษาวิจัยนี้ กลุ่มย่อย ที่มีปริมาณการทำนายเพิ่มขึ้นสูงที่สุดคือ กลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวแตกแยก (เพิ่มขึ้นร้อยละ 17) รองลงมาคือ กลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวขยาย (เพิ่มขึ้นร้อยละ 16) ส่วนกลุ่มย่อยที่มีปริมาณ การทำนายต่ำที่สุดคือ กลุ่มมารดา (เพิ่มขึ้นร้อยละ 1) รองลงมาคือ กลุ่มบิดามารดาจากครอบครัว เดี่ยว (เพิ่มขึ้นร้อยละ 3) สำหรับการพิจารณาในกลุ่มย่อย 2 กลุ่มที่แบ่งตามตัวแปรอิสระตัวเดียวกัน แต่พบว่าปริมาณการทำนายเพิ่มขึ้น เมื่อใช้ตัวทำนายรวม 6 ตัว โดยในแต่ละกลุ่มมีปริมาณการทำนาย ต่างกันตั้งแต่ร้อยละ 5 ขึ้นไป ปรากฏว่ามี 5 คู่ ได้แก่ กลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวขยายกับ ครอบครัวเดี่ยว (เพิ่มขึ้นต่างกันร้อยละ 13) กลุ่มบิดากับกลุ่มมารดาและกลุ่มจากครอบครัวแตกแยก กับกลุ่มจากครอบครัวปกติ (เพิ่มขึ้นต่างกันร้อยละ 10 เท่ากันทั้ง 2 กลุ่ม) กลุ่มอาชีพอื่น ๆ กับกลุ่ม อาชีพรับราชการและกลุ่มที่มีบุตรชายกับกลุ่มที่มีบุตรหญิง (เพิ่มขึ้นต่างกันร้อยละ 6 เท่ากันทั้ง 2 กลุ่ม)

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อใช้ตัวทำนายชุดคือ ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านและ สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน ทีละชุด และ 2 ชุดร่วมกันเพื่อทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตาม แนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้าน สรุปผลได้เป็น 3 ประเด็นใหญ่ ดังต่อไปนี้

ประเด็นแรก เมื่อใช้สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้านร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดู บุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้าน ปรากฏผลว่า (1) สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้านร่วมกัน ทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามได้มากที่สุด รองลงมา คือการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบ และการอบรมเลี้ยงดูบุตรตาม แนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความ (2) ตัวทำนายที่สำคัญเด่นชัดเป็นอันดับแรกของการ อบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้านคือ ความใกล้ชิดบุตร อันดับรองลงมาคือ ความสัมพันธ์ ระหว่างคู่สมรส และเวลาที่ช้อยู่กับบุตรเป็นอันดับสุดท้าย (3) สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านได้มากที่สุดในกลุ่มบิดามารดา ที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดบิดา รองลงมาคือกลุ่มบิดา กลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวขยาย และกลุ่มที่มี

ประสบการณ์ทางพุทธดำ ตามลำดับ ส่วนสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้านร่วมกันทำนายการอบรม-
เลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านได้ต่ำที่สุดในกลุ่มบิดามารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตร
แบบรักสลับส่นุนและกลุ่มที่มีบุตรหญิง รองลงมาคือ กลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดมารดา กลุ่มมารดา
และกลุ่มอายุมาก ตามลำดับ (4) เมื่อเปรียบเทียบปริมาณการทำนายในกลุ่มย่อย 2 กลุ่มที่มี
ลักษณะตรงข้ามกัน (4.1) พบในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดบิดาเด่นชัดกว่าในกลุ่มที่มีบุตรใกล้ชิด
มารดาว่า ถ้ามีสัมพันธภาพในครอบครัวสูงให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้าน
มากด้วย (4.2) พบในกลุ่มบิดาเด่นชัดกว่าในกลุ่มมารดาว่า ถ้ามีสัมพันธภาพในครอบครัวสูงให้
การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านมากด้วย (4.3) พบในกลุ่มบิดามารดาที่
มีบุตรชายเด่นชัดกว่าในกลุ่มที่มีบุตรหญิงว่า ถ้ามีสัมพันธภาพในครอบครัวสูงให้การอบรมเลี้ยงดูบุตร
ตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบและด้านสร้างความสำเร็จเพื่อความได้มากด้วย และ
(4.4) พบในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวปกติเด่นชัดกว่าในกลุ่มครอบครัวแตกแยกว่า ถ้ามี
สัมพันธภาพในครอบครัวสูงให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตาม
ได้มากด้วย (5) เมื่อพิจารณาตัวทำนายแต่ละตัวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้าน
ของบิดามารดาพบว่า บิดามารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวด้านความใกล้ชิดบุตร และด้านสัมพันธภาพ
ในครอบครัวแต่ละด้านสูง ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านมาก บิดามารดา
ที่ใช้เวลาย่อยกับบุตรมากให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบมาก พบ
เด่นชัดเฉพาะในกลุ่มบิดามารดาที่อบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักน้อย และบิดามารดาที่มีเวลาย่อยกับบุตรมาก
ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตามมาก พบเด่นชัดเฉพาะใน
กลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธดำและกลุ่มที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ นอกจากรับราชการ

ประเด็นที่สอง เมื่อใช้ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านและสัมพันธภาพในครอบครัว
3 ด้าน รวม 6 ด้าน ทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้าน ผลปรากฏ
ดังนี้ (1) ตัวทำนายทั้ง 6 ตัวร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับ
และเปลี่ยนแปลงมากที่สุด รองลงมาคือ การอบรมเลี้ยงดูบุตรด้านสร้างความสำเร็จเพื่อความ
และน้อยที่สุดคือ การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ (2) ตัวทำนาย
ที่มีความสำคัญเด่นชัดเป็นอันดับแรกคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ รองลงมาคือ ความใกล้ชิดบุตร ความเชื่อ
ทางพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ และเวลาที่ใช้กับบุตร ตามลำดับ (3) ลักษณะทางพุทธศาสนาและ

สัมพันธภาพในครอบครัวรวม 6 ตัวทำนายร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้าน
 ใน 3 ด้านได้มากที่สุดในกลุ่มบิตามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดบิดา รองลงมาคือ กลุ่มบิตามารดาจาก
 ครอบครัวแตกแยก กลุ่มบิดา กลุ่มที่มีการศึกษาระดับปานกลาง และกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง
 ตามลำดับ ส่วนตัวทำนายทั้ง 6 ตัวร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน
 3 ด้านได้น้อยที่สุดในกลุ่มบิตามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ รองลงมาคือ กลุ่มมารดา และ
 กลุ่มที่มีบุตรใกล้ชิดมารดา ตามลำดับ (4) เมื่อเปรียบเทียบปริมาณการทำนายในกลุ่มย่อย 2 กลุ่ม
 ที่มีลักษณะตรงข้าม (4.1) พบผลในกลุ่มบิตามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดบิดาเด่นชัดกว่าในกลุ่มที่มีบุตร
 ใกล้ชิดมารดาว่า ถ้ามีลักษณะทางพุทธศาสนาและสัมพันธภาพในครอบครัวสูง ก็สามารถให้การอบรม-
 เลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านมากด้วย (4.2) พบในกลุ่มบิดาเด่นชัดกว่าในกลุ่ม
 มารดาว่า ถ้ามีลักษณะทางพุทธศาสนาและสัมพันธภาพในครอบครัวสูง ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตาม
 แนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านมากด้วย และ (4.3) พบในกลุ่มบิตามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธ
 สูงเด่นชัดกว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์ต่ำว่า ถ้ามีลักษณะทางพุทธศาสนา และสัมพันธภาพใน
 ครอบครัวสูงให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านมากด้วย (5) เมื่อพิจารณา
 ตัวทำนายแต่ละตัวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านของบิตามารดาพบว่า บิตามารดา
 ที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาแต่ละด้าน (ได้แก่ ความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ) ในปริมาณ
 สูง และมีสัมพันธภาพในครอบครัว 2 ด้าน (คือ ความใกล้ชิดบุตรและความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส)
 ในปริมาณสูงด้วย ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านมากอย่างเด่นชัด ส่วน
 สัมพันธภาพในครอบครัวด้านเวลาที่ใช้กับบุตรนั้น ถ้าบิตามารดามีมากจะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรด้าน
 สร้างความสนใจรับทราบและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมาก พบเด่นชัดเฉพาะกลุ่มบิดา-
 มารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักน้อย บิตามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ และบิตามารดา
 ในอาชีพอื่น ๆ นอกจากรับราชการ

ประเด็นที่สาม จากการเปรียบเทียบการทำนายเมื่อใช้ตัวทำนายต่างชุดกัน ผลปรากฏ
 ดังนี้ (1) ในกลุ่มรวม ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน และสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน
 รวม 6 ด้าน ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธของบิตามารดาได้สูงกว่าเมื่อใช้
 ตัวทำนายชุดหนึ่งชุดใดเพียงชุดเดียว ร้อยละ 5 ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง
 ความเข้าใจเนื้อความ ร้อยละ 6 ในด้านสร้างความสนใจรับทราบ และร้อยละ 7 ในด้านสร้าง

การยอมรับและเปลี่ยนแปลง (2) เมื่อพิจารณากลุ่มย่อยต่าง ๆ พบว่า (2.1) ในการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ ปรากฏว่ากลุ่มย่อยซึ่งตัวทำนายทั้ง 6 ตัวร่วมกันสามารถเพิ่มปริมาณการทำนายได้สูงขึ้นกว่าที่ตัวทำนายชุดใดชุดหนึ่งเพียงชุดเดียว เคยทำนายได้เกินกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 5 มี 15 กลุ่ม จาก 24 กลุ่มที่ศึกษา กลุ่มที่มีปริมาณการทำนายเพิ่มขึ้นสูงสุดคือ กลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวขยาย (เพิ่มขึ้นร้อยละ 17) (2.2) ในการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จเพื่อความเข้าใจในความ พบว่ากลุ่มย่อยซึ่งตัวทำนายทั้ง 6 ตัวร่วมกันสามารถเพิ่มปริมาณการทำนายได้สูงกว่าที่ตัวทำนายชุดใดชุดหนึ่งในสองชุดเคยทำนายได้มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 5 มี 17 จาก 24 กลุ่ม กลุ่มที่มีปริมาณการทำนายเพิ่มขึ้นสูงสุดคือ กลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรเป็นชาย (เพิ่มขึ้นร้อยละ 13) (2.3) ในการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลง พบว่ากลุ่มย่อยซึ่งตัวทำนาย 6 ตัวร่วมกันสามารถเพิ่มปริมาณการทำนายได้สูงขึ้นกว่าที่ตัวทำนายชุดใดชุดหนึ่งเพียงชุดเดียว เคยทำนายได้มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 5 มี 21 จาก 24 กลุ่ม กลุ่มที่มีปริมาณการทำนายเพิ่มขึ้นมากที่สุดคือ กลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวแตกแยก (เพิ่มขึ้นร้อยละ 17) และกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวขยาย (เพิ่มขึ้นร้อยละ 16) (3) ในการพิจารณากลุ่มย่อย 2 กลุ่มที่แบ่งตามตัวแปรอิสระตัวเดียวกัน แต่พบว่าปริมาณการทำนายเพิ่มขึ้นต่างกันเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 5 พบว่า (3.1) ในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวขยาย ปริมาณการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านเพิ่มมากกว่ากลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวเดี่ยว (3.2) ในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรชาย ปริมาณการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านเพิ่มมากกว่ากลุ่มที่มีบุตรหญิง (3.3) ในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวแตกแยก ปริมาณการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จและความเข้าใจในความและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงเพิ่มมากกว่ากลุ่มที่มาจากรอบครัวปกติ (3.4) ในกลุ่มบิดา ปริมาณการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงเพิ่มมากกว่าในกลุ่มมารดา และ (3.5) ในกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง ปริมาณการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรด้านสร้างความสำเร็จและความเข้าใจในความเพิ่มมากกว่าในกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ

จากผลการวิเคราะห์คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้าน คือ ด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ ด้านสร้างความสำเร็จเพื่อความเข้าใจในความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลง

โดยวิธีถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น โดยใช้ตัวทำนาย 2 ชุด ชุดแรกคือ ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน และชุดที่ 2 คือลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ (ซึ่งประกอบด้วยลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน และสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน) ในการเข้าร่วมทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้าน ได้จัดให้ลักษณะทางพุทธศาสนาเข้าทำนายร่วมกับลักษณะทางจิตสังคมครั้งแรก และลักษณะทางพุทธศาสนาร่วมกับสัมพันธภาพในครอบครัวเป็นครั้งที่สอง ปรากฏผลว่า (1) ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านร่วมกันสามารถทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านได้ในระดับสูง และทำนายได้มากกว่าปริมาณที่ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้านหรือสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้านทำนายได้ (ตาราง 11-16) (2) เมื่อนำลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้านเข้าร่วมกับลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านรวมเป็น 6 ตัวทำนาย พบเฉพาะในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวแตกแยกเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้นที่ตัวทำนาย 6 ตัวสามารถเพิ่มปริมาณการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบได้มากขึ้นกว่าเดิมเกินร้อยละ 5 ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (ตาราง 11) สำหรับการอบรมเลี้ยงดูบุตรอีก 2 ด้านนั้น ไม่ปรากฏในกลุ่มใดเลย ว่าตัวทำนายทั้ง 6 ตัวดังกล่าวสามารถเพิ่มปริมาณการทำนายมากขึ้นกว่าเดิมถึงเกณฑ์ที่กำหนดได้ (3) แต่เมื่อนำสัมพันธภาพในครอบครัวเข้าร่วมกับลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านรวม 6 ตัวทำนาย พบทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่มที่ตัวทำนายทั้ง 6 ตัวสามารถเพิ่มปริมาณการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านได้มากขึ้นกว่าที่ตัวทำนายชุดใดชุดหนึ่งเคยทำนายได้อยู่เดิมเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 5 (ตาราง 14-16)

**ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนาและ
ลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์รวม 10 ด้านกับ
การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้าน
ในบิดามารดาประเภทต่าง ๆ**

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่ผ่านมาเป็นการเสนอผลความเกี่ยวข้องระหว่างตัวแปรอิสระชุดหนึ่งกับตัวแปรตามทีละตัวแปร สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ เป็นการเสนอผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอล ซึ่งจะให้ภาพรวมของความเกี่ยวข้องและการแปรผันร่วมกันระหว่างตัวแปร

อิสระทั้งชุด (คือ ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ 7 ด้าน ได้แก่ ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน และการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรัก-สเน่ห์สนุน) รวม 10 ด้าน กับตัวแปรตามทั้งชุดคือ การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้าน พร้อม ๆ กัน การเสนอผลในส่วนนี้จะเสนอทั้งผลในกลุ่มบิดามารดาโดยรวมและกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะทางจิตสังคมและภูมิหลังของครอบครัว และยังคงเสนอผลแยกเฉพาะกลุ่มมารดาและบิดาทั้งโดยรวมและที่แยกย่อยอีกด้วย

ในการเปรียบเทียบปริมาณการทำนายระหว่างกลุ่มบิดากับกลุ่มมารดา และระหว่างกลุ่มบิดามารดา 2 กลุ่มที่มีลักษณะตรงข้าม ผู้วิจัยถือเอาความแตกต่างที่ร้อยละ 10 เป็นเกณฑ์ขั้นต่ำที่ยอมรับได้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้

กลุ่มรวม

จากการวิเคราะห์ผลในกลุ่มรวม (ตาราง 17) พบว่าตัวแปรอิสระทั้ง 10 ตัวแปร (ได้แก่ ลักษณะทางศาสนา 3 ด้าน ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน และการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสเน่ห์สนุน) ร่วมกันทำนายตัวแปรตาม คือ การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้าน พร้อม ๆ กันได้ร้อยละ 68 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์เชิงโครงสร้างในกลุ่มตัวแปรตาม 3 ตัว พบว่า ตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจ-รับทราบสามารถอธิบายความแปรปรวนของค่าคาโนนิคอลในหมู่ตัวแปรตามได้มากที่สุด (ร้อยละ 85) รองลงมาคือ การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจในใจเนื้อความและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามอธิบายความแปรปรวนของค่าตัวแปรคาโนนิคอลได้ร้อยละ 83 และ 79 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์เชิงโครงสร้างในกลุ่มตัวแปรอิสระ 10 ตัวแปร พบว่า ตัวแปรกลุ่มลักษณะทางศาสนามีบทบาทในการอธิบายความแปรปรวนของค่าคาโนนิคอลในกลุ่มตัวแปรอิสระได้มากกว่าตัวแปรกลุ่มอื่น ๆ กล่าวคือ ตัวแปรด้านวิถีชีวิตแบบพุทธอธิบายความแปรปรวนของค่าคาโนนิคอลได้มากที่สุด (ร้อยละ 80) รองลงมาคือ ด้านการปฏิบัติทางพุทธและด้านความเชื่อทางพุทธ (ร้อยละ 69 และ 58) สำหรับตัวแปรอื่น ๆ ปรากฏว่า ตัวแปรกลุ่มสัมพันธภาพในครอบครัวด้านความใกล้ชิดกับบุตรอธิบายความแปรปรวนของค่าคาโนนิคอลได้ร้อยละ 15.4 ตัวแปร

ตาราง 17 ปริมาณการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้านด้วยลักษณะทางพุทธศาสนา และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์รวม 10 ด้าน ในกลุ่มบิดามารดาโดยรวม 377 คน และกลุ่ม บิดามารดาประเภทต่าง ๆ 20 กลุ่ม โดยใช้วิธีวิเคราะห์สหสัมพันธ์คานินคอลล

กลุ่มบิดามารดา	ปริมาณ		ปริมาณ	
	การทำนาย	กลุ่มบิดามารดา	การทำนาย	ร้อยละ
	ร้อยละ		ร้อยละ	
กลุ่มรวม	68	ครอบครัวยุคใหม่	67	
อายุมาก	70	ครอบครัวยุคใหม่	88	
อายุน้อย	69	ครอบครัวยุคใหม่	70	
การศึกษาสูง	65	ครอบครัวยุคใหม่	69	
การศึกษานานกลาง	77	มีบุตรชาย	72	
ระดับเศรษฐกิจสูง	68	มีบุตรหญิง	62	
ระดับเศรษฐกิจปานกลาง	77	บุตรเรียนชั้นประถม	68	
ประสบการณ์ทางพุทธสูง	72	บุตรเรียนชั้นมัธยม	66	
ประสบการณ์ทางพุทธต่ำ	57	มีบุตรใกล้ชิดกับมารดา	62	
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	70	มีบุตรใกล้ชิดกับบิดา	80	
อาชีพอื่น ๆ	69			

การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันนัยสนุนอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 10 และตัวแปรกลุ่มลักษณะทางจิตสังคมด้านสุขภาพจิตอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 8 ตามลำดับ

สำหรับการวิเคราะห์ผลในกลุ่มบิดามารดาประเภทต่าง ๆ อีก 20 กลุ่มนั้น (ดูตาราง 17) ปรากฏว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 10 ตัวแปร สามารถทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้านได้มากที่สุดในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวยุคใหม่ (ร้อยละ 88) รองลงมาเป็นกลุ่ม

บิดามารดาที่ระบุว่าบิดาเป็นผู้ดูแลอบรมบุตรคนที่กล่าวถึงในแบบสอบถามอย่างใกล้ชิดที่สุด (ร้อยละ 80) กลุ่มบิดามารดาที่มีการศึกษาระดับปานกลางและมีระดับเศรษฐกิจปานกลาง (ร้อยละ 77 เท่ากัน) และกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงและมีบุตรชาย (ร้อยละ 72 เท่ากัน) เรียงตามลำดับ จนถึงปริมาณที่ทำนายได้น้อยที่สุดปรากฏในกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ร้อยละ 57) เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์เชิงโครงสร้างของกลุ่มตัวแปรตามในบิดามารดาต่าง ๆ อาจกล่าวโดยสรุปเป็นภาพรวมได้ว่า ตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบอธิบายความแปรปรวนของค่าคาโนนิคอลสำหรับหมู่ตัวแปรตามได้มากที่สุด ตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความและด้านสร้างการยอมรับ และเปลี่ยนตามอธิบายความแปรปรวนของค่าคาโนนิคอลได้เป็นลำดับต่อ ๆ มา และเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์เชิงโครงสร้างของกลุ่มตัวแปรอิสระในบิดามารดาประเภทต่าง ๆ อาจกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้ กลุ่มตัวแปรลักษณะทางศาสนาเป็นตัวแปรที่มีบทบาทในการอธิบายความแปรปรวนของค่าคาโนนิคอลสำหรับหมู่ตัวแปรอิสระได้มากกว่าตัวแปรอิสระประเภทอื่น ๆ โดยภาพรวม วิถีชีวิตแบบพุทธสามารถอธิบายความแปรปรวนของค่าคาโนนิคอลในหมู่ตัวแปรอิสระได้มากที่สุด การปฏิบัติทางพุทธ และความเชื่อทางพุทธอธิบายได้เป็นลำดับที่สอง และที่สาม ส่วนตัวแปรอิสระอื่น ๆ นั้น พบว่าตัวแปรความใกล้ชิดกับบุตรอธิบายความแปรปรวนได้นับเป็นลำดับที่ 4 ลำดับที่ 5 คือ สุขภาพจิต ลำดับต่อ ๆ มา ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน และทัศนคติต่อบุตร เป็นต้น

เมื่อเปรียบเทียบปริมาณการทำนายระหว่างกลุ่มบิดามารดาที่มีลักษณะตรงกันข้าม (ดูตาราง 17) พบปริมาณการทำนายที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (ตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ คือมีปริมาณการทำนายแตกต่างกันไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10) ระหว่างกลุ่มบิดามารดาบางประเภท ดังนี้ ในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปานกลางกับกลุ่มที่มีการศึกษาระดับสูง (ร้อยละ 77 และ 65) ในกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงกับกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ร้อยละ 72 และ 57) กลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวแตกแยกกับกลุ่มครอบครัวปกติ (ร้อยละ 88 และ 67 ตามลำดับ) กลุ่มที่ระบุมามีบุตรชายกับกลุ่มที่ระบุมามีบุตรหญิง (ร้อยละ 72 และ 62 ตามลำดับ) และกลุ่มที่ระบุว่าบิดาเป็นผู้ดูแลอบรมบุตร (คนที่กล่าวถึงในแบบสอบถาม) ใกล้ชิดที่สุดกับกลุ่มที่ระบุว่ามารดาเป็นผู้ดูแลอบรมบุตรใกล้ชิดที่สุด (ร้อยละ 80 และ 62 ตามลำดับ)

เนื่องจากค่าสัมพัทธ์ค่าไนนิคอลลของทุกกลุ่มมีค่าเป็นบวก จึงอาจกล่าวได้ว่า บิคามารดาที่มีลักษณะทางศาสนาสูงทั้ง 3 ด้าน โดยเฉพาะวิถีชีวิตแบบพุทธ มีสัมพันธภาพในครอบครัวดี โดยเฉพาะมีความใกล้ชิดบุตรสูง ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุนมาก และมีลักษณะทางจิตสังคมสูง โดยเฉพาะด้านสุขภาพจิตดี เป็นบิคามารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้านสูงด้วย การแปรปรวนตามกันของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม 2 ชุดนี้ปรากฏเด่นชัด โดยเฉพาะในกลุ่มบิคามารดาจากครอบครัวแตกแยกมากกว่าจากครอบครัวปกติ ในกลุ่มที่ระบุว่าบิดาเป็นผู้ดูแลอบรมบุตรใกล้ชิดที่สุดมากกว่ากลุ่มที่ระบุว่ามารดาเป็นผู้ดูแลอบรมบุตรใกล้ชิดที่สุด ในกลุ่มที่บิคามารดามีการศึกษาระดับปานกลางมากกว่ากลุ่มที่บิคามารดามีการศึกษาระดับสูง ในกลุ่มที่บิคามารดามีประสบการณ์ทางพุทธสูงมากกว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ และในกลุ่มที่มีบุตรชายมากกว่ากลุ่มที่มีบุตรหญิง

กลุ่มมารดา

จากการวิเคราะห์ผลในกลุ่มมารดาโดยรวม (ดูตาราง 18) พบว่าตัวแปรอิสระ 10 ตัวแปร (ได้แก่ ลักษณะทางศาสนา 3 ด้าน ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน สัมพันธภาพภายในครอบครัว 3 ด้าน และการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุน) ร่วมกันสามารถทำนายตัวแปรตาม คือการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้านได้ร้อยละ 58 เมื่อพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์เชิงโครงสร้างในกลุ่มตัวแปรตาม 3 ตัวแปร พบว่าตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง ความสนใจรับทราบสามารถอธิบายความแปรปรวนของค่าคาไนนิคอลลสำหรับหมู่ตัวแปรตามได้มากที่สุด (ร้อยละ 84) รองลงมาคือ การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม (ร้อยละ 79 และ 74 ตามลำดับ) และเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์เชิงโครงสร้างในกลุ่มตัวแปรอิสระ 10 ตัวแปร พบว่าตัวแปรกลุ่มลักษณะทางศาสนา มีบทบาทสำคัญกว่าตัวแปรอิสระกลุ่มอื่น ๆ กล่าวคือ ตัวแปรด้านวิถีชีวิตแบบพุทธสามารถอธิบายความแปรปรวนของค่าคาไนนิคอลลสำหรับหมู่ตัวแปรอิสระได้มากที่สุด (ร้อยละ 65) ด้านการปฏิบัติทางพุทธอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 64 และด้านความเชื่อทางพุทธอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 53 ตามลำดับ สำหรับตัวแปรกลุ่มอื่น ๆ ก็พบว่า ตัวแปรกลุ่มลักษณะทางจิตสังคมด้านสุขภาพจิตอธิบายความแปรปรวนของค่าคาไนนิคอลลได้ร้อยละ 13.8 ตัวแปรกลุ่มสัมพันธภาพใน

ครอบครัวต้นความใกล้ชิดกับบุตรอธิบายความแปรปรวนของค่าคาโนนิคอลได้ร้อยละ 11 และ การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันทัดอธิบายได้ร้อยละ 5.1 เป็นต้น

สำหรับการวิเคราะห์ผลในกลุ่มมารดาประเภทต่าง ๆ อีก 20 กลุ่ม (ดูตาราง 18) พบว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 10 ตัวสามารถทำนายตัวแปรตามคือ การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง

ตาราง 18 ปริมาณการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้านด้วยลักษณะทางพุทธศาสนา และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์รวม 10 ด้าน ในกลุ่มมารดาโดยรวม 196 คนและกลุ่มมารดา ประเภทต่าง ๆ อีก 20 กลุ่ม โดยใช้วิธีการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอล

กลุ่มมารดา	ปริมาณ		ปริมาณ	
	การทำนาย	กลุ่มมารดา	การทำนาย	ร้อยละ
	ร้อยละ			ร้อยละ
กลุ่มรวม	58	ครอบครัวปกติ		57
อายุมาก	57	ครอบครัวแตกแยก		92
อายุน้อย	64	ครอบครัวเดี่ยว		57
การศึกษาสูง	57	ครอบครัวขยาย		69
การศึกษานกลาง	68	มีบุตรชาย		65
ระดับเศรษฐกิจสูง	53	มีบุตรหญิง		60
ระดับเศรษฐกิจปานกลาง	76	บุตรเรียนชั้นประถม		63
ประสบการณ์ทางพุทธสูง	62	บุตรเรียนชั้นมัธยม		57
ประสบการณ์ทางพุทธต่ำ	52	มีบุตรใกล้ชิดกับมารดา		57
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	61	มีบุตรใกล้ชิดกับบิดา		-
อาชีพอื่น ๆ	60			

3 ด้านได้มากที่สุดในกลุ่มมารดาจากครอบครัวแตกแยก (ร้อยละ 92) กลุ่มมารดาจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจปานกลาง (ร้อยละ 76) กลุ่มมารดาจากครอบครัวขยาย (ร้อยละ 69) กลุ่มมารดาการศึกษาระดับปานกลาง (ร้อยละ 68) กลุ่มมารดาที่มีบุตรชาย (ร้อยละ 65) เรียงตามลำดับจนถึงกลุ่มที่มีปริมาณการทำนายน้อยที่สุดคือ กลุ่มมารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ร้อยละ 52) จากการพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์เชิงโครงสร้างของกลุ่มตัวแปรตามในมารดาประเภทต่าง ๆ อาจกล่าวเป็นภาพรวมได้ว่า ตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเพื่อความทางพุทธอธิบายความแปรปรวนของค่าคาโนนิคอลลำดับแรกสำหรับหมู่ตัวแปรตามได้มากเป็นลำดับแรก การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบและคำนึงถึงการยอมรับและเปลี่ยนแปลงเป็นตัวแปรที่อธิบายความแปรปรวนของค่าคาโนนิคอลลำดับแรกได้มากเป็นลำดับต่อ ๆ มา และเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์เชิงโครงสร้างของกลุ่มตัวแปรอิสระในมารดาประเภทต่าง ๆ อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า กลุ่มตัวแปรลักษณะทางศาสนา เป็นกลุ่มตัวแปรที่มีบทบาทสำคัญในการอธิบายความแปรปรวนของค่าคาโนนิคอลมากกว่ากลุ่มตัวแปรอิสระกลุ่มอื่น ๆ โดยภาพรวม การปฏิบัติทางพุทธของมารดาเป็นตัวแปรที่อธิบายความแปรปรวนของค่าคาโนนิคอลสำหรับหมู่ตัวแปรได้มากเป็นลำดับแรก วิธีชีวิตแบบพุทธ และความเชื่อทางพุทธเป็นตัวแปรที่อธิบายความแปรปรวนได้เป็นลำดับที่สองและสามสำหรับตัวแปรอื่น ๆ ก็พบว่า ความใกล้ชิดกับบุตรสามารถอธิบายค่าคาโนนิคอลได้เป็นลำดับที่สี่ลำดับที่ต่อ ๆ มาคือ ตัวแปรด้านสุขภาพจิตและการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุน เป็นต้น

เมื่อเปรียบเทียบปริมาณการทำนายระหว่างกลุ่มมารดาที่มีลักษณะตรงกันข้าม (ดูตาราง 18) พบว่ามีปริมาณการทำนายที่แตกต่างกันอย่างเชื่อมั่นได้ (ตามที่กำหนดไว้เป็นเกณฑ์สำหรับการวิจัยครั้งนี้คือ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 10) ระหว่างกลุ่มมารดาบางประเภทดังนี้คือ กลุ่มมารดาที่มีการศึกษาระดับปานกลางกับกลุ่มมารดาที่มีการศึกษาระดับสูง (ร้อยละ 68 และ 57) กลุ่มมารดาจากครอบครัวที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง กับกลุ่มมารดาจากครอบครัวที่มีระดับเศรษฐกิจสูง (ร้อยละ 76 และ 53) กลุ่มมารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงกับกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ร้อยละ 62 และ 52) กลุ่มครอบครัวแตกแยกกับกลุ่มครอบครัวปกติ (ร้อยละ 92 และ 57) และกลุ่มมารดาจากครอบครัวขยายกับกลุ่มมารดาจากครอบครัวเดี่ยว (ร้อยละ 69 และ 57)

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ค่าสหสัมพันธ์คาโนนิคอลของทุกกลุ่มมีค่าเป็นบวก จึงอาจกล่าวได้ว่า มารดาที่มีลักษณะทางศาสนาทั้ง 3 ด้านสูง โดยเฉพาะการปฏิบัติทางพุทธ มีสัมพันธภาพ

ที่ตระหว่างสมาชิกของครอบครัว โดยเฉพาะมีความใกล้ชิดกับบุตร มีลักษณะทางจิตสังคมสูง โดยเฉพาะมีสุขภาพจิตดี และให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุนมาก เป็นมารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้านสูงด้วย การแปรผันตามกันของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม 2 ชุดนี้ปรากฏอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะในกลุ่มมารดาจากครอบครัวแตกแยกมากกว่ากลุ่มครอบครัวปกติ ในกลุ่มมารดาระดับเศรษฐกิจปานกลางมากกว่ากลุ่มระดับเศรษฐกิจสูง กลุ่มมารดาจากครอบครัวขยายมากกว่ากลุ่มจากครอบครัวเดี่ยว ในกลุ่มมารดาการศึกษาระดับปานกลางมากกว่ามารดาการศึกษาระดับสูง และในกลุ่มมารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงมากกว่ามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ

กลุ่มบิดา

จากการวิเคราะห์ผลในกลุ่มบิดาโดยรวม (คูตาราง 19) ปรากฏว่าตัวแปรอิสระทั้ง 10 ตัวแปร (คือ ลักษณะทางศาสนา 3 ด้าน ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน และการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุน) ร่วมกันทำนายตัวแปรตามคือ การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้านได้ร้อยละ 77 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์เชิงโครงสร้างในกลุ่มตัวแปรตาม พบว่าตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจในใจตนเอง เป็นตัวแปรที่สามารถอธิบายความแปรปรวนของค่าคาโนนิคอลในหมู่ตัวแปรตามได้มากที่สุด (ร้อยละ 89.7) รองลงมาคือ การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ 81.9 และ 78 ตามลำดับ) และเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์เชิงโครงสร้างในกลุ่มตัวแปรอิสระ 10 ตัว พบว่า ตัวแปรกลุ่มลักษณะทางศาสนามีบทบาทสำคัญกว่าตัวแปรอิสระอื่น ๆ ในการอธิบายความแปรปรวนของค่าคาโนนิคอล กล่าวคือ ตัวแปรวิถีชีวิตแบบพุทธสามารถอธิบายความแปรปรวนของค่าคาโนนิคอลสำหรับหมู่ตัวแปรอิสระได้มากที่สุด (ร้อยละ 89.7) ด้านปฏิบัติทางพุทธและด้านความเชื่อทางพุทธอธิบายความแปรปรวนของค่าคาโนนิคอลได้ร้อยละ 69 และ 59 ตามลำดับ สำหรับตัวแปรอื่น ๆ ก็พบว่า ตัวแปรกลุ่มสัมพันธภาพในครอบครัวด้านความใกล้ชิดกับบุตรและด้านความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสอธิบายความแปรปรวนของค่าคาโนนิคอลได้ร้อยละ 20 และ 13 ตามลำดับ และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนอธิบายได้ร้อยละ 18 เป็นต้น

สำหรับการวิเคราะห์ในกลุ่มบิดาประเภทต่าง ๆ อีก 20 กลุ่ม (คูตาราง 19) พบผลว่าตัวแปรอิสระทั้ง 10 ตัวแปรสามารถทำนายตัวแปรตามคือ การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง

ตาราง 19 ปริมาณการดำเนินงานการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้านด้วยลักษณะทางพุทธศาสนา และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์รวม 10 ด้าน ในกลุ่มบิดาโดยรวม 166 คน และกลุ่มบิดา ประเภทต่าง ๆ 20 กลุ่ม โดยใช้วิธีวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคัล

กลุ่มบิดา	ปริมาณ		ปริมาณ	
	การดำเนินงาน	กลุ่มบิดา	การดำเนินงาน	ร้อยละ
	ร้อยละ			ร้อยละ
กลุ่มรวม	77	ครอบครัวปกติ		76
อายุมาก	60	ครอบครัวแตกแยก		-
อายุน้อย	78	ครอบครัวเดี่ยว		81
การศึกษาสูง	73	ครอบครัวขยาย		75
การศึกษานานกลาง	92	มีบุตรชาย		84
ระดับเศรษฐกิจสูง	79	มีบุตรหญิง		70
ระดับเศรษฐกิจปานกลาง	79	บุตรเรียนชั้นประถม		76
ประสบการณ์ทางพุทธสูง	81	บุตรเรียนชั้นมัธยม		87
ประสบการณ์ทางพุทธต่ำ	73	มีบุตรใกล้ชิดกับมารดา		73
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	84	มีบุตรใกล้ชิดกับบิดา		80
อาชีพอื่น ๆ	77			

3 ด้านได้มากที่สุดในกลุ่มบิดาที่มีการศึกษาระดับปานกลาง (ร้อยละ 92) ในกลุ่มบิดาที่มีบุตรเรียน อยู่ระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 87) ในกลุ่มบิดาที่ทำงานรับราชการหรือหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ และกลุ่มที่มีบุตรเพศชายมีปริมาณการดำเนินงานเท่ากัน (ร้อยละ 84) ในกลุ่มบิดาที่มีประสบการณ์ทาง พุทธสูงและกลุ่มครอบครัวเดี่ยวมีปริมาณการดำเนินงานเท่ากัน (ร้อยละ 81) และในกลุ่มบิดาอายุ มากและกลุ่มบิดาที่ระบุว่าบิดาเป็นผู้ดูแลอบรมบุตร (คนที่กล่าวถึงในการตอบแบบสอบถาม) ใกล้ชิด ที่สุด (มีปริมาณการดำเนินงานเท่ากันคือ ร้อยละ 80) เรียงตามลำดับจนถึงกลุ่มที่มีปริมาณการดำเนินงาน

น้อยที่สุดคือ กลุ่มบิดาที่มีบุตรหญิง (ร้อยละ 70) จากการพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์เชิงโครงสร้างของกลุ่มตัวแปรตามในบิดาประเภทต่าง ๆ อาจกล่าวโดยรวมได้ว่า ตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจในเนื้อหาความอธิบายความแปรปรวนของค่าคาโนนิคอลในหมู่ตัวแปรตามได้มากที่สุด ลำดับรองลงมาคือ การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างควมสนใจ-รับทราบและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม และเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์เชิงโครงสร้างของกลุ่มตัวแปรอิสระในบิดาประเภทต่าง ๆ ก็อาจกล่าวเป็นภาพรวมได้ว่า กลุ่มตัวแปรลักษณะทางศาสนาเป็นตัวแปรที่มีบทบาทสำคัญในการอธิบายความแปรปรวนของค่าคาโนนิคอลสำหรับหมู่ตัวแปรอิสระได้มากกว่าตัวแปรอิสระอื่น ๆ กล่าวคือ ตัวแปรวิถีชีวิตแบบพุทธอธิบายความแปรปรวนของค่าคาโนนิคอลได้มากเป็นลำดับแรก การปฏิบัติทางพุทธและความเชื่อทางพุทธอธิบายความแปรปรวนเป็นลำดับที่ 2 และ 3 สำหรับตัวแปรอิสระอื่น ๆ ก็พบว่า ความใกล้ชิดกับบุตรและการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันทนสามารถอธิบายได้เป็นลำดับที่ 4 และ 5 ลำดับที่ 6 และ 7 ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสและสุขภาพจิต เป็นต้น

เมื่อเปรียบเทียบปริมาณการทำนายระหว่างกลุ่มบิดาที่มีลักษณะตรงกันข้าม (ดูตาราง 19) พบปริมาณการทำนายที่แตกต่างกันอย่างเชื่อมั่นได้ (ตามเกณฑ์ที่กำหนดในการวิจัยนี้) ระหว่างกลุ่มบิดาบางประเภท ได้แก่ กลุ่มบิดาที่มีการศึกษาระดับปานกลางกับกลุ่มที่มีการศึกษาระดับสูง (ร้อยละ 92 และ 73 ตามลำดับ) กลุ่มบิดาที่มีบุตรชายกับกลุ่มบิดาที่มีบุตรหญิง (ร้อยละ 84 และ 70 ตามลำดับ) และกลุ่มบิดาที่บุตรเรียนชั้นมัธยมกับกลุ่มที่บุตรเรียนชั้นประถม (ร้อยละ 87 และ 76 ตามลำดับ)

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ค่าสหสัมพันธ์คาโนนิคอลของทุกกลุ่มมีค่าเป็นบวก จึงอาจกล่าวได้ว่า บิดาที่มีลักษณะทางศาสนาทั้ง 3 ด้านสูง มีสัมพันธภาพในครอบครัวดีโดยเฉพาะมีความใกล้ชิดกับบุตร ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันทนมาก สัมพันธภาพระหว่างสามีภรรยาเป็นไปอย่างราบรื่นและมีสุขภาพจิตดี เป็นบิดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้านสูงด้วย การแปรผันตามกันของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม 2 ชุดนี้ปรากฏเด่นชัดในกลุ่มบิดาบางกลุ่ม โดยเฉพาะในกลุ่มบิดาที่มีการศึกษาระดับปานกลางมากกว่าบิดาการศึกษาระดับสูง ในกลุ่มบิดาที่บุตรเรียนอยู่ระดับมัธยมศึกษามากกว่ากลุ่มบิดาที่บุตรเรียนอยู่ระดับประถมศึกษา และในกลุ่มบิดาที่มีบุตรเป็นชายมากกว่าที่มีบุตรเป็นหญิง

สรุปผลจากการวิเคราะห์ที่สัมพันธ์คาโนนิคอลได้ว่า ชุดตัวแปรอิสระซึ่งประกอบด้วย ลักษณะทางศาสนา 3 ด้าน ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน และการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสลับสลับ รวม 10 ตัวแปร มีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวแปรตามคือ การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้านทุกกลุ่มที่ทำการวิเคราะห์ในระดับสูง (ร้อยละ 68) อาจกล่าวได้ว่า ยิ่งบิดามารดามีลักษณะทางศาสนาทั้ง 3 ด้านสูง มีสัมพันธภาพในครอบครัวดี มีลักษณะทางจิตสังคมสูง ำให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสลับสลับมากเท่าใด ก็ยิ่งจะำให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธมากเท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบปริมาณที่กลุ่มตัวแปรอิสระสามารถทำนายกลุ่มตัวแปรตามระหว่างกลุ่มบิดาและมารดาทั้งโดยรวมและที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว ปรากฏว่า ปริมาณการทำนายในกลุ่มบิดาโดยรวมสูงกว่ากลุ่มมารดาโดยรวม (ต่างกันร้อยละ 19) สำหรับปริมาณการทำนายในกลุ่มย่อยต่าง ๆ นั้น พบปริมาณการทำนายในกลุ่มบิดาหลายประเภทสูงกว่าในกลุ่มมารดา 16 จาก 20 กลุ่ม กลุ่มที่มีปริมาณการทำนายต่างกันมากที่สุดคือ กลุ่มบิดาและมารดาที่มีบุตรชาย (ต่างกันร้อยละ 30) รองลงมาคือ กลุ่มบิดาและมารดาที่มีระดับเศรษฐกิจสูง (ต่างกันร้อยละ 26) และกลุ่มบิดาและมารดาที่มีการศึกษาระดับปานกลาง (ต่างกันร้อยละ 24) ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ที่ข้อมูลในส่วนนี้ไม่เป็นไปตามความคาดหมายว่า ลักษณะทางศาสนา 3 ด้าน ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน และการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสลับสลับ รวม 10 ตัวแปร ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้านพร้อมกันได้สูงำในกลุ่มมารดาว่ากลุ่มบิดา

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของลักษณะทางพุทธศาสนา ลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ และการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ

ในส่วนนี้เป็นการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลนอกเหนือสมมติฐานของการวิจัยครั้งนี้ที่ผ่านมาเป็นการเสนอผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตัวแปรที่เป็นปัจจัยเชิงสาเหตุ (ได้แก่ ลักษณะทางศาสนา ลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ จำนวน 10 ตัวแปร) กับกลุ่มตัวแปรเชิงผล

(ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธจำนวน 3 ตัวแปร) ด้วยวิธีการวิเคราะห์แบบถดถอย พหุคูณและการหาค่าสหสัมพันธ์แบบคาโนนิคอล เพื่อให้สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ที่เป็นองค์ประกอบภายในกลุ่มต่าง ๆ และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตัวแปรซึ่งเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุด้วยกัน ผู้วิจัยจึงขอแนะนำเสนอผลการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ทั้งหมด

ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนาทั้งสามด้าน

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางศาสนาอันประกอบด้วยความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ ปรากฏผลว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสามมีค่าทางบวกอย่างเชื่อมั่นได้ ทุกค่า โดยในกลุ่มรวมพบว่าการปฏิบัติทางพุทธมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตแบบพุทธสูงสุด (ค่าอาร์ = .71) รองลงมาคือความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อกับวิถีชีวิตแบบพุทธ (ค่าอาร์ = .65) และความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อกับการปฏิบัติ (ค่าอาร์ = .63) (ตาราง 56 ภาคผนวก ข.) สำหรับในกลุ่มบิดามารดาประเภทต่าง ๆ นั้น พบว่ากลุ่มที่การปฏิบัติทางพุทธมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตแบบพุทธสูงสุดคือ กลุ่มบิดามารดาที่มาจากครอบครัวแตกแยก (ค่าอาร์ = .78) ส่วนค่าความสัมพันธ์ต่ำสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรเรียนชั้นมัธยมศึกษา (ค่าอาร์ = .66) กลุ่มที่พบว่าความเชื่อทางพุทธมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตแบบพุทธสูงสุดคือ กลุ่มบิดามารดาที่มีระดับการศึกษานานกลาง กลุ่มบิดามารดาที่มีอาชีพอื่น ๆ นอกเหนือจากราชการและทำงานในรัฐวิสาหกิจ กลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวเดี่ยว และกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรเป็นชาย (ค่าอาร์ = .68 ทุกกลุ่ม) ส่วนค่าความสัมพันธ์ต่ำสุดพบในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวแตกแยก (ค่าอาร์ = .57) และกลุ่มที่พบว่าความเชื่อมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติสูงสุดคือ กลุ่มบิดามารดาที่มีระดับการศึกษานานกลาง (ค่าอาร์ = .69) ส่วนความสัมพันธ์มีค่าต่ำสุด พบในกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ค่าอาร์ = .56)

สรุปได้ว่า จากกลุ่มบิดามารดาที่นำมาศึกษาทั้ง 22 กลุ่ม ผู้ที่มีลักษณะทางศาสนาในด้านใด ด้านหนึ่งสูง ก็จะมีลักษณะทางศาสนาในด้านอื่นสูงไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธสูง จะมีการปฏิบัติทางพุทธและมีความเชื่อทางพุทธสูงด้วย ผลนี้ปรากฏเด่นชัดในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวแตกแยก กลุ่มบิดามารดาที่รายงานว่าบุตร (คนที่กล่าวถึงในแบบสอบถาม) ใกล้ชิดกับ

บิดา กลุ่มที่บุตรเป็นชาย กลุ่มบิดามารดาที่มีอาชีพอื่น ๆ นอกจากอาชีพราชการและทำงาน
รัฐวิสาหกิจ และกลุ่มที่เป็นบิดา

ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนากับลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์

ลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ คือ ลักษณะทางจิตสังคมของบิดามารดา
3 ด้าน ได้แก่ทัศนคติต่อบุตร สุขภาพจิต และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในการอบรม-
เลี้ยงดูบุตร และลักษณะที่เป็นสภาพแวดล้อมในครอบครัวคือ สัมพันธภาพในครอบครัว ประกอบด้วย
ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ความใกล้ชิดบุตร และเวลาที่ใช้กับบุตร ผู้วิจัยจะเสนอผลการ
วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางศาสนากับลักษณะทางจิตสังคมเป็นตอนแรก และความ
สัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางศาสนากับสัมพันธภาพในครอบครัวเป็นตอนที่สอง

ตอนที่หนึ่ง จากการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางศาสนาแต่ละด้านใน 3
ด้านกับลักษณะทางจิตสังคมแต่ละด้านใน 3 ด้าน ปรากฏผลดังนี้

ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางพุทธกับลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้านคือ
ทัศนคติต่อบุตร สุขภาพจิต และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน (ตาราง 57 ภาคผนวก ข.)
ในกลุ่มรวม พบว่า ความเชื่อทางพุทธมีความสัมพันธ์ทางลบกับความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน
อย่างเชื่อมั่นได้ (ค่าอาร์ = $-.21$) ไม่พบว่าความเชื่อทางพุทธมีความสัมพันธ์ในระดับที่เชื่อมั่นได้
กับทัศนคติต่อบุตรและสุขภาพจิต สำหรับในกลุ่มบิดามารดาประเภทต่าง ๆ 22 กลุ่มที่นำมาศึกษานั้น
พบว่า ความเชื่อทางพุทธมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเพียง 2 กลุ่มจาก
22 กลุ่มที่ศึกษา คือกลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่าบุตรมีความใกล้ชิดกับบิดา ซึ่งมีค่าสูงสุด (ค่าอาร์ = $.1$)
และกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดมารดา ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์ต่ำสุด (ค่าอาร์ = $-.11$) พบว่า
ความเชื่อทางพุทธมีความสัมพันธ์ทางบวกกับสุขภาพจิตอย่างมีนัยสำคัญ 9 กลุ่มจาก 22 กลุ่มที่ศึกษา
ค่าสูงสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่าบุตรมีความใกล้ชิดกับบิดา (ค่าอาร์ = $.20$) ค่าต่ำสุดพบใน
กลุ่มบิดามารดาที่มีระดับเศรษฐกิจสูง (ค่าอาร์ = $.09$) แต่พบว่าความเชื่อทางพุทธมีความ
สัมพันธ์ทางลบกับความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนอย่างเชื่อมั่นได้ 17 จาก 22 กลุ่ม ค่าสูงสุด
พบในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวแตกแยก (ค่าอาร์ = $-.31$) ค่าต่ำสุดพบในกลุ่มบิดามารดา
ที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง

ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติทางพุทธกับลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน (ตาราง 57 ภาคผนวก ข.) ในกลุ่มรวมพบว่าการปฏิบัติทางพุทธมีความสัมพันธ์กับสุขภาพจิตอย่างเชื่อมั่นได้ด้วยค่าสหสัมพันธ์สูงสุด (ค่าอาร์ = .30) รองลงมาคือความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติทางพุทธกับทัศนคติต่อบุตร (ค่าอาร์ = .20) และความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติกับความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน (ค่าอาร์ = .02) ตามลำดับ สำหรับบิดามารดาประเภทต่าง ๆ 22 กลุ่มที่ศึกษานั้น ปรากฏว่าการปฏิบัติทางพุทธมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติต่อบุตรอย่างเด่นชัด 20 จาก 22 กลุ่ม ค่าสูงสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรโกลีซิดบิดา (ค่าอาร์ = .38) ค่าต่ำสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรโกลีซิดมารดา (ค่าอาร์ = .10) พบว่าการปฏิบัติทางพุทธมีความสัมพันธ์ทางบวกกับสุขภาพจิตอย่างเด่นชัด 21 จาก 22 กลุ่ม ค่าสูงสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรโกลีซิดกับบิดา (ค่าอาร์ = .42) ค่าต่ำสุดพบในกลุ่มบิดามารดาอายุมากและกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปานกลาง (ค่าอาร์ = .21 เท่ากันทั้ง 2 กลุ่ม) และพบอีกว่าการปฏิบัติทางพุทธมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนอย่างเด่นชัด 3 ใน 22 กลุ่ม ค่าสูงสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรโกลีซิดบิดา (ค่าอาร์ = .16) ค่าต่ำสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่รับราชการ (ค่าอาร์ = .10)

ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตแบบพุทธกับลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน (ตาราง 57 ภาคผนวก ข.) ในกลุ่มรวมพบว่าวิถีชีวิตแบบพุทธมีความสัมพันธ์ทางบวกกับสุขภาพจิตอย่างเชื่อมั่นได้ด้วยค่าสหสัมพันธ์สูงสุด (ค่าอาร์ = .18) รองลงมาคือความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตแบบพุทธกับทัศนคติต่อบุตร (ค่าอาร์ = .16) ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตแบบพุทธกับความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนนั้นอยู่ในทิศทางลบอย่างเชื่อมั่นได้ (ค่าอาร์ = -.12) สำหรับบิดามารดาประเภทต่าง ๆ 22 กลุ่มที่ศึกษานั้น ก็ปรากฏว่าวิถีชีวิตแบบพุทธมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติต่อบุตรอย่างเชื่อมั่นได้ 17 จาก 22 กลุ่ม ค่าสูงสุดพบในกลุ่มผู้ตอบที่เป็นบิดา กลุ่มบิดามารดาที่มีระดับเศรษฐกิจสูง และกลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่าบุตรโกลีซิดบิดา (ค่าอาร์ = .30 ทุกกลุ่ม) ค่าต่ำสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่มีอาชีพอื่น ๆ นอกจากรับราชการ (ค่าอาร์ = .11) พบว่าวิถีชีวิตแบบพุทธมีความสัมพันธ์ทางบวกกับสุขภาพจิตอย่างเชื่อมั่นได้ 18 จาก 22 กลุ่ม ค่าสูงสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่าบุตรมีความโกลีซิดกับบิดา (ค่าอาร์ = .36) ค่าต่ำสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่มีอาชีพอื่น ๆ (ค่าอาร์ = .11) แต่พบว่าวิถีชีวิตแบบพุทธมีความสัมพันธ์ทางลบกับความ

เชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตัวอย่างเชื่อมั่นได้ 8 จาก 22 กลุ่ม ค่าสูงสุดพบในกลุ่มบิถามารดา ที่มีระดับทางเศรษฐกิจปานกลาง (ค่าอาร์ = $-.26$) ค่าต่ำสุดพบในกลุ่มบิถามารดาจากครอบครัวปกติ (ค่าอาร์ = $-.10$)

สรุปผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางศาสนาแต่ละด้านใน 3 ด้านกับ ลักษณะทางจิตสังคมแต่ละด้านใน 3 ด้านได้ว่า ลักษณะทางศาสนาด้านการปฏิบัติทางพุทธและวิถีชีวิตแบบพุทธต่างมีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะทางจิตสังคม 2 ด้านคือทัศนคติต่อบุตรและ สุขภาพจิต กล่าวได้ว่า บิถามารดาที่มีการปฏิบัติทางพุทธและวิถีชีวิตแบบพุทธสูงเท่าใด ต่างก็มี สุขภาพจิตดีสูงเท่านั้น ผลเช่นนี้ปรากฏเด่นชัดในกลุ่มบิถามารดาที่ระบุว่าบุตรมีความใกล้ชิดกับบิดา กลุ่มที่มีอายุน้อย กลุ่มที่ระบุว่า เป็นมารดา กลุ่มที่มีการศึกษาระดับสูง กลุ่มที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง กลุ่มที่มีบุตรเรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษา และกลุ่มที่มีอาชีพรับราชการหรือทำงานรัฐวิสาหกิจ ตามลำดับ และกล่าวได้เช่นเดียวกันว่า บิถามารดาที่มีการปฏิบัติทางพุทธและวิถีชีวิตแบบพุทธสูงเท่าใด ต่างก็มี ทัศนคติที่ดีต่อบุตรมากเท่านั้น ผลเช่นนี้ปรากฏเด่นชัดในกลุ่มบิถามารดาที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดกับบิดา กลุ่มที่เป็นบิดา และกลุ่มที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง อย่างไรก็ตาม พบว่าบิถามารดาที่มีความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธสูงเท่าใด ต่างก็มีความเชื่ออำนาจภายในตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรน้อยลง เท่านั้น ผลเช่นนี้ปรากฏในกลุ่มบิถามารดาจากครอบครัวแตกแยก กลุ่มที่มีบุตรใกล้ชิดมารดา กลุ่ม จากครอบครัวเดี่ยว กลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง ตามลำดับ

ตอนที่สอง จากการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางศาสนาแต่ละด้านใน 3 ด้าน กับสัมพันธ์ภายในครอบครัวแต่ละด้านใน 3 ด้าน ปรากฏผลดังนี้

ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางพุทธกับสัมพันธ์ภายในครอบครัว 3 ด้านคือ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ความใกล้ชิดบุตร และเวลาที่ใช้กับบุตร (ตาราง 58 ภาคผนวก ข.) ในกลุ่มรวมไม่พบว่าความเชื่อทางพุทธมีความสัมพันธ์กับสัมพันธ์ภายในครอบครัวแต่ละด้านใน 3 ด้าน อย่างเด่นชัด สำหรับผลในกลุ่มบิถามารดาประเภทต่าง ๆ ที่นำมาศึกษารวม 22 กลุ่มนั้น ปรากฏว่า ความเชื่อทางพุทธมีความสัมพันธ์กับความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสอย่างเชื่อมั่นได้ 4 จาก 22 กลุ่ม ค่าสูงสุดพบในกลุ่มบิถามารดาที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดบิดา (ค่าอาร์ = $.27$) ค่าต่ำสุดพบในกลุ่มบิถามารดาอายุมาก (ค่าอาร์ = $-.15$) และพบว่าความเชื่อทางพุทธมีความสัมพันธ์กับความใกล้ชิด บุตรอย่างเชื่อมั่นได้เพียงกลุ่มเดียวจาก 22 กลุ่ม คือกลุ่มบิถามารดาที่ระบุว่าบุตรมีความใกล้ชิด

กับบิดา (ค่าอาร์ = .22) แต่ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางพุทธกับเวลาที่ใช้กับบุตรอย่างเด่นชัด

ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติทางพุทธกับสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน (ตาราง 58 ภาคผนวก ข.) ในกลุ่มรวม พบเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติทางพุทธกับความใกล้ชิดบุตรอย่างเด่นชัดเพียงคู่เดียว (ค่าอาร์ = .17) สำหรับผลในกลุ่มบิดามารดาประเภทต่าง ๆ ที่นำมาศึกษา 22 กลุ่มนั้น ปรากฏว่าการปฏิบัติทางพุทธมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสอย่างเชื่อมั่นได้ 9 จาก 22 กลุ่ม ค่าสูงสุดพบในกลุ่มบิดา (ค่าอาร์ = .31) ค่าต่ำสุดพบในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวปกติ (ค่าอาร์ = .12) พบว่าการปฏิบัติทางพุทธมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความใกล้ชิดบุตรอย่างเชื่อมั่นได้ 17 จาก 22 กลุ่ม ค่าสูงสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดบิดา (ค่าอาร์ = .33) ค่าต่ำสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงและกลุ่มที่มีบุตรใกล้ชิดมารดา (ค่าอาร์ = .12 ทั้ง 2 กลุ่ม) และพบอีกว่าการปฏิบัติทางพุทธมีความสัมพันธ์ทางบวกกับเวลาที่ใช้กับบุตรอย่างเชื่อมั่นได้ 3 จาก 22 กลุ่ม ค่าสูงสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ค่าอาร์ = .15)

ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตแบบพุทธกับสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน (ตาราง 58 ภาคผนวก ข.) ในกลุ่มรวมพบเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตแบบพุทธกับความใกล้ชิดบุตรอย่างเด่นชัดเพียงคู่เดียว (ค่าอาร์ = .09) สำหรับผลในกลุ่มบิดามารดาประเภทต่าง ๆ ที่นำมาศึกษา 22 กลุ่มนั้น ปรากฏว่าวิถีชีวิตแบบพุทธมีความสัมพันธ์กับความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสอย่างเชื่อมั่นได้ 5 จาก 22 กลุ่ม ค่าสูงสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดบิดา (ค่าอาร์ = .31) ค่าต่ำสุดพบในกลุ่มมารดา (ค่าอาร์ = -.12) และพบว่า วิถีชีวิตแบบพุทธมีความสัมพันธ์กับความใกล้ชิดบุตรอย่างเชื่อมั่นได้ 9 จาก 22 กลุ่ม ค่าสูงสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดบิดา (ค่าอาร์ = .38) ค่าต่ำสุดพบในกลุ่มมารดา (ค่าอาร์ = -.14) แต่ไม่พบว่าวิถีชีวิตแบบพุทธมีความสัมพันธ์กับเวลาที่ใช้กับบุตรในกลุ่มบิดามารดาประเภทใด ๆ อย่างเด่นชัด

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางศาสนาแต่ละด้านใน 3 ด้านกับสัมพันธภาพในครอบครัวแต่ละด้านใน 3 ด้าน สรุปได้ว่าบิดามารดาที่มีการปฏิบัติสูงเท่าใด ก็มีความใกล้ชิดบุตรสูงเท่านั้น ผลเช่นนี้พบอย่างเด่นชัดในกลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่าไม่มีบุตรใกล้ชิดกับบิดา อาจกล่าวได้ว่าบิดามารดาที่มีการปฏิบัติสูงเท่าใด ก็มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสสูงเท่านั้น ผลนี้พบอย่างเด่นชัด

ในกลุ่มที่เป็นบิดาเช่นกัน และท้ายสุดกล่าวได้เพียงส่วนเดียวว่า บิดามารดาที่มีการปฏิบัติทางพุทธสูงเท่าใด ก็ใช้เวลากับบุตรมากเท่านั้น ผลนี้พบอย่างเด่นชัดในกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ

ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนากับการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันนับสนุน

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนา (อันประกอบด้วยความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ) กับการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันนสนับสนุน (ตาราง 59 ภาคผนวก ข.) ผลปรากฏอย่างเด่นชัดว่า ในกลุ่มรวม ความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตแบบพุทธกับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันนสนับสนุนมีค่าสูงสุด (ค่าอาร์ = .21) รองลงมาคือความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติทางพุทธกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันนสนับสนุน (ค่าอาร์ = .16) ส่วนความเชื่อทางพุทธนั้นไม่พบว่าสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันนสนับสนุนอย่างเชื่อมั่นได้ สำหรับบิดามารดาประเภทต่าง ๆ 22 กลุ่มที่ศึกษาครั้งนี้นั้นก็ปรากฏว่า วิถีชีวิตแบบพุทธมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันนสนับสนุนอย่างเชื่อมั่นได้ 19 จาก 22 กลุ่ม ค่าสูงสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดบิดา (ค่าอาร์ = .39) ค่ารองลงมาพบในกลุ่มผู้ที่เป็นบิดา (ค่าอาร์ = .38) ค่าต่ำสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดมารดา (ค่าอาร์ = .10) พบว่าการปฏิบัติทางพุทธมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันนสนับสนุนอย่างเชื่อมั่นได้ 17 จาก 22 กลุ่ม ค่าสูงสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดบิดา (ค่าอาร์ = .33) ค่ารองลงมาพบในกลุ่มบิดามารดาที่มีระดับการศึกษาปานกลาง (ค่าอาร์ = .30) ค่าต่ำสุดพบในกลุ่มบิดามารดาอายุน้อยและการศึกษาสูง (ค่าอาร์ = .11 ทั้ง 2 กลุ่ม) และพบอีกว่าความเชื่อทางพุทธมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันนสนับสนุนอย่างเชื่อมั่นได้ 6 จาก 22 กลุ่ม ค่าสูงสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดบิดา (ค่าอาร์ = .28) และค่ารองลงมาพบในกลุ่มบิดามารดาที่มีระดับการศึกษาปานกลาง (ค่าอาร์ = .23) ค่าต่ำสุดพบในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวปกติ (ค่าอาร์ = .09)

สรุปได้ว่า วิถีชีวิตแบบพุทธ การปฏิบัติและความเชื่อทางพุทธแต่ละด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันนสนับสนุน กล่าวได้ว่าบิดามารดาที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธ การปฏิบัติ

และความเชื่อทางพุทธแต่ละด้านในปริมาณสูงเท่าใด ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันนุมากเท่านั้น ผลเช่นนี้พบเด่นชัดในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดบิดา ในกลุ่มที่เป็นบิดา และกลุ่มบิดามารดาที่มีการศึกษาระดับปานกลาง อนึ่ง ยังพบอีกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่อทางพุทธสูงเท่าใด ก็อบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันนุน้อยเท่านั้น ผลนี้พบอย่างเด่นชัดเฉพาะในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวแตกแยก (ค่าอาร์ = $-.31$)

ความสัมพันธ์ระหว่างด้านต่าง ๆ ของการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ และระหว่างด้านต่าง ๆ ของการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธกับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันนุ

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้าน ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ ด้านสร้างความสำเร็จและความเข้าใจในความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลง ปรากฏว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสามมีค่าเป็นบวกอย่างเชื่อมั่นได้ทุกค่า โดยในกลุ่มรวมพบว่า การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จและความเข้าใจในความมีความสัมพันธ์ทางบวกกับด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงสูงสุด (ค่าอาร์ = $.77$) รองลงมาคือ ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จและความเข้าใจกับความกับด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ (ค่าอาร์ = $.72$) และสุดท้ายคือความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูด้านสร้างความสำเร็จรับทราบกับด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลง (ค่าอาร์ = $.70$) สำหรับในกลุ่มบิดามารดาประเภทต่าง ๆ นั้น พบว่าการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จและความเข้าใจในความมีความสัมพันธ์ทางบวกกับด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัดในกลุ่มบิดามารดาที่นำมาศึกษาทุกกลุ่มใน 22 กลุ่ม ค่าสูงสุดปรากฏในกลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดบิดา (ค่าอาร์ = $.82$) ค่ารองลงมาพบในกลุ่มบิดามารดาที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง (ค่าอาร์ = $.80$) ค่าต่ำสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรเรียนชั้นมัธยมศึกษา (ค่าอาร์ = $.68$) พบว่าการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จและความเข้าใจในความมีความสัมพันธ์ทางบวกกับด้านสร้างความสำเร็จรับทราบอย่างเด่นชัดในกลุ่มบิดามารดาที่นำมาศึกษาทุกกลุ่ม ค่าสูงสุดปรากฏในกลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดบิดา กลุ่มที่มีการศึกษาระดับปานกลาง และกลุ่มที่มีบุตรชาย (ค่าอาร์ = $.78$ ทั้งสามกลุ่ม) ค่าต่ำสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ

(ค่าอาร์ = .62) และพบว่า การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัดในกลุ่มบิดามารดาทุกกลุ่ม ที่ศึกษาค่าสูงสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่มีระดับทาง เศรษฐกิจปานกลางและกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธ สูง (ค่าอาร์ = .75 ทั้งสองกลุ่ม) ค่ารองลงมาคือ กลุ่มที่มีการศึกษาระดับปานกลางและกลุ่มที่ ระบุว่าบุตรใกล้ชิดบิดา (ค่าอาร์ = .74 ทั้งสองกลุ่ม) ค่าต่ำสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ ทางพุทธต่ำ (ค่าอาร์ = .62)

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักษาสันนิษฐานกับการอบรม-เลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้าน ปรากฏว่า ในกลุ่มรวม การอบรมเลี้ยงดูบุตร แบบรักษาสันนิษฐานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบและด้านสร้างความสำเร็จ เนื้อความอย่างเชื่อมั่นได้ (ค่าอาร์ = .25 ทั้งสองค่า) และ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักษาสันนิษฐานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้าน สร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงอย่างเชื่อมั่นได้ (ค่าอาร์ = .22) สำหรับในกลุ่มบิดามารดา ประเภทต่าง ๆ ที่นำมาศึกษา 22 กลุ่ม ปรากฏว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรักษาสันนิษฐานมีความสัมพันธ์ ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบอย่างเด่นชัด 21 จาก 22 กลุ่ม ค่าสูงสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดบิดา (ค่าอาร์ = .48) ค่ารองลงมาพบใน กลุ่มที่เป็นบิดาและกลุ่มบิดามารดาที่มีการศึกษาระดับปานกลาง (ค่าอาร์ = .37) พบว่าการอบรม-เลี้ยงดูบุตรแบบรักษาสันนิษฐานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง ความสำเร็จ เนื้อความอย่างเด่นชัด 21 จาก 22 กลุ่ม ค่าสูงสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่มีการศึกษา ระดับปานกลาง (ค่าอาร์ = .45) ค่ารองลงมาพบในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดบิดา (ค่าอาร์ = .41) และกลุ่มที่เป็นบิดา (ค่าอาร์ = .38) และพบอีกว่าการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักษาสันนิษฐาน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงอย่าง เด่นชัด 21 จาก 22 กลุ่ม ค่าสูงสุดพบในกลุ่มบิดามารดาที่มีการศึกษาระดับปานกลาง (ค่าอาร์ = .38) ค่ารองลงมาพบในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดบิดา (ค่าอาร์ = .36)

สรุปผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ได้ว่า ด้านต่าง ๆ ของการอบรมเลี้ยงดูบุตร ตามแนวพุทธมีความสัมพันธ์กันไปในทางบวกอย่างเด่นชัดทุกด้าน กล่าวได้ว่าบิดามารดาที่ให้การอบรม-เลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านหนึ่งด้านใดสูง ก็จะอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านอื่น ๆ สูงด้วย

โดยเฉพาะการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเพื่อความ ถ้าปฏิบัติมาก ก็จะทำให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามและด้านสร้างความสำเร็จรับทราบมากไปด้วย ผลปรากฏเด่นชัดในกลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่าบุตรมีความใกล้ชิดกับบิดา ในกลุ่มบิดามารดาที่มีระดับทางเศรษฐกิจปานกลาง กลุ่มที่มีการศึกษาระดับปานกลาง กลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง และกลุ่มที่มีบุตรเป็นชาย นอกจากนี้ยังพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทันสนุนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านอย่างเด่นชัดทุกด้านอีกด้วย อาจกล่าวได้ว่าบิดามารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันทันสนุนมาก ก็จะทำให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านต่าง ๆ มากด้วย พบผลเด่นชัดในกลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่าบุตรใกล้ชิดกับบิดา กลุ่มบิดามารดาที่มีการศึกษาระดับปานกลาง และกลุ่มที่เป็นบิดา

จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรซึ่งเป็นองค์ประกอบของลักษณะทางศาสนา ทั้ง 3 ด้าน ปรากฏว่าองค์ประกอบของลักษณะทางศาสนาทุกองค์ประกอบมีความสัมพันธ์ต่อกันทางบวกในระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิถีชีวิตแบบพุทธกับการปฏิบัติทางพุทธมีค่าความสัมพันธ์สูงสุดในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวแตกแยก ลักษณะทางศาสนาด้านวิถีชีวิตแบบพุทธและการปฏิบัติทางพุทธแต่ละด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับสุขภาพจิตและทัศนคติต่อบุตรอย่างเด่นชัด แต่ลักษณะทางศาสนาด้านความเชื่อทางพุทธมีความสัมพันธ์ทางลบกับความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน นอกจากนี้ลักษณะทางศาสนาแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านยังมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสและความใกล้ชิดบุตรในกลุ่มบิดามารดาบางประเภทอีกด้วย สำหรับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านนั้นก็พบว่ามีความสัมพันธ์ต่อกันในทางบวกในระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความกับด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามมีค่าความสัมพันธ์สูงสุดในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดกับบิดา

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

ในบทที่ผ่านมาเป็นการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกิดขึ้นรวบรวมจากผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 545 คน จากการตอบแบบวัดตัวแปรชุดต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ 5 ประเภทด้วยกัน (1) ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ตัวแปร (2) ลักษณะทางจิตสังคม 3 ตัวแปร (3) สัมพันธภาพครอบครัว 3 ตัวแปร (4) การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันทัดสน 1 ตัวแปร และการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ตัวแปร และ (5) ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของผู้ตอบ ของครอบครัวและของบุตรคนใดคนหนึ่งครอบครัวซึ่งมีอายุระหว่าง 8-15 ปี จำนวน 12 ตัวแปร รวมเป็นตัวแปรที่ศึกษาทั้งสิ้น 25 ตัวแปร ได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์หลายรูปแบบ ได้แก่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทาง การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มต่าง ๆ เป็นรายคู่ด้วยวิธีการของนิวแมน-คูลส์ การวิเคราะห์ด้วยวิธีตัดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น การวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาไนคอลล และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มที่แยกย่อยตามประเภทของบิดามารดา การวิเคราะห์ข้อมูลกระทำเพื่อศึกษาความเกี่ยวข้องระหว่างตัวแปรชุดต่าง ๆ และความเกี่ยวข้องในระหว่างตัวแปรชุดเดียวกัน เพื่อตรวจสอบสมมติฐานเป็นสำคัญ และเพื่อประโยชน์ในการสรุปและอภิปรายผล

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะทำการประมวลผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เป็นอันดับแรก เพื่อที่จะได้ทราบว่าข้อมูลจากการวิจัยนี้ให้การสนับสนุนการคาดหมายหรือทำนองที่ตั้งไว้ล่วงหน้ามากน้อยเพียงใด ต่อจากนั้นจะเป็นการอภิปรายผลในประเด็นอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาลักษณะต่าง ๆ ของบิดามารดา ตลอดจนสภาพความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่มีส่วนต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธศาสนา

สรุปและอภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามสมมติฐาน

จากการประมวลทฤษฎีและผลวิจัยต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศในบทที่ 2 ทำให้ได้ข้อสรุปที่สามารถนำมาใช้เป็นรากฐานในการตั้งสมมติฐานได้ 6 ข้อ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 กล่าวว่า "บิดาหรือมารดาที่มีลักษณะทางพุทธศาสนา (ได้แก่ ความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ) สูงพร้อมกันทั้งสามด้าน เป็นผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านมากกว่าบิดาหรือมารดาที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาต่ำพร้อมกันทั้งสามด้าน" สมมติฐานนี้ได้คาดหมายว่าลักษณะทางพุทธศาสนาทั้ง 3 ด้านของบิดามารดาจะมีบทบาทร่วมกัน ทำให้บิดามารดาในกลุ่มตัวอย่างอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านในปริมาณที่แตกต่างกันไปอย่างเด่นชัด โดยบิดามารดาที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาสูงทั้ง 3 ด้าน จะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบ ด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลง แต่แต่ละด้านมากกว่าบิดามารดาที่เป็นกลุ่มเปรียบเทียบอีก 7 กลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มบิดามารดาที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาต่ำทั้ง 3 ด้าน

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบสมมติฐานนี้ ได้นำเอาคะแนนการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธแต่ละตัวแปรคือ การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบ ด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมาวิเคราะห์ความแปรปรวนโดยพิจารณาตามลักษณะทางพุทธศาสนา คือ ความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ ที่ละ 3 ด้าน 2 ด้าน และที่ละด้านตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตาราง 2-4

เมื่อพิจารณาตามลักษณะทางพุทธศาสนาที่ละ 3 ด้าน พบผลสนับสนุนสมมติฐานที่ 1 อย่างเด่นชัดบางส่วน กล่าวคือ คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 2 ด้าน ได้แก่ ด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านอย่างเชื่อมั่นได้ และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของบิดามารดาแต่ละกลุ่ม (ดูตาราง 2-5 และ ตาราง 9-10 ภาคผนวก ข.) ปรากฏผลอย่างเด่นชัดในกลุ่มบิดามารดาโดยรวม และในกลุ่มบิดามารดาประเภทต่าง ๆ อีก 4 กลุ่ม คือ กลุ่มเฉพาะมารดา กลุ่มอายุน้อย กลุ่มที่มีระดับการศึกษาสูง และกลุ่มที่มาจากครอบครัวเดี่ยว โดยพบว่าบิดามารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตร

ตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จในเนื้อความและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามได้มากที่สุดคือ บิฑามารดาที่มีความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธสูงพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน ผลการวิจัยในส่วนนี้ สันนิษฐานสมมติฐานที่ 1 พบผลต่อไปว่า ในกลุ่มบิฑามารดา รวม กลุ่มอายุน้อย กลุ่มการศึกษาระดับสูง และกลุ่มจากครอบครัวเดี่ยว บิฑามารดาที่มีลักษณะทางพุทธศาสนา 2 ใน 3 ด้านต่ำแต่ยังคงมีอีกด้านหนึ่งสูงอยู่สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จในเนื้อความและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามมากกว่าบิฑามารดาที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาต่ำทั้ง 3 ด้าน นอกจากนี้ยังพบผลในกลุ่มรวมว่า บิฑามารดาที่มีลักษณะทางศาสนา 2 ด้านในปริมาณตรงข้ามคือ มีความเชื่อทางพุทธสูงแต่มีการปฏิบัติทางพุทธต่ำถ้ายังมีวิถีชีวิตแบบพุทธสูงอยู่ ก็สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามได้มากกว่าผู้ที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธต่ำ (ตาราง 9 ภาคผนวก ข.)

เมื่อพิจารณาตามลักษณะทางศาสนาที่ละ 2 ด้าน ปรากฏผลสอดคล้องกับสมมติฐานที่ 1 บางส่วนเช่นกัน คือ พบว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จในเนื้อความและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนา 2 ด้าน ได้แก่ ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธอย่าง เชื่อมั่นได้ในกลุ่มบิฑามารดาที่มีบุตรเรียนชั้นมัธยมศึกษา (ตาราง 6, 11 ภาคผนวก ข.) โดยพบว่า บิฑามารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จในเนื้อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามได้มากที่สุด เป็นผู้ที่มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธสูงทั้งสองด้าน นอกจากนี้ยังพบอีกว่าคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จในเนื้อความแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อกับวิถีชีวิตแบบพุทธอย่าง เชื่อมั่นได้ในกลุ่มบิฑามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง (ตาราง 7 ภาคผนวก ข.) กล่าวคือ บิฑามารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านดังกล่าวมากที่สุด เป็นบิฑามารดาที่มีความเชื่อและวิถีชีวิตแบบพุทธสูงทั้ง 2 ด้าน และพบผลอีกประการหนึ่งคือ ในกรณีบิฑามารดาที่มีความเชื่อทางพุทธต่ำ ถ้ายังมีวิถีชีวิตแบบพุทธสูงอยู่ก็สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จในเนื้อความได้มากกว่าผู้ที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธต่ำ

จากการวิเคราะห์ตามลักษณะทางพุทธศาสนาที่ละด้าน พบว่าบิฑามารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ ด้านสร้างความสำเร็จในเนื้อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามแต่ละด้านมากเป็นผู้ที่มีความเชื่อทางพุทธสูง ซึ่งพบทั้งในกลุ่มรวม

และกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม บิдамารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแต่ละด้านใน 3 ด้านมาก เป็นผู้ที่มีการปฏิบัติทางพุทธสูง พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม และบิдамารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้านมากเป็นผู้ที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธสูง พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม (ตาราง 1, 8 และ 12 ภาคผนวก ข.)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ 1 ประมาณ 2 ใน 3 ส่วน กล่าวโดยสรุปได้ว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านคือ ความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ มีผลให้คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 2 ด้านคือ ด้านสร้างความเข้าใจ-เนื้อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงแปรปรวนไปอย่างเด่นชัด ทั้งในกลุ่มบิдамารดา รวมและกลุ่มบิдамารดาบางประเภท เช่น กลุ่มเฉพาะที่เป็นมารดา กลุ่มบิдамารดาที่มีการศึกษาระดับสูงและกลุ่มที่มีอายุน้อย โดยกลุ่มบิдамารดาที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาสูงทั้ง 3 ด้าน เป็นกลุ่มที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 2 ด้านดังกล่าวมากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบกับอีก 7 กลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาต่ำทั้ง 3 ด้าน ผลวิจัยในส่วนนี้สอดคล้องกับข้อสรุปที่ได้จากการประมวลผลการวิจัยในต่างประเทศ (เช่น Batson and Ventis, 1982; Cornwall, 1989; Dudley and Dudley, 1986; Hunsberger and Brown, 1984) และผลการวิจัยภายในประเทศ (วันชัย มีกลาง 2530; จกจ ชัยโต และดวงเดือน พันธุนาวิน 2533) นั่นคือพบว่าลักษณะทางพุทธศาสนาของบิдамารดามีอิทธิพลอย่างเด่นชัดต่อการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาสู่เยาวชน การที่เยาวชนยึดถือหลักคุณธรรม ค่านิยมทางศาสนา และการปฏิบัติทางศาสนา มีผลมาจากได้รับการอบรมสั่งสอนทั้งโดยตรงและทางอ้อม (เช่น การทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี) จากบิдамารดาเป็นสำคัญ ตัวอย่าง ผลการวิจัยในประเทศไทยกับกลุ่มพระสงฆ์ในภาคใต้ พบว่า พระสงฆ์ที่มีความตั้งใจในการปฏิบัติกิจของสงฆ์มากเป็นพระสงฆ์ที่รายงานว่ามีมารดาเป็นแบบอย่างทางพุทธมาก (จกจ ชัยโต และดวงเดือน พันธุนาวิน 2533) และผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของสเตรฮอร์นและคณะ (Strayhorn et al., 1990) ที่พบว่ามารดาที่มีความเคร่งศาสนาให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรอย่างเหมาะสมกว่ามารดาที่ไม่เคร่งศาสนา เช่น มีการแสดงความเป็นปฏิบัติต่อบุตรน้อยกว่า (ให้อภัยและไม่โกรธง่าย) และการพบผลการวิจัยดังกล่าวอย่างเด่นชัดในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นมารดานั้นก็มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยในต่างประเทศ (Dudley and Dudley, 1986; Hunsberger and Brown, 1984) ที่พบว่า มารดามีบทบาทเด่นชัด

ในการอบรมสั่งสอนทางพุทธศาสนา มากกว่าบิดา ประเด็นสำคัญที่ผลการวิจัยครั้งนี้บ่งชี้อย่างเด่นชัด คือ ลักษณะทางพุทธศาสนา ด้านวิถีชีวิตแบบพุทธมีบทบาทอย่างสำคัญต่อความแปรปรวนของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง ความเข้าใจ เนื้อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม นั้นคือพบว่า ในกลุ่มบิดามารดาที่มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธสอดคล้องกัน (คือมีสูงทั้ง 2 ด้าน หรือมีต่ำทั้ง 2 ด้าน) หรือขัดแย้งกัน (คือมีความเชื่อสูงแต่มีการปฏิบัติต่ำ) ก็ตาม ถ้ายังมีวิถีชีวิตแบบพุทธในปริมาณสูงแล้ว ก็สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 2 ด้านดังกล่าวมากกว่าบิดามารดาที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธในปริมาณต่ำ สำหรับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง ความสนใจรับทราบนั้น พบว่า ลักษณะทางพุทธศาสนา ด้านหนึ่งด้านใดเพียงด้านเดียวก็เพียงพอที่จะ ทำให้คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านนี้แปรปรวนไปได้ กล่าวคือบิดามารดาที่มีลักษณะทางพุทธศาสนา (คือความเชื่อ การปฏิบัติหรือวิถีชีวิตแบบพุทธ) ด้านหนึ่งด้านใดสูงเพียงด้านเดียว สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านนี้ได้มากกว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางพุทธศาสนา ด้านใด ด้านหนึ่งต่ำ

สมมติฐานที่ 2 กล่าวว่า "บิดาหรือมารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคัม (ได้แก่ ทัศนคติที่ดี ต่อบุตร สุขภาพจิตดี และความเชื่ออำนาจภายในตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร) สูงพร้อมกันทั้งสาม ด้าน เป็นผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านมากกว่าบิดาหรือมารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคัมต่ำพร้อมกันทั้งสามด้าน" สมมติฐานนี้ได้คาดหมายว่าลักษณะทางจิตสังคัมทั้ง 3 ด้าน ดังกล่าว จะมีบทบาทร่วมกันทำให้บิดามารดาในกลุ่มตัวอย่างให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านในปริมาณที่แตกต่างกันอย่างเด่นชัด โดยทำนายว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคัมสูงทั้ง 3 ด้าน จะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง ความสนใจรับทราบ ด้านสร้าง ความเข้าใจ เนื้อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามแต่ละด้านมากกว่าบิดาหรือมารดาที่เป็นกลุ่มเปรียบเทียบอีก 7 กลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มบิดาหรือมารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคัมต่ำทั้ง 3 ด้าน

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานนี้ ได้นำเอาคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละตัวแปรมาวิเคราะห์ความแปรปรวน โดยพิจารณาตามลักษณะทางจิตสังคัม คือ ทัศนคติ ต่อบุตร สุขภาพจิต และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน ทีละ 3 ตัวแปร ทีละ 2 ตัวแปร และทีละตัวแปร ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงในตาราง 5-7

เมื่อพิจารณาตามลักษณะทางจิตสังคมที่ละ 3 ด้าน พบผลสัณฐานสมมติฐานที่ 2 เป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ คะแนนการยอมรับเลี้ยงดูตามแนวพุทธแต่ละด้านได้แก่ ด้านสร้างความสนใจ-รับทราบ ด้านสร้างความเข้าใจเพื่อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม ทั้ง 3 ด้าน .

แปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้านอย่างเชื่อมั่นได้ เมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยของบิดามารดาแต่ละกลุ่ม พบผลซึ่งแบ่งกล่าวได้เป็น 3 ส่วนคือ (1) ในกลุ่มบิดามารดารวม กลุ่มอายุน้อย กลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง กลุ่มจากครอบครัวเดี่ยว และกลุ่มที่มีบุตรหญิง พบว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตร สุขภาพจิตดี และมีความเชื่ออำนาจภายในตนในปริมาณสูงทั้ง 3 ด้านให้การยอมรับเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 2 ด้านคือ ด้านสร้างความสนใจรับทราบ และด้านสร้างความเข้าใจเพื่อความมากกว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคมดังกล่าวต่ำทั้ง 3 ด้าน (ตาราง 13-16 และตาราง 21-23 ภาคผนวก ข.) ผลส่วนนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ 2 อย่างเด่นชัด (2) ในกลุ่มบิดามารดารวม กลุ่มอายุน้อย กลุ่มจากครอบครัวเดี่ยว กลุ่มที่มีระดับทางเศรษฐกิจปานกลาง และกลุ่มที่มีบุตรหญิง บิดามารดาในกลุ่มเหล่านี้ซึ่งมีทัศนคติที่ดีต่อบุตร และมีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง ถ้ามีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงด้วยเป็นผู้ให้การยอมรับเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านมากกว่าบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ (ตาราง 13-16 และตาราง 21-23 และ 34 ภาคผนวก ข.) สำหรับในกลุ่มบิดามารดารวมและกลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลางก็พบต่อมว่าหมู่บิดามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรต่ำและมีความเชื่ออำนาจภายในตนต่ำด้วย แต่ถ้ายังมีสุขภาพจิตดีปริมาณสูงอยู่ก็สามารถให้การยอมรับเลี้ยงดูบุตรด้านสร้างความสนใจรับทราบมากกว่าบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีปริมาณต่ำ (ตาราง 13, 15 ภาคผนวก ข.) นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวเดี่ยว บิดามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรต่ำแต่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง ถ้ามีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงก็ยอมรับเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบมากกว่าบิดามารดาประเภทเดียวกันแต่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ (ตาราง 16 ภาคผนวก ข.) และ (3) ในกลุ่มบิดามารดารวม กลุ่มอายุน้อย กลุ่มที่มีระดับทางเศรษฐกิจปานกลาง และกลุ่มจากครอบครัวเดี่ยว บิดามารดาในกลุ่มเหล่านี้ซึ่งมีสุขภาพจิตดีและมีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง ทั้ง 2 ด้าน ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อบุตรสูงด้วยสามารถให้การยอมรับเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านมากกว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรต่ำ (ตาราง 13-16, 21-22 และ 34 ภาคผนวก ข.)

เมื่อพิจารณาตามลักษณะทางจิตสังคมที่ละ 2 ด้านปรากฏผลสอดคล้องกับสมมติฐานที่ 2 บางส่วน กล่าวคือ คะแนนการยอมรับเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านแปรปรวนไปตามลักษณะทางจิตสังคมที่ละ 2 ด้านอย่างเชื่อมั่นได้ ทั้งในกลุ่มตัวอย่างรวมและกลุ่มบิดามารดาประเภทต่าง ๆ หลายกลุ่มด้วยกัน แบ่งการรายงานผลได้เป็น 3 ส่วนดังนี้ (1) ในกลุ่มบิดามารดาที่มีระดับเศรษฐกิจสูง กลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ กลุ่มเฉพาะมารดา และกลุ่มอายุมาก พบว่าบิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง ถ้ามีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงด้วยการยอมรับเลี้ยงดูบุตรแต่ละด้านใน 3 ด้านมากกว่าบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ (ตาราง 18-19, 31-32, 35-36 ภาคผนวก ข.) และพบต่ออีกว่า ในกลุ่มบิดามารดา รวม กลุ่มเฉพาะบิดา กลุ่มอายุน้อย กลุ่มการศึกษาสูง กลุ่มระดับเศรษฐกิจปานกลาง และกลุ่มที่มีบุตรหญิง กลุ่มบิดามารดาเหล่านี้ซึ่งมีทัศนคติที่ดีต่อบุตรสูง ถ้ามีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงด้วยการยอมรับเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความมากกว่าผู้ที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ (ตาราง 24-29 ภาคผนวก ข.) อาจกล่าวสรุปในส่วนนี้ได้ว่า ในหมู่บิดามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตร หรือมีความเชื่ออำนาจภายในตนด้านใดด้านหนึ่งสูง หากเป็นผู้มีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงก็จะให้การยอมรับเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านได้มากกว่าบิดามารดาประเภทเดียวกันแต่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ พบผลลักษณะนี้ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม (2) ในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวเดี่ยว และกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปานกลาง พบว่า บิดามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อบุตรสูงด้วยเป็นผู้ให้การยอมรับเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบและด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความมากกว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรต่ำ (ตาราง 17, 30 ภาคผนวก ข.) และพบต่อไปว่า ในกลุ่มบิดามารดาโดยรวม กลุ่มเฉพาะบิดา กลุ่มที่มีอายุน้อย กลุ่มที่มีการศึกษาระดับสูง กลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง และกลุ่มที่มีบุตรเป็นหญิง กลุ่มบิดามารดาเหล่านี้ที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูง หากมีทัศนคติที่ดีต่อบุตรสูงด้วยการยอมรับเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความมากกว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรต่ำ (ตาราง 24-29 ภาคผนวก ข.) จึงอาจกล่าวโดยสรุปในหมู่บิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงหรือมีความเชื่ออำนาจภายในตนสูงด้านใดด้านหนึ่ง ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อบุตรสูงด้วย สามารถให้การยอมรับเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านมากกว่าบิดามารดาประเภทเดียวกันแต่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรต่ำ และ (3) พบผลที่ไม่สนับสนุนสมมติฐานที่ 2 ในกลุ่มเฉพาะมารดา กลุ่มบิดามารดาที่อายุมาก

กลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจสูง และกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ กล่าวคือ บิฑามารดาเหล่านี้ที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ ถ้ามีความเชื่ออำนาจภายในตนต่ำด้วย ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านมากกว่าบิฑามารดาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง (ตาราง 18-19, 31-32, 36 ภาคผนวก ข.)

จากการพิจารณาตามลักษณะทางจิตสังคมที่ละด้าน พบว่าบิฑามารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบ ด้านสร้างความเข้าใจในข้อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามแต่ละด้านใน 3 ด้านนี้มาก เป็นผู้ที่ทัศนคติที่ต่อบุตรสูงและยังเป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูงด้วย ผลเช่นนี้พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม แต่กลับพบว่าบิฑามารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านมาก เป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนต่ำ (หรืออีกนัยหนึ่งมีความเชื่ออำนาจภายนอกตนสูง) (ตาราง 20, 33 และ 37 ภาคผนวก ข.)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ 2 ประมาณ 3 ใน 4 ส่วน กล่าวโดยสรุปได้ว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน คือ ทัศนคติต่อบุตร สุขภาพจิต และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร มีผลทำให้คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้าน ทั้ง 3 ด้านคือ ด้านสร้างความสนใจรับทราบ ด้านสร้างความเข้าใจในข้อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามแปรปรวนไปอย่าง เชื่อมกันได้ทั้งในกลุ่มบิฑามารดาโดยรวมและกลุ่มบิฑามารดาประเภทต่าง ๆ เช่น กลุ่มบิฑามารดาอายุน้อย กลุ่มที่มีระดับทางเศรษฐกิจปานกลาง และกลุ่มที่มีบุตร เป็นหญิง เป็นต้น โดยกลุ่มบิฑามารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคมสูงทั้ง 3 ด้านพร้อมกัน ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบและด้านสร้างความเข้าใจในข้อความมากกว่ากลุ่มบิฑามารดาที่มีลักษณะทางจิตสังคมต่ำทั้ง 3 ด้านอย่างเด่นชัด และผลวิจัยส่วนนี้ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญในเรื่องสุขภาพจิตของบิฑามารดาที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ กล่าวคือ บิฑามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูง ไม่ว่าจะมึลักษณะทางจิตสังคมอีก 2 ลักษณะในปริมาณสูงหรือต่ำ ก็สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้าน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสร้างความสนใจรับทราบ) ได้มากกว่าบิฑามารดาที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ ผลนี้พบอย่างเด่นชัดในกลุ่มรวม กลุ่มบิดาและกลุ่มมารดา กลุ่มบิฑามารดาที่มีการศึกษาสูง และกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ เป็นต้น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของดวงเดือน พันธุมนาวิ และคณะ (2528) ที่พบว่า บิฑามารดาที่มีสุขภาพจิตดีเท่าใดก็ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรขึ้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อ

การพัฒนาบุคลิกภาพในเด็ก (นั่นคือการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์และการอบรม-เลี้ยงดูแบบรักสนับสุนน) มากเท่านั้น พบผลเฉพาะกลุ่มมารดาที่มีการศึกษาสูง นอกจากนี้ผลการวิจัยนี้ยังชี้ให้เห็นว่า บิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีและ/หรือมีความเชื่ออำนาจภายในตนในปริมาณสูง ถ้ามีทัศนคติที่ต่อบุตรในปริมาณสูงด้วย ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านมากกว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ต่อบุตรในปริมาณต่ำ ผลเช่นนี้ปรากฏอย่างเด่นชัดในกลุ่มบิดามารดา รวมกลุ่มบิดามารดาอายุน้อย กลุ่มที่เป็นบิดา กลุ่มการศึกษาระดับสูง กลุ่มเศรษฐกิจปานกลาง และกลุ่มที่มีบุตรหญิง เป็นต้น ผลการวิจัยในส่วนนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดวงเดือน พันธมนาวิน และคณะ (2528) ที่พบว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติที่ต่อบุตรมากเท่าใด ก็อบรมเลี้ยงดูบุตรอย่างเหมาะสม (แบบรักสนับสุนน ใช้เหตุผล ลงโทษทางกายน้อย) มากเท่านั้น และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของบุญกอบ วิสมิตะนันท์ (2527) ที่พบว่า ครู (ซึ่งเปรียบได้กับบิดามารดาคนที่สองของเด็ก) ที่สอนธรรมจริยาได้ผลดีนั้น นอกจากตัวครูเองจะต้องมีธรรมจริยาสูงและมีกอบรมศิษย์ได้อย่างเหมาะสมแล้ว ยังต้องมีทัศนคติที่ต่อศิษย์ด้วย สำหรับผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเชื่ออำนาจภายในภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรนั้น เป็นผลที่ไม่สนับสนุนสมมติฐานที่ 2

สมมติฐานที่ 3 กล่าวว่า "บิดาหรือมารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัว (ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ความใกล้ชิดบุตร และเวลาที่ใช้กับบุตร) สูงพร้อมกันทั้งสามด้าน เป็นผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านมากกว่าบิดาหรือมารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวต่ำทั้งสามด้านพร้อมกัน" สมมติฐานนี้คาดหมายว่าสัมพันธภาพในครอบครัวทั้ง 3 ด้านดังกล่าว จะมีบทบาทร่วมกันทำให้บิดามารดาในกลุ่มตัวอย่างอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านในปริมาณที่แตกต่างกันไปอย่างเด่นชัด โดยบิดามารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวสูงทั้ง 3 ด้านจะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบ ด้านสร้างความเข้าใจเพื่อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตามแต่ละด้านมากกว่าบิดามารดาที่เป็นกลุ่มเปรียบเทียบทั้ง 7 กลุ่มโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มบิดามารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวต่ำทั้ง 3 ด้าน

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบสมมติฐานนี้ ได้นำเอาคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละตัวแปร คือการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบ ด้านสร้างความเข้าใจเพื่อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมาทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนโดยพิจารณาตามสัมพันธภาพในครอบครัว คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ความใกล้ชิด

บุตร และเวลาที่ใช้กับบุตรที่ละ 3 ด้าน 2 ด้าน และที่ละด้าน ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล
 ดังแสดงในตาราง 8-10

เมื่อพิจารณาตามสัมพันธภาพในครอบครัวที่ละ 3 ด้าน พบผลสนับสนุนสมมติฐานที่ 3
 เพียงบางส่วน กล่าวคือ คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยน-
 ตามเพียงด้านเดียวแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้านอย่างเชื่อมั่น
 ได้ในกลุ่มบิดามารดาที่มีการศึกษาสูงและกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของ
 ผู้ตอบแต่ละประเภท (ตาราง 49-50 ภาคผนวก ข.) พบว่ากลุ่มบิดามารดาที่มีสัมพันธภาพใน
 ครอบครัวสูงทั้ง 3 ด้าน ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม
 มากกว่ากลุ่มบิดามารดาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวต่ำทั้ง 3 ด้าน ผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ 3
 อย่างเด่นชัด พบผลในส่วนเดียวกันนี้ยิ่งกว่า ในกลุ่มบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสสูงและ
 ใช้เวลากับบุตรมาก ถ้าให้ความใกล้ชิดบุตรมากด้วย ก็สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรด้านเดียวกันนี้มาก
 กว่าบิดามารดาที่มีความใกล้ชิดบุตรน้อย นอกจากนี้ยังพบเฉพาะในกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ
 ด้วยว่า ในหมู่บิดามารดาที่มีความใกล้ชิดบุตรน้อยและใช้เวลากับบุตรน้อย ถ้าหากความสัมพันธ์
 ระหว่างคู่สมรสยังดีอยู่ (มีปริมาณความสัมพันธ์สูง) ก็สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ
 ด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามได้มากกว่าบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสไม่ดี
 (ปริมาณความสัมพันธ์ต่ำ)

เมื่อพิจารณาตามสัมพันธภาพในครอบครัวที่ละ 2 ด้าน พบผลการวิจัยสนับสนุนสมมติฐาน
 บางส่วน กล่าวคือ คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านแปรปรวนไปตาม
 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวที่ละ 2 ด้านอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มบิดามารดาประเภท
 ต่าง ๆ หลายกลุ่ม เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย พบผลซึ่งอาจแบ่งรายงานผลได้เป็น 3 ส่วนดังนี้
 (1) ในกลุ่มเฉพาะบิดา และกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรชาย พบว่า หมู่บิดามารดาที่มีความสัมพันธ์
 ระหว่างคู่สมรสสูง ถ้าใกล้ชิดกับบุตรมากด้วย สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้าน
 สร้างความสนใจรับทราบมากกว่าผู้ที่มีความใกล้ชิดบุตรน้อย และพบอีกว่าในกลุ่มเฉพาะบิดา กลุ่ม
 บิดามารดาอายุมาก และกลุ่มที่มีบุตรชาย บิดามารดาเหล่านี้ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสต่ำ
 แต่ถ้ายังคงมีความใกล้ชิดกับบุตรมากอยู่ก็สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความ
 สนใจรับทราบและด้านสร้างความเข้าใจ เนื้อความมากกว่าบิดามารดาที่มีความใกล้ชิดบุตรน้อย

(ตาราง 38-40 และ 43 ภาคผนวก ข.) กล่าวสรุปในส่วนนี้ได้ว่า ไม่ว่าความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสจะมีปริมาณสูงหรือต่ำก็ตาม ถ้าบิดามารดาให้ความใกล้ชิดกับบุตรมากก็สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบและด้านสร้างความสำเร็จเพื่อความเข้าใจเพื่อความมากกว่าบิดามารดาประเภทเดียวกันที่มีความใกล้ชิดกับบุตรน้อย (2) ในกลุ่มเฉพาะบิดา กลุ่มบิดามารดาที่อายุมาก และกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธดำ กลุ่มบิดามารดาเหล่านั้นที่มีความใกล้ชิดกับบุตรน้อยหรือใช้เวลากับบุตรน้อยด้านใดด้านหนึ่ง ถ้าความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสยังมีอยู่ในระดับสูงก็สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ และด้านสร้างความสำเร็จเพื่อความมากกว่าบิดามารดาประเภทเดียวกันที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสต่ำ (ตาราง 38, 43 และ 45 ภาคผนวก ข.) และ (3) ในกลุ่มเฉพาะมารดา พบว่าในหมู่บิดามารดาที่มีความใกล้ชิดกับบุตรมาก และใช้เวลากับบุตรมาก และในหมู่บิดามารดาที่ใกล้ชิดกับบุตรมากแต่ใช้เวลาน้อย ต่างให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จเพื่อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่าบิดามารดาที่มีความใกล้ชิดกับบุตรน้อยแต่ใช้เวลาอยู่กับบุตรมาก (ตาราง 46 และ 51 ภาคผนวก ข.) ผลการวิจัยในส่วนนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ 3 บางส่วน

จากการพิจารณาตามสัมพันธภาพในครอบครัวที่ละด้าน พบว่าบิดามารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ ด้านสร้างความสำเร็จเพื่อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลง แต่ละด้านใน 3 ด้านมากเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับบุตรมาก พบผลเช่นนี้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยเกือบทุกกลุ่ม และพบอีกว่าบิดามารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จเพื่อความและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมาก เป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสสูง พบผลนี้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยบางกลุ่มเท่านั้น แต่ไม่พบความแตกต่างของปริมาณการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านในบิดามารดาที่ใช้เวลากับบุตรมากและน้อย (ตาราง 41, 48 และ 52 ภาคผนวก ข.)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบสมมติฐานที่ 3 อาจสรุปได้ว่า สมมติฐานนี้ได้รับการสนับสนุนประมาณ 1 ใน 3 ส่วน โดยพบว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ความใกล้ชิดกับบุตร และเวลาที่ใช้กับบุตร มีผลทำให้คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงแปรปรวนไปอย่างเด่นชัดเพียง

ด้านเดียว ในกลุ่มบิตามารดา 2 ประเภทคือ กลุ่มที่มีการศึกษาสูงและกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธ
 ต่ำ ผลการวิจัยในส่วนนี้ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของความใกล้ชิดกับบุตร (โดยการทำกิจกรรมต่าง ๆ
 ร่วมกันตามโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ) ที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ โดยพบว่า ในกลุ่ม
 บิตามารดาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสสูงและใช้เวลาอยู่กับบุตรมาก ถ้ามีความใกล้ชิดบุตรมาก
 ด้วย จะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่าบิตามารดา
 ที่มีความใกล้ชิดบุตรน้อย และพบอีกว่าไม่ว่าบิตามารดาจะมีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสในปริมาณ
 สูงหรือต่ำ ถ้าให้ความใกล้ชิดบุตรได้มาก ก็สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความ
 สนใจรับทราบและด้านสร้างความสำเร็จ เนื่องจากมากกว่าบิตามารดาที่ให้ความใกล้ชิดบุตรได้น้อย
 ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยในต่างประเทศหลายเรื่องจากการประมวลของแบทสัน
 และเวนทีส (Batson and Ventis, 1982) ที่ระบุว่า อิทธิพลพุทธศาสนาของบิตามารดา
 จะมีมากขึ้น ถ้าบิตามารดาที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับบุตร อนึ่ง งานวิจัยของฮันส์เบอร์เจอร์
 (Hensberger, 1980; 1983) ยังพบว่า ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เด็กศึกษามหาวิทยาลัยนับถือศาสนา
 น้อย และมีแนวโน้มที่จะละทิ้งศาสนา คือ ความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่นกับบิตามารดาทั้งในปัจจุบันและ
 ในอดีตที่ผ่านมา ซึ่งผลการวิจัยกับบิตามารดาไทยในครั้งนี้ก็ยืนยันถึงความสำคัญของความสัมพันธ์
 อย่างใกล้ชิดระหว่างบิตามารดากับบุตรที่มีต่อการถ่ายทอดทางศาสนาสู่เยาวชนเช่นกัน ผลการ
 วิเคราะห์ข้อมูลนี้ได้บ่งชี้ถึงความสำคัญของความใกล้ชิดกับบุตรอีกว่า การมีเวลาอยู่กับบุตรมาก
 เพียงอย่างเดียวไม่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านใด ๆ บิตามารดาหรือ
 ผู้ปกครองที่มีเวลาอยู่กับบุตรได้มาก (จำนวนเวลาเป็นชั่วโมงและนาทีที่ผู้ปกครองใช้อยู่ร่วมกับบุตร)
 ต้องมีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับบุตรด้วย จึงจะทำให้ผลดีในการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้าน
 สร้างความเข้าใจ เนื้อความและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลง ถ้าผู้ปกครองไม่มีเวลาอยู่
 กับบุตรและทั้งไม่สามารถให้ความใกล้ชิดกับบุตรได้มาก ก็ยังสามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตาม
 แนวพุทธ 2 ด้านดังกล่าวมากกว่าผู้ปกครองที่ใช้เวลาอยู่กับบุตรมากแต่มีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด
 กับบุตรน้อย ผลการวิจัยนี้พบอย่างเด่นชัดในกลุ่มที่เป็นมารดาและกลุ่มผู้ปกครองที่มีประสบการณ์
 ทางพุทธต่ำ ผลตรงจุดนี้แสดงถึงความสำคัญในเรื่องคุณภาพของเวลาที่ผู้ปกครองให้กับบุตร การที่
 ผู้ปกครองมีโอกาสปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับบุตรด้วยการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันทั้งภายในและ
 ภายนอกครอบครัว เช่น ดูโทรทัศน์ร่วมกัน ใช้เวลาพูดคุยซักถามเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ

ในชีวิตประจำวัน หรือพาบุตรไปทัศนศึกษาตามสถานที่ต่าง ๆ ในโอกาสเหล่านี้ที่ผู้ปกครองสามารถสอดแทรกการอบรมสั่งสอนในเรื่องความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธให้แก่บุตรได้มาก ผลนี้ไม่มีหลักฐานจากการวิจัยในอดีตสนับสนุนโดยตรง แต่จากการประมวลผลการวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบที่มีต่อการพัฒนาการของเด็กจากการออกไปทำงานนอกบ้านของมารดา โดยจรรยา สุวรรณัทธ (Suvannathat, 1985 : 315-334) ผู้ประมวลได้ให้ข้อสังเกตจากผลการวิจัยต่าง ๆ ว่า มารดาที่มีการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยซึ่งออกไปทำงานนอกบ้าน (มีเวลาอยู่กับบุตรน้อย) มักจะพยายามวางแผนเพื่อใช้เวลาอยู่กับบุตรให้มากขึ้น และการตั้งเจตนาที่จะใช้เวลาอยู่ร่วมกับบุตรนี้เอง ทำให้มารดาเหล่านี้สามารถมีปฏิสัมพันธ์ทางด้านที่สร้างสรรค์กับบุตรได้มากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับมารดาที่ไม่ได้ทำงานนอกบ้าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีเวลาอยู่กับบุตรมาก และสุดท้ายผลในส่วนนี้ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความสัมพันธ์ที่ราบรื่นระหว่างผู้ถูกศึกษากับคู่สมรส ซึ่งมีสถานภาพเป็นบิดาหรือมารดา โดยพบผลว่าในกลุ่มบิดามารดาที่มีความใกล้ชิดกับบุตรน้อยและ/หรือใช้เวลาอยู่กับบุตรน้อย แต่ถ้ามาจากครอบครัวที่คู่สามีภรรยาที่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันในปริมาณสูง ก็ยังสามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบและด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความได้มากกว่าบิดามารดาที่มาจากครอบครัวซึ่งคู่สามีภรรยาที่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันในปริมาณต่ำ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยในต่างประเทศ (Thomas et al., 1974) ที่พบว่า บิดาและมารดาที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จะประสบความสำเร็จในการร่วมกันปลูกฝังและสนับสนุนให้บุตรเกิดความผูกพันกับศาสนาที่ตนนับถือได้มากกว่าบิดาและมารดาที่ขาดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของดัดลีย์ และดัดลีย์ (Dudley and Dudley, 1986) ที่พบว่า ค่านิยมทางศาสนาของบิดามารดาจะมีอิทธิพลต่อค่านิยมทางศาสนาของบุตรเพิ่มขึ้น ถ้าผู้เป็นบิดาและมารดาที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในเรื่องที่ทั้งสองให้ความสำคัญ

สมมติฐานที่ 4 กล่าวว่า "ตัวแปรชุดที่หนึ่งคือ ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน และตัวแปรชุดที่สองคือ ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน รวม 6 ตัวแปร ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านได้สูงกว่าตัวแปรชุดใดชุดหนึ่งเพียงชุดเดียว" ในการตรวจสอบสมมติฐานที่ 4 นี้ ได้ทำการวิเคราะห์คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้าน ด้วยวิธีการถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น โดยใช้ตัวทำนาย 2 ชุด ชุดแรกคือ ลักษณะทางพุทธศาสนาของบิดามารดาจำนวน 3 ตัวแปร และชุดที่สองคือ ลักษณะทางจิตสังคมของบิดามารดาจำนวน 3 ตัวแปร รวมตัว

ทำนายทั้งหมด 6 ตัว จากตาราง 11, 12 และ 13 ที่แสดงไว้ใหม่ท่อน สามารถประมวลเข้าด้วยกันในตาราง 20 เพื่อเปรียบเทียบผลโดยรวม ซึ่งปรากฏว่าลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ตัวแปร ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านได้โดยเฉลี่ยร้อยละ 49.15 โดยสามารถทำนายปริมาณการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบได้สูงสุด (โดยเฉลี่ยร้อยละ 51.12) ขณะที่ลักษณะทางจิตสังคม 3 ตัวแปร ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านได้โดยเฉลี่ยร้อยละ 7.28 โดยสามารถทำนายปริมาณการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบได้สูงสุด (เฉลี่ยร้อยละ 9.40) ตัวแปรชุดที่หนึ่ง และตัวแปรชุดที่สอง รวม 6 ตัวแปร ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านได้เฉลี่ยร้อยละ 49.95 อาจกล่าวได้ว่า ตัวแปรชุดที่หนึ่งคือ ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ตัวแปร

ตาราง 20 สรุปปริมาณการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้าน โดยใช้ตัวทำนาย

2 ชุด คือ ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ตัวแปร และลักษณะทางจิตสังคม 3 ตัวแปร

การอบรมเลี้ยงดู บุตรตามแนวพุทธ	ลักษณะทางศาสนา 3 ตัวแปรพุทธ		ลักษณะทางจิตสังคม 3 ตัวแปร		รวม 6 ตัวแปร	
	กลุ่ มรวม	กลุ่ มต่าง ๆ	กลุ่ มรวม	กลุ่ มต่าง ๆ	กลุ่ มรวม	กลุ่ มต่าง ๆ
		25 กลม (ค่าเฉลี่ย)		25 กลม (ค่าเฉลี่ย)		25 กลม (ค่าเฉลี่ย)
ด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ	51	37-64 (51.12)	9	4-23 (9.40)	52	39-71 (52.52)
ด้านสร้างความเข้าใจในความ	51	37-66 (50.16)	8	3-18 (7.04)	51	37-66 (50.88)
ด้านสร้างการยอมรับและ เปลี่ยนแปลง	47	34-62 (46.16)	6	2-11 (5.40)	47	35-62 (46.44)
รวม % ทำนายโดยเฉลี่ย	49.67	49.15	7.67	7.28	50	49.95

ทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านได้ในระดับสูง (Cohen, 1977 : 413-414) เมื่อนำเอาตัวแปรชุดที่สองคือ ลักษณะทางจิตสังคม เข้ามาร่วมกับตัวแปรชุดที่หนึ่งคือ ลักษณะทางพุทธศาสนา รวมเป็น 6 ตัวแปร พบว่าสามารถเพิ่มอำนาจในการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านจากเดิมที่ตัวแปรชุดแรกเคยทำนายได้เพียงเล็กน้อย กล่าวคือ ทำนายได้เพิ่มสูงขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 0.80 ไม่ถึงเกณฑ์ที่ยอมรับได้ในการวิจัยนี้ ฉะนั้นผลการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้จึงไม่สนับสนุนสมมติฐานที่ 4

เมื่อพิจารณาผลสรุปในตาราง 20 พบว่า ลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางจิตสังคม ร่วมกัน 6 ตัวแปรสามารถทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบได้สูงสุด (โดยเฉลี่ยร้อยละ 52.52) รองลงมาคือ การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความ (โดยเฉลี่ยร้อยละ 50.88) และการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลง (โดยเฉลี่ยร้อยละ 46.44)

จากตาราง 11 เป็นที่น่าสังเกตว่า ลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางจิตสังคมรวม 6 ตัวแปร ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบได้สูงสุด (ร้อยละ 71) ในกลุ่มบิดามารดาประเภทที่มาจากครอบครัวแตกแยก ขณะที่ตัวทำนายทั้ง 6 ตัวแปร สามารถทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านเดียวกันนี้ได้ร้อยละ 50 ในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวปกติ อาจกล่าวได้ว่า ลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางจิตสังคมรวม 6 ด้าน สามารถทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวแตกแยกได้มากกว่าในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวปกติ นอกจากนี้ กลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวแตกแยกยังเป็นเพียงบิดามารดาประเภทเดียวจาก 25 กลุ่มซึ่งนำมาศึกษา ที่ตัวทำนายชุดที่สอง (ลักษณะทางจิตสังคม) สามารถเพิ่มอำนาจในการทำนายของตัวทำนายชุดที่หนึ่ง (ลักษณะทางพุทธศาสนา) ในระดับที่ยอมรับได้ในการวิจัยครั้งนี้ ปริมาณที่ทำนายเพิ่มขึ้นร้อยละ 7 ตัวทำนายที่เข้าสู่สมการทำนาย ได้แก่ วิถีชีวิตแบบพุทธ สุขภาพจิตและการปฏิบัติทางพุทธ ผลการวิจัยในส่วนนี้ได้แสดงให้เห็นว่า แม้ครอบครัวจะขาดความสมบูรณ์อันเนื่องมาจากสามีกับภรรยาแยกกันอยู่ หย่าร้างกัน หรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเสียชีวิตไปแล้ว แต่ถ้าบิดาหรือมารดาที่ทำหน้าที่ดูแลและอบรมบุตรอยู่ในปัจจุบันเป็นผู้ที่ยึดถือดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนา เป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณสูง และได้ปฏิบัติตามหลักธรรมะขั้นพื้นฐานของพุทธศาสนาแล้ว ก็สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรโดยชักจูงให้บุตร

เข้าไปใกล้ชีวิตหรือเกิดความสนใจรับทราบเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาได้มากกว่าบิดาหรือมารดาที่มีลักษณะตรงข้ามจากครอบครัวปกติอย่างเด่นชัด ผลการวิจัยกับบิดาหรือมารดาไทยในส่วนนี้มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของสเตรฮอร์นและคณะ (Strayhorn et al., 1990) บางส่วน ซึ่งศึกษากับมารดาชาวอเมริกันฐานะยากจนที่ส่งบุตรเข้าเรียนในโครงการให้การศึกษแก่เด็กด้อยโอกาส กล่าวได้ว่า มารดาประเภทนี้เป็นผู้มีปัญหาในชีวิตครอบครัวอยู่มาก ผลการวิจัยกับมารดาชาวอเมริกันกลุ่มนี้พบว่า ยิ่งมารดามีความเคร่งครัดทางศาสนามากเท่าใดก็เป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดีมากขึ้นเท่านั้น (ไม่เศร้าหมองและแสดงความเป็นปฏิปักษ์กับบุตรน้อยลง) และมารดาที่เคร่งครัดทางศาสนามากเท่าใด จะอบรมเลี้ยงดูบุตรในทางที่เหมาะสมมากเท่านั้น (เช่น ให้อภัยและไม่โกรธง่าย) ผลการวิจัยทั้งกับผู้เป็นบิดาหรือมารดาชาวไทยและชาวอเมริกันได้บ่งชี้ว่า การดำเนินชีวิตของบิดาหรือมารดาโดยยึดศาสนาเป็นหลักอาจช่วยย้่าให้บุคคลเหล่านี้มีสุขภาพจิตดีขึ้น ทำให้มารดาชาวอเมริกันที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจสามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรได้เหมาะสมยิ่งขึ้นโดยใช้อารมณ์น้อยลง และช่วยบิดาหรือมารดาไทยในครอบครัวประเภทแตกแยกให้สามารถอบรมบุตรทางด้านศาสนาด้วยการชักนำบุตรให้เข้าไปใกล้หรือได้รู้จักกับพุทธศาสนาได้มากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับบิดาหรือมารดาจากครอบครัวปกติ

สมมติฐานที่ 5 กล่าวว่า "ตัวแปรชุดที่หนึ่งคือ ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน และตัวแปรชุดที่สองคือ สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน รวม 6 ตัวแปร ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านได้สูงกว่าตัวแปรชุดหนึ่งชุดใดเพียงชุดเดียว" ในการตรวจสอบสมมติฐานที่ 5 ได้ทำการวิเคราะห์คะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านด้วยวิธีการถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น โดยใช้ตัวทำนาย 2 ชุด ชุดแรกคือ ลักษณะทางพุทธศาสนาของบิดามารดาจำนวน 3 ตัวแปร และชุดที่สองคือ สัมพันธภาพในครอบครัวจำนวน 3 ตัวแปร รวมตัวทำนายทั้งหมด 6 ตัวแปร จากตาราง 14, 15 และ 16 ที่แสดงไว้ในบทผลการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถประมวลเข้าด้วยกันในตาราง 21 เพื่อเปรียบเทียบผลโดยรวม บราภูผลจากตาราง 21 ว่า ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ตัวแปรร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านได้โดยเฉลี่ยร้อยละ 49.15 โดยสามารถทำนายปริมาณการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบได้สูงสุด (เฉลี่ยร้อยละ 51.12) ขณะที่สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ตัวแปรร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านได้โดยเฉลี่ยร้อยละ 9.63

โดยสามารถทำนายปริมาณการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตาม
ได้สูงสุด (เฉลี่ยร้อยละ 10.40) เมื่อนำตัวแปรชุดที่หนึ่งและตัวแปรชุดที่สองรวม 6 ตัวแปร
ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้าน พบว่าทำนายได้โดยเฉลี่ย
ร้อยละ 55.80 อาจกล่าวได้ว่า ตัวแปรชุดที่หนึ่งคือ ลักษณะทางศาสนาสามารถทำนายการอบรม-
เลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านได้ในระดับสูง (Cohen, 1977 : 413 - 414)
เมื่อนำเอาตัวแปรชุดที่สองคือ สัมพันธภาพในครอบครัวเข้าร่วมกับตัวแปรชุดที่หนึ่งคือ ลักษณะทาง
ศาสนา รวม 6 ตัวแปร พบว่าสามารถเพิ่มอำนาจในการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ
แต่ละด้านทั้ง 3 ด้านจากเดิมที่ตัวแปรชุดแรกเคยทำนายได้ในระดับที่ยอมรับได้ (ตามเกณฑ์ที่กำหนด
ในการวิจัยนี้คือไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5) กล่าวคือ ทำนายได้เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 6.65 ฉะนั้น
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนนี้จึงสนับสนุนสมมติฐานที่ 5

ตาราง 21 สรุปปริมาณการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้าน โดยใช้ตัวแปร 2 ชุด
คือลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ตัวแปร และสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ตัวแปร

การอบรมเลี้ยงดู บุตรตามแนวพุทธ	ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ตัวแปร		สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ตัวแปร		รวม 6 ตัวแปร		ทำนาย เพิ่มขึ้น โดยเฉลี่ย
	กลมรวม	กลมต่าง ๆ	กลมรวม	กลมต่าง ๆ	กลมรวม	กลมต่าง ๆ	
		25 กลม (ค่าเฉลี่ย)		25 กลม (ค่าเฉลี่ย)		25 กลม (ค่าเฉลี่ย)	
ด้านสร้างความสนใจรับทราบ	51	37-64 (51.12)	9	3-30 (10.24)	57	42-67 (57.00)	5.88
ด้านสร้างความเข้าใจในความ	51	37-66 (50.16)	7	4-19 (8.24)	56	44-69 (55.92)	5.76
ด้านสร้างการยอมรับและ เปลี่ยนแปลง	47	34-62 (46.16)	10	5-19 (10.40)	54	42-70 (54.48)	8.32
รวม % ทำนายโดยเฉลี่ย	49.67	49.15	8.67	9.63	55.67	55.80	6.65

เมื่อพิจารณาผลสรุปในตาราง 21 พบว่า ลักษณะทางพุทธศาสนาร่วมกับสัมพันธภาพในครอบครัวรวม 6 ตัวแปร สามารถทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จ-รับทราบได้สูงสุด (โดยเฉลี่ยร้อยละ 57) อันดับรองลงมาคือการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จเพื่อความเข้าใจเนื้อหา (ทำนายได้เฉลี่ยร้อยละ 55.92) และการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม (ทำนายได้โดยเฉลี่ยร้อยละ 54.48)

เมื่อพิจารณาผลการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านคือ ด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ ด้านสร้างความสำเร็จเนื้อหา และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม โดยใช้ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านร่วมกับสัมพันธภาพในครอบครัวรวม 6 ตัวทำนาย สรุปได้ว่า (1) ตัวทำนายที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกในการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ รองลงมาคือความใกล้ชิดบิดุตร ความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ (2) ตัวทำนายทั้ง 6 ตัวร่วมกันสามารถทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านได้มากที่สุดในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดบิดา (3) เมื่อเปรียบเทียบปริมาณการทำนายได้ในกลุ่มย่อย 2 กลุ่มที่มีลักษณะตรงข้าม ปรากฏว่าในกลุ่มบิดามารดาที่ระบุว่า มีบุตรใกล้ชิดบิดา ถ้ามีลักษณะทางพุทธศาสนาและสัมพันธภาพในครอบครัวสูง สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านได้มากกว่ากลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดมารดา ในกลุ่มบิดา และในกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงก็พบเช่นเดียวกันว่า ถ้ามีลักษณะทางพุทธและสัมพันธภาพในครอบครัวสูง ก็สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธได้มากกว่ากลุ่มมารดาและกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (4) จากการเปรียบเทียบผลการทำนายเมื่อใช้ตัวทำนายต่างชุดกัน พบว่าในกลุ่มรวม ตัวทำนาย 6 ตัวร่วมกันสามารถเพิ่มปริมาณการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามได้สูงขึ้นกว่าที่ตัวทำนายลักษณะทางพุทธศาสนา หรือสัมพันธภาพในครอบครัวเคยทำนายได้อยู่เดิมร้อยละ 7 และสามารถเพิ่มปริมาณการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ และด้านสร้างความสำเร็จเนื้อหาได้สูงขึ้นกว่าที่ตัวทำนายชุดใดชุดหนึ่งเพียงชุดเดียวเคยทำนายได้อยู่เดิม ร้อยละ 6 และร้อยละ 5 ตามลำดับ (5) สำหรับในกลุ่มบิดามารดาประเภทต่าง ๆ ที่ศึกษาครั้งนี้พบว่า (5.1) มี 15 จาก 24 กลุ่มที่ตัวทำนาย 6 ตัว สามารถเพิ่มปริมาณการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบได้มากกว่าตัวทำนายชุดใดชุดหนึ่ง

เพียงชุดเดียว เคยทำนายได้อยู่เดิมเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 5 กลุ่มที่มีปริมาณการทำนายเพิ่มขึ้น
 สูงที่สุดคือ กลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวขยาย (เพิ่มขึ้นร้อยละ 17) (5.2) มี 17 จาก 24 กลุ่ม
 ที่ตัวทำนาย 6 ตัวสามารถเพิ่มปริมาณการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง ความ
 เข้าใจ เนื้อความ ได้มากกว่าตัวทำนายชุดใดชุดหนึ่ง เพียงชุดเดียว เคยทำนายได้อยู่เดิมเท่ากับหรือ
 มากกว่าร้อยละ 5 กลุ่มที่มีปริมาณการทำนายเพิ่มขึ้นสูงสุดคือ กลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรชาย (เพิ่มขึ้น
 ร้อยละ 13) และ (5.3) พบว่ามี 21 จาก 24 กลุ่มที่ตัวทำนาย 6 ตัวสามารถเพิ่มปริมาณการ
 ทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้มากกว่าตัวทำนาย
 ชุดใดชุดหนึ่ง เพียงชุดเดียว เคยทำนายได้อยู่เดิมเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 5 กลุ่มที่มีปริมาณการ
 ทำนายเพิ่มสูงที่สุดคือ กลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวแตกแยก (เพิ่มขึ้นร้อยละ 17)

สมมติฐานที่ 4 และที่ 5 ถูกตั้งขึ้นเพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ในข้อที่ว่า
 บิดามารดาที่สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธได้มากนั้นนอกจากจะต้องมีลักษณะทาง
 พุทธศาสนาสูงแล้ว ยังต้องมีลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์คือ ลักษณะทางจิตสังคมและสัมพันธภาพใน
 ครอบครัวที่เด่นชัดประการใดบ้าง จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตาราง 11-16 ในบทก่อน
 แสดงให้เห็นว่า ลักษณะทางพุทธศาสนาทั้ง 3 ด้านที่ศึกษามีความเกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร
 ตามแนวพุทธแต่ละด้านอย่างมาก (มีอำนาจในการทำนายอยู่ในเกณฑ์สูง) ตัวแปรที่มีบทบาทในการ
 ทำนาย ได้แก่ วิถีชีวิตแบบพุทธ การปฏิบัติทางพุทธและความเชื่อทางพุทธ ตามลำดับ เมื่อนำตัวแปร
 สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้านเข้าร่วมทำนายด้วย พบว่าสามารถเพิ่มอำนาจในการทำนายใน
 ปริมาณที่ยอมรับได้ในการวิจัยนี้ ทั้งในกลุ่มบิดามารดาโดยรวมและกลุ่มประเภทต่าง ๆ หลายกลุ่ม
 ตัวแปรที่มีบทบาทเด่นชัดในการร่วมทำนายปริมาณการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านได้ใน
 สามอันดับแรก คือ วิถีชีวิตแบบพุทธ ความใกล้ชิดบุตร ความเชื่อทางพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธ
 ตามลำดับ สำหรับลักษณะทางจิตสังคมนั้น เมื่อนำเข้าร่วมกับลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านเพื่อ
 ทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้าน ปรากฏว่า สามารถเพิ่มอำนาจการทำนาย
 ได้เพียงเล็กน้อย ไม่ถึงเกณฑ์ที่ยอมรับได้ในการวิจัยนี้ ยกเว้นในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัว
 แตกแยกเพียงกลุ่มเดียวที่สุขภาพจิต (1 ใน 3 องค์ประกอบของลักษณะทางจิตสังคม) เข้าสู่
 สมการทำนายร่วมกับลักษณะทางพุทธศาสนา 2 ด้านคือ วิถีชีวิตแบบพุทธและการปฏิบัติทางพุทธ และ
 สามารถเพิ่มอำนาจในการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง ความสนใจรับทราบ

ถึงระดับที่ยอมรับได้ จึงสรุปได้ว่า นอกจากลักษณะทางพุทธศาสนา เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านอย่างเด่นชัดแล้ว การมีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับบุตร และการเป็นผู้มีสุขภาพจิตดีก็มีส่วนช่วยส่งเสริมให้บิดามารดาสามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธได้มากขึ้นด้วย โดยเฉพาะในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวแตกแยก ในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวขยาย และในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรเป็นชาย

สมมติฐานที่ 6 กล่าวว่า "ตัวแปรชุดที่หนึ่งคือ ลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน ตัวแปรชุดที่สองคือ ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน ตัวแปรชุดที่สามคือ สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน และการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันทันอีก 1 ตัวแปร รวมทั้งหมด 10 ตัวแปร สามารถร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธพร้อมกันทั้ง 3 ด้านในกลุ่มมารดาได้สูงกว่ากลุ่มบิดา" สมมติฐานที่ 6 นี้ตั้งขึ้นเพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ข้อที่สามของการวิจัยนี้ ที่ต้องการศึกษาเปรียบเทียบปริมาณความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ (อันได้แก่ ลักษณะทางจิตสังคม สัมพันธภาพในครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันทัน) กับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธของกลุ่มมารดาว่าจะแตกต่างจากกลุ่มบิดาหรือไม่ มากน้อยเพียงใด และปรากฏอย่างเด่นชัดในกลุ่มบิดาและมารดาประเภทใดบ้าง ในการตรวจสอบสมมติฐานที่ 6 นี้ใช้การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ค่าไนนิคอล ซึ่งจะให้ภาพรวมของความสัมพันธ์ของการแปรผันร่วมกันระหว่างตัวแปรอิสระทั้งชุดรวม 10 ตัวแปรกับตัวแปรตามทั้งชุดคือ การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้าน พร้อม ๆ กัน

เมื่อเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ค่าไนนิคอลในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นมารดากับบิดาโดยรวม (ตาราง 18-19) ปรากฏว่า ชุดตัวแปรอิสระซึ่งประกอบด้วยลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้าน สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน และการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันทัน รวม 10 ตัวแปร มีความสัมพันธ์ทางบวกกับชุดตัวแปรตามซึ่งประกอบด้วยการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบ ด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลง ปริมาณการทำนายในกลุ่มมารดาโดยรวมเท่ากับร้อยละ 58 และในกลุ่มบิดาโดยรวมเท่ากับร้อยละ 77

เมื่อเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ค่าไนนิคอลในกลุ่มมารดาและบิดาประเภทต่าง ๆ จำนวน 20 กลุ่ม ในกลุ่มเฉพาะมารดา (ตาราง 18) พบว่า ตัวแปรอิสระดังกล่าวข้างต้น

10 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้าน และสามารถทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธของมารดาจากครอบครัวแตกแยกได้มากที่สุด (ร้อยละ 92) อันดับรองลงมาคือ ในกลุ่มมารดาจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจปานกลาง (ร้อยละ 76) ในกลุ่มมารดาจากครอบครัวขยาย (ร้อยละ 69) ในกลุ่มมารดาที่มีการศึกษาระดับปานกลาง (ร้อยละ 68) และในกลุ่มมารดาที่มีบุตรชาย (ร้อยละ 65) เรียงตามลำดับจนถึงกลุ่มที่ทำนายได้น้อยที่สุดคือ กลุ่มมารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธดำ (ร้อยละ 52) สำหรับในกลุ่มเฉพาะบิดา (ตาราง 19) พบว่า ตัวแปรชุดตัวแปรอิสระจำนวน 10 ตัวแปร มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้าน เช่นเดียวกับที่พบในกลุ่มตัวอย่างเฉพาะมารดา และสามารถทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธของบิดาในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปานกลางได้มากที่สุด (ร้อยละ 92) อันดับรอง ๆ ลงมาคือ ในกลุ่มบิดาที่มีบุตรเรียนอยู่ระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 87) ในกลุ่มบิดาที่ทำงานราชการหรือทำงานในหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจและในกลุ่มที่บุตรเป็นชาย (ร้อยละ 84 เท่ากันทั้งสองกลุ่ม) ในกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงและในกลุ่มครอบครัวเดี่ยว (ร้อยละ 81 เท่ากันทั้งสองกลุ่ม) และในกลุ่มบิดาอายุมากและกลุ่มที่ระบุว่าบิดาเป็นผู้ดูแลอบรมบุตรอย่างใกล้ชิดมากที่สุด (ร้อยละ 80 เท่ากันทั้งสองกลุ่ม) เรียงตามลำดับจนถึงกลุ่มที่มีปริมาณการทำนายน้อยที่สุดคือ กลุ่มบิดาที่มีบุตรหญิง (ร้อยละ 70)

ผลการเปรียบเทียบปริมาณการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้านด้วยตัวแปรลักษณะทางพุทธศาสนา ลักษณะทางจิตสังคม สัมพันธภาพในครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุน จำนวน 10 ตัวแปร ระหว่างกลุ่มบิดากับกลุ่มมารดาโดยรวมและระหว่างกลุ่มบิดากับกลุ่มมารดาประเภทต่าง ๆ ดังแสดงในตาราง 22 ปรากฏว่าชุดตัวแปรอิสระ 10 ตัวสามารถทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้านในกลุ่มบิดาได้มากกว่ากลุ่มมารดาทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 16 จาก 20 กลุ่ม (ปริมาณการทำนายระหว่างกลุ่มตัวอย่าง 2 ประเภทแตกต่างกันในระดับที่ยอมรับได้คือ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10)

เนื่องจากค่าสหสัมพันธ์ค่าในคอลของทุกกลุ่มมีค่าเป็นบวก จึงกล่าวได้ว่า ถ้าบิดาและมารดาที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาสูงทั้ง 3 ด้าน มีสัมพันธภาพในครอบครัวดี มีลักษณะทางจิตสังคมสูง และให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุนมากเท่าใด ก็ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้านมากเท่านั้น ปรากฏการณ์พบเด่นชัดในกลุ่มบิดามากกว่ากลุ่มมารดาทั้งในกลุ่มรวมและใน

ตาราง 22 เปรียบเทียบปริมาณการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้านด้วยลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ รวม 10 ด้าน ในกลุ่มบิดาและมารดาโดยรวม และกลุ่มบิดามารดาประเภทต่าง ๆ อีก 20 กลุ่ม โดยวิธีการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คานินคอล

กลุ่มประเภท	% ทำนาย		%
	กลุ่มบิดา	กลุ่มมารดา	ทำนายต่างกัน
กลุ่มรวม	77	58	19*
อายุมาก	80	57	23*
อายุน้อย	78	64	14*
การศึกษาสูง	73	57	16*
การศึกษานานกลาง	92	68	24*
ระดับเศรษฐกิจสูง	79	53	26*
ระดับเศรษฐกิจปานกลาง	79	76	3
ประสบการณ์ทางพุทธสูง	81	62	19*
ประสบการณ์ทางพุทธต่ำ	73	52	21*
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	84	61	23*
อาชีพอื่น ๆ	77	60	17*
ครอบครัวปกติ	76	57	19*
ครอบครัวแตกแยก	-	92	-
ครอบครัวเดี่ยว	81	57	24*
ครอบครัวขยาย	75	69	6
มีบุตรชาย	84	65	19*
มีบุตรหญิง	70	60	10*

ตาราง 22 (ต่อ)

กลุ่มประเภท	% ทำนาย		% ทำนาย ต่างกัน
	กลุ่มบิดา	กลุ่มมารดา	
บุตรเรียนชั้นประถม	76	63	13*
บุตรเรียนชั้นมัธยม	87	57	30*
มีบุตรใกล้ชิดมารดา	73	57	16*
มีบุตรใกล้ชิดบิดา	80	-	-

* ความแตกต่างของปริมาณการทำนายระหว่างกลุ่มเปรียบเทียบไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10

กลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลัง โดยเฉพาะในกลุ่มบิดากับมารดาที่มีบุตรเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษา กลุ่มที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง กลุ่มที่มีการศึกษาระดับปานกลาง กลุ่มจากครอบครัวเดี่ยว และกลุ่มที่อายุมาก เรียงตามลำดับปริมาณการทำนายที่ต่างในกลุ่มบิดากับมารดา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ไม่สนับสนุนสมมติฐานที่ 6 ที่คาดหมายว่าลักษณะทางพุทธศาสนา ลักษณะทางจิตสังคม สัมพันธภาพในครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสับสนุนรวม 10 ตัวแปร ร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้านพร้อมกันในกลุ่มมารดาได้สูงกว่ากลุ่มบิดา

จากผลการตรวจสอบสมมติฐานทั้ง 6 ข้อดังกล่าวไว้แล้ว สรุปได้ว่า ผลการวิจัยสนับสนุนสมมติฐานข้อ 2 และ 5 อย่างชัดเจน สนับสนุนสมมติฐานข้อ 1 และ 3 บางส่วน แต่ไม่สนับสนุนสมมติฐานข้อ 4 และ 6

ลักษณะของบิดามารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตร ตามแนวพุทธในปริมาณต่างกัน

การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธศาสนา หมายถึงการปฏิบัติของบิดามารดาต่อบุตรใน การดำเนินชีวิตประจำวันทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม เพื่อฝึกอบรมบุตรให้เกิดความรู้ ความเชื่อ และการยอมรับที่จะปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาขั้นพื้นฐาน อันได้แก่ การให้ทาน การรักษา ศีลห้า และการฝึกสมาธิภาวนา ซึ่งเป็นเกณฑ์การปฏิบัติที่จัดไว้ให้เหมาะสมสำหรับสอนคฤหัสถ์หรือ ชาวบ้านทั่วไป

ในการศึกษาปริมาณการปฏิบัติของบิดามารดา (หรือรวมเรียกว่าผู้ปกครอง) เพื่ออบรม สอนบุตรตามแนวพุทธดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำความรู้จากทฤษฎีว่าด้วยกระบวนการสื่อสารเพื่อชักจูง บุคคลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของแมคไกว (McGuire, 1969) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระดับจิตใจของบุคคล 3 ขั้นตอน มาใช้เป็นกรอบความคิดสำหรับการกำหนด โครงสร้างการวัดการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ เพื่อเป็นหลักประกันทางวิชาการว่า ถ้า ผู้ปกครองให้การส่งเสริมบุตรของตนอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เริ่มตั้งแต่การนำบุตรเข้าไปใกล้ พุทธศาสนาหรือให้รู้จักกับพุทธศาสนา อธิบายหรือชี้แจงให้บุตรเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธศาสนา และส่งเสริมสนับสนุนบุตรให้เกิดการยอมรับและปฏิบัติตามคำสอนทางพุทธศาสนาโดยการให้รางวัล เมื่อบุตรทำตาม จะปลงโทษหรือลงโทษเมื่อบุตรไม่ปฏิบัติตาม และทำตัวเป็นแบบอย่างด้วยการอบรม สอนตามขั้นตอนดังกล่าว ทำให้เชื่อมั่นได้ว่า บิดามารดาหรือผู้ปกครองจะประสบความสำเร็จ ในการพัฒนาบุตรของตนให้เกิดความสนใจรับทราบเกี่ยวกับพุทธศาสนา เข้าใจเนื้อความทาง พุทธศาสนา และยอมรับที่จะปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา เท่ากับเป็นการสร้างความพร้อมทางจิตใจ ให้แก่บุตรในด้านที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา ซึ่งคาดว่าเมื่อประกอบกับสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยแล้ว ก็จะสามารถเข้าสู่การประพฤติปฏิบัติอย่างแท้จริงได้ง่าย

เพื่อประโยชน์ในการให้ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต และเพื่อเป็นแนวทาง ในการส่งเสริมและพัฒนาผู้เป็นบิดาและมารดาหรือผู้เกี่ยวข้องให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเยาวชนอย่างเหมาะสมในด้านการถ่ายทอดทางพุทธศาสนา ในตอนต่อไปนี้ผู้วิจัย จะได้ทำการสรุปและอภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากบทที่ 4 เพื่อชี้ให้เห็นว่า ผู้ปกครองที่ให้

การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธในปริมาณมากและน้อย เป็นผู้ที่มิมีลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัวประเภทใด มีลักษณะทางพุทธศาสนา ลักษณะทางจิตสังคมและมีสัมพันธภาพกับสมาชิกในครอบครัวที่เด่นชัดด้านใดบ้าง

เปรียบเทียบลักษณะของบิดากับมารดาที่ทำให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธในปริมาณมาก

จุดมุ่งหมายประการหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ คือต้องการศึกษาเปรียบเทียบลักษณะของบิดากับมารดาในแง่ต่าง ๆ ได้แก่ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลัง ลักษณะทางพุทธศาสนา (ประกอบด้วย ความเชื่อ การปฏิบัติและวิถีชีวิตแบบพุทธ) และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ (ประกอบด้วยลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้านคือ ทักษะติดต่อบุตร สุขภาพจิต และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร และสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้านคือ ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ความใกล้ชิดบุตร และเวลาที่ใช้กับบุตร) ที่จะเกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้าน คือ ด้านสร้างความสนใจรับทราบเรื่องราวทางพุทธศาสนา ด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความทางพุทธศาสนา และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตามหลักปฏิบัติเบื้องต้นทางพุทธศาสนาเล็กน้อยเพียงใด และเด่นชัดในด้านใดบ้าง

ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของบิดาและมารดา จากการเปรียบเทียบปริมาณการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านคือ ด้านสร้างความสนใจรับทราบ ด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตาม โดยพิจารณาตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของบิดามารดา ด้านสถานภาพการเป็นบิดาหรือมารดา อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทางพุทธครั้งละ 3 ด้าน ปรากฏผลอย่างเด่นชัดว่า ในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่เป็นมารดา ทั้งกลุ่มอายุมากและน้อยและมีการศึกษาระดับสูง และกลุ่มมารดาที่อายุน้อยและมีการศึกษาระดับปานกลาง มารดาทั้ง 2 กลุ่มดังกล่าวต่างให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่ากลุ่มบิดาที่มีอายุและระดับการศึกษาประเภทเดียวกัน (ตาราง 68 ภาคผนวก ข.) และยังพบอีกว่า ในกลุ่มผู้ปกครองที่ระบุว่ามิบุตรใกล้ชิดมารดา ฝ่ายมารดาที่มีการศึกษาระดับสูงแต่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่าฝ่ายบิดาที่มีระดับการศึกษาและประสบการณ์ทางพุทธเหมือนกัน

(ตาราง 86 ภาคผนวก ข.) นอกจากนี้ยังพบว่าฝ่ายมารดาสามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านได้มากกว่าฝ่ายบิดา ผลเช่นนี้พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายประเภท (ตาราง 63, 66, 72, 81, 84 และ 90 ภาคผนวก ข.)

ลักษณะทางพุทธศาสนา ในการวิจัยนี้หมายถึงรวมถึงลักษณะความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธของผู้เป็นบิดาและมารดาในกลุ่มตัวอย่าง จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในบทก่อน พบว่าผู้ปกครองที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาทั้ง 3 ด้านสูง ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านสูงด้วย พบปริมาณการทำนายได้ในกลุ่มบิดาสูงกว่าในกลุ่มมารดา ลักษณะทางศาสนาที่มีบทบาทสำคัญอย่างเด่นชัดในการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้านดังกล่าวคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธ (ตาราง 11-13)

ลักษณะทางจิตสังคม หมายถึงลักษณะภายในตัวบุคคลซึ่งเป็นบิดาหรือมารดา ในการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษา 3 ด้านด้วยกันคือ ทศนคติต่อบุตร สุขภาพจิต และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตร จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผู้ปกครองที่มีลักษณะทางจิตสังคมทั้ง 3 ด้านสูง สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจในความและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตามสูงด้วย พบปริมาณการทำนายได้ในกลุ่มบิดาสูงกว่าในกลุ่มมารดา ลักษณะทางจิตสังคมที่มีความสำคัญเด่นชัดในการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 2 ด้านดังกล่าวคือ สุขภาพจิตและทศนคติต่อบุตร (ตาราง 12, 13)

สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง บรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมภายในครอบครัว ในพื้นที่ทำการศึกษาสภาพแวดล้อมใน 3 ด้านคือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสหรือบิดากับมารดา ด้านความใกล้ชิดระหว่างบิดามารดากับบุตร และจำนวนเวลาที่บิดามารดาใช้อยู่กับบุตรโดยเฉลี่ยในหนึ่งสัปดาห์ จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ปกครองที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวทั้ง 3 ด้านสูง ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านสูงด้วย พบปริมาณการทำนายได้ในกลุ่มบิดาสูงกว่าในกลุ่มมารดา สัมพันธภาพในครอบครัวที่มีบทบาทสำคัญอย่างเด่นชัดในการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้านคือ ความใกล้ชิดบุตรและความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส (ตาราง 14-16)

จากการหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเชิงสาเหตุชุดต่าง ๆ ได้แก่ ลักษณะทางพุทธศาสนา ลักษณะทางจิตสังคม สัมพันธภาพในครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันนับสนุน รวม 10

ด้านกับปัจจัยเชิงผล ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบด้าน
สร้างความสำเร็จเพื่อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม รวม 3 ด้านด้วยวิธี

สหสัมพันธ์คาโนคิโคลในกลุ่มผู้ถูกศึกษาที่เป็นบิดาเปรียบเทียบกับมารดา ปรากฏว่าปัจจัยเชิงสาเหตุ
ทั้ง 10 ด้านร่วมกันสามารถทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้านพร้อมกันได้ในกลุ่ม
บิดาส่งกว่าในกลุ่มมารดา ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลัง
หลายด้านด้วยกัน ที่สำคัญคือกลุ่มบิดากับมารดาที่มีบุตรเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษา กลุ่มบิดากับมารดา
ที่มีระดับเศรษฐกิจสูง กลุ่มบิดากับมารดาที่มีการศึกษาระดับปานกลาง และกลุ่มบิดากับมารดาอายุ
มาก (ตาราง 22)

สรุปได้ว่า เมื่อเปรียบเทียบปริมาณการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้าน
โดยพิจารณาตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลัง ปรากฏว่าฝ่ายมารดาเป็นผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตร
ตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านมากกว่าฝ่ายบิดา นอกจากนี้ฝ่ายมารดาที่มีอายุ ระดับการศึกษา
และประสบการณ์ทางพุทธในลักษณะเดียวกับฝ่ายบิดา ยังให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้าน
สร้างการยอมรับและเปลี่ยนตามได้มากกว่าฝ่ายบิดาอีกด้วย ผลการวิจัยที่พบนี้ได้รับการสนับสนุน
จากผลการวิจัยในต่างประเทศ ตัวอย่างเช่น ฮันส์เบอร์เจอร์ และบราวน์ (Hunsberger and
Brown, 1984) ซึ่งศึกษาการนับถือศาสนาของนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยในออสเตรเลีย พบว่า
นักศึกษาระบุว่ามารดาของเขาเป็นผู้มีส่วนทำให้เขาเกิดความเชื่อทางศาสนามากกว่าบิดา งานวิจัย
ของดัดลีย์และดัดลีย์ (Dudley and Dudley, 1986) เป็นงานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งที่ทำให้ผลสนับสนุน
ว่ามารดาเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญในการถ่ายทอดค่านิยมทางศาสนาสู่บุตรมากกว่าผู้เป็นบิดา

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาตามลักษณะทางศาสนา ลักษณะทางจิตสังคม และสัมพันธภาพ
ในครอบครัวแล้ว พบว่าตัวแปรแต่ละชุดสามารถทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้าน
ใน 3 ด้านในกลุ่มผู้เป็นบิดาได้สูงกว่าในกลุ่มผู้เป็นมารดา อาจกล่าวได้ว่า ผู้ปกครองที่มีลักษณะทาง
พุทธศาสนา โดยเฉพาะด้านวิถีดำเนินชีวิตแบบพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธสูงเท่าใด มีลักษณะทาง
จิตสังคมสูง โดยเฉพาะมีด้านสุขภาพจิตดีและทัศนคติที่ดีต่อบุตรในปริมาณสูงสูงเท่าใด และมีสัมพันธภาพ
ในครอบครัวดี โดยเฉพาะมีความใกล้ชิดบุตรและมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสามีและภรรยาสูงเท่าใด
เป็นผู้ที่สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านมากเท่านั้น ข้อค้นพบนี้
ปรากฏเด่นชัดในกลุ่มบิดามากกว่าในกลุ่มมารดา ผลการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนอีกครั้งหนึ่ง เมื่อ

นำลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน ลักษณะทางจิตสังคัม 3 ด้าน สัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้าน และการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันนัสนุน รวม 10 ด้านร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้านพร้อมกัน ปรากฏว่าสามารถร่วมกันทำนายในกลุ่มบิดาได้มากกว่ากลุ่มมารดา ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย กลุ่มที่พบปริมาณการทำนายต่างกันมากที่สุดคือ กลุ่มบิดากับมารดาที่มีบุตรเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษา (ม.1-3) จากผลดังกล่าวอาจกล่าวเป็นภาพรวมได้ว่าบิดาโดยเฉพาะบิดาที่มีบุตรวัยรุ่นสามารถให้การถ่ายทอดทางพุทธศาสนาสู่บุตรได้ดีกว่ามารดาที่มีบุตรวัยเดียวกัน ผลลักษณะนี้พบเช่นเดียวกันจากการวิจัยในต่างประเทศโดยโอโซรัค (Ozarak 1987, 1989) ซึ่งศึกษาพัฒนาการทางศาสนาด้านความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาของวัยรุ่นทั้งในวัยรุ่นตอนต้น ตอนกลางและตอนปลาย พบว่าความเคร่งครัดในศาสนาของบิดามารดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะและพฤติกรรมทางศาสนาของบุตรในปริมาณสูงสุดเมื่อบุตรมีอายุในช่วงวัยรุ่นตอนต้น และปริมาณความสัมพันธ์ลดลงในช่วงวัยรุ่นตอนกลาง แต่ไม่พบความสัมพันธ์ในระดับที่เชื่อมั่นได้ในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย ดังนั้นผู้เป็นบิดาของบุตรวัยรุ่นตอนต้น และตอนกลางจึงควรได้รับการสื่อสารให้ตระหนักถึงความสำคัญในบทบาทของตนด้านการถ่ายทอดทางพุทธศาสนา

ลักษณะของบิดามารดาที่ทำให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธในปริมาณน้อย

จากการเปรียบเทียบการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้านตามลักษณะทางชีวิตสังคัมและภูมิหลัง ลักษณะทางพุทธศาสนา ลักษณะทางจิตสังคัม และสัมพันธภาพในครอบครัวของบิดามารดา พบว่าบิดามารดาที่ทำให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธได้ในปริมาณน้อยคือ ผู้ที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ

บิดามารดาที่ทำให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสำเร็จรับทราบน้อย เป็นผู้ที่มีลักษณะดังนี้

ลักษณะทางชีวิตสังคัมและภูมิหลัง (1) พบว่าเป็นบิดามากกว่ามารดา เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำมากกว่าผู้ที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง และ (2) เป็นผู้ปกครองในกลุ่มรวมและ

กลุ่มประเภทต่าง ๆ ที่ศึกษาในครั้งนี้หลายกลุ่ม (ที่สำคัญคือ กลุ่มที่มีระดับทางเศรษฐกิจปานกลาง และกลุ่มที่มีบุตรโกลีซิคบิดา) ผู้ซึ่งมีการศึกษาระดับปานกลางและมีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่น ๆ อีก 3 กลุ่ม (ตาราง 76, 80 ภาคผนวก ข.)

ลักษณะทางพุทธศาสนา พบว่าเป็นผู้ที่มีความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ และมีวิถีชีวิตแบบพุทธแต่ละด้านในปริมาณน้อย

ลักษณะทางจิตสังคม (1) พบว่าเป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดีและมีทัศนคติที่ดีต่อบุตรแต่ละด้านในปริมาณน้อย และ (2) พบว่าเป็นผู้ปกครองในกลุ่มรวม กลุ่มอายุน้อย และกลุ่มที่มีระดับทางเศรษฐกิจปานกลางใน 2 ลักษณะคือ เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรสูงและมีความเชื่ออำนาจภายในตนสูงแต่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ และเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรในปริมาณต่ำแต่มีสุขภาพจิตดีและความเชื่ออำนาจภายในตนในปริมาณสูง เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ปกครอง 2 ลักษณะนี้กับผู้ปกครองที่มีลักษณะทางจิตสังคมสูงทั้ง 3 ด้าน (ตาราง 13-15 ภาคผนวก ข.)

สัมพันธภาพในครอบครัว พบว่า (1) เป็นผู้ปกครองที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสและความใกล้ชิดบุตรแต่ละด้านในปริมาณน้อย และ (2) เป็นผู้ปกครองในกลุ่มบิดาผู้ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสต่ำและมีความใกล้ชิดกับบุตรน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่น ๆ อีก 3 กลุ่ม (ตาราง 38 ภาคผนวก ข.)

การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความ

บิดามารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความน้อย เป็นผู้ที่มีลักษณะดังนี้

ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลัง (1) พบว่าเป็นผู้ปกครองฝ่ายบิดามากกว่าฝ่ายมารดา และมีประสบการณ์ทางพุทธต่ำมากกว่าสูง และ (2) เป็นผู้ปกครองในกลุ่มที่มีบุตรโกลีซิคกับบิดา ผู้ซึ่งมีการศึกษาระดับปานกลางและมีประสบการณ์ทางพุทธต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ปกครองที่มีการศึกษาระดับเดียวกันแต่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง (ตาราง 83 ภาคผนวก ข.)

ลักษณะทางพุทธศาสนา พบว่า (1) เป็นผู้ปกครองที่มีความเชื่อ การปฏิบัติและวิถีชีวิตแบบพุทธแต่ละด้านในปริมาณน้อย และ (2) เป็นผู้ปกครองในกลุ่มรวม กลุ่มมารดา กลุ่มที่มีอายุน้อย

และกลุ่มที่มีการศึกษาระดับสูง ผู้ซึ่งมีความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ และวิถีชีวิตแบบพุทธต่ำ
พร้อมกันทั้ง 3 ด้าน เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่น ๆ อีก 7 กลุ่ม (ตาราง 2-5 ภาคผนวก ข.)

ลักษณะทางจิตสังคม พบว่า (1) เป็นผู้ปกครองที่มีสุขภาพจิตดีและทัศนคติที่ดีต่อบุตร
แต่ละด้านในปริมาณน้อย และ (2) เป็นผู้ปกครองในกลุ่มรวม กลุ่มอายุน้อย และกลุ่มที่มีบุตรหญิง
ผู้ซึ่งมีทัศนคติที่ดีต่อบุตรสูงและมีความเชื่ออำนาจภายในตนเองสูงแต่มีสุขภาพจิตต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับ
กับผู้ที่มีลักษณะทางจิตสังคมสูงพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน (ตาราง 21-23 ภาคผนวก ข.) และยังพบ
อีกว่า เป็นผู้ปกครองในกลุ่มรวมและกลุ่มอายุน้อย ผู้ซึ่งมีทัศนคติที่ดีต่อบุตรในปริมาณต่ำแต่มีสุขภาพจิตดี
และความเชื่ออำนาจภายในตนเองสูง เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่มีลักษณะทางจิตสังคมสูงพร้อมกัน
ทั้ง 3 ด้าน (ดูตาราง 21-22 ภาคผนวก ข.)

สัมพันธภาพในครอบครัว (1) พบว่า เป็นผู้ปกครองที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส
และมีความใกล้ชิดบุตรแต่ละด้านในปริมาณน้อย (2) พบว่า เป็นผู้ปกครองกลุ่มอายุมากที่มีความ
สัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสและมีความใกล้ชิดบุตรในปริมาณน้อย (ตาราง 43 ภาคผนวก ข.) และ
(3) เป็นผู้ปกครองในกลุ่มมารดาที่มีเวลาอยู่กับบุตรมากแต่ให้ความใกล้ชิดบุตรน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับ
กับกลุ่มอื่นอีก 3 กลุ่ม (ตาราง 46 ภาคผนวก ข.)

การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม
บิดามารดาที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม
น้อย เป็นผู้ที่มีลักษณะดังนี้

ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลัง (1) พบว่า เป็นผู้ปกครองฝ่ายบิดามากกว่าฝ่ายมารดา
เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำมากกว่าผู้ที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง (2) เป็นผู้ปกครองในกลุ่ม
ที่มีบุตรใกล้ชิดกับบิดา ผู้ซึ่งมีการศึกษาระดับปานกลางและมีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับ
กับผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาเดียวกันแต่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง (ตาราง 89 ภาคผนวก ข.)
และ (3) เป็นผู้ปกครองในกลุ่มที่มีบุตรใกล้ชิดกับบิดา ผู้ซึ่งเป็นฝ่ายบิดา มีการศึกษาระดับสูงแต่มี
ประสบการณ์ทางพุทธต่ำ และยังเป็นฝ่ายมารดาที่มีการศึกษาระดับปานกลางหรือสูงแต่มีประสบการณ์
ทางพุทธต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ปกครองเพศเดียวกันที่มีการศึกษาระดับเดียวกันแต่มีประสบการณ์
ทางพุทธสูง (ตาราง 86 ภาคผนวก ข.)

ลักษณะทางพุทธศาสนา พบว่า (1) เป็นผู้ปกครองที่มีความเชื่อ การปฏิบัติและวิถีชีวิตแบบพุทธแต่ละด้านในปริมาณน้อย และ (2) เป็นผู้ปกครองในกลุ่มรวมและกลุ่มจากครอบครัวเดี่ยว ผู้ซึ่งมีความเชื่อ การปฏิบัติและวิถีชีวิตแบบพุทธต่ำพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่น ๆ อีก 7 กลุ่ม (ตาราง 9-10 ภาคผนวก ข.)

ลักษณะทางจิตสังคม (1) พบว่าเป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดีและมีทัศนคติที่ดีต่อบุตรแต่ละด้านในปริมาณน้อย (2) เป็นผู้ปกครองกลุ่มอายุน้อยใน 2 ลักษณะคือ เป็นผู้ซึ่งมีทัศนคติที่ดีต่อบุตรในปริมาณสูงและมีความเชื่ออำนาจภายในตนเองแต่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ และเป็นผู้ซึ่งมีทัศนคติที่ดีต่อบุตรในปริมาณต่ำแต่มีสุขภาพจิตดีและมีความเชื่ออำนาจภายในตนเองในปริมาณสูง เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่มีลักษณะทางจิตสังคมสูงพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน (ตาราง 34 ภาคผนวก ข.)

สัมพันธภาพในครอบครัว พบว่า (1) เป็นผู้ปกครองที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสและมีความใกล้ชิดต่อบุตรแต่ละด้านในปริมาณสูง (2) เป็นผู้ปกครองในกลุ่มมารดาที่มีเวลาอยู่กับบุตรมากแต่ใกล้ชิดต่อบุตรน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่น ๆ ทั้ง 3 กลุ่ม (ตาราง 51 ภาคผนวก ข.) และ (3) เป็นผู้ปกครองในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับสูงและในกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ ผู้ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสในปริมาณสูงและมีเวลาอยู่กับบุตรมาก แต่ให้ความใกล้ชิดกับบุตรน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวสูงทั้ง 3 ด้าน (ตาราง 49 และ 50 ภาคผนวก ข.)

อนึ่ง จากการวิเคราะห์เพื่อให้ได้ภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนา ลักษณะทางจิตสังคม และสัมพันธภาพในครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้านในกลุ่มผู้ปกครองประเภทต่าง ๆ 20 ประเภทด้วยกัน พบว่า ลักษณะทางศาสนา ลักษณะทางจิตสังคม สัมพันธภาพในครอบครัว รวมทั้งปริมาณการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสันนิงสนุนของผู้ปกครอง รวม 10 ด้านร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้านพร้อม ๆ กันได้น้อยที่สุดในกลุ่มผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ตาราง 17)

จึงสรุปได้ว่า ผู้ปกครองที่ทำให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านในปริมาณน้อยหรือไม่เหมาะสม เป็นผู้ปกครองที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ผู้ปกครองที่ทำให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านน้อยเป็นฝ่ายบิดามากกว่าฝ่ายมารดา เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ เป็นผู้ซึ่งมีความเชื่อ การปฏิบัติ และ

วิถีชีวิตแบบพุทธแต่ละด้านในปริมาณต่ำ เป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดีและทัศนคติที่ดีต่อบุตรแต่ละด้านในปริมาณต่ำ และเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดบุตรน้อย

2. ผู้ปกครองที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านในปริมาณน้อย คือผู้ปกครองในกลุ่มที่ระบุว่าไม่มีบุตรใกล้ชิดบิดา ผู้ซึ่งมีการศึกษาระดับปานกลางและมีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ และในผู้ปกครองกลุ่มเดียวกันนี้ก็พบอีกว่า ถ้าเป็นฝ่ายบิดาที่มีการศึกษาระดับสูงแต่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ และเป็นฝ่ายมารดาที่มีการศึกษาระดับปานกลางหรือสูงและมีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ จะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตามได้ในปริมาณน้อย

3. ผู้ปกครองที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเพื่อความและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงในปริมาณน้อย คือ ผู้ปกครองในกลุ่มรวม กลุ่มมารดา กลุ่มอายุน้อย กลุ่มที่มีการศึกษาระดับสูง และกลุ่มจากครอบครัวเดี่ยว ผู้ซึ่งมีความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธพร้อมกันทั้ง 3 ด้านในปริมาณน้อย

4. ผู้ปกครองที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านในปริมาณน้อย คือผู้ปกครองในกลุ่มรวม กลุ่มอายุน้อย กลุ่มที่มีการศึกษาระดับสูง และกลุ่มที่มีบุตรหญิง ผู้ซึ่งมีทัศนคติที่ดีต่อบุตรและมีความเชื่ออำนาจภายในตนในปริมาณสูงแต่มีสุขภาพจิตดีในปริมาณต่ำ และยังพบในหมู่ผู้ซึ่งมีทัศนคติที่ดีต่อบุตรในปริมาณต่ำ แต่มีสุขภาพจิตดีและความเชื่ออำนาจภายในตนในปริมาณสูงอีกด้วย

5. ผู้ปกครองที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบและด้านสร้างความเข้าใจเพื่อความในปริมาณน้อย คือ ผู้ปกครองในกลุ่มบิดาและกลุ่มอายุมาก ผู้ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสและมีความใกล้ชิดกับบุตรในปริมาณน้อย ผู้ปกครองที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเพื่อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงในปริมาณน้อย เป็นผู้ปกครองในกลุ่มมารดาที่มีเวลาอยู่กับบุตรมากแต่ให้ความใกล้ชิดกับบุตรน้อย และผู้ปกครองในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับสูงและในกลุ่มที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ ผู้ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสและจำนวนเวลาที่ขึ้นอยู่กับบุตรในปริมาณมากแต่มีสุขภาพจิตดีบุตรน้อยก็เป็นผู้ปกครองที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงน้อยด้วย

6. ผู้ปกครองที่มีลักษณะทางพุทธศาสนา ลักษณะทางจิตสังคม สัมพันธภาพในครอบครัว และอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสเน่ห์สนุนในปริมาณน้อย เป็นผู้ที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ ทั้ง 3 ด้านพร้อมกันในปริมาณน้อยด้วย พบเด่นชัดที่สุดในผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ

ลักษณะทางพุทธศาสนา : ปัจจัยเชิงสาเหตุและผล

ลักษณะทางพุทธศาสนา ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยตัวแปร 3 ตัวแปร ตัวแปรแรกคือ ความเชื่อทางพุทธ หมายถึง ปริมาณการรับรู้และยอมรับของบิดามารดาในกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับหลักคำสอนทางพุทธศาสนา การวิจัยครั้งนี้วัดในขอบเขตของความเชื่อในเรื่องพระรัตนตรัย กฎแห่งกรรม กฎแห่งการเวียนว่ายตายเกิด นรก-สวรรค์ การให้ความสำคัญแก่ชีวิตในปัจจุบันและความเชื่อว่ามีนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต ตัวแปรที่สองคือ การปฏิบัติทางพุทธ หมายถึง การรายงานเกี่ยวกับตนเองถึงความเป็นไปได้ที่บุคคลจะกระทำหรือละเว้นการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดในการดำเนินชีวิตประจำวันโดยอาศัยคำสอนทางพุทธศาสนาเป็นแนวทาง การวิจัยครั้งนี้วัดภายในกรอบของการให้ทาน การรักษาศีลห้า และการปฏิบัติสมาธิภาวนา และตัวแปรที่สามคือ วิธีชีวิตแบบพุทธ หมายถึง การรายงานเกี่ยวกับตนเองถึงปริมาณความเป็นไปได้ที่บุคคลจะเลือกประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างสอดคล้องกับหลักคำสอนทางพุทธศาสนา เช่น การเลือกอาชีพ การคบเพื่อน การใช้เวลาว่าง และวิธีพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น ผู้วิจัยได้วัดลักษณะทางพุทธศาสนาเหล่านี้ด้วยแบบวัด 3 ชุดที่ผ่านการสร้างและหาคุณภาพของแบบวัดอย่างได้มาตรฐาน ตัวแปรชุดนี้ถูกใช้เป็นตัวแปรอิสระในการวิเคราะห์ข้อมูลหลายตอนด้วยกัน

ลักษณะทางพุทธศาสนาในฐานะเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุของ

การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ

จากการเปรียบเทียบปริมาณการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านคือ ด้านสร้าง ความสนใจรับทราบ ด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงของ บิดามารดาที่มีลักษณะทางพุทธ 3 ด้านในปริมาณต่างกัน พบว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางพุทธในปริมาณสูงพร้อมกันทั้ง 3 ด้านเป็นผู้ที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความ

และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มบีตามารดา กลุ่มอื่น ๆ ที่เหลืออีก 7 กลุ่มปรากฏผลเด่นชัดในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย คือกลุ่มมารดา กลุ่มบีตามารดาอายุน้อย กลุ่มที่มีการศึกษาระดับสูง และกลุ่มที่มาจากรอบครัวเดี่ยว (ตาราง 2-5, 9-10 ภาคผนวก ข.) พบผลในกลุ่มตัวอย่างโดยรวมต่อไปว่า ในหมู่บีตามารดาที่มีลักษณะทางพุทธศาสนา 2 ด้านในปริมาณตรงข้ามคือ มีความเชื่อทางพุทธสูงแต่การปฏิบัติทางพุทธต่ำ ถ้ายังคงมีวิถีชีวิตแบบพุทธสูงอยู่ ก็สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงได้มากกว่าบีตามารดาประเภทเดียวกันที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธต่ำ นอกจากนั้นยังพบในกลุ่มบีตามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง (ตาราง 7 ภาคผนวก ข.) แม้บีตามารดาจะมีความเชื่อทางพุทธต่ำแต่ถ้ายังมีวิถีชีวิตแบบพุทธสูงอยู่ก็สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความมากกว่าบีตามารดาประเภทเดียวกันที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธต่ำ จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงว่าลักษณะทางพุทธ 3 ด้าน โดยเฉพาะด้านวิถีชีวิตแบบพุทธส่งผลต่อความแปรเปลี่ยนของการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 2 ด้านคือ ด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงอย่างมาก

เมื่อนำลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านมาเข้าร่วมทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้าน พบว่า ลักษณะทางพุทธศาสนาทั้ง 3 ด้าน ทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความของบีตามารดาประเภทต่าง ๆ ได้มากที่สุด (ปริมาณการทำนายได้อยู่ระหว่าง 37-66) รองลงมาคือการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบ (ทำนายได้ระหว่างร้อยละ 37-64) และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลง (ทำนายได้ระหว่างร้อยละ 34-62) ตามลำดับ ตัวทำนายที่มีบทบาทสำคัญเป็นอันดับแรกคือวิถีชีวิตแบบพุทธ รองลงมาคือการปฏิบัติทางพุทธ และความเชื่อทางพุทธ ตามลำดับ อาจกล่าวโดยรวมได้ว่าลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้านร่วมกันทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านได้ในปริมาณสูง (ทำนายรวม 3 ด้านโดยเฉลี่ยร้อยละ 49.15) เมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณการทำนายได้โดยใช้ลักษณะทางจิตสังคม 3 ด้านร่วมกัน (ทำนายรวม 3 ด้านโดยเฉลี่ยร้อยละ 7.28) และสัมพันธภาพในครอบครัว 3 ด้านร่วมกัน (ทำนายรวม 3 ด้านโดยเฉลี่ย 9.63) ตามลำดับ (ดูตาราง 20-21) จากผลดังกล่าวสรุปได้ว่าการที่บีตามารดาในกลุ่มตัวอย่างนี้สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธได้มากนั้นอาจสืบเนื่องมาจากมีลักษณะทางพุทธศาสนาสูงนั่นเอง

ลักษณะทางพุทธศาสนาในฐานะ เป็นปัจจัย เชิงผลของตัวแปรอื่น ๆ

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 4 และผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อช่วยในการอภิปรายผลการวิจัย พบว่ามีลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์บางตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แสดงความเกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธศาสนาในแนวที่อาจสันนิษฐานได้ว่า ลักษณะเหล่านี้จะเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุของลักษณะทางพุทธศาสนา ตัวแปรลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประสพการณ์ทางพุทธของบิดามารดา ลักษณะทางจิตสังคมด้านสุขภาพจิต และสัมพันธภาพในครอบครัว ด้านความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ในตอนนี้จะได้กล่าวโดยสรุปถึงความเกี่ยวข้องของตัวแปรต่าง ๆ ดังกล่าวกับลักษณะทางพุทธศาสนา

ประสพการณ์ทางพุทธกับลักษณะทางพุทธศาสนา ประสพการณ์ทางพุทธ หมายถึง ประสพการณ์ที่บุคคลได้รับ (ในที่นี้คือผู้ปกครองของนักเรียนอายุระหว่าง 8-15 ปี) จากการได้มีโอกาสถือศีลแปด เข้ารับการฝึกปฏิบัติสมาธิภาวนาและรับฟังการบรรยายธรรมะ วัดโดยการให้ผู้ปกครองระบุจำนวนครั้งของการได้รับประสพการณ์ดังกล่าวนี้ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา ในการประเมินปริมาณประสพการณ์ทางพุทธของผู้ปกครองในกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้พิจารณาให้การถือศีลแปดหรือการเข้ารับการฝึกปฏิบัติสมาธิภาวนามีน้ำหนักเป็น 5 เท่าของการรับฟังธรรมะ ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติมโดยใช้ประสพการณ์ทางพุทธเป็นตัวแปรอิสระร่วมกับตัวแปรลักษณะทางจิตสังคมและภูมิหลังด้านอื่น ๆ พบผลที่น่าสนใจดังนี้

จากการวิเคราะห์ลักษณะทางพุทธศาสนาแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านคือ สถานภาพการเป็นบิดาหรือมารดา ระดับการศึกษา และประสพการณ์ทางพุทธ ปรากฏผลดังนี้ (ตาราง 92-94 ภาคผนวก ข.) 1) เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละตัวแปรพบว่า (1.1) มารดามีความเชื่อทางพุทธสูงกว่าบิดา พบเด่นชัดในกลุ่มย่อย 4 กลุ่มคือ กลุ่มที่มาจากครอบครัวเดี่ยว กลุ่มที่มีบุตรโกลีฆิตมารดา กลุ่มที่มีระดับการศึกษานานกลาง และกลุ่มที่มีบุตรหญิง ตามลำดับ มารดามีการปฏิบัติทางพุทธสูงกว่าบิดาพบเด่นชัดในกลุ่มย่อย 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่มาจากครอบครัวเดี่ยว และกลุ่มที่มีบุตรชาย และมารดามีวิถีชีวิตแบบพุทธสูงกว่าบิดา พบเด่นชัดในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่มที่สำคัญคือ กลุ่มอายุมากกลุ่มครอบครัวเดี่ยว และกลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง เป็นต้น (1.2) พบว่าผู้ปกครองที่มีประสพการณ์ทางพุทธสูงมีความเชื่อทางพุทธมากกว่าผู้ที่มีประสพการณ์ทางพุทธต่ำ พบเด่นชัดในกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม ที่สำคัญเช่น กลุ่มที่มีบุตรโกลีฆิตมารดา กลุ่มครอบครัวเดี่ยว และ

กลุ่มที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง เป็นต้น พบว่าผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงมีการปฏิบัติทางพุทธมากกว่าผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ พบผลในกลุ่มย่อยบางกลุ่ม เช่น กลุ่มครอบครัวเดี่ยวและกลุ่มผู้ปกครองที่มีบุตรชาย และพบว่าผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงมีวิถีชีวิตแบบพุทธสูงกว่าผู้ที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม ที่สำคัญ เช่น กลุ่มที่มีเศรษฐกิจระดับกลาง กลุ่มที่มีบุตรชาย และกลุ่มครอบครัวเดี่ยว เป็นต้น 2) เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัวแปรปรากฏผลดังนี้ (2.1) พบเด่นชัดในกลุ่มผู้ปกครองที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง และกลุ่มที่มีบุตรหญิงว่า มารดาผู้ที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงมีความเชื่อทางพุทธมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่นอีก 3 กลุ่ม (ตาราง 95-96 ภาคผนวก ข.) และยังพบในกลุ่มผู้ปกครองที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลางอีกว่า บิดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง มีความเชื่อทางพุทธมากกว่าบิดาผู้ที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ตาราง 96 ภาคผนวก ข.) (2.2) ในกลุ่มที่มีบุตรเรียนชั้นมัธยมศึกษา พบว่า มารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงมีการปฏิบัติทางพุทธมากกว่ามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ และในหมู่ผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง มารดามีการปฏิบัติทางพุทธมากกว่าบิดา (ตาราง 97 ภาคผนวก ข.) (2.3) ผู้ปกครองที่มีการศึกษาระดับปานกลางและมีประสบการณ์ทางพุทธสูง เป็นผู้ที่มีวิถีชีวิตแบบพุทธสูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่น ๆ อีก 3 กลุ่ม นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ปกครองที่มีการศึกษาระดับสูงและมีประสบการณ์ทางพุทธสูงมีวิถีชีวิตแบบพุทธมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับเดียวกันแต่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ ผลเช่นนี้พบเด่นชัดในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย คือ กลุ่มผู้ปกครองที่มีอายุมาก กลุ่มที่มีเศรษฐกิจระดับปานกลาง กลุ่มจากครอบครัวเดี่ยว กลุ่มที่มีบุตรเรียนชั้นประถมศึกษา และกลุ่มที่มีบุตรโกลีชนิดบิดา (ตาราง 98-103 ภาคผนวก ข.) 3) เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวแปร พบเฉพาะในกลุ่มผู้ปกครองที่มีบุตรโกลีชนิดบิดาเพียงกลุ่มเดียวว่า บิดาที่มีการศึกษานานกลางและมีประสบการณ์ทางพุทธสูงมีความเชื่อทางพุทธมากกว่าบิดาประเภทเดียวกันที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (ตาราง 104 ภาคผนวก ข.)

อาจสรุปสาระสำคัญของผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนนี้ได้ว่า ผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงมีความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ และวิถีชีวิตแบบพุทธสูงกว่าผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ พบผลเด่นชัดในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม ในด้านความเชื่อทางพุทธ พบว่าในกลุ่มผู้ปกครองที่มีระดับทางเศรษฐกิจปานกลางและมีบุตรหญิงนั้น มารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงมีความเชื่อทางพุทธมากที่สุด ในกลุ่มผู้ปกครองที่มีบุตรโกลีชนิดบิดา ปรากฏว่าบิดาที่มีการศึกษา

ระดับปานกลางและมีประสบการณ์ทางพุทธสูงมีความเชื่อทางพุทธมากกว่าบิดาประเภทเดียวกันที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ ในด้านการศึกษาปฏิบัติทางพุทธ พบในกลุ่มผู้ปกครองที่มีบุตรเรียนระดับมัธยมศึกษาว่า มารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงมีการปฏิบัติทางพุทธมากกว่ามารดาที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ และในหมู่ผู้ที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูง ปรากฏว่ามารดาที่มีการปฏิบัติทางพุทธมากกว่าบิดา สำหรับด้านวิถีชีวิตแบบพุทธนี้ก็พบในกลุ่มผู้ปกครองรวมและกลุ่มย่อยอีกหลายกลุ่มว่า ผู้ที่มีการศึกษาระดับปานกลางและมีประสบการณ์ทางพุทธสูง เป็นผู้มีการดำเนินชีวิตตามวิถีทางแบบพุทธมากที่สุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนนี้ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรประสบการณ์ทางพุทธเพียงด้านเดียว และปฏิสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ทางพุทธกับลักษณะทางภูมิหลังของบิดามารดาอีก 2 ด้าน (ได้แก่ สถานภาพการเป็นบิดาหรือมารดาและระดับการศึกษา) ส่งผลให้ลักษณะทางพุทธศาสนาแต่ละด้านแปรเปลี่ยนไปได้อย่างเด่นชัด

สุขภาพจิตกับลักษณะทางพุทธศาสนา ผู้ที่มีสุขภาพจิตดีในพื้นหมายถึง ผู้ที่มีอาการทางกายและอารมณ์บางประการในปริมาณน้อยหรือไม่มีเลย เช่น อาการวิตกกังวลโดยไม่ทราบสาเหตุ อารมณ์รุนแรง ขาดความกล้า นอนไม่หลับ เป็นต้น จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพจิตกับลักษณะทางพุทธศาสนาแต่ละด้านใน 3 ด้าน ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 57 ภาคผนวก ข. สรุปได้ว่า สุขภาพจิตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะทางพุทธศาสนาแต่ละด้านใน 3 ด้านอย่างเชื่อมั่นได้ พบผลเด่นชัดในกลุ่มบิดามารดาหลายประเภท ที่เด่นชัดที่สุดคือ กลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดกับบิดา อาจกล่าวได้ว่ายิ่งบิดามารดาที่มีสุขภาพจิตดีเท่าใด ก็ยิ่งมีการปฏิบัติทางพุทธ วิถีชีวิตแบบพุทธ และความเชื่อทางพุทธแต่ละด้านสูงเท่านั้น

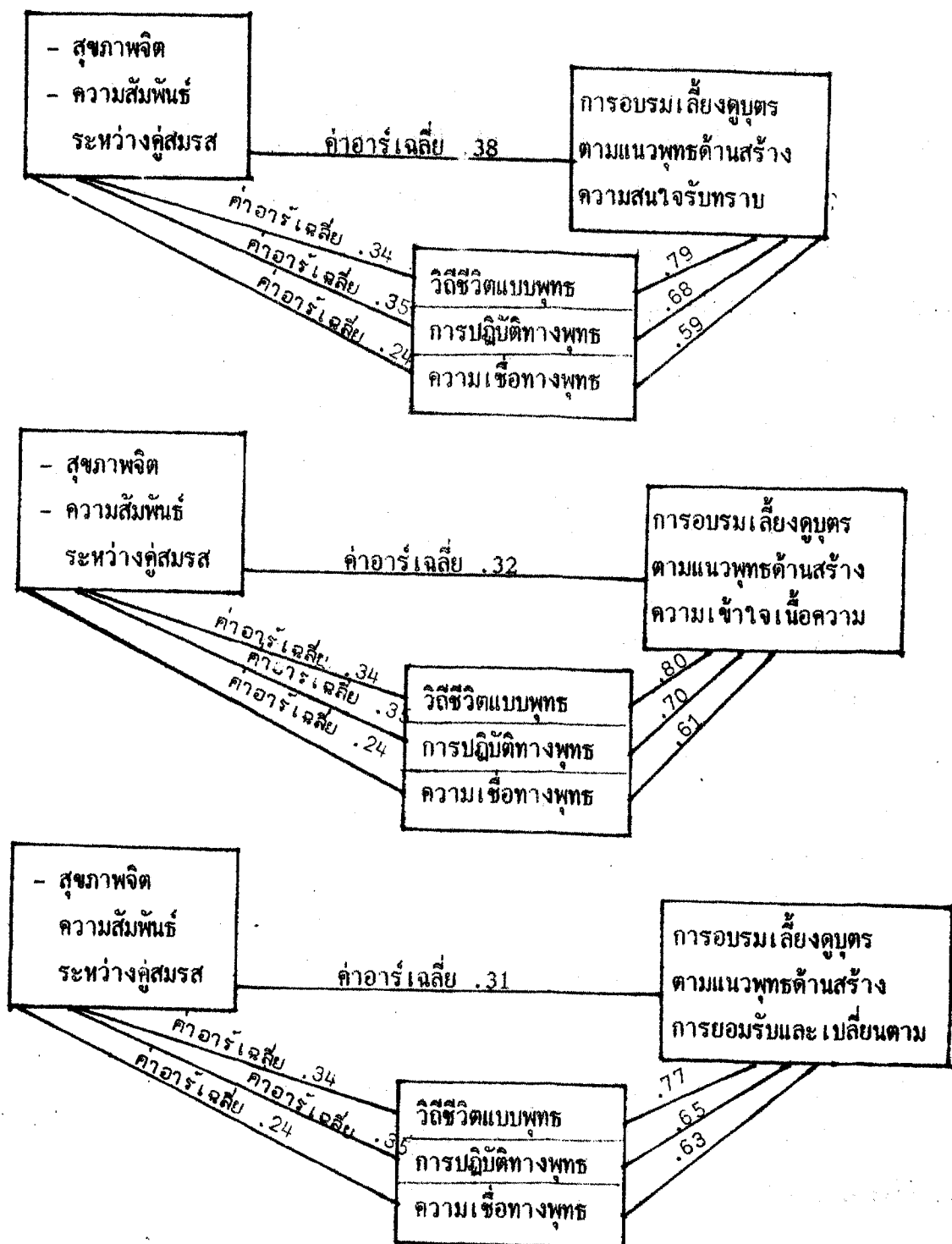
ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสกับลักษณะทางพุทธศาสนา ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส หมายถึง ปริมาณการรับรู้ถึงความเกี่ยวข้องผูกพันที่สามีและภรรยามีต่อกัน จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ของคู่สมรสกับลักษณะทางพุทธศาสนาแต่ละด้านใน 3 ด้านปรากฏผลดังแสดงในตาราง 58 ภาคผนวก ข. สรุปได้ว่า ความสัมพันธ์กับคู่สมรสมีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะทางพุทธศาสนาแต่ละด้านใน 3 ด้านอย่างเชื่อมั่นได้ พบผลเด่นชัดที่สุดในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรใกล้ชิดกับบิดา อาจกล่าวได้ว่า ยิ่งบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากเท่าใด ก็ยิ่งมีวิถีชีวิตแบบพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ และความเชื่อทางพุทธสูงเท่านั้น

จากผลการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของลักษณะทางพุทธศาสนา (ได้แก่ วิถีชีวิตแบบพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ และความเชื่อทางพุทธ) กับลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์บางด้านคือ สุขภาพจิต และความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ยิ่งบิดามารดามีลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์แต่ละด้าน (ในที่นี้คือสุขภาพจิตและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคู่สมรส) สูงเท่าใด ก็ยังมีลักษณะทางพุทธศาสนาแต่ละด้านคือ วิถีชีวิตแบบพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ และความเชื่อทางพุทธสูงเท่านั้น ผลลักษณะนี้พบเด่นชัดที่สุดในกลุ่มผู้ปกครองที่ระบุว่าบุตร (คนที่เกี่ยวข้องในการตอบแบบสอบถาม) ได้รับการอบรมดูแลจากบิดาอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ยังพบผลที่สอดคล้องกันในกลุ่มผู้ปกครองประเภทเดียวกันนี้อีกว่า ถ้าบิดามีการศึกษาระดับปานกลางและมีประสบการณ์ทางพุทธสูง จะมีความเชื่อทางพุทธสูงกว่าบิดาประเภทเดียวกันที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ ดังนั้นประสบการณ์ทางพุทธในปริมาณสูงจึงนับเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งซึ่งส่งผลให้ผู้ปกครองมีความเชื่อทางพุทธสูง

รูปแบบและปริมาณความเกี่ยวข้องระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนาแต่ละด้าน 3 ด้านกับลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ด้านสุขภาพจิตและความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส และการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านใน 3 ด้าน ได้รับการสรุปลงไว้ในภาพ 3 จากภาพจะเห็นได้ว่าลักษณะทางพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านในปริมาณสูง ซึ่งต่างจากปริมาณความเกี่ยวข้องระหว่างสุขภาพจิตและระหว่างสัมพันธ์ภาพของคู่สมรสกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านอยู่มาก อย่างไรก็ตาม พบว่าลักษณะทางพุทธศาสนาด้านวิถีชีวิตแบบพุทธและการปฏิบัติทางพุทธมีความเกี่ยวข้องกันกับสุขภาพจิตและความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสในระดับปานกลาง (Cohen, 1977 : 413-144) จึงคาดว่าสุขภาพจิตและความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสอาจจะเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อปริมาณของลักษณะทางพุทธศาสนาในบิดามารดาอยู่บ้าง

ข้อดีและข้อจำกัดของงานวิจัย

งานวิจัยเรื่อง "ลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ของบิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร" มีข้อดีที่เด่นชัดดังนี้

ภาพ 3 แสดงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนากับลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ และการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านในกลุ่มผู้ปกครองที่ระบุว่าเป็นบุตรใกล้ชิดกับบิดา (ดูค่าอาร์จากตาราง 53-55; 57-58 ภาคผนวก ข.)

ประการแรก จากการประมวลผลการวิจัยด้านครอบครัวกับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาในประเทศไทย ปรากฏว่างานวิจัยเกือบทั้งหมดที่ค้นพบมุ่งศึกษาลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมทางพุทธศาสนาของเยาวชนและการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติของบิดามารดาในการอบรมสั่งสอนทางศาสนา ยิ่งขาดการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมในการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาของผู้เป็นบิดามารดาโดยตรง งานวิจัยนี้จึงนับเป็นงานวิจัย เรื่องแรก ๆ ที่พยายามให้ข้อมูลจากแง่มุมของผู้ให้การถ่ายทอดทางศาสนา

ประการที่สอง การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาทางพฤติกรรมศาสตร์อย่างเด่นชัด มุ่งที่จะตอบคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูเพื่อปลูกฝังพุทธศาสนาแก่เยาวชน โดยอาศัยความรู้ทางทฤษฎีและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องจากสาขาวิชาต่าง ๆ อย่างน้อย 3 สาขา ได้แก่ สาขาจิตวิทยา สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา เพื่อกำหนดตัวแปรสำคัญสำหรับการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรต้นบุคคล เช่น ความเชื่อ การปฏิบัติและวิถีชีวิตแบบพุทธ สุขภาพจิต และทัศนคติต่อบุตร เป็นต้น และตัวแปรต้นสภาพแวดล้อมในครอบครัว เช่น ความใกล้ชิดกับบุตรและความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส เป็นต้น ทำให้สามารถให้คำตอบเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ศึกษาได้อย่างครอบคลุม

ประการที่สาม งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยภาคสนามที่มีคุณภาพเข้ามาตราฐาน เนื่องจากผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือวัดตัวแปร (ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นแบบลิเชิร์ต) ที่มีการสร้างอย่างเป็นขั้นตอนตามมาตรฐานที่กำหนด (Shaw and Wright, 1957 : 24-25) และเครื่องมือทุกฉบับได้ผ่านการทดสอบหาคุณภาพ ซึ่งปรากฏว่ามีคุณภาพอยู่ในระดับความเชื่อมั่นได้สูง การวิจัยนี้มีการใช้สถิติขั้นสูงในการวิเคราะห์ข้อมูล มีการสรุปและอภิปรายผลการวิจัยอย่างละเอียด โดยเฉพาะได้พยายามชี้แนะถึงปัจจัยเชิงสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธอย่างเหมาะสมกับผู้เป็นบิดามารดา ผลการวิจัยจึงเป็นประโยชน์ทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ

สำหรับข้อจำกัดของการวิจัยนี้ ส่วนใหญ่เกี่ยวกับวิธีวิจัย ที่เด่นชัด คือ

ประการแรก การวิจัยบิดาและมารดาในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเพียงบิดาหรือมารดาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในแต่ละครอบครัว มิได้ศึกษาบิดาและมารดาในครอบครัวเดียวกัน การวิจัยนี้จึงไม่สามารถศึกษาบทบาทของบิดากับมารดาในลักษณะที่ส่งเสริมหรือแข่งขันกันได้

ประการที่สอง เครื่องมือวัดองค์ประกอบของลักษณะทางพุทธศาสนา 3 ด้าน (ซึ่งได้แก่ ความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ) และองค์ประกอบของการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนว

พุทธ 3 ด้าน (ได้แก่ ด้านสร้างความสำเร็จรับทราบ ด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม) ประโยคคำถามของแบบวัดแต่ละชุดดังกล่าวอาจมีเนื้อหาที่ทำให้ความหมายซ้ำซ้อนและคาบเกี่ยวกันอยู่บ้าง สืบเนื่องจากคำสัมผัสประสิทธิ์สิทธิ์สัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหล่านี้มีค่าสูง (ดูตาราง 56 และ 60 ภาคผนวก ข.) ถ้าได้มีการจัดการให้กลุ่มบิดาหรือมารดาได้ตอบแบบวัดตัวแปรบางองค์ประกอบอย่างเอกเทศ เช่น วัดการปฏิบัติทางพุทธ แยกจากวิถีชีวิตแบบพุทธ อาจได้คำตอบที่น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

ประการแรก ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นบิดาหรือมารดาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในครอบครัวที่มีบุตรอายุระหว่าง 8-15 ปี ผลการเปรียบเทียบบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธระหว่างบิดากับมารดาจึงเป็นผลที่ยังมีข้อจำกัดอยู่มาก ดังนั้นในการวิจัยต่อไปควรมีการศึกษาทั้งกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบิดาและมารดาจากครอบครัวเดียวกัน เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบบทบาทของบิดากับมารดาว่าฝ่ายใดจะมีมากกว่ากันในด้านการปลูกฝังทางพุทธศาสนา และบิดากับมารดามีบทบาทในลักษณะที่เสริมซึ่งกันและกันหรือแข่งขันกัน

ประการที่สอง สืบเนื่องจากผลการวิจัยนี้ได้ให้ภาพรวมว่า ยิ่งบิดามารดามีลักษณะทางพุทธศาสนา ลักษณะทางจิตสังคม และสัมพันธภาพในครอบครัวสูงเท่าใด ก็ยิ่งมีการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้านพร้อม ๆ กันมากขึ้นเท่านั้น ปรากฏปริมาณการทำนายร่วมกันมากที่สุดในกลุ่มบิดามารดาที่มาจากครอบครัวประเภทแตกแยก (ตาราง 17) และยิ่งพบอีกว่า ลักษณะทางพุทธศาสนาร่วมกับลักษณะทางจิตสังคมสามารถทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความสนใจรับทราบได้มากที่สุดในกลุ่มบิดามารดาจากครอบครัวแตกแยก โดยมีวิถีชีวิตแบบพุทธ สุขภาพจิตและการปฏิบัติทางพุทธ เป็นตัวทำนายที่เด่นชัด (ตาราง 11) อย่างไรก็ตาม จำนวนบิดามารดาในกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนน้อย จึงเป็นประเด็นที่น่าสงสัย ควรจะมีการวิจัยต่อไป เพื่อตรวจสอบว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่อาจเป็นสาเหตุทำให้บิดามารดาในครอบครัวประเภทแตกแยกอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธได้ในปริมาณต่างไปจากครอบครัวปกติ ในการศึกษาอิทธิพลของปรากฏการณ์ในครอบครัวแตกแยก เปรียบเทียบกับครอบครัวปกติ ควรจะต้องควบคุมตัวแปร

บางตัวที่อาจเข้ามามีอิทธิพลต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรด้วย เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ระดับการศึกษาของบิดามารดา อายุของบิดามารดา อายุของบุตร และความเคร่งครัดในการนับถือ ศาสนาของบิดามารดา เป็นต้น

ประการที่สาม เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าสิ่งสำคัญสองประการที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานและดำเนินชีวิตไปได้ด้วยความสงบเรียบร้อย คือการมีความรู้ เก่งในการใช้ความรู้ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรมประจำใจ การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาค้นคว้า คุณลักษณะ ทางพุทธศาสนา ลักษณะทางจิตใจของบิดามารดา และลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ที่เอื้อให้บิดามารดามีการปฏิบัติมากในการปลูกฝังหรือถ่ายทอดความเชื่อและการปฏิบัติตามหลักธรรม เบื้องต้นทางพุทธศาสนาให้แก่เยาวชนผู้เป็นบุตร ซึ่งการวิจัยนี้ก็ได้รับผลโดยรวมว่า บิดามารดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เป็นบิดาที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาสูง มีลักษณะทางจิตสูง และมีความสัมพันธ์ ที่ดีกับสมาชิกในครอบครัว เป็นผู้ที่ให้การถ่ายทอดทางพุทธศาสนาแก่เยาวชนในปริมาณสูงด้วย อย่างไรก็ตามถึงในปัจจุบันก็ยังขาดหลักฐานจากการวิจัยที่ยืนยันว่า เมื่อบิดามารดาหรือผู้เกี่ยวข้อง กับการพัฒนาหลักความเชื่อและการปฏิบัติ เบื้องต้นทางพุทธศาสนาด้วยวิธีการลักษณะเดียวกับวิธีการ ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แล้วจะก่อให้เกิดผลดีในแง่ส่งเสริมลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่น่าปรารถนา (เช่น มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธสูง มีสุขภาพจิตดี คบเพื่อนอย่างเหมาะสม มีพฤติกรรม ก้าวร้าวน้อย เป็นต้น) ของเยาวชนผู้รับการถ่ายทอดหรือรับการปลูกฝังได้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด ดังนั้นจึงควรจะมีการวิจัยกับกลุ่มเยาวชนเพื่อศึกษาว่าเยาวชนในช่วงอายุต่าง ๆ ที่รายงานว่าได้ รับการอบรมเลี้ยงดูตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาในปริมาณมากน้อยต่างกัน จะเป็นผู้ที่มีความเชื่อและ การปฏิบัติทางพุทธศาสนาต่างกันเพียงใด และการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธช่วยเสริมสร้างลักษณะ ทางจิตใจและพฤติกรรมที่น่าปรารถนาทางด้านใดมากน้อยเพียงใด

และประการสุดท้าย การวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะลักษณะของตัวแทนในครอบครัวที่เกี่ยวข้อง กับการปลูกฝังหลักธรรม เบื้องต้นทางพุทธศาสนาแก่เยาวชน แม้ว่าจากหลักฐานการวิจัยจะระบุว่า ครอบครัวเป็นตัวแทนในการถ่ายทอดทางศาสนาที่สำคัญ แต่ก็ก็เป็นเพียงหนึ่งในหลายตัวแทนที่ทำ หน้าที่นี้ได้เช่นกัน จึงควรมีการวิจัยบทบาทของตัวแทนในการถ่ายทอดประเภทอื่น ๆ ด้วย เช่น การศึกษาบทบาทของครอบครัว (มีบิดามารดาเป็นตัวแทน) ควบคู่ไปกับชุมชนที่เยาวชนอยู่อาศัย หรือศึกษาบทบาทของครอบครัวกับของโรงเรียน เพื่อให้ทราบว่าตัวแทนในการถ่ายทอดทางศาสนา

ประเภทอื่นจะช่วยส่งเสริมหรือสนับสนุนครอบครัวในการปลูกฝังหลักคำสอนทางพุทธศาสนาแก่เยาวชนวัยต่าง ๆ โดยเฉพาะเยาวชนในวัยรุ่นตอนกลางและวัยรุ่นผู้ใหญ่ตอนต้นซึ่งเป็นวัยที่อิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาของเยาวชนถูกลดความสำคัญลงตามลำดับ (Ozorak, 1987; 1989)

ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ

สังคมไทยมีพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมและเป็นสภาพแวดล้อมที่แท้จริงของสังคมคนไทยทุกคนควรให้ความสนใจศึกษาหลักธรรมทางพุทธศาสนา และเยาวชนไทยควรได้รับการปลูกฝังหลักธรรมดังกล่าว เพื่อเตรียมพร้อมที่จะดำเนินชีวิต ทำงานหรือทำหน้าที่ของตนเพื่อตนเอง ครอบครัวและสังคมโดยรวมอย่างประสมกลมกลืนภายใต้สังคมและวัฒนธรรมแบบพุทธ (พระเทพเวที 2533) เพื่อส่งเสริมการถ่ายทอดทางสังคมตามแนวพุทธศาสนา ผู้วิจัยขอเสนอแนะปัจจัยสำคัญบางประการที่พบจากการวิจัยครั้งนี้ว่ามีส่วนเอื้อให้บิดามารดาในกลุ่มตัวอย่างปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมในการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ

ประการแรก ผลการวิจัยนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า บิดามารดาที่มีลักษณะทางพุทธศาสนาสูง (คือมีความเชื่อ การปฏิบัติและดำเนินชีวิตตามแนวพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด) สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านได้มาก และเด่นชัดกว่าลักษณะอื่น ๆ ของบิดามารดาที่นำมาพิจารณาในการวิจัยครั้งนี้ด้วย จึงเสนอแนะว่า ควรจะมีการรณรงค์เพื่อส่งเสริมลักษณะทางพุทธศาสนาในหมู่ผู้ทำหน้าที่บิดาและมารดา โดยทำให้บิดามารดาเกิดการรับรู้ เห็นคุณค่าและยอมรับพุทธศาสนามากขึ้น นำตนเองเข้ามาใกล้ชิดกับพุทธศาสนา สนใจฟังธรรมะ และปฏิบัติตามหลักธรรมเบื้องต้นที่สำคัญ เช่น ให้อภัย รักษาศีลและทำสมาธิภาวนามากขึ้น จะได้เกิดความรู้ความเข้าใจสามารถนำหลักธรรมอันดีงามไปใช้ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรให้เป็นคนดีมีคุณธรรม สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา และหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในภาครัฐและเอกชนควรถือให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพุทธศาสนาของบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งรวมทั้งผู้ที่เป็นบิดาหรือมารดาอยู่แล้วและผู้ที่กำลังจะเข้ารับบทบาทหน้าที่ในอนาคตด้วย การส่งเสริมและพัฒนาอาจกระทำได้หลายแนวทาง เช่น เผยแพร่หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ผ่านการกลั่นกรองและขยายความให้สามารถ

อ่านและเข้าใจได้ง่ายในโอกาสต่าง ๆ เช่น เทศกาลปีใหม่ เป็นต้น จัดกิจกรรมด้านพุทธศาสนา เช่น พิธีทำบุญตักบาตร จัดห้องเที่ยวทัศนศึกษาตามวัดสำคัญ นิมนต์พระอริยสงฆ์มาแสดงธรรม เปิดโอกาสและสนับสนุนให้บุคลากรในหน่วยงานได้เข้ารับการฝึกอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง เมื่อจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนาขึ้นในหน่วยงาน ถ้าหัวหน้างานหรือผู้เริ่มดำเนินการสามารถเชิญชวนบุคลากรจากหน่วยงานอื่นและเชิญทั้งบังคับบุคลากรในหน่วยงานเดียวกันให้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก ก็จะช่วยให้บุคคลที่อาจห่างเหินจากศาสนาหรือยังไม่เกิดความรู้สึกศรัทธาในระยะแรก ๆ ให้มีโอกาสเข้ามารู้จัก โกลัษิตพุทธศาสนา ซึ่งอาจนำไปสู่การยอมรับได้เร็วขึ้น

ประการที่สอง พบผลการวิจัยสำคัญอีกส่วนหนึ่งคือ ผู้ปกครองที่มีลักษณะทางพุทธศาสนา และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ (ที่ศึกษาในการวิจัยนี้รวม 10 ด้าน) ในปริมาณสูงสามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธทั้ง 3 ด้านพร้อม ๆ กันได้ในปริมาณสูงด้วย ผลเช่นนี้พบเด่นชัดในกลุ่มผู้ปกครองฝ่ายบิดามากกว่าฝ่ายมารดา ซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างมีลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังคล้ายคลึงกัน เช่น มีบุตรเรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาเหมือนกัน มีการศึกษาระดับปานกลางเหมือนกัน และอายุมากใกล้เคียงกัน เป็นต้น ลักษณะของผู้ปกครองที่มีความสำคัญเด่นชัดกว่าลักษณะอื่น ๆ ในการทำนายการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 3 ด้านคือ ลักษณะทางพุทธศาสนา และพบผลการวิจัยต่อมาว่า ผู้ปกครองในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายประเภทผู้ซึ่งมีประสบการณ์ทางพุทธสูงมีความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติทางพุทธและวิถีชีวิตแบบพุทธแต่ละด้านในปริมาณสูงกว่าผู้ปกครองที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ และในกลุ่มผู้ปกครองที่ระบุว่าไม่มีบุตรโกลัษิตบิดา ก็พบว่าถ้าเป็นฝ่ายบิดามีการศึกษาระดับปานกลาง และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทางพุทธสูงด้วย มีความเชื่อทางพุทธสูงกว่าบิดาประเภทเดียวกันที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ ผลการวิจัยที่กล่าวถึงข้างต้นนี้บ่งชี้ว่า คุณลักษณะทั้ง 10 ด้าน โดยเฉพาะคุณลักษณะทางพุทธศาสนา อธิบายปริมาณการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธของฝ่ายบิดาเด่นชัดกว่าฝ่ายมารดา และการมีประสบการณ์ทางพุทธในระดับสูงจะเป็นที่มาของลักษณะทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะประสบการณ์ทางพุทธของผู้เป็นบิดาที่มีการศึกษาระดับปานกลาง จากผลดังกล่าวจึงควรมีการรณรงค์สนับสนุนให้ผู้ปกครองฝ่ายบิดาได้มีประสบการณ์ทางพุทธเพิ่มมากขึ้น การเสริมประสบการณ์ทางพุทธแก่บุคคลอาจกระทำได้ในหลายรูปแบบ ทั้งโดยการกระตุ้นจากผู้ใกล้ชิด เช่น ญาติพี่น้องและมิตรสหายหรือผู้ร่วมงาน (ดังได้กล่าวถึงไปข้างแล้วในข้อเสนอนี้ เพื่อการปฏิบัติประการแรก) โดยการกระตุ้นจากสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ และโดยความสนใจเป็นส่วนบุคคล เป็นต้น โดยประเพณี

ทางพุทธศาสนา ผู้ชายมีโอกาสที่จะเข้าใกล้ชีวิตและเรียนรู้หลักธรรมทางพุทธศาสนาอยู่มากโดยผ่านการบวชเรียน จากข้อความที่ว่า "การได้บวชเรียนในพุทธศาสนา โดยเฉพาะในวัดที่มีการฝึกอบรมพระสงฆ์อย่างเหมาะสมนั้น เป็นแนวทางที่สำคัญในการถ่ายทอดทางสังคมและวัฒนธรรมอันมีคุณค่าสูงแก่ชายไทย ประโยชน์ของการบวชเรียนนี้ นอกจากจะมีต่อผู้บวชอย่างชัดเจนแล้วยังแผ่ขยายผลดีไปยังครอบครัวและสังคมโดยรวมได้อีกด้วย" เป็นผลสรุปสำคัญที่ จกาจ ช่วยโต และดวงเดือน พันธุมนาวิน (2533) ได้ไว้สืบเนื่องจากผลการวิจัยกับกลุ่มพระสงฆ์ไทยในภาคใต้ ซึ่งพบว่าพระสงฆ์บวชใหม่มีลักษณะเชิงพุทธหลายประการในปริมาณสูงกว่าเพื่อนของท่านที่ไม่ได้บวช ขณะบวช พระสงฆ์ที่ได้รับประสบการณ์จากการบวชอย่างเหมาะสม เช่น ได้รับการฝึกจากพระเถระผู้ใหญ่ในวัด ฝึกสภารวมด้านศีลมาก และฝึกปฏิบัติกิจของสงฆ์ในวัดและในชุมชนอย่างเหมาะสมมาก ฯลฯ เป็นพระสงฆ์ที่มีทัศนคติต่อคุณธรรมต่าง ๆ มากและมีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมากกว่าพระสงฆ์ที่ได้รับประสบการณ์บวชอย่างเหมาะสมน้อย จึงคาดหมายได้ว่า เยาวชนชายที่ผ่านการบวชเรียนและได้รับการฝึกอบรมอย่างเหมาะสมแล้ว เมื่อแต่งงานมีครอบครัวก็จะสามารถเป็นบิดาที่มีคุณภาพสูงทั้งทางด้านจิตใจและพฤติกรรม สามารถให้การถ่ายทอดทางพุทธศาสนาแก่บุตรอย่างได้ผล เช่น การเป็นแบบอย่างที่ดีทางพุทธ ในประเด็นนี้มีหลักฐานจากผลการวิจัยของจกาจ ช่วยโต และดวงเดือน พันธุมนาวิน (2533) ที่สามารถนำมาเสริมต่อกับผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้ภาพของกระบวนการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาในครอบครัวอย่างครบวงจร นั่นคือ พบว่าเยาวชน (ในที่นี่คือ พระสงฆ์บวชใหม่และเพื่อนของพระที่เป็นฆราวาส) ที่มาจากครอบครัวซึ่งมีบิดามารดาเป็นแบบอย่างที่ดีทางพุทธ เป็นผู้ที่มีลักษณะเชิงพุทธสูง เช่น มีความเชื่อและดำเนินมทางพุทธมากและมีความตั้งใจอย่างสูงที่จะปฏิบัติหน้าที่เมื่อได้บวชเรียน ดังนั้นการบวชเรียนในพุทธศาสนาจึงเป็นวิถีทางหนึ่งที่ยังคงมีความสำคัญ จากอดีต ปัจจุบัน ถึงอนาคต เพราะประสบการณ์ที่ได้รับจากการบวชอย่างเหมาะสมจะช่วยพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมของชายไทยอย่างได้ผลดี และอาจมีผลแผ่ขยายไปถึงครอบครัวและสังคมด้วย

ประการที่สาม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้แสดงให้เห็นความสำคัญของการมีความใกล้ชิดกับบุตรอย่างมีคุณภาพ กล่าวคือ พบว่าในบิดามารดาทุกประเภท ถ้ามีความใกล้ชิดกับบุตรมาก จะอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านทั้ง 3 ด้านมากกว่าบิดามารดาที่มีความใกล้ชิดกับบุตรน้อย และยิ่งพบอีกว่า การมีเวลาอยู่กับบุตรมากเพียงอย่างเดียวพบว่าไม่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร

ตามแนวพุทธด้านใด ๆ บิฑามารดาที่มีเวลาอยู่กับบุตรมาก (หมายถึง จำนวนชั่วโมงและนาที โดยประมาณที่บิฑามารดารายงานว่าใช้ไปในการอยู่ร่วมกับบุตรแต่ละวันโดยเฉลี่ยใน 1 สัปดาห์) และให้ความใกล้ชิดกับบุตรมากด้วย เป็นผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธโดยเฉพาะด้าน สร้างความเข้าใจ เนื้อความและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตาม มากกว่าบิฑามารดาประเภทเดียวกันที่ให้ความใกล้ชิดกับบุตรน้อย และถ้าบิฑามารดาที่มีเวลาอยู่กับบุตรไม่มากนักแต่ให้ความใกล้ชิดกับบุตรได้มาก ก็ยังสามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ 2 ด้านดังกล่าวมากกว่า บิฑามารดาที่ใช้เวลาอยู่กับบุตรมากแต่มีความใกล้ชิดกับบุตรน้อย ผลการวิจัย เช่นนี้พบเด่นชัดในกลุ่ม ผู้ที่เป็นมารดา ผลส่วนนี้ได้นำมาให้เห็นถึงความสำคัญในเรื่องคุณภาพของเวลาที่บิฑามารดา (โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายมารดา) อุทิศให้แก่บุตร การที่บิฑามารดาหาโอกาสปฏิบัติสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับ บุตรด้วยการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันทั้งภายในและภายนอกครอบครัว เช่น ดูโทรทัศน์ด้วยกัน ใช้เวลาพูดคุยกับบุตร ซักถามเรื่องราวหรืออธิบายถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน หรือพาบุตรไปทัศนศึกษาตามสถานที่ต่าง ๆ ในโอกาสเหล่านี้บิฑามารดาสามารถที่จะสอดแทรก การอบรมสั่งสอนในเรื่องความเชื่อการปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธให้แก่บุตรได้มาก ดังนั้นเพียง มีจำนวนเวลาอยู่กับบุตรยาวนานจึงไม่สำคัญเท่าการได้ปฏิบัติสัมพันธ์กับบุตรอย่างใกล้ชิดและมีคุณภาพ

ประการสุดท้าย ผลการวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นความเกี่ยวข้องระหว่างลักษณะทางพุทธ

ศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ที่สำคัญบางด้านของบิฑามารดากับการอบรมเลี้ยงดูบุตร ให้เป็นคนดีมีคุณธรรมตามแนวพุทธศาสนา นับเป็นหลักฐานอีกชิ้นหนึ่งที่สนับสนุนว่า ครอบครัวเป็น ต้นกำเนิดของการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในเยาวชน ดังนั้นหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการพัฒนา เยาวชนและครอบครัว ทั้งในภาครัฐและเอกชน ตลอดจนองค์กรส่งเสริมทางพระพุทธศาสนาควร ร่วมมือกันจัดโครงการรณรงค์ให้ผู้เป็นบิฑามารดาหรือผู้ปกครองของเยาวชน เข้าใกล้ชิดพุทธศาสนา มากยิ่งขึ้น และตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนในการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมให้แก่บุตร จากผล การวิจัยนี้ ทำให้ระบุได้ว่าบิฑามารดาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญควรได้รับการประชาสัมพันธ์เชิญชวน เป็นลำดับแรก ๆ เนื่องจากยังให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธในปริมาณน้อยคือ (1) ผู้ปกครอง ที่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ หรืออีกนัยหนึ่งเป็นผู้ที่ยังห่างเหินจากศาสนา (2) ผู้ปกครองฝ่ายบิดา ที่มีการศึกษาระดับสูงแต่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ และฝ่ายมารดาก็เป็นผู้ที่มีการศึกษาระดับปานกลาง ถึงสูงแต่มีประสบการณ์ทางพุทธต่ำ (3) ผู้ปกครองฝ่ายมารดา ผู้ปกครองกลุ่มอายุน้อยและกลุ่มที่มี

การศึกษาระดับสูง กลุ่มจากครอบครัวประเภทเดียว ผู้ซึ่งมีความเชื่อทางพุทธ การปฏิบัติทางพุทธ และวิถีชีวิตแบบพุทธทั้ง 3 ด้านในปริมาณต่ำ (4) ผู้ปกครองในกลุ่มบิดาและในกลุ่มที่มีอายุมาก ผู้ซึ่งมีความสัมพันธ์กับสามีหรือภรรยาบ่อยและให้ความใกล้ชิดกับบุตรน้อย และ (5) ผู้ปกครองในกลุ่มมารดา ผู้ซึ่งมีเวลาอยู่กับบุตรมากแต่ให้ความใกล้ชิดกับบุตรน้อย

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการเฉพาะกิจ (2526) ประมวลผลการวิจัยในประเทศไทย : การอบรมเลี้ยงดูเด็กไทย. โครงการพัฒนาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
- ฉกาจ ชัยไต่ และดวงเดือน พันธุนาวิน (2533) ลักษณะจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการบวชในพุทธศาสนาของชาวไทยในภาคใต้. รายงานการวิจัยฉบับที่ 43 สถาบันวิจัย-พฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- ชัยการ ทองแก้ว (2520) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทรี-โอดคัมปะ กับสัปปริสัจธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาบุคลิกภาพธรรมธิปไตย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- ดวงเดือน พันธุนาวิน (2523 ก.) การวิจัยทางจิตวิทยาสังคม เอกสารการอบรมนักวิจัยทางสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 5 เล่มที่ 12. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน้า 80-107
- ดวงเดือน พันธุนาวิน (2523 ข.) พฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ : เน้นจิตวิทยาและจิตวิทยาสังคม. ในเอกสารฉบับพิเศษวันครบปีที่ 25 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร หน้า 59-71
- ดวงเดือน พันธุนาวิน (2523 ค.) บิดามารดาปลูกฝังทัศนคติและนิสัยให้เด็กอย่างไร วารสารคหเศรษฐศาสตร์. 24(4) : 34-44
- ดวงเดือน พันธุนาวิน และคณะ (2533) ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิต การทำงาน และจริยธรรมของคนไทย เค้าโครงการวิจัย. เสนอเพื่อขอรับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (เอกสารโรเนียว)
- ดวงเดือน พันธุนาวิน อรพันธ์ ชูชม และงามตา วณิชานนท์ (2528) ปัจจัยทางจิตวิทยานิเวศน์ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของมารดาไทย. รายงานการวิจัยฉบับที่ 32 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

- ดวงเดือน พันธมนาวิน อรพิณทร์ ชุชม และสุภาพร ลอยด์ (2529) การควบคุมอิทธิพล
สื่อมวลชนของครอบครัวกับจิตลักษณะที่สำคัญของเยาวชนไทย. รายงานการวิจัยฉบับ
ที่ 40 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- ทัศนาก ทองภักดี (2528) ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับลักษณะความเชื่ออำนาจ
ในตนของเยาวชนไทยที่มีความสามารถทางการคิดต่างกัน. ปรียญานิพนธ์การศึกษา-
มหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- บัญญัติ วรรณบุตร (2529) การสร้างแบบทดสอบวัดจริยธรรมด้านความไม่ประมาทสำหรับ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ปรียญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการวัดผล-
ทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- บุญกอบ วิสมิตะนันท์ (2527) ธรรมจริยาของครูไทยในภาคกลาง. รายงานการวิจัย สถาบัน-
วิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- ปรองชน พูลสวัสดิ์ (2529) การสร้างแบบวัดเบญจศีลสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6.
ปรียญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการวัดผลทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัย-
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2530) สุขภาพจิตเบื้องต้น. ตำราอุดมศึกษา โครงการส่งเสริม
การแต่งตำรา ทบวงมหาวิทยาลัย
- พรทิพา หอมจันทร์ (2528) การขัดเกลาทางสังคมของครอบครัวในชุมชนแออัดของกรุงเทพ-
มหานคร. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย
- พระเทพวิสุทธิเมธี รักลูกต้องปลูกนิสัยที่ดี : วิธีสร้างลูกหลานให้เป็นพลเมืองดี. กรุงเทพฯ :
ธรรมสภา ม.ป.ป.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) (2532) พุทธธรรม. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณ์-
ราชวิทยาลัย
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) (2533) ทำไมคนไทยจึงเรียนพระพุทธศาสนา : ข้อพิจารณา
เกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนาและจริยศึกษาในหลักสูตรการศึกษาของชาติ. กรุงเทพฯ :
มูลนิธิพุทธธรรม

พระราชธรรมนิเทศ (2531) พระธรรมนำชีวิต. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา
แห่งประเทศไทย วัดบวรนิเวศวิหาร

พระราชวรมณี (2529) ธรรมนุญชีวิต : พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม. กรุงเทพฯ :
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระสุธรรมยานเถระ (2528) คำปฏิญาณตนเพื่อเป็นพุทธมามกะ ธัมมวิโมกข์ 6(57) หน้า 17-18

พุทธทาสภิกขุ (2533) ความเป็นอนุสาวรีย์ที่ท่านทั้งหลายยังไม่รู้จัก. อุดมมัย

เพ็ญแข ประจวบจันทน์ และอ้อม เตือน สดมณี (2529) การยึดหลักทางศาสนาในการดำเนิน
ชีวิตของชาวชนบทไทย และแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง. รายงานการวิจัยฉบับที่ 34
สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ลัดดาวัลย์ พรศรีสมุทร และวิลาสลักษณ์ ชั่ววัลย์ (2524) ครอบครัวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม
ทางจิตใจของไทย. รายงานการวิจัยฉบับที่ 25 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

วรรณะ บรรจง (2535) ลักษณะทางศาสนากับพฤติกรรมศาสตร์ของเยาวชนไทยจากชุมชน
แผ่นดินธรรมแผ่นดินทองในภาคใต้ เค้าโครงปริญาานิพนธ์. เสนอเป็นส่วนหนึ่งของการ
ศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์-
ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (เอกสารเริ่เนี่ยว)

วศิน อินทสระ (2526) พุทธศาสตร์กับการดำเนินชีวิตประจำวัน วารสารฟ้าราม. 10(6) :
111-117

วันชัย มีกลาง (2530) ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติ ความรู้ความเข้าใจ การปฏิบัติตาม และ
การได้รับการถ่ายทอดทางศาสนาของนิสิตระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยในกรุงเทพ-
มหานคร. ปริญาานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ (2533) ประมวลสังเคราะห์ผลงานวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับการ
การอบรมเลี้ยงดูเด็กไทย. เล่ม 2. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

- สำรวย วรเดชะคงคา (2534) ผลของการฝึกอบรมทางศาสนาที่มีต่อการพัฒนาจิตลักษณะของ
นักเรียนที่เข้าโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ที่วัดม่วง เขตหนองแขม กรุงเทพฯ.
ปริญญาโทวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัย-
พฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- สุชีโว ภิกขุ (2532) หลักพระพุทธศาสนา. อธิบดีหนังสือเล่มที่ 2 กรุงเทพฯ : สภาการศึกษา-
มหามงกุฎราชวิทยาลัย
- สุชีโว ภิกขุ (2533) ธรรมะของพระพุทธเจ้า. อธิบดีหนังสือเล่มที่ 28 กรุงเทพฯ : สภา-
การศึกษามหามงกุฎราชวิทยาลัย
- สุนทร โคมิน และสนธิ สมัครการ (2522) ค่านิยมและระบบค่านิยม : เครื่องมือในการ-
สำรวจวัด. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2518) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างขันธ์-สรีระจจะ กับสันโดษ เพื่อเป็น
แนวทางในการค้นหาบุคลิกภาพธรรมธิปไตย. ปริญญาโทการศึกษามหาบัณฑิต สาขา-
จิตวิทยาสังคม สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- แสง มนวิฑูร (2531) พุทธศาสนากับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน เสียงธรรม. 31(5) กันยายน-
ตุลาคม หน้า 24-30.
- หรรษา เลาทเสีร์กุล (2535) ลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ของ
นักเรียนวัยรุ่นในโรงเรียนพุทธศาสนานานาชาติ เค้าโครงปริญญาโท. เสนอเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรม-
ศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (เอกสารโรเนียว)
- อมรา พงศาพิชญ์ (2533) วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยตามแนว
มานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- Batson, C.D. and Ventis, W.L. (1982) The Religious Experience : A Social
Psychological Perspective. New York : Oxford University Press.
- Bee, H. (1989) The Developing Child. Fifth Edition, New York : Harper
& Row, Publishers.

- Berelson, B. (1968) Behavioral sciences. In D.L. Sills (Ed.) International Encyclopedia of the Social Sciences, Vol. 2. Crowell Collier and Macmillan, Inc., pp.41-45.
- Cohen, J. (1977) Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences. First Edition, New York : Academic Press.
- Conger, R.D. et al. (1983) Perception of child, child rearing values, emotional stressors and observed maternal behaviors. Child Development, 55 : 2234-2247.
- Cornwall, M. (1987) The social bases of religion : A study of factors influencing religious belief and commitment. Review of Religious Research, 29 : 44-56.
- Cornwall, M. (1989) The determinants of religious behavior : A Theories model and empirical test. Social Forces, 68(2) : 572-592.
- Crain, W.C. (1980) Theories of Development : Concepts and Applications, New Jersey : Prentice-Hall, Inc.
- Crawford, M.E., Handal, P.J. and Wiener, R.L. (1989) The relationship between religion and mental health/distress. Review of Religious Research, 31(1) : 16-22.
- Dudley, L.D. and Dudley, M.G. (1986) Transmission of religious values from parents to adolescents. Review of Religious Research, 28(1) : 3-15.
- Endler, N.S. and Magnusson D. (1976) Toward an interaction psychology of personality. Psychological Bulletin, 83(5) : 956-974.
- Federico, R.C. and Schwartz, J.S. (1983) Sociology. Third Edition, Mass. : Addison-Wesley Publishing Company.

- Gorsuch, R.L. (1988) Psychology of religion. Annual Review of Psychology, 39 : 201-221.
- Hess, B.B., Markson, E.W. and Stein, P.J. (1982) Sociology. New York : Macmillan Publishing Co., Inc.
- Hetherington, E.M. and Parke, R.D. (1979) Child Psychology : A Contemporary Viewpoint. International Student Edition, Tokyo : McGraw-Hill International Book Company.
- Hoffman, M.L. (1970) Moral development. In P.H. Mussen (Ed.) Carmichael's Manual of Child Psychology, Vol 2. New York : John Wiley and Sons, pp.261-359.
- Hunsberger, B.E. (1980) A reexamination of the antecedents of apostasy. Review of Religious Research, 21 : 158-170.
- Hunsberger, B.E. (1983) Apostasy : A social learning perspective. Review of Religious Research, 25 : 21-38.
- Hunsberger, B.E. and Brown, L.B. (1984) Religious socialization, apostasy, and the impact of family background. Journal for the Scientific Study of Religion, 23(3) : 239-251.
- McGuire, W.J. (1969) The nature of attitudes and attitudes change. In G.L. Linzey and E. Aronson (Eds.) The Handbook of Social Psychology, Vol.III : The Individual and Social Context. Second Edition, Mass. : Addison-Wesley Publishing Company, pp.136-314.
- Nelsen, H.M. (1981) Gender differences in the effects of parental discord on preadolescent religiousness. Journal for the Scientific Study of Religion, 20 : 351-360.

- Ozorak, E.W. (1988) The development of religious beliefs and commitment in adolescences. Dissertation Abstract International, 48(11) : 3451B.
- Ozorak, E.W. (1989) Social and cognitive influences on the development of religious beliefs and commitment in adolescence. Journal for the Scientific Study of Religion, 28(4) : 448-463.
- Parker, M. and Gaier, E.L. (1980) Religion, religious beliefs, and religious practices among conservative Jewish adolescents. Adolescence, 15 : 361-374.
- Podhisit, Chai (1965) Buddhism and Thai World View. Bangkok : The Social Science Association Press.
- Sears, R.R., Maccoby, E.E. and Levin, H. (1957) Patterns of Child Rearing. New York : Row, Peterson and Company.
- Shaw, M.E. and Wright, J.M. (1967) Scales for the Measurement of Attitudes. New York : McGraw-Hill Book Company.
- Spilka, B., Hood, R.W. and Gorsuch, R.L. (1985) The Psychology of Religion. New Jersey : Prentice-Hall, Inc.
- Strayhorn, J.M., Weldman, C.S. and Larson, D. (1990) A measure of religiousness, and its relation to parent and child mental health. Journal of Community Psychology, 18(1) : 34-43.
- Strickland, B.R. (1977) Internal-external control of reinforcement. In T. Blass (Ed.) Personality Variables in Social Behavior. New York : John Wiley & Sons, pp.219-280.

Suvannathat, C. (1985) Maternal employment and child development.

In C. Suvannathat, D. Bhumthumnavin, L. Bhuapirom, and D.M. Keats (Eds.) Handbook of Asian Child Development and Child Rearing Practices. Bangkok : Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University.

Thomas, D.L., Gecas, V., Weigert, A. and Rooney, E. (1974) Family Socialization and the Adolescent. Lexington, MA : D.C. Heath.

Watson, R.I. and Lindgren, C.W. (1979) Psychology of the Child and the Adolescent. Fourth Edition, New York : Macmillan Publishing Company.

Willits, F.K. and Crider D.M. (1989) Church attendance and tradition religious beliefs in adolescences and young adulthood : A pane study. Review of Religious Research, 31(1) : 68-81.

ภาคผนวก ก

สถาบันวิจัยพฤกษศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

16 กันยายน 2534

เรียน ท่านผู้ปกครองที่มีบุตรหรือบุตรบุญธรรมอายุ 8-15 ปี

สถาบันวิจัยพฤกษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เป็นหน่วยงานที่เน้นการศึกษา ค้นคว้า เกี่ยวกับเขาวงกตและครอบครัว ได้ทำการวิจัยและเผยแพร่ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเขาวงกตและครอบครัวไทยมานานกว่า 30 ปี

ขณะนี้คณาจารย์ของสถาบันฯ ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ให้ทำโครงการวิจัย เรื่อง "ความเชื่อและการปฏิบัติตามแนวพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับสุขภาพจิต จริยธรรม การอบรมเลี้ยงดูบุตร และการทำงานของคนไทย" ผลการวิจัยจากโครงการนี้คาดว่าจะ เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของเขาวงกต และครอบครัว

คณะผู้วิจัยจึงใคร่ขอความกรุณาจากท่านได้โปรดตอบแบบสอบถามที่เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อกันในครอบครัวไทย ซึ่งประกอบด้วยแบบสอบถาม 3 ฉบับคือ แบบสอบถามความเชื่อและการปฏิบัติของคนไทย แบบสอบถามการปฏิบัติต่อบุตร และแบบสอบถามความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองและครอบครัวตามคำแนะนำในการตอบที่แนบมาด้วยแล้ว

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงที่กรุณาสละเวลาอันมีค่าแก่การวิจัยครั้งนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน)

ประธานโครงการวิจัย

สถาบันวิจัยพฤกษศาสตร์

โทร. 258-4482

ความเชื่อและการปฏิบัติของคนไทย

คำแนะนำในการตอบ

คำถามชุดนี้เกี่ยวกับความเชื่อและการปฏิบัติของคนไทย ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ขอให้ท่านอ่านข้อความแต่ละประโยคที่ให้มา แล้วพิจารณาว่าข้อความนั้นเป็นจริงหรือไม่จริงสำหรับท่านมากน้อยเพียงใด ถ้า "จริง" ขอให้ท่านพิจารณาว่าจริงในปริมาณใดจากจริงที่สุด จริง หรือค่อนข้างจริง ถ้า "ไม่จริง" ก็ขอให้ท่านพิจารณาว่าไม่จริงในปริมาณใดจากค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง หรือไม่จริงเลย โดยขีดเครื่องหมาย / ลงในช่อง _____ ที่อยู่เหนือวลีนั้น ๆ เพียงแห่งเดียวในแต่ละประโยค คำถามส่วนนี้ทั้งหมด 30 ข้อ

กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

1. ฉันเชื่อว่าการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจะทำให้ฉันมีความสุขอย่างแท้จริง

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

2. พระสงฆ์บางรูปได้ช่วยให้ฉันใกล้ชิดและศรัทธาในศาสนามากยิ่งขึ้น

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

3. ฉันเชื่อว่ามนุษย์เราเมื่อตายแล้วก็จบสิ้นเพียงแค่นั้น

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

4. ความเชื่อที่ว่า "ชีวิตเป็นทุกข์" เป็นการมองโลกในแง่ร้าย และเป็นเรื่องเหลวไหล

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

5. ฉันเชื่อว่าบุคคลเป็นสิ่งที่เดียวที่ฉันสามารถนำจิตตัวไปได้ทุกหนทุกชาติ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

6. ฉันเชื่อว่านรกสวรรค์และภพภูมิต่าง ๆ เป็นเรื่องมมาย

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

7. พระพุทธเจ้ามีความสำคัญต่อชีวิตของฉัน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

8. ฉันเป็นคนดีได้โดยไม่จำเป็นต้องสนใจคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

9. การพัฒนาตนเองเพื่อเข้านิพพาน เป็นสิ่งที่เกินความพยายามของมนุษย์

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

10. ฉันซาบซึ้งในความเมตตาของพระพุทธเจ้าต่อมวลมนุษย์

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

11. ฉันพร้อมที่จะพูด ถ้าคำพูดนั้นจะช่วยให้ฉันได้รับประโยชน์

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

12. ฉันเห็นว่าการสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้านอน เป็นการกระทำที่ไร้สาระ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

13. คงต้องรอให้ร้ายกว่านี้ก่อน ฉันจึงจะทำบุญให้ท่านแก่ผู้อื่น

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

14. ฉันดื่มสุราและ/หรือเบียร์ โดยไม่สนใจว่าจะผิดศีลหรือไม่

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

15. ฉันไม่คิดว่าการทำสมาธิจะให้ประโยชน์อะไรแก่ฉันได้
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
16. การแหบหีบของราคาเพียงเล็กน้อยจากร้านค้า ไม่น่าจะเป็นความผิด เพราะเจ้าของร้านได้กำไรจากสินค้าอื่น ๆ มากอยู่แล้ว
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
17. ฉันชอบแนะนำให้คนอื่นอ่านหนังสือเกี่ยวกับพุทธศาสนา
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
18. ฉันจะอาฆาตเคียดแค้นคนที่ตั้งใจทำให้ฉันเจ็บช้ำน้ำใจ
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
19. การตกปลาเป็นเกมกีฬาที่น่าตื่นเต้น
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
20. ฉันจะคำนึงถึงเรื่องบาปบุญก่อนตัดสินใจกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดเสมอ
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
21. ฉันชอบที่จะไปเที่ยวตามวัดวาอารามมากกว่าสถานที่อื่น ๆ
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
22. ฉันมักระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม หรือพระสงฆ์ เมื่อผ่านสถานที่ทางศาสนา
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

23. อาชีพของฉันไม่ว่าในปัจจุบันหรืออนาคต ต้องเป็นอาชีพที่ไม่ทำให้ฉันผิดศีล เช่น **ไม่ต้อง**
ฆ่าสัตว์ ไม่ต้องโกหก

_____ | _____
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

24. ฉันใช้เวลาส่วนใหญ่ในชีวิตไปในการทำความดีและทำบุญสุนทาน

_____ | _____
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

25. ฉันมักใช้เวลาว่างไปในการศึกษารรณะหรือปฏิบัติธรรม

_____ | _____
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

26. ขณะเที่ยวเตร่กับเพื่อนฝูงฉันมักไม่สนใจว่า สิ่งที่ทำลงไปนั้นจะผิดศีลหรือไม่

_____ | _____
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

27. ฉันเคยคุยทางด้านธรรมะกับผู้อื่น

_____ | _____
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

28. ฉันรู้สึกว่าเป็นพุทธแต่เพียงในนามหรือในทะเบียนเท่านั้น

_____ | _____
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

29. การหมกมุ่นกับศาสนาทำให้คนเรามีความก้าวหน้าในชีวิตไม่มากเท่าที่ควร

_____ | _____
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

30. ฉันช่วยเหลือคนอื่นและสังคมอยู่เสมอเพื่อสร้างกุศล

_____ | _____
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

กรุณาตอบ

- ชาย : ในชีวิตของท่าน เคย ไม่เคย บวชเรียนในพุทธศาสนา
- หญิง : ในชีวิตของท่าน เคย ไม่เคย บวชชีหรือบวชชีพรหมณ์
- ทั้งชายและหญิง : ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา
- ท่านถือศีลแปด _____ ครั้ง
[] ไม่เคยเลย
- ท่านเข้ารับการฝึกปฏิบัติสมาธิภาวนา _____ ครั้ง
[] ไม่เคยเลย
- ท่านได้รับฟังการบรรยายธรรมะ _____ ครั้ง
[] ไม่เคยเลย

การปฏิบัติต่อบุตร

บุตรในความอุปการะของท่านอายุระหว่าง 8-15 ปี

จำนวน _____ คน

กรณีมีมากกว่า 1 คน โปรดระลึกถึงบุตรคนโตของท่าน (อายุไม่เกิน 15 ปี) ที่ท่านให้การดูแลอยู่ในขณะนี้ แล้วตอบคำถามต่อไปนี้ทั้งหมดเกี่ยวกับท่านและบุตรคนนั้นเพียงคนเดียวเท่านั้น

บุตรคนนั้น อายุ _____ เพศ _____ เรียนชั้น _____

ท่านเป็น มารดา บิดา

ญาติผู้ใหญ่ อื่น ๆ (ระบุ) _____

ขณะนี้ท่าน อยู่ กับบุตรคนนั้น ไม่อยู่ กับบุตรคนนั้น

ผู้ใหญ่ที่ดูแลอบรมบุตรคนนี้อย่างใกล้ชิดที่สุดคือ

มารดา บิดา

คนอื่น ๆ (ระบุ) _____

ตอนที่ 1

ความคิดเห็นเกี่ยวกับบุตร

คำแนะนำในการตอบ

ต่อไปนี้เป็นคำถามเกี่ยวกับบุตรในอุปการะของท่านคนเดียวกัน กรุณาแสดงความรู้สึกที่แท้จริงของท่านเกี่ยวกับเด็กคนนี้ โดยเลือกขีดเครื่องหมาย / ลงในช่อง ___ เหนือวลีใน ๗ จากจริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง หรือไม่จริงเลย เพียงแห่งเดียวในแต่ละข้อ

คำถาม กรุณาตอบให้ครบ 10 ข้อ

1. ฉันเชื่อว่าลูกคนนี้จะเป็เด็กที่มีอนาคตไกล

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

2. ฉันรู้สึกผิดหวังในตัวลูกคนนี้

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

3. ฉันมีความสุขเมื่ออยู่กับลูกคนนี้

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

4. ลูกคนนี้เป็นเด็กไม่รักดี

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

5. ฉันรู้สึกภาคภูมิใจในลูกคนนี้มาก

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

6. ฉันอารมณ์เสียอยู่เสมอเมื่ออยู่กับลูกคนนี้

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

7. ฉันต้องการที่จะเลี้ยงดูลูกคนนี้อย่างดีที่สุดในที่สุด
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
8. ฉันรู้สึกวิตกกังวลเกี่ยวกับนิสัยของลูกคนนี้อย่างยิ่ง
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
9. ฉันพร้อมที่จะเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อลูกคนนี้อย่างยิ่ง
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
10. ฉันพอใจมากที่ลูกคนนี้ได้เกิดมาในครอบครัวของเรา
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

ตอนที่ 2

ความคาดหวังในการอบรมเลี้ยงดูบุตร

คำแนะนำในการตอบ

คำถามต่อไปนี้เกี่ยวกับความคาดหวังของท่านในการอบรมเลี้ยงดูบุตรคนเดียวกับนี้
วิธีการตอบเหมือนตอนที่ 1 กรุณาตอบให้ครบทั้ง 10 ข้อ

1. ถ้าลูกของฉันประสบอุบัติเหตุขณะอยู่กับฉัน ก็เป็นเพราะฉันขาดความระมัดระวัง

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

2. ความยี่สิบสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นที่พึ่ง เพื่อลูกจะได้ไม่เจ็บป่วยง่าย

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

3. ฉันเชื่อว่าพ่อแม่มีความสำคัญต่ออนาคตของลูกมากกว่าพระเจ้าองค์ใด

_____ | _____
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

4. ลูกจะเป็นคนดีหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับบุญและกรรมแต่ปางก่อน

_____ | _____
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

5. พ่อแม่สามารถป้องกันไม่ให้ลูกเจ็บป่วยได้มาก

_____ | _____
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

6. ลูกจะเรียนได้ดีถ้าพ่อแม่เอาใจใส่ในการเรียนของเขา

_____ | _____
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

7. ฉันเชื่อว่าถ้าดวงชะตาของลูกคืออยู่แล้ว เขาจะต้องมีอนาคตที่ดี

_____ | _____
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

8. พ่อแม่ที่โชคดีเท่านั้นจึงจะมีลูกเป็นเด็กดีและเรียนเก่ง

_____ | _____
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

9. เมื่อลูกเกิดมาในแง่ พ่อแม่ก็คงไม่มีทางจะทำให้ลูกฉลาดขึ้นได้

_____ | _____
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

10. ฉันเชื่อว่าวิธีอบรมเลี้ยงดูของฉันจะทำให้ลูกเป็นเด็กดีได้

_____ | _____
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

ตอนที่ 3

บทบาทของผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดูบุตร

คำแนะนำในการตอบ

ต่อไปนี้เป็นคำถามเกี่ยวกับบทบาทผู้ปกครองในการเลี้ยงดูและการอบรมบุตร กรุณาถึงบุตรคนเดียวที่ท่านให้คำตอบมาตั้งแต่ต้น แล้วพิจารณาข้อคำถามที่ละข้อว่าเป็นความจริงตรงกับ การปฏิบัติของท่านต่อบุตรคนนั้นมากน้อยเพียงใด โปรดเลือกขีดเครื่องหมาย / ลงในช่อง _____ เหนือวลี "จริงที่สุด" "จริง" "ค่อนข้างจริง" "ค่อนข้างไม่จริง" "ไม่จริง" หรือ "ไม่จริงเลย" เพียงแห่งเดียวในแต่ละข้อคำถาม กรุณาตอบให้ครบถ้วนทั้ง 20 ข้อ จะเป็นพระคุณยิ่ง

1. ฉันแสดงให้เห็นลูกรู้ว่าฉันรักลูกมาก

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

2. ฉันชอบพูดคุยหยอกล้อฉันที่เพื่อนกับลูกเสมอ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

3. ฉันต้องการให้ลูกมีส่วนร่วมในกิจกรรมแทบทุกอย่าง

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

4. ฉันเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของลูกเสมอ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

5. ฉันมักให้ลูกรู้ว่า ฉันภูมิใจในตัวเขามาก

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

6. ฉันชอบให้คำปรึกษาหรือคำแนะนำแก่ลูกเสมอ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

7. ฉันชอบพูดคุยกับลูกด้วยเสียงไพเราะนุ่มนวลเสมอ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

8. ฉันช่วยผ่อนคลายความทุกข์ ความกังวลใจของลูกอยู่เสมอ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

9. ฉันไม่เคยแสดงให้ลูกรู้ว่าฉันรักลูกเพียงใด

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

10. ฉันมักเห็นลูกดีกว่าคนอื่นเสมอ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

11. ฉันไม่มีเวลาพาลูกไปทำบุญที่วัด

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

12. ฉันชักชวนลูกให้บริจาคเสื้อผ้า เครื่องใช้และของเล่นแก่เด็กยากจนตามที่โรงเรียน ชุมชนมา

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

13. ฉันบอกลูกว่าการทำบุญใส่บาตรเป็นการกระทำที่ไม่คุ้มค่า

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

14. ฉันเตือนลูกให้ทำสิ่งของที่ยืมมาจากเพื่อนไปคืนเจ้าของทุกครั้ง
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
15. ฉันสอนลูกไม่ให้ทำร้ายสัตว์แม่แต่มดหรือแมลงเล็ก ๆ
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
16. ฉันใช้ลูกไปซื้อเบียร์หรือเหล้าให้ฉัน
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
17. ฉันบอกลูกว่าฉันเกลียดขังคนที่พูดโกหกหลอกลวง
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
18. ฉันชี้แนะให้ลูกชมรายการปฏิบัติธรรมทางโทรทัศน์ซึ่งมีเด็ก ๆ เข้าร่วมฝึกสมาธิด้วย
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
19. ฉันบอกลูกว่าการหัดทำสมาธิจะทำให้ลูกเรียนหนังสือเก่ง
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
20. ฉันเปิดเพลงธรรมะให้ลูกฟังบ่อยครั้ง
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

ตอนที่ 4

การปฏิบัติต่อบุตร

คำแนะนำในการตอบ

ต่อไปนี้เป็นคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติของพ่อหรือแม่ต่อลูกของตน ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามความคิดเห็นและประสบการณ์ของแต่ละท่าน โปรดพิจารณาว่าข้อความข้างล่างนี้เป็นจริงหรือไม่จริง มากน้อยเพียงใดในการปฏิบัติของท่านต่อบุตรคนนี้ แล้วเลือกคำตอบที่ตรงกับท่านมากที่สุด เพียงคำตอบเดียวในแต่ละข้อ กรุณาตอบให้ครบทั้ง 23 ข้อ จะเป็นพระคุณยิ่ง.

1. ฉันแนะนำให้ลูกสังเกตสีหน้าสบายใจและปลื้มปิติของบุคคลหลังจากการทำบุญให้ท่าน

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
2. ฉันพูดให้ลูกเข้าใจว่าสิ่งที่ของที่ใส่บาตรภาจกนำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ของผู้ทำบุญ

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
3. ฉันชี้แจงให้ลูกคลายความโกรธและให้อภัยเพื่อนที่เกเร

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
4. ฉันชี้แจงให้ลูกเข้าใจถึงบาป (ผลของการทำชั่ว) จากการทำผิดศีลข้อห้ามต่าง ๆ

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
5. ฉันไม่ทราบเรื่องการรักษาศีลดีพอที่จะอธิบายให้ลูกเข้าใจได้

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
6. ฉันพูดให้ลูกเข้าใจว่าคนที่รักษาศีลเป็นพวกไม่ทันโลก

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

7. ครอบครัวของเราไม่เคยพูดคุยกันเรื่องทำสมาธิภาวนา

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

8. ฉันคิดว่าลูกยังเด็กเกินกว่าจะเข้าใจเรื่องสมาธิภาวนา

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

9. ฉันบอกให้ลูกเข้าใจถึงความหมายหลักของบทสวดมนต์

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

10. ฉันพยายามหาหลักฐานจากการบรรยายธรรมของพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงบางรูปมาอธิบายให้ลูกเห็นความสำคัญของการสวดมนต์ทำสมาธิ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

11. ฉันเรียกลูกให้มาร่วมใส่บาตรพระสงฆ์ด้วยทุกครั้งที่มีโอกาส

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

12. ฉันให้ลูกช่วยเลือกซื้อและเตรียมสิ่งของใส่บาตรด้วยตนเอง

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

13. ฉันเน้นย้ำกับลูกเสมอว่า "เด็กยังไม่มีรายได้จึงไม่ควรบริจาคเงินหรือสิ่งของแก่ผู้ใด"

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

14. ฉันชมเชยลูกทุกครั้งที่ลูกแสดงความเอื้อเฟื้อ แบ่งปันสิ่งของให้พี่น้องหรือเด็กอื่น ๆ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

15. ฉันนำลูกกระดาษสี 5 ข้อ อย่างเคร่งครัดในโอกาสวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
16. ฉันยกตัวอย่างบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตเพราะชอบดื่มสุราหรือเล่นการพนันให้ลูกฟัง
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
17. ฉันเคยชมเชยลูกที่สามารถพูดเป็นฉันทวนจากการถูกครูลงโทษได้
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
18. ฉันไม่กล้าทำผิดศีล เพราะกลัวลูกจะเลียนแบบ
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
19. ฉันชวนลูกให้ลองฝึกนั่งภาวนาและสังเกตลมหายใจเข้าออก
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
20. ฉันไม่สนับสนุนให้ลูกสวมชุดทำสมาธิ เพราะจะทำให้ลูกเสียเวลาทบทวนบทเรียนโดยไม่จำเป็น
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
21. ฉันขอยกตัวอย่างบุคคลที่ปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัดแล้วประสบความสำเร็จในชีวิตให้ลูกฟัง
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
22. ฉันนำลูกสวมชุดให้ไว้พระก่อนเข้านอนทุกคืน
_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

23. ฉันแสดงความพอใจทุกครั้งที่คุณฝึกนั่งสมาธิ

_____ | _____
จริงที่สุด

_____ | _____
จริง

_____ | _____
ค่อนข้างจริง

_____ | _____
ค่อนข้างไม่จริง

_____ | _____
ไม่จริง

_____ | _____
ไม่จริงเลย

ตอนที่ 5

การใช้เวลากับบุตร

กรุณาตอบ

(*) ในระหว่างวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ท่านใช้เวลาบปะนุดคุยกับลูกคนเดียวกับที่ท่านระลึกถึง
ในแบบสอบถามฉบับก่อน ในเรื่องต่าง ๆ ประมาณวันละ _____ ชั่วโมง _____ นาที
(ไม่นับเวลานอน และไม่ควรงเกิน 6 ชั่วโมง เพราะเด็กไปโรงเรียน)

(**) ในระหว่างวันหยุด (เสาร์-อาทิตย์) ท่านใช้เวลาบปะนุดคุยกับลูกคนนั้นในเรื่องต่าง ๆ
ประมาณวันละ _____ ชั่วโมง _____ นาที

คำแนะนำในการตอบ

ท่านได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับลูกคนเดียวกับนี้เล็กน้อยเพียงใด ขอให้เลือกขีด
เครื่องหมาย / ลงใน _____ เห็นเวลานั้น ๆ ตามความเป็นจริงจาก ทำประจำ ทำมาก
ทำค่อนข้างมาก ทำค่อนข้างน้อย ทำน้อย หรือไม่เคยทำเลย เพียงแห่งเดียวในแต่ละข้อคำถาม
กรุณาตอบให้ครบทั้ง 10 ข้อ

1. ช่วยสอนการบ้านให้ลูก

_____ | _____
ทำประจำ

_____ | _____
ทำมาก

_____ | _____
ทำค่อนข้างมาก

_____ | _____
ทำค่อนข้างน้อย

_____ | _____
ทำน้อย

_____ | _____
ไม่เคยทำเลย

2. ร่วมเล่นเกมต่าง ๆ ภายในบ้านกับลูก

_____ | _____
ทำประจำ

_____ | _____
ทำมาก

_____ | _____
ทำค่อนข้างมาก

_____ | _____
ทำค่อนข้างน้อย

_____ | _____
ทำน้อย

_____ | _____
ไม่เคยทำเลย

3. ซักถามลูกถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน

_____ | _____
 ทำประจำ ทำมาก ทำค่อนข้างมาก ทำค่อนข้างน้อย ทำน้อย ไม่เคยทำเลย

4. เล่นกีฬาด้วยกันกับลูก

_____ | _____
 ทำประจำ ทำมาก ทำค่อนข้างมาก ทำค่อนข้างน้อย ทำน้อย ไม่เคยทำเลย

5. พาลูกไปเที่ยวทัศนศึกษาตามสถานที่ต่าง ๆ

_____ | _____
 ทำประจำ ทำมาก ทำค่อนข้างมาก ทำค่อนข้างน้อย ทำน้อย ไม่เคยทำเลย

6. ไปรับลูกจากโรงเรียนกลับบ้าน

_____ | _____
 ทำประจำ ทำมาก ทำค่อนข้างมาก ทำค่อนข้างน้อย ทำน้อย ไม่เคยทำเลย

7. พาลูกไปซื้อเสื้อผ้าและเครื่องใช้ที่จำเป็น

_____ | _____
 ทำประจำ ทำมาก ทำค่อนข้างมาก ทำค่อนข้างน้อย ทำน้อย ไม่เคยทำเลย

8. ใช้เวลาว่างร่วมกับลูก เช่น ปลูกต้นไม้ เลี้ยงสัตว์ สะสมแสตมป์ ซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้ เป็นต้น

_____ | _____
 ทำประจำ ทำมาก ทำค่อนข้างมาก ทำค่อนข้างน้อย ทำน้อย ไม่เคยทำเลย

9. ซักชวนให้ลูกร่วมจัดเตรียมอาหารสำหรับครอบครัว เช่น ไปจ่ายตลาด ปรุงอาหาร เสริฟอาหาร เป็นต้น

_____ | _____
 ทำประจำ ทำมาก ทำค่อนข้างมาก ทำค่อนข้างน้อย ทำน้อย ไม่เคยทำเลย

10. ให้ลูกได้มีส่วนร่วมรู้เห็นเกี่ยวกับการงานอาชีพที่ฉันทำอยู่ เช่น พาไปดูการทำงานของคุณแม่ เป็นครั้งคราว

_____ | _____
 ทำประจำ ทำมาก ทำค่อนข้างมาก ทำค่อนข้างน้อย ทำน้อย ไม่เคยทำเลย

ความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองและครอบครัว

ตอนที่ 1

ความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง

คำแนะนำในการตอบ

กรุณาอ่านข้อความแต่ละประโยคให้เข้าใจ แล้วพิจารณาว่าข้อความนี้ตรงกับลักษณะของท่านมากน้อยเพียงใด ให้ขีด / ลงใน _____ เห็นอวลี จาก "จริงที่สุด" "จริง" "ค่อนข้างจริง" "ค่อนข้างไม่จริง" "ไม่จริง" หรือ "ไม่จริงเลย" เพียงแห่งเดียวในแต่ละข้อ กรุณาตอบให้ครบทั้ง 15 ข้อ

1. ฉันรู้สึกว่าตนเองเป็นคนตื่นตัวง่าย

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

2. ฉันรู้สึกว่าตนเองสนใจอะไรไม่ได้แน่นอน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

3. เวลาทำงานถ้าใครมาส่งเสียงดังข้าง ๆ ฉันจะทำต่อไปไม่ได้

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

4. ฉันมีเรื่องกลุ้มใจอยู่เสมอ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

5. ฉันรู้สึกลำบากใจถ้าจะต้องตัดสินใจทำอะไรด้วยตนเอง

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

6. ถ้ามีคนมาขี้ใจหรือยั่วเพียงเล็กน้อยฉันจะโกรธเอาง่าย ๆ

_____ | _____
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

7. ฉันรู้สึกกลัวโดยไม่รู้ว่าจะทำอะไรอยู่บ่อย ๆ

_____ | _____
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

8. ฉันบังคับตนเองไม่ค่อยได้

_____ | _____
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

9. ฉันรู้สึกว่าตนเองเป็นคนตกใจง่าย

_____ | _____
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

10. เวลาดีใจฉันรู้สึกดีใจมาก และเวลาเสียใจก็รู้สึกเสียใจมาก

_____ | _____
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

11. ฉันไม่ค่อยกล้าทำความรู้จักกับคนซึ่งไม่เคยรู้จักมาก่อน

_____ | _____
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

12. ฉันไม่ชอบพูดเล่นเลย

_____ | _____
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

13. บางครั้งฉันรู้สึกว่าตัวเองมักทำอะไรผิดอยู่เสมอ

_____ | _____
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

14. เมื่อเข้านอนตอนกลางคืน ฉันมักนอนไม่ค่อยหลับ เพราะคิดอะไรต่าง ๆ นานา

_____ | _____
 จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

15. บางเวลาฉันรู้สึกอึดอัดอยากตะโกนออกไปดัง ๆ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

ตอนที่ 2

สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส

คำแนะนำในการตอบ

คำถามต่อไปนี้เกี่ยวกับภรรยาหรือสามีของท่าน ขอให้ท่านอ่านคำถามแต่ละประโยคและแสดงความรู้สึกที่แท้จริงต่อคู่สมรสของท่าน โดยขีด / ลงใน _____ เหนือวลีนั้น ๆ จากจริงที่สุดจริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง หรือไม่จริงเลย เพียงแห่งเดียวในแต่ละข้อคำถาม กรุณาตอบให้ครบ 10 ข้อ จะเป็นพระคุณยิ่ง

1. สามี (หรือภรรยา) ของฉันเป็นต้นเหตุให้ฉันเกิดความวิตกกังวล

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

2. ฉันไม่ค่อยได้พบหน้าพูดคุยกับสามี (ภรรยา) มากเท่าใดนัก

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

3. ภรรยา (สามี) ของฉันทำให้ฉันอุ่นใจว่ายังมีคนที่รักและเอาใจใส่ฉันอยู่

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

4. สามี (ภรรยา) ของฉันเป็นผู้รับฟังที่ดี เมื่อฉันต้องการระบายความในใจ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

5. ภรรยา (สามี) ทำให้ฉันเสียใจบ่อยครั้ง

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

6. สามี (ภรรยา) พุดลอบโยนฉันเมื่อฉันมีเรื่องกลัดกลุ้มใจ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

7. ภรรยา (สามี) จะเป็นผู้ช่วยเหลือให้ฉันพ้นวิกฤตการณ์อย่างเต็มกำลังความสามารถของเขา

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

8. สามี (ภรรยา) และฉันมักปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

9. แม้เราจะแต่งงานและอยู่ร่วมกันนานพอสมควร แต่ฉันก็ยังรู้สึกว่าฉันกับภรรยา (สามี) เป็นคนแปลกหน้ากัน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

10. ฉันรู้สึกว่าสามี (ภรรยา) ของฉันไม่เห็นคุณค่าในสิ่งที่ฉันให้หรือปฏิบัติต่อเขา

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

ตอนที่ 3

ลักษณะของผู้ตอบ

คำแนะนำในการตอบ

ขอความกรุณาเติมคำลงในช่องว่างหรือทำเครื่องหมาย [/] หน้าตัวเลือกที่ตรงกับความเป็นจริงสำหรับผู้ตอบ

ขณะนี้ท่านอายุ _____ ปี เพศ _____ นับถือศาสนา _____

จบการศึกษาระดับ

☐ ประถมศึกษา	☐ มัธยมศึกษา
☐ อนุปริญญา	☐ ปริญญาตรี
☐ สูงกว่าปริญญาตรี	

อาชีพ

☐ รับราชการ/ทำงานรัฐวิสาหกิจ	☐ ทำธุรกิจส่วนตัว (ค้าขาย)
☐ ทำงานในองค์การธุรกิจเอกชน	☐ เกษตรกร
☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ) _____	

ขณะนี้ท่าน

☐ อยู่กับสามีหรือภรรยา	☐ แยกกันอยู่
☐ หย่าร้าง เป็นหม้าย	

ครอบครัวของท่านมีรายได้ของสมาชิกทุกคนรวมกันประมาณ _____ ต่อเดือน

☐ ต่ำกว่า 6,000 บาท	☐ 6,001 - 12,000 บาท
☐ 12,001 - 18,000 บาท	☐ 18,001 - 24,000 บาท
☐ 24,001 - 30,000 บาท	☐ 30,001 - 36,000 บาท
☐ 36,001 - 42,000 บาท	☐ 42,001 - 48,000 บาท
☐ 48,001 - 54,000 บาท	☐ 54,001 บาทขึ้นไป

จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ใช้จ่ายเงินรายได้จำนวนดังกล่าวนี้

[] 1-3 คน

[] 4-6 คน

[] 7-9 คน

[] 9 คนขึ้นไป

ในครอบครัวของท่านมีคนอยู่รวมกันทั้งสิ้น

_____ คน

มีฐานะเป็น : ปู่ ย่า ตา ยาย ของบุตรท่าน

_____ คน

ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายตนเอง

_____ คน

ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายภรรยา (สามี)

_____ คน

ภรรยาหรือสามีของท่าน

_____ คน

บุตรชายหญิงของท่าน

_____ คน

บุตรบุญธรรม

_____ คน

ผู้อยู่อาศัย

_____ คน

คนรับใช้

_____ คน

อื่น ๆ

_____ คน

ขอบขอบคุณที่กรุณาให้ความร่วมมืออย่างยิ่ง

คณะผู้วิจัย

ภาคผนวก ข

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการยอมรับเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้าน
สร้างความปลอดภัยรับทราบ เมื่อพิจารณาตามตัวแปรความเชื่อ การปฏิบัติและวิถีชีวิตแบบพุทธ
แต่ละตัวแยกจากกัน ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยที่ค่าเอพีนัยสำคัญทางสถิติ

กลุ่มบิดามารดา	ความเชื่อ		การปฏิบัติ		วิถีชีวิตแบบพุทธ	
	ต่ำ	สูง	ต่ำ	สูง	ต่ำ	สูง
กลุ่มรวม	43.33 (5.30)	49.26 (5.70)	43.05 (5.29)	49.28 (5.52)	42.94 (5.29)	49.67 (5.21)
เป็นมารดา	44.53 (4.27)	49.50 (5.76)	44.14 (4.42)	49.61 (5.39)	44.31 (4.86)	49.60 (5.15)
เป็นบิดา	42.34 (5.70)	48.85 (5.75)	42.30 (5.59)	48.84 (5.88)	41.79 (5.09)	49.84 (5.46)
อายุมาก	43.38 (5.00)	49.59 (5.41)	43.47 (5.19)	49.69 (5.24)	43.30 (5.10)	49.86 (5.11)
อายุน้อย	43.31 (5.48)	49.07 (5.95)	42.82 (5.36)	49.10 (5.71)	42.78 (5.39)	49.66 (5.32)
การศึกษาสูง	43.89 (5.12)	48.95 (5.87)	43.37 (5.04)	49.08 (5.53)	43.38 (5.06)	49.69 (5.20)
การศึกษานานกลาง	41.79 (5.59)	49.91 (5.41)	42.22 (5.83)	49.88 (5.49)	41.69 (5.78)	49.82 (5.27)
ระดับเศรษฐกิจสูง	43.10 (5.02)	49.00 (5.44)	43.04 (5.13)	48.95 (5.28)	43.40 (5.36)	49.19 (5.11)
ระดับเศรษฐกิจปานกลาง	43.49 (5.56)	49.56 (5.76)	42.96 (5.43)	49.62 (5.52)	42.49 (5.20)	50.18 (5.05)
ครอบครัวเดี่ยว	43.02 (5.50)	49.49 (5.61)	42.57 (5.42)	49.58 (5.34)	42.72 (5.43)	49.93 (5.20)
ครอบครัวขยาย	43.78 (5.05)	48.90 (5.90)	43.65 (5.11)	48.79 (5.77)	43.24 (5.12)	49.35 (5.21)
บุตรชาย	- -	- -	43.30 (5.26)	49.28 (5.95)	42.97 (5.22)	49.51 (5.69)
บุตรหญิง	43.89 (5.15)	49.70 (5.06)	43.43 (5.07)	49.64 (4.93)	43.71 (5.21)	49.95 (4.73)

ตาราง 1 (ต่อ)

กลุ่มบิดามารดา	ความเชื่อ		การปฏิบัติ		วิถีชีวิตแบบพุทธ	
	ต่ำ	สูง	ต่ำ	สูง	ต่ำ	สูง
บุตรเรียนชั้นประถม	43.42 (5.11)	49.19 (5.71)	43.13 (5.04)	49.03 (5.65)	43.18 (5.10)	49.69 (5.29)
บุตรเรียนชั้นมัธยม	-	-	43.52 (5.24)	49.97 (4.95)	43.04 (5.09)	49.67 (5.07)
ประสบการณ์ทางพุทธสูง	44.39 (5.84)	50.40 (5.53)	44.33 (5.87)	50.52 (5.42)	43.68 (6.04)	50.70 (4.97)
ประสบการณ์ทางพุทธต่ำ	42.69 (4.87)	47.22 (5.46)	42.25 (4.74)	47.63 (5.03)	42.56 (4.87)	47.59 (5.15)

ตาราง 2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง
ความเข้าใจเนื้อความ พิจารณาตามความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ ในกลุ่มบิดามารดา
โดยรวม

ความเชื่อ	การปฏิบัติ	วิถีชีวิตแบบพุทธ	รหัส	จำนวนคน	เฉลี่ย	(211)	(121)	(221)	(112)	(212)	(122)	(222)
ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	(111)	192	39.31	2.19*	3.87*	4.58*	5.38*	5.79*	6.57*	10.51*
สูง	ต่ำ	ต่ำ	(211)	32	41.50	-	1.68	2.39	3.19	3.60	4.38*	8.32*
ต่ำ	สูง	ต่ำ	(121)	34	43.18	-	-	0.71	1.51	1.92	2.70	6.64*
สูง	สูง	ต่ำ	(221)	35	43.89	-	-	-	0.80	1.21	1.99	5.93*
ต่ำ	ต่ำ	สูง	(112)	29	44.69	-	-	-	-	0.41	1.19	5.13*
สูง	ต่ำ	สูง	(212)	29	45.10	-	-	-	-	-	0.78	4.72*
ต่ำ	สูง	สูง	(122)	40	45.88	-	-	-	-	-	-	3.94*
สูง	สูง	สูง	(222)	153	49.82	-	-	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 3 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง
ความเข้าใจในใจเพื่อความ พิจารณาตามความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ ในกลุ่มตัวอย่าง
ที่เป็นฆราวาส

ความ เชื่อ	การ ปฏิบัติ	วิถีชีวิต แบบพุทธ	รหัส	จำนวน คน	เฉลี่ย	(211)	(121)	(221)	(122)	(212)	(112)	(222)
						42.06	43.67	44.70	44.96	45.15	45.78	49.56
↓ สง ↓ สง ↓ สง ↓ สง	↓ สง ↓ สง ↓ สง ↓ สง	↓ สง ↓ สง ↓ สง ↓ สง	(111) (211) (121) (221) (122) (212) (112) (222)	85 17 15 20 22 13 18 99	40.24 42.06 43.67 44.70 44.96 45.15 45.78 49.56	1.82 -	3.43 -	4.46* 1.03	4.72* 0.26	4.91* 0.45	5.54* 1.08	9.32* 4.86* 4.60* 4.41* 3.78* -

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 4 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง
ความเข้าใจในใจเพื่อความ พิจารณาตามความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ ในกลุ่ม
บิดามารดาอายุเ็ย

ความ เชื่อ	การ ปฏิบัติ	วิถีชีวิต แบบพุทธ	รหัส	จำนวน คน	เฉลี่ย	(211)	(121)	(221)	(112)	(122)	(212)	(222)
						42.25	43.74	44.11	44.67	44.80	45.31	49.94
↓ สง ↓ สง ↓ สง ↓ สง	↓ สง ↓ สง ↓ สง ↓ สง	↓ สง ↓ สง ↓ สง ↓ สง	(111) (211) (121) (221) (112) (122) (212) (222)	117 16 23 19 18 20 13 80	38.92 42.25 43.74 44.11 44.67 44.80 45.31 49.94	3.33* -	4.82* 1.49	5.19* 0.37	5.75* 0.93	5.88* 1.06	6.39* 1.57	11.02* 6.20* 5.83* 5.27* 5.14* 4.63* -

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 5 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง
ความเข้าใจในข้อความ พิจารณาตามความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ ในกลุ่มบิดามารดา
การศึกษาระดับสูง

ความเชื่อ	การปฏิบัติ	วิถีชีวิตแบบพุทธ	รหัส	จำนวนคน	เฉลี่ย	(211)	(121)	(221)	(212)	(112)	(122)	(222)
ด่า	ด่า	ด่า	(111)	135	39.45	2.75*	3.59*	4.44*	4.55*	4.99*	7.09*	10.28*
สง	ด่า	ด่า	(211)	24	42.21	-	0.83	1.68	1.79	2.23	4.33*	7.52*
ด่า	สง	ด่า	(121)	29	43.04	-	-	0.85	0.95	1.40	3.50	6.69*
สง	สง	ด่า	(221)	26	43.89	-	-	-	0.11	0.55	2.66	5.84*
สง	ด่า	สง	(212)	15	44.00	-	-	-	-	0.44	2.54	5.73*
ด่า	ด่า	สง	(112)	23	44.44	-	-	-	-	-	2.10	5.29*
ด่า	สง	สง	(122)	26	46.54	-	-	-	-	-	-	3.19*
สง	สง	สง	(222)	89	49.73	-	-	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 6 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ
ในข้อความ พิจารณาตามความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธพร้อมกัน ในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตรเรียน
อยู่ชั้นมัธยม

ความเชื่อ	การปฏิบัติ	รหัส	จำนวนคน	เฉลี่ย	(21)	(12)	(22)
ด่า	ด่า	(11)	37	41.65	1.15	2.78	7.95*
สง	ด่า	(21)	15	42.80	-	1.63	6.80*
ด่า	สง	(12)	14	44.43	-	-	5.17*
สง	สง	(22)	57	49.60	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 7 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจ
 ใจและความเข้าใจตามความเชื่อและวิถีชีวิตแบบพุทธพร้อมกัน ในกลุ่มบิดามารดาที่มีประสบการณ์
 ทางพุทธสูง

ความเชื่อ	วิถีชีวิตแบบพุทธ	รหัส	จำนวนคน	เฉลี่ย	(21)	(12)	(22)
					42.27	44.70	50.05
ต่ำ	ต่ำ	(11)	61	40.82	1.45	3.88*	9.23*
สูง	ต่ำ	(21)	34	42.27	-	2.43	7.78*
ต่ำ	สูง	(12)	37	44.70	-	-	5.35*
สูง	สูง	(22)	127	50.05	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 8 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้าน
 สร้างความเข้าใจและความเชื่อ เมื่อพิจารณาตามตัวแปรความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ
 แต่ละตัวแยกจากกัน ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยที่ค่าเอฟมีนัยสำคัญทางสถิติ

กลุ่มบิดามารดา	ความเชื่อ		การปฏิบัติ		วิถีชีวิตแบบพุทธ	
	ต่ำ	สูง	ต่ำ	สูง	ต่ำ	สูง
กลุ่มรวม	41.18 (5.71)	47.37 (6.21)	40.71 (5.35)	47.57 (6.17)	40.55 (5.42)	48.06 (5.70)
เป็นมารดา	42.06 (5.58)	47.66 (6.00)	41.70 (5.10)	47.72 (6.16)	41.49 (5.44)	48.07 (5.63)
เป็นบิดา	40.09 (5.65)	47.14 (6.59)	39.75 (5.39)	47.66 (6.38)	39.48 (5.23)	48.23 (5.87)
อายุมาก	-	-	40.86 (6.03)	48.10 (6.06)	40.47 (5.02)	48.47 (5.58)
อายุน้อย	40.99 (5.83)	47.43 (6.17)	40.62 (5.54)	47.24 (6.31)	40.59 (5.64)	47.83 (5.87)

ตาราง 8 (ต่อ)

กลุ่มบิดามารดา	ความเชื่อ		การปฏิบัติ		วิถีชีวิตแบบพุทธ	
	ต่ำ	สูง	ต่ำ	สูง	ต่ำ	สูง
การศึกษาระดับสูง	41.34 (5.65)	47.01 (6.14)	40.72 (5.04)	47.21 (6.25)	40.79 (5.29)	47.83 (5.76)
การศึกษาระดับปานกลาง	40.52 (5.86)	48.05 (6.34)	40.66 (6.08)	48.26 (6.11)	39.81 (5.79)	48.48 (5.69)
ระดับเศรษฐกิจสูง	40.54 (5.20)	46.38 (6.44)	40.08 (4.81)	46.84 (6.28)	40.63 (5.39)	46.88 (6.13)
ระดับเศรษฐกิจปานกลาง	41.59 (6.05)	48.03 (6.09)	41.08 (5.68)	48.06 (6.14)	40.47 (5.48)	48.78 (5.44)
ครอบครัวเดี่ยว	40.90 (5.81)	47.89 (6.58)	40.20 (5.39)	48.19 (6.29)	40.19 (5.40)	48.80 (5.91)
ครอบครัวขยาย	41.62 (5.52)	46.63 (5.75)	41.52 (5.21)	46.49 (6.08)	41.19 (5.43)	46.95 (5.43)
บุตรชาย	41.10 (5.95)	47.73 (6.27)	40.88 (5.55)	47.66 (6.51)	40.38 (5.65)	48.04 (5.94)
บุตรหญิง	41.62 (6.07)	47.96 (5.58)	41.39 (5.64)	47.66 (6.04)	41.26 (5.69)	48.40 (5.51)
บุตรเรียนชั้นประถม	40.84 (5.99)	47.28 (6.21)	40.53 (5.53)	47.08 (6.65)	40.29 (5.62)	48.21 (5.68)
บุตรเรียนชั้นมัธยม	- -	- -	41.98 (5.27)	48.58 (5.23)	41.93 (5.32)	48.01 (5.51)
ประสบการณ์ทางพุทธสูง	42.29 (5.64)	48.40 (6.33)	41.88 (5.34)	48.74 (6.21)	41.34 (5.49)	48.84 (5.84)
ประสบการณ์ทางพุทธต่ำ	- -	- -	39.88 (5.17)	46.06 (5.75)	39.90 (5.33)	46.83 (4.98)

ตาราง 9 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง
การยอมรับและเปลี่ยนตาม พิจารณาตามความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ ในกลุ่ม
บิดามารดาารวม

ความเชื่อ	การปฏิบัติ	วิถีชีวิตแบบพุทธ	รหัส	จำนวนคน	เฉลี่ย	(211)	(221)	(121)	(112)	(212)	(122)	(222)
						55.22	56.69	57.44	58.43	60.11	60.55	64.41
↓ ตา	↓ ตา	↓ ตา	(111)	191	52.13	3.09*	4.56*	5.31*	6.29*	7.98*	8.42*	12.28*
↓ สง	↓ ตา	↓ ตา	(211)	32	55.22	-	1.47	2.22	3.21	4.89*	5.33*	9.19*
↓ สง	↓ สง	↓ ตา	(221)	35	56.69	-	0.75	1.74	3.42	3.86	7.72*	
↓ ตา	↓ สง	↓ ตา	(121)	34	57.44	-	0.99	2.12	3.11	6.97*		
↓ ตา	↓ ตา	↓ สง	(112)	28	58.43	-	1.68	2.12	5.98*			
↓ สง	↓ ตา	↓ สง	(212)	28	60.11	-	0.44	4.30*				
↓ ตา	↓ สง	↓ สง	(122)	40	60.55	-	3.85*					
↓ สง	↓ สง	↓ สง	(222)	153	64.41	-						

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 10 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้าง
การยอมรับและเปลี่ยนตาม พิจารณาตามความเชื่อ การปฏิบัติและวิถีชีวิตแบบพุทธ ในกลุ่มบิดา-
มารดาจากครอบครัวเดี่ยว

ความเชื่อ	การปฏิบัติ	วิถีชีวิตแบบพุทธ	รหัส	จำนวนคน	เฉลี่ย	(211)	(221)	(121)	(112)	(212)	(122)	(222)
						55.41	55.45	58.05	58.92	60.06	61.82	64.36
↓ ตา	↓ ตา	↓ ตา	(111)	115	51.59	3.62*	3.86*	6.46*	7.33*	8.47*	10.23*	12.77*
↓ สง	↓ ตา	↓ ตา	(211)	17	55.41	-	0.04	2.64	3.51	4.65	6.41*	8.95*
↓ สง	↓ สง	↓ ตา	(221)	20	55.45	-	2.60	3.47	4.61	6.37*	8.91*	
↓ ตา	↓ สง	↓ ตา	(121)	20	58.05	-	0.87	2.01	3.77	6.31*		
↓ ตา	↓ ตา	↓ สง	(112)	13	58.92	-	1.14	2.90	5.44*			
↓ สง	↓ ตา	↓ สง	(212)	16	60.06	-	1.76	4.30*				
↓ ตา	↓ สง	↓ สง	(122)	22	61.82	-	2.54					
↓ สง	↓ สง	↓ สง	(222)	95	64.36	-						

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 11 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับ และเปลี่ยนตาม พิจารณาตามความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธพร้อมกัน ในกลุ่มบิดามารดาที่มีบุตร เรียนอยู่ชั้นมัธยม

ความเชื่อ	การปฏิบัติ	รหัส	จำนวนคน	เฉลี่ย	(12)	(21)	(22)
					57.64	58.07	64.30
ต่ำ	ต่ำ	(11)	37	55.41	2.23	2.66	8.89*
ต่ำ	สูง	(12)	14	57.64	-	0.43	6.66*
สูง	ต่ำ	(21)	14	58.07		-	6.23*
สูง	สูง	(22)	57	64.30			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 12 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนตาม เมื่อพิจารณาตามตัวแปรความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธ แต่ละตัวแยกจากกัน ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยที่ค่าเอพินัยสำคัญทางสถิติ

กลุ่มบิดามารดา	ความเชื่อ		การปฏิบัติ		วิถีชีวิตแบบพุทธ	
	ต่ำ	สูง	ต่ำ	สูง	ต่ำ	สูง
กลุ่มรวม	54.50 (7.25)	61.65 (7.90)	53.91 (6.97)	61.88 (7.72)	53.63 (6.81)	62.63 (7.32)
เป็นมารดา	56.05 (6.74)	62.40 (7.11)	55.45 (6.41)	62.62 (6.99)	55.14 (6.41)	63.14 (6.56)
เป็นบิดา	52.85 (7.30)	60.60 (9.12)	52.53 (7.12)	60.91 (8.95)	52.14 (6.92)	61.88 (8.56)
อายุมาก	54.24 (6.98)	61.25 (7.81)	53.83 (6.37)	61.87 (7.84)	53.38 (6.07)	62.30 (7.59)
อายุน้อย	54.53 (7.41)	61.93 (8.04)	53.96 (7.31)	61.90 (7.78)	53.75 (7.17)	62.88 (7.26)

ตาราง 12 (ต่อ)

กลุ่มบิดามารดา	ความเชื่อ		การปฏิบัติ		วิถีชีวิตแบบพุทธ	
	ต่ำ	สูง	ต่ำ	สูง	ต่ำ	สูง
การศึกษาระดับสูง	54.36 (7.20)	60.89 (7.82)	53.56 (6.80)	61.20 (7.59)	53.59 (6.69)	62.06 (7.35)
การศึกษาระดับปานกลาง	-	-	54.75 (7.37)	63.31 (7.95)	53.68 (7.23)	63.62 (7.29)
ระดับเศรษฐกิจสูง	-	-	52.56 (7.07)	62.10 (7.84)	52.90 (7.21)	60.69 (7.69)
ระดับเศรษฐกิจปานกลาง	55.37 (7.01)	62.93 (7.09)	54.77 (6.80)	62.91 (7.52)	54.14 (6.45)	63.70 (6.98)
ครอบครัวเดี่ยว	54.24 (7.65)	61.66 (7.65)	53.43 (7.14)	62.06 (7.51)	53.17 (6.69)	63.02 (7.22)
ครอบครัวขยาย	54.86 (6.70)	61.54 (8.50)	54.64 (6.77)	61.46 (8.26)	54.34 (7.02)	61.97 (7.62)
บุตรชาย	-	-	54.35 (6.75)	62.61 (7.89)	53.91 (6.88)	63.00 (7.34)
บุตรหญิง	54.89 (7.24)	62.35 (7.59)	54.82 (7.32)	61.82 (7.70)	54.56 (6.97)	62.77 (7.45)
บุตรเรียนชั้นประถม	54.18 (7.55)	61.67 (8.08)	53.70 (7.13)	61.56 (8.23)	53.64 (7.09)	62.67 (7.74)
บุตรเรียนชั้นมัธยม	-	-	-	-	54.98 (5.86)	63.13 (6.62)
ประสบการณ์ทางพุทธสูง	55.67 (7.65)	63.11 (7.79)	55.04 (7.37)	63.55 (7.52)	54.03 (7.09)	63.93 (7.06)
ประสบการณ์ทางพุทธต่ำ	-	-	53.01 (6.61)	59.57 (7.70)	53.07 (6.70)	60.37 (7.32)

ตาราง 13 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างควม
สนใจรับทราบ พิจารณาตามทัศนคติต่อบุตร สุขภาพจิตและความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกคน
ในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ในกลุ่มบิดามารดาารวม

ทัศนคติ	สข	ความเชื่อ	จำ			(212)	(122)	(111)	(211)	(121)	(221)	(222)
ต่อ	ภาพ	อำนาจ	รหัส	นวน	เฉลี่ย							
บุตร	จิต	ภายในตน		คน		43.42	44.45	44.69	46.40	47.00	47.32	48.17
ไม่	ดี	สง	(112)	43	43.12	0.30	1.33	1.57	3.28	3.88*	4.20*	5.05*
สง	ดี	สง	(212)	38	43.42	-	1.03	1.27	2.98	3.58*	3.90*	4.75*
ดี	สง	สง	(122)	40	44.45		-	0.24	1.95	2.55	2.87	3.72*
ดี	ดี	ดี	(111)	115	44.69			-	1.71	2.31*	2.63*	3.48*
สง	ดี	ดี	(211)	47	46.40				-	0.60	0.92	1.77
ดี	สง	ดี	(121)	64	47.00					-	0.32	1.17
สง	สง	ดี	(221)	57	47.32						-	0.85
สง	สง	สง	(222)	133	48.17							-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 14 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างควม
สนใจรับทราบ พิจารณาตามทัศนคติต่อบุตร สุขภาพจิตและความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกคน
ในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ในกลุ่มบิดามารดาอายุน้อย

ทัศนคติ	สข	ความเชื่อ	จำ			(212)	(112)	(111)	(211)	(121)	(221)	(222)
ต่อ	ภาพ	อำนาจ	รหัส	นวน	เฉลี่ย							
บุตร	จิต	ภายในตน		คน		43.23	43.56	44.23	45.11	46.82	47.33	47.96
ไม่	ดี	สง	(122)	23	42.65	0.58	0.91	1.58	2.46	4.17	4.68	5.31*
สง	ดี	สง	(212)	31	43.23	-	0.33	1.00	1.88	3.59	4.10	4.73*
ดี	สง	สง	(112)	25	43.56		-	0.67	1.55	3.26	3.77	4.40*
ดี	ดี	ดี	(111)	60	44.23			-	0.88	2.59	3.10	3.73*
สง	ดี	ดี	(211)	27	45.11				-	1.71	2.22	2.85
ดี	สง	ดี	(121)	33	46.82					-	0.51	1.14
สง	สง	ดี	(221)	33	47.33						-	0.63
สง	สง	สง	(222)	71	47.96							-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 15 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างควม
สนใจรับทราบ พิจารณาตามทัศนคติต่อบุตร สัมภาพจิตและความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน
ในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ในกลุ่มบิดามารดาที่มีระดับเศรษฐกิจปานกลาง

ทัศนคติ	สข	ความเชื่อ	จำ		(212)	(211)	(111)	(112)	(221)	(121)	(222)	
ต่อ	ภาพ	อำนาจ	รหัส	นวน	เฉลี่ย							
บุตร	จิต	ภายในตน		คน								
					43.12	44.65	44.76	44.76	47.95	48.31	50.25	
↓	↓	↓										
ดา	สง	สง	(122)	11	43.00	0.12	1.65	1.76	1.76	4.95	5.31	7.25*
↓	↓	↓										
สง	ดา	สง	(212)	17	43.12	-	1.53	1.64	1.64	4.83	5.19*	7.13*
↓	↓	↓										
สง	ดา	ดา	(211)	20	44.65		-	0.11	0.11	3.30	3.66	5.60*
↓	↓	↓										
ดา	ดา	ดา	(111)	58	44.76			-	-	3.19	3.55*	5.49*
↓	↓	↓										
ดา	ดา	สง	(112)	21	44.76				-	3.19	3.55	5.49*
↓	↓	↓										
สง	สง	ดา	(221)	19	47.95					-	0.36	2.30
↓	↓	↓										
ดา	สง	ดา	(121)	26	48.31						-	1.94
↓	↓	↓										
สง	สง	สง	(222)	24	50.25							-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 16 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างควม
สนใจรับทราบ พิจารณาตามทัศนคติต่อบุตร สัมภาพจิตและความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน
ในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ในกลุ่มบิดามารดาที่มาจากรอบครัวเดี่ยว

ทัศนคติ	สข	ความเชื่อ	จำ		(212)	(122)	(111)	(211)	(221)	(222)	(121)	
ต่อ	ภาพ	อำนาจ	รหัส	นวน	เฉลี่ย							
บุตร	จิต	ภายในตน		คน								
					43.44	43.97	44.02	45.29	47.21	48.63	48.81	
↓	↓	↓										
ดา	ดา	สง	(112)	22	42.50	0.94	1.47	1.52	2.79	4.71	6.13*	6.31*
↓	↓	↓										
สง	ดา	สง	(212)	23	43.44	-	0.53	0.55	1.85	3.77	5.19*	5.37*
↓	↓	↓										
ดา	สง	สง	(122)	29	43.97		-	0.05	1.32	3.24	4.66*	4.84*
↓	↓	↓										
ดา	ดา	ดา	(111)	66	44.02			-	1.27	3.19*	4.61*	4.79*
↓	↓	↓										
สง	ดา	ดา	(211)	28	45.29				-	1.92	3.34*	3.52
↓	↓	↓										
สง	สง	ดา	(221)	34	47.21					-	1.42	1.60
↓	↓	↓										
สง	สง	สง	(222)	87	48.63						-	0.18
↓	↓	↓										
ดา	สง	ดา	(121)	26	48.81							-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05